JULIO MURILLO

PĂMÂNT ȘI APĂ

MARATON, TERMOPILE, SALAMINA, PLATEEA

O MARE EPOPEE
A GRECIEI ANTICE,
O MARE AVENTURĂ
A OMENIRII

www.virtual-project.eu

JULIO MURILLO

PĂMÂNT ŞI APĂ
MARATON,
TERMOPILE,
SALAMINA, PLATEEA

www.virtual-project.eu

Traducere din limba spaniolă Mioara Angheluţă
NEMIRA
Coperta colecţiei: Dana MOROIU, Corneliu ALEXANDRESCU
Ilustraţia copertei: Enrique IBORRA
Julio Murillo EL AGUA Y LA TIERRA © Julio Murillo, 2007

„Totul se află în joc…”

Eschil, *Perşii*[1]

„De tine atârnă, Calimah, dacă Atena va cădea în lanţuri sau va rămâne liberă, lăsând astfel ca moştenire generaţiilor ce au să vină o amintire şi mai măreaţă, de e cu putinţă, decât aceea care a făcut din Atena o democraţie; căci de când este poporul atenian nu s-a aflat vreodată într-o primejdie mai mare ca acum…”

MILTIADE, Bătălia de la Maraton,
septembrie, 490 î.Hr.

„Ci haideţi, fii ai grecilor, la lupta cea supremă! Veniţi, veniţi! Eliberaţi pământul strămoşilor! Eliberaţi copiii! Eliberaţi soţiile! Veniţi! Daţi templelor străbune libertate! Eliberaţi şi locurile unde zac îngropate şi oasele străbune! Veniţi, veniţi, acum ori niciodată!”

Eschil, *Perşii*

NOTĂ EXPLICATIVĂ[2]

Monedă

Unitatea monetară era drahma, divizibilă în şase oboluri. Piesa cea mai importantă a sistemului şi cea mai comună este cea de 4 drahme (tetradrahma) sau cea de 2 drahme (didrahma), numită *statera.* Monedele de 10 drahme (decadrahma) erau bătute cu diferite ocazii. În afara acestor valori, grecii foloseau unităţi de măsură care nu aveau echivalent fizic: *mina* (100 de drahme) şi talantul (60 de mine sau 6 000 de drahme).

Măsuri de lungime

1 stadiu = 177,6 metri
1 pletra = 29,6 metri
1 orgyai = 1,776 metri
1 cot = 0,440 metri
1 picior = 0,296 metri
Piciorul se divide în 16 degete de 0,0185 metri.

Măsurarea timpului

În Grecia antică, anul nou începea în noaptea cu lună nouă care urma solstiţiului de vară şi avea 354 de zile împărţite în luni de 29 sau de 30 de zile. Ca să compenseze decalajul produs pe termen lung faţă de anul solar, se obişnuia să se introducă zile în afara calendarului.

Lună
Corespondenţa aproximativă
Hecatombeon
iulie-august
Metagitnion
august-septembrie
Boedromion
septembrie-octombrie
Pianepsion

octombrie-noiembrie
Memacterion
noiembrie-decembrie
Posideon
decembrie-ianuarie
Gamelion
ianuarie-februarie
Antesterion
februarie-martie
Elafebolion
martie-aprilie
Muniquion
aprilie-mai
Targelion
mai-iunie
Esciroforion
iunie-iulie

Cititorul va găsi la sfârşitul cărţii un glosar de termeni mai puţin uzuali.

PROLOG
VISUL LUI XERXES
Persia, 483-481 î.Hr.

Xerxes, regele regilor, a avut la ceas de noapte un vis cu Darius, tatăl lui. Se făcea că se afla după arbuştii în floare din grădina palatului, privind cu desfătare la umbletul lipsit de griji al fazanilor cu pene aurite care-şi ciuguleau hrana, apoi şi-a îndreptat privirea spre el şi s-a apropiat cu pas hotărât. În mâna stângă ţinea cei doi lotuşi ai nemuririi, iar în cea dreaptă, sceptrul de rege. Lunga-i barbă neagră era împletită într-un filigran măiestrit, la fel ca părul care-i ieşea de sub *cidaris* – tiara ahemeniţilor lucrată din aur pur.

Darius păşea învăluit într-o aură himerică de lumină chihlimbarie prin care silueta îi apărea înceţoşată. Fiul îşi spuse că, fără îndoială, acestea erau veşmintele regeşti pe care Ahura-Mazda, Stăpânul şi Domnul Universului, i le încredinţase tatălui său atunci când acesta murise cu câţiva ani în urmă.

— Cu părere de rău îţi spun, fiule, că trebuie să părăseşti liniştea acestei grădini… îi şopti cu voce blândă atunci când ajunse lângă el. Dar a sosit ceasul să răzbuni umilinţele din trecut şi să lărgeşti hotarele imperiului primit ca moştenire dincolo de ce i-e cu putinţă să cuprindă minţii omeneşti.

Suveranul, tulburat, încercă să îngaime un răspuns, dar buzele îi rămaseră încleştate în timpul viziunii fulgerătoare. Abia de mai izbutea să gândească limpede.

— Ascultă-mă, căci cu multe rugăminţi mi-a fost îngăduit să vin până la tine, rosti Darius ridicându-şi sceptrul. Purta pe degete aceleaşi inele şi peceţi pe care le purtase pe când era în viaţă. Trebuie să aduni cea mai mare oaste care s-a pomenit vreodată. Te vei afla în fruntea ei, pe

pământ şi pe mare, până în ţara grecilor. Însă fii cu băgare de seamă să nu faci şi tu greşelile pe care le-am făcut eu. Aminteşte-ţi câte dintre corăbiile mele au fost înghiţite de apele înşelătoare ce se izbesc de stâncile Muntelui Athos şi câţi oameni au pierit în acest naufragiu…

Xerxes, tulburat, încuviinţă din cap, părându-i-se că aude vocile şi ţipetele de groază ale celor douăzeci de mii de bărbaţi striviţi de un val nemilos ce-i năvălea în cuget cu forţa zdrobitoare a apelor Eufratului când se revarsă la sfârşitul iernii.

— Dar, înainte de toate, aminteşte-ţi dezastrul de la Maraton, îl îndemnă Darius cu voce lugubră. Să nu uiţi niciodată Maratonul. Fii iscusit şi caută să izbândeşti. Statele greceşti n-au fost nicicând unite. O duc mereu tot într-o vrajbă. Doar zeii de izbutesc să le unească. Cinsteşte-i. Cinsteşte-l pe Apollo, căci el e luminos stăpân, frate cu Ahura-Mazda…

Fără a mai rosti alte cuvinte, Darius s-a risipit, aşa cum se risipesc nălucirile când noaptea-i pe sfârşite.

Regele regilor s-a trezit zbuciumat în aşternutul lui. Inima îi bătea năvalnic asemeni unui armăsar neîmblânzit din pustiurile de la miazăzi care galopează în zarea de o infinită tristeţe. Primele raze de soare se jucau de acum pe terasele palatului împodobite cu pânze de în şi lapislazuli, strecurându-se printre maiestuoasele coloane ale încăperii.

Când ceasurile dimineţii erau înaintate, iar sufletul i se mai liniştise, Xerxes a ţinut sfat cu astrologii, a cerut magilor şi prezicătorilor să-i înfăţişeze auspiciile şi a dat ordin sacerdoţilor să aducă jertfe lui Ahura-Mazda, Mitra şi Anahita. Când a aflat ziua şi ceasul prielnice, i-a adunat pe toţi sfetnicii şi generalii lui în Apadana – sala celor o sută de pilaştri. Printre aceştia se numărau chibzuitul şi înţeleptul Artafernes, unchiul său, şi Mardoniu, care înăbuşise fără milă cu ani în urmă

revolta coloniilor greceşti din Asia Mică, din pricina cărora se dezlănţuise primul război împotriva atenienilor ca represalii pentru a-i fi sprijinit în luptă pe răsculaţi.

Câteva ceasuri mai târziu, se deschideau uşile încăperii Consiliului de Război ale palatului din Persepolis. Atunci scribii începură să copieze un edict menit să ajungă până în cele mai îndepărtate colţuri ale pământurilor stăpânite de perşi. L-au scris în persană, akkadiană, elamită şi aramaică.

Sute de porumbei călători şi călăreţi aveau să ducă mai departe ordinele lui Xerxes, de la Pontul Euxin până la Delta Nilului, de la coastele ioniene ale Mării Egee până la ultimul hotar cu Indul îndepărtat: frontierele uriaşului imperiu întemeiat de Cirus, Cambises şi Darius.

Astfel, cât au ţinut primăvara şi vara anului 483 înainte de Hristos, chemarea la război a străbătut ţinuturile care fuseseră ale mezilor, frigienilor, parţilor, asirienilor, nabateenilor şi egiptenilor, din Cappadocia până în Bactriana, de la Marea Roşie până la Marea Arai. Noaptea, cele o sută unsprezece turnuri care străjuiau Calea Regală din Persia între Efes şi Bactra îşi aprindeau focurile ca să răspândească vestea peste munţi şi văi.

De-a lungul celor doi ani care urmară, principi, tirani, guvernatori şi satrapi au mobilizat sute de mii de bărbaţi, împlinind astfel planurile regelui regilor.

S-au construit caldarâmuri, bazine şi canale, poduri enorme peste Hellespont; sute de trireme şi corăbii de transport menite să se alăture flotelor trimise din Fenicia, Egipt, Cipru şi Ionia; depozite de provizii şi arme care să poată asigura înaintarea victorioasă a unei armate cum nu se mai pomenise până atunci: o armată care făcea pământul să se cutremure sub paşii ei.

În toamna anului 481, când ultimele pregătiri au fost încheiate, Xerxes a dat ordin de înaintare spre Cappadocia. Sardes avea să fie punctul de întâlnire

a tuturor oştirilor: contingente de mercenari, divizii de cavalerie, arcaşi sciţi şi greci renegaţi din Tracia, şiruri călite în luptă de cizi şi parţi, soldaţi aduşi de soartă, puşi pe jaf, care se alăturau trupelor din mers, alcătuind grosul războinicilor din Persia.

Regele regilor, în fruntea a cinci sute şaptezeci de mii de oameni, conform primei numărători, şi-a petrecut iarna în Sardes. Aşa cum va fi făcut tatăl său cu zece ani în urmă, şi-a trimis toţi diplomaţii să ceară pământ şi apă în semn de supunere.

Solii au străbătut toată Elada.

Tesalia, Malis, Ahaia, Locrida, Teba, Beoţia şi Macedonia, îngrozite de o asemenea putere, i s-au plecat ori s-au chezăşuit că n-o să se amestece în războaie. Foceenii, plateii şi tespii au refuzat să se supună.

Atenienii i-au ucis pe tălmacii care-l însoţeau pe ambasadorul pers. Spartanii i-au aruncat pe barbari într-un puţ, spunându-le că acolo aveau să găsească oricât pământ şi oricâtă apă voiau.

După aceasta, statele rebele s-au pregătit a porni cel mai mare război pe care l-a văzut vreodată Troia.

1
SULIŢA DIN CER
Siracuza, Sicilia, 456 î.Hr.

Soarele după-amiezii se revărsa ca mierea aurie peste rândurile amfiteatrului din Siracuza. Pindar sforăia liniştit, tolănit în partea de sus a tribunei. Un firişor de salivă i se scurgea pe la colţul buzelor întredeschise. Ceva mai încolo, în stânga acestuia, Eschil îşi ascundea faţa în mâini ca să nu mai vadă ce se petrecea dinainte-i. Aşezat între cei doi, un tânăr pe nume Learcos asista deopotrivă amuzat şi buimăcit la nebunia care se desfăşura pe scenă. Ecoul unei voci piţigăiate, răzbătând printr-o mască îndurerată de femeie, se propaga într-un plânset crispat şi sfâşietor la care corul din prosceniu răspundea cu o solemnă şi gravă contenţiune.

— Ce arme au cu ei? Săgeţi care încordează arcul? întrebă regina Atosa, rătăcind deznădăjduită printre membrii orchestrei, când privindu-i în ochi în căutarea unei lămuriri, când scrutând cerul diafan în care nu-şi afla alinarea. Sub al cui sceptru sunt mânaţi în luptă?

— Nu recunosc să aibă vreo căpetenie, stăpână… răspunseră într-un glas sfetnicii credincioşi, căci nu sunt sclavi, ci oameni liberi.

„Nu, nu… nu-i aşa! mormăia Eschil printre dinţi, fără a putea înlătura ispita de a trage cu ochiul de după cortina degetelor. Zeus mi-e martor că nu e aşa!“

Dintr-odată, un sol plin de praful Căii Regale întrerupse dialogul. Ajunse cu hainele zdrenţuite, gâfâind ca un câine. Îşi drese glasul şi înţelepţii de la Curte se întoarseră către el. Înaintă împleticindu-se şi căzu cu faţa la pământ înaintea mamei lui Xerxes, îşi înălţă privirea, cerând îngăduinţa să vorbească şi imploră să fie iertat pentru funesta veste pe care o aducea.

— O, cetăţi ale Asiei! O, pământ al Persiei, liman de necuprinse bogăţii! bolborosi pe când încerca să-şi tragă sufletul şi să se liniştească. Cum numai dintr-o lovitură s-a prăbuşit deodată tot belşugul! Căzută-i floarea perşilor! Vai, mie, nefericitul, căci venit-am primul să vestesc atâtea rele! Dar negreşit se cade să vă înfăţişez întocmai nenorocirea care s-a abătut asupra noastră. Perşi, toată armata a fost nimicită!

Pe când erau rostite cuvintele acestea, uluirea puse stăpânire pe suverană, care se prăbuşi pe tronul ei de aur şi fildeş, în timp ce dregătorii îşi ascunseră feţele în mantiile de purpură.

— Cu ochii mei văzut-am cumplitele fapte! îi încredinţează îndurerat trimisul. Ţărmurile Salaminei sunt acoperite de trupurile fără viaţă ale soldaţilor noştri. Zadarnice au fost săgeţile iscusiţilor arcaşi: am fost învinşi. Corăbiile noastre au fost zdrobite în luptă.

— O, Atena! strigară furioşi sfetnicii încleştându-şi pumnii. Neîndurătoare eşti cu cei care-ţi sunt potrivnici!

— Spune-mi, trimisule, ce comandanţi perşi mai sunt în viaţă şi care regi ce-au cârmuit noroade pieriră pe câmpul de luptă? întrebă Atosa zdrobită de durere.

— Xerxes încă mai trăieşte, mărită stăpână! o însufleţi solul.

— Mi-e iarăşi dat să văd lumina zilei… murmură ea. Din nou s-a ivit soarele, după o clipă în care am rătăcit în beznă.

***

Un potop de gesturi şi blesteme nedesluşite puse capăt repetiţiei. Privirile tuturor se îndreptară spre partea de sus a amfiteatrului.

— Ajunge! Ajunge, am spus! tună şi fulgeră Eschil ridicându-se în picioare. Pe zei… pe tot ce e frumos, armonios şi bun, ajunge!

Dramaturgul, încruntat şi cu sufletul aprins de mânie, îşi îndreptă petasul cu boruri largi pe chelia

roşie şi strălucitoare, străbătu culoarul dintre primele două şiruri de trepte şi coborî ca un trăsnet pe scara din mijloc, apucându-şi poalele lungului chiton ca să nu se împiedice.

— Ce se întâmplă, maestre? a întrebat actorul descumpănit, dându-şi la o parte masca îndurerată a Atosei şi arătând o faţă osoasă şi prelungă, acoperită de o barbă neagră, deasă şi ascuţită. Fruntea îi era îmbrobonată de sudoare. Ceva nu merge cum ţi-e voia?

— Dacă m-ai întreba ce merge bine, am termina mai degrabă. Melicerte! rosti Eschil furios. Nu-ţi dai seama că improvizezi? Ba încă şi mai rău… Unde sunt muzica, inflexiunea, măsura în recitare? Parc-ai fi o bocitoare chemată-n pripă care abia aşteaptă să fie scos mortul din casă. În gesturile tale nu-i demnitate, ci doar histrionism. Ai uitat că eşti văduva marelui Darius, mama lui Xerxes… regina-mamă a unui imperiu pe care nu de mult l-au zdrobit hopliţii noştri?

Melicerte se scărpină în creştet şi oftă adânc:

— Mai e ceva? întrebă îngrijorat.

— Da. Vocea… — îi reproşă dramaturgul vocea asta ascuţită, de castrat. Ăsta nu-i glasul unei femei de neam ales, ci de găină care stă să ouă.

— Îmi pare rău, maestre, mă doare gâtul, fac şi eu ce pot, îi curmă vorba Melicerte, stăpânindu-şi cu greu iritarea de a fi criticat în faţa celorlalţi actori.

— Prea bine. Iată încă un motiv să terminăm pe ziua de azi, spuse Eschil străbătut de un fior. Continuăm mâine. Mai sunt multe de făcut.

Protagoniştii şi coriştii părăsiră scena prin *parodos,* cu capul în jos. Glasurile li se auzeau tot mai slab până când se topiră în larma care stăpânea strada principală a cartierului din Neapolis. Eschil îşi arcui o sprânceană, ridică din umeri şi-i căută din priviri pe discipol şi pe prietenul său. Learcos, în picioare, îl scutura pe Pindar, care căsca şi-şi întindea mădularele, picotind încă fericit.

— Gata? întrebă timid poetul când ajunse în locul rezervat orchestrei unde se afla dramaturgul. Pe zei, ce-am mai dormit!… îmi pare rău că m-a furat somnul, prietene, se pare c-am mâncat prea mult.

Eschil surâse şi-l bătu prieteneşte pe umăr.

— Lasă, nu te mai dezvinovăţi! îl linişti cu blândeţe. Nu-i grec care să se poată lăuda c-a *îndurat* mai multe repetiţii de-ale *Perşilor* decât tine. Bine faci că dormi. Trebuie să recunosc că mi-e mi-a devenit cu totul nesuferită.

Amândoi izbucniră într-un hohot de râs sonor, la care se alătură bucuros şi Learcos, pe când se îndreptau spre ieşire.

— Maestre Eschil… rosti sfios băiatul de îndată ce ieşiră din amfiteatru, dacă astăzi nu mai ai nevoie de mine…

— Nu, nu mai am nevoie… Poţi să te duci. Ne vedem mâine. Cât mai devreme cu putinţă. Vreau să-ţi dictez nişte scrisori pe care Pindar le va duce la Atena.

— Am înţeles, pe mâine-dimineaţă atunci… se învoi Learcos înainte de a o lua la fugă în josul străzii.

Soarele îşi începuse maiestuoasa lui alunecare spre linia orizontului, iar Eschil îi propuse prietenului său să se plimbe prin cartierul Ortigia, cel mai vechi şi mai aglomerat dintre cele cinci districte ale coloniei greceşti. Se întindea pe o mare peninsulă al cărei braţ despărţea cele două porturi ale capitalei. Pe această întindere se înălţau frumosul templu al lui Apollo, spre care îşi îndreptau paşii cetăţeni şi călători încărcaţi de ofrande, şi cel al Atenei – cu coloanele-i frumoase şi maiestuoase – aflat în apropierea proaspetei şi răcoroasei fântâni a Aretusei.

— Te văd adâncit în gânduri… Nu cumva te frământă reprezentaţia de săptămâna viitoare? întrebă Pindar remarcând cât de tăcut era Eschil. Ai să vezi, totul o să iasă bine.

— Nu, aceasta nu mă frământă deloc… răspunse Eschil fără chef, în timp ce mergea cu mâinile la spate, privindu-şi sandalele. Va fi bine. Mai puţin Melicerte, bineînţeles.

— De ce n-ai pus în scenă *Orestiada?* În Atena încă se mai vorbeşte despre impresionanta premieră de acum doi ani. Parcă văd şi acum faţa acră a lui Sofocle când s-a anunţat premiul. Şi-a înghiţit cu greu înfrângerea!

— Recunosc, mi-ar fi plăcut, încuviinţă dramaturgul nu fără resemnare, însă ştii doar că *Perşii* mă ţin înlănţuit.

— Ştiu. Însă *Orestiada…*

— Sunt mândru de *Orestiada,* Pindar! Dar tragedia asta mi-a adus oprobriul multora dintre atenieni. Publicul e ingrat… O adunătură de neghiobi… Spun despre mine c-aş fi aristocrat. Tu crezi că actul al treilea, *Eumenidele,* vădeşte aplecarea mea spre aristocraţie? Asta-i o neghiobie! Şi chiar de-ar fi adevărat, ce importanţă ar avea! Nimeni nu este vinovat de împrejurările în care i-a fost dat să se nască. Nu poţi să-ţi trădezi stirpea şi rangul, aşa cum nu poţi să le întorci spatele zeilor. Nimeni nu mă va putea acuza niciodată de nimic. Eu singur m-am condamnat la ostracizare. De aceea mă aflu aici, şi nu la Atena.

Pindar îi dădu dreptate şi îşi continuă drumul în tăcere. Prietenia care se legase între el şi Eschil era veche, dintre acelea care se păstrează cu grijă şi nu se destramă niciodată. Cunoştea toate amărăciunile pe care dramaturgul trebuise să le înfrunte de-a lungul vieţii. Faima acestuia, care se răspândise pe toate meleagurile scăldate de marea cunoscută, nu era un capriciu al Fortunei. Concetăţenii lui îl considerau părintele tragediei, un apărător îndârjit al patriei şi al valorilor ei, un erou nemuritor de la Maraton, Salamina şi Plateea şi una dintre cele mai luminate minţi ale epocii sale. Poate că de asta cuvintele, operele, chiar şi tăcerile lui erau măsurate, cercetate şi interpretate în acelaşi chip în

care asupra celui judecat public în Areopag se aţintesc priviri şi bănuieli, în aşteptarea probei incriminatoare.

— Atena e o mamă schimbătoare, prietene… continuă Eschil. Îşi acoperă fiii de glorie drept răsplată pentru dăruirea şi dragostea lor, pentru ca mai apoi să le pună la îndoială fidelitatea. Mereu a fost aşa: Clistene, Jantipo, Temistocle, Cimon şi atâţia alţii, indiferent de partea cui li s-ar fi înclinat iubirea şi interesele, manifeste sau ascunse. Exilul îi loveşte în egală măsură pe fideli şi trădători. E de ajuns să fii influent şi să te asculte mulţimile pentru ca orice îngust la minte să-ţi scrijelească numele pe o bucată de ţiglă şi astfel să ţi se dicteze exilul pentru zece ani. Uitat-ai poate ce s-a întâmplat cu Aristide?

— Nu, îmi amintesc prea bine. Când l-au exilat mă aflam în Atena…

— Cel Drept! Toţi îi spuneau Aristide cel Drept, exclamă Eschil ridicându-şi expresiv mâinile împotriva purtării nerecunoscătoare a compatrioţilor lui. Un model de cetăţean: cumpătat, lipsit de ambiţii personale… Singurul lui păcat a fost să se opună ideii de apărare împotriva perşilor pe mare şi să i se alăture în privinţa asta lui Miltiade.

Pindar îşi aminti toate amănuntele acelei campanii pornite împotriva unui bărbat atât de respectabil şi cinstit. Îşi câştigase pe drept supranumele de *cel Drept.* Se spunea despre el, printre multe alte elogii ce umblau din gură în gură, că ceruse cu glas tare tribunalului în faţa căruia ajunsese din pricina unei neînţelegeri să i se dea ascultare şi adversarului său înainte de a se dicta o sentinţă – favorabilă lui încă de la bun început. Acest om căruia nu i se putea găsi vreo vină a fost alungat din Atena în lunile tulburi de după invazia perşilor, întrucât urna era plină de *ostraka* însemnate cu numele lui. Cei care îi lăudau integritatea povesteau că, în timpul votului,

un om din mulţime care nu-l cunoştea s-a apropiat de el şi i-a spus să scrie pe un ciob de teracotă numele lui Aristide, propriul nume. Pe când îi îndeplinea cererea, arhontele l-a întrebat ce rău îi făcuse aceluia care voia să-l condamne la exil. Necunoscutul i-a răspuns: Aristide nu mi-a făcut nimic, dar m-am săturat să i se tot spună *cel Drept.*

— Aşa se întâmplă în democraţie, Eschil… murmură Pindar. Iar democraţia voastră ateniană e încă tânără, cu toate virtuţile şi neajunsurile ei, dintre care poate cele dintâi sunt mai numeroase decât cele din urmă.

Oricum, îngăduie-mi să-ţi reamintesc că acela care a tras sforile exilării lui Aristide a fost Temistocle, pe care tu îl preţuieşti atâta.

— Da, Temistocle… numai la pomenirea numelui vestitului arhonte ochii lui Eschil se luminară. Ştii, Pindar? Dintre toate fiinţele pe care le-am cunoscut, niciuna nu-mi lipseşte mai mult ca el. L-am plâns adeseori.

— E-adevărat ce se povesteşte despre moartea lui? Eu cred că toate lucrurile astea au fost spuse ca să fie preamărit şi să nu-i fie ştirbită onoarea…

— Pot să te încredinţez că ceea ce se zice este adevărat, Pindar.

— În timpul războiului aţi fost nedespărţiţi…

— Am fost, aşa e. Am făcut multe lucruri împreună. Multe. Unele, mărturisesc, au fost cumplite. Cândva Atena va afla adevărul despre ce s-a întâmplat.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun, vechiul meu prieten, că în curând, după ce voi fi murit, va fi dezvăluită o taină… mai rosti Eschil cu jumătate de glas. O taină amară, o povară apăsătoare pe care am fost nevoit să o port în toţi aceşti ani. Nu ştiu de va fi înţeleasă. Presimt că toţi o vor considera un sacrilegiu şi, uitând ce a fost bun în strădania noastră, ne vor condamna numele la oprobriu şi uitare. Dar pe atunci eu mă voi fi dus în cel mai

îndepărtat tărâm, unde am să stau de vorbă cu Pitagora.

Pindar se opri pe o dală din drum, în apropierea altarului ridicat de tiranul Hieron în cinstea lui Zeus.

După doi paşi se opri şi Eschil, care se întoarse, surprins să nu-l vadă pe poet lângă el.

— Ce s-a întâmplat? De ce te-ai oprit?

— Mă îngrozeşte să te aud vorbind astfel, mă înspăimânţi…

— Să nu exagerăm!

— Nu exagerez. Te cunosc prea bine şi ştiu că nu glumeşti, iar în ochii nobili ai poetului din Teba se aprinse o scânteie de bănuială. Ce aţi făcut tu şi Temistocle, dacă e cu putinţă să se ştie?

Eschil izbucni în râs. Se apropie de altarul lui Zeus şi lovi marmura cu palma într-un gest pe cât de teatral pe atât de neliniştitor.

— I-am înfruntat pe zei, Pindar! Pe zeii înşişi!

— Mă minţi. Nimeni nu se teme de zei mai mult decât tine.

Dramaturgul îşi luă de pe cap petasul şi-şi petrecu mâna peste chelie, netezindu-şi nişte fire nevăzute. Apoi rămase pe gânduri, cu privirea pierdută în lespezile de pe stradă.

— E drept, mă tem de ei. Întotdeauna m-am temut… şi dintr-odată îşi puse din nou petasul şi schimbă vorba. Ştii că în ultimul an m-am îndeletnicit cu scrisul?

Poetul se încruntă, trecând de la îndoială la uimire.

— O nouă tragedie? întrebă.

— Ah, nu, tragedii am scris destule, răspunse ironic atenianul.

— Atunci ce?

— Mi-am scris memoriile.

— Memoriile? Atât de bătrân te simţi?

Eschil izbucni într-un hohot de râs tare şi sincer.

— Nu, aştern pe hârtie ce-mi amintesc din câte s-au întâmplat în războiul împotriva perşilor,

lămuri el.

— Cu toate astea îmi închipui că nu te depărtezi prea mult de ce ai scris în piesa care te ţine atât de „înlănţuit” şi atât de mult te „îmbogăţeşte”, mai spuse ironic poetul.

— E ceva diferit, Pindar, foarte diferit. Mereu adevărul apare în alt chip.

— Atunci să mă crezi de-ţi spun că m-ai pus pe jăratic.

— Fii pe pace, aşteptarea va fi scurtă… murmură scriitorul. Privirea i se înnegură, iar vocea îi părea lugubră, de parcă ar fi venit din nepătrunsele adâncuri ale Hadesului. Răzbunarea zeilor e zăbavnică, dar zboară la înălţimi. În zori poţi să te mângâi cu gândul că nu te vor atinge, dar la sfârşitul zilei pricepi că nu-i loc pe pământ unde să te poţi ascunde. Chiar Apollo mi-a şoptit aceasta la ureche pe când eram la Delfi. O suliţă din cer mă va lovi, bătrânul meu prieten.

Pindar nu se putu stăpâni să nu-şi înalţe pentru câteva clipe ochii spre cer. Un nor singuratic precum vălătucul unui berbec tuns de curând plutea în albastrul ocrotitor al văzduhului, acoperind soarele. O presimţire funestă îi îmboldi inima să bată mai tare. Tulburat, îl căută pe Eschil.

Dramaturgul o pornise în josul străzii cu capul plecat.

Să se-ntâlnească în pace cu destinul.

2
CA UN RÂU LUNG ŞI LINIŞTIT

Aretusa era de o frumuseţe nemaivăzută, graţioasă şi diafană, cea dintâi dintre nimfele care alcătuiau alaiul lui Artemis. Povesteau grecii că într-o zi călduroasă tânăra se scălda în apele râului Alfeu, în Peloponez. Când a văzut-o, zeul râului, fiul lui Ocean şi al lui Tetis, a îndrăgit-o atât de tare încât a luat înfăţişarea unui vânător şi s-a pornit pe urmele ei. Ondina, ca să scape de urmărire, s-a cufundat în apele cele mai adânci şi a înotat până la îndepărtata peninsulă Ortigia, dinaintea Siracuzei, unde s-a ascuns. Ca s-o ocrotească, Artemis a hotărât să o prefacă în izvor, numai că Alfeu, neînduplecat în dragostea lui, s-a făcut nevăzut de pe faţa pământului, şi-a săpat albia şi a călătorit pe dedesubtul mărilor ca să ajungă în locul unde ea se înălţa în chip de izvor, unindu-şi astfel undele cu cele ale iubitei lui.

— Minunată poveste de dragoste, Pindar, dintre cele vechi… rosti Eschil după ce îşi reaminti legenda.

Dramaturgul şi poetul stăteau aşezaţi sub un tei răsmuros, aproape de liniştea verde şi neclintită a iazului. Dinspre mare bătea o briză suavă, lină şi înviorătoare.

— Frumoasă cu adevărat, aşa cum nu se mai aud azi…

— Mă gândesc că ai putea scrie o odă măiestrită în cinstea lui Alfeu şi a Aretusei…

— O odă?

— De ce nu? Cu retorica asta strălucitoare şi criptică de care atât de mult îţi place să te slujeşti şi pe care doar tu o pricepi, sugeră Eschil maliţios, râzând. Unde mai pui că tot tu ar trebui să scrii muzica, o melodie care să preamărească o patimă aşa de arzătoare. Încă mai cânţi la *aulos?* De ceva

vreme nu-mi mai îngădui să mă desfăt cu cântecele tale.

Pindar surâse la cele spuse de dramaturg, care îl privea cu coada ochiului pe când arunca în izvor cu pietricele.

— O odă spui? Cred că glumeşti. Să lăsăm odele şi ditirambii. La înălţimea la care am ajuns mai sunt bun doar de epigrame, scrâşni tebanul cu un cinism şăgalnic. De epigrame iuţi şi ascuţite. Unui fapt căruia îi sunt de ajuns cuvintele dintr-o epigramă nu i se cuvin rime mai serioase.

— Aş zice că anii te-au ruginit pe dinăuntru, căci până de curând puteai să ticluieşti degrabă poemele cele mai frumoase în orice împrejurare.

— Dar încă mai sunt în stare, nu te îndoi de asta.

— Doar n-ai să le răpeşti îndrăgostiţilor noştri binecuvântarea versului tău îndrăzneţ şi eufonic? stărui atenianul. Poate că nu vom mai sta niciodată aici, lângă ei, într-o după-amiază aşa de liniştită ca aceasta. Iată un prilej cum nu se poate mai bun…

— Prostii.

— Prostii, prietene? Ba deloc. Gândeşte-te mai bine. Clipa aceasta nu se mai întoarce.

— E-adevărat.

— Hai, încearcă, îl rugă surâzător Eschil.

Pindar suspină resemnat, îşi adună faldurile chitonului, închise ochii şi îndreptă mâna înspre ape. Rămase tăcut câteva secunde, după care începu să declame cu voce răsunătoare.

— Pace preasfântă unde Alfeu iarăşi respiră, mlădiţă-n floare a glorioasei Siracuze; Origia, unde doarme Artemis, sora lui Delio… dulcile cuvinte ale imnului tău or să ridice magnifica slăvire a cailor cu copite de furtună în cinstea lui Zeus din Etna!

— Minunate stihuri, prietene, minunate, care arată că nu ţi-ai pierdut talentul! exclamă Eschil entuziasmat.

— Ei bine, să nu exagerăm… La drept vorbind, nu improvizez. Am scris aceste versuri în urmă cu ceva vreme. Însă am să-ţi mărturisesc că temele de dragoste nu prea mă inspiră. Gândesc că e din pricina vârstei…

— Să nu-mi vorbeşti de vârstă. Am aproape şaptezeci de ani…

— De n-ar fi chelia, aş spune că împlineşti cel mult şaizeci…

Eschil îşi pipăi creştetul şi un zâmbet hâtru i se desenă pe buze.

— Bine, să uităm atunci poveştile de dragoste, căci se pare că amândoi ne aflăm mai aproape de apele înnegurate ale Stixului decât de avântul nestăpânit al Afroditei. Dar ce spui de un cântec de jale, de o lamentaţie funebră, tulburătoare pentru cel care nu mai e, în memoria bătrânului şi ilustrului amfitrion? îl îndemnă în timp ce îl împingea uşor şi prietenos pe poet. Apoi, casa pe care tocmai ai vândut-o ţi-a dăruit-o el. Sunt sigur că s-ar bucura dacă i-ai mulţumi pentru şuvoiul de drahme închinându-i o elegie cutremurătoare.

— Vorbeşti de Hieron?

— Fireşte, despre cine altcineva?

— Nici vorbă! I-am închinat vreo două ode la vremea lui, îşi aminti cu silă Pindar. Ştii? Avea omul acesta ceva care mă scârbea. Era pederast. Un despot care nu ştia măsura, hrăpăreţ şi trufaş. Se prea poate ca Gelon, fratele lui, să fi avut niscaiva virtuţi. El însă… ne cumpăra cu laude şi aur. Toţi autocraţii se-aseamănă între ei. Ştiu prea bine ce spun. Zeii au făcut mai întâi unul, iar apoi acesta s-a înmulţit ca iepurii care năpădesc pământul. Tuturor uzurpatorilor le place să se înconjoare de poeţi şi scriitori, dedaţi fără ruşine ori oprelişti băuturii, fără să ştie ce-i sfiala când vine ceasul să se ridice în picioare în toiul beţiei şi să-i înşiruie virtuţile în panegirice deşănţate…

— Acum vorbeşti de Arcesilas, nu-i aşa? întrebă Eschil maliţios, făcând limpede referire la regele

din Cirene, care în ultimii ani îl câştigase pe Pindar prin laude, atrăgându-l până la Curtea sa.

— Arcesilas? Ba încă şi mai rău, scrâşni tebanul. Iar una peste alta, pe coastele Libiei e o căldură nesuferită. Bine ai făcut să te aşezi în Gela şi în Siracuza, crede-mă.

— Hai, Pindar, recunoaşte: niciodată nu l-ai iertat pe Hieron pentru că i-au plăcut mai mult epiniciile lui Backhylides decât ale tale, care elogiau izbânda lui la cursele de cvadrige în timpul jocurilor olimpiene. Mărturiseşte că i-ai păstrat pică!

— Nici de Backhylides nu vreau să mai aud… îl preveni poetul cu acreală. Rogu-te să nu-i pomeneşti numele pe cât e cu putinţă. Cu Backhylides, cum ştii, nu m-am înţeles niciodată, iar cu unchiul şi mentorul său, Simonides, nici atât.

Scriitorul nu se putu stăpâni să nu izbucnească în râs văzându-şi prietenul scârbit şi grav, cu degetele încâlcite în inelele bărbii cănite şi dese, într-un joc nervos la care se deda mereu în situaţii incomode. Până la urmă, Pindar se alătură şi el ilarităţii scriitorului, amintindu-şi de vremurile când amândoi, împreună cu Backhylides şi Simonides, însufleţeau petrecerile de la Curtea din Siracuza.

Însă după ce se opriră din râs, rămaseră din nou tăcuţi, îngânduraţi, prinşi în hipnoticul reflux al undelor pe care pietricelele aruncate de Eschil le închipuiau pe nedespărţitul corp acvatic al Aretusei şi al lui Alfeu.

— Venirea ta mi-a făcut mult bine, Pindar… mărturisi în cele din urmă dramaturgul. Îmi pare numai rău că a fost atât de scurtă şi că nu se ştie când ne vom mai întâlni.

— Nu te gândeşti să vizitezi Atena anul ăsta?

— Nu… De ce aş face-o? Nimic nu mă atrage. În Gela trăiesc în linişte, e păcat că nu ai ajuns până acolo. Vei veni altă dată. Am o grădiniţă

lângă mare, m-aş bucura s-o vezi. Am sădit nişte usturoi cum n-ai mai pomenit. Dar ia spune-mi ce se întâmplă în Atena ca să rabd neajunsurile călătoriei?

Pindar ridică din umeri.

— Ei bine, nu cine ştie ce. Zidurile măreţe care unesc capitala de port sunt pe terminate; iar apele golfului Saronic sunt de-acum ateniene după izbânda de la Egina; Pericle a izbutit să retragă ordinul de ostracizare a lui Cimon ca să negocieze cu Sparta; războiul cu perşii continuă pe pământuri egiptene… iar pictorul Micon a terminat de decorat templul lui Hefaistos…

— Păi, vezi? Astea nu-s motive de călătorie.

— A, mai e şi Protagoras! adăugă poetul plesnind din degete. El şi ai lui se preumblă încoace şi încolo otrăvind minţile intelectualilor cu teoriile lor.

— Ce teorii?

— Ştii prea bine: susţin că pot să-i influenţeze pe toţi – opinia publică, juraţii – numai prin argumente şi retorică, fără să se slujească de adevăr, despre care cred că nu există sau, în cel mai bun caz, că e lipsit de importanţă… Pe Zeus că aceştia sunt capabili să facă pe oricine să creadă ceea ce îşi pun în minte, chiar şi minciunile cele mai sfruntate! Îşi spun sofişti. Ei nu cred că ar exista vreun adevăr absolut, ci doar că un lucru e adevărat doar în parte şi pe potriva fiecărui om. Eu aş zice mai degrabă că toate astea sunt blasfemii primejdioase. Dacă e să privim astfel, ce s-ar mai alege de legi?

Eschil încuviinţă zâmbind. Îşi amintea de Protagoras, un tânăr cu părul numai inele şi barba încâlcită. Îl cunoscuse cu doi ani în urmă, în timpul prezentării la Atena a *Orestiadei.* Gânditorul din Abdera, care tocmai sosise în cetate, se apropiase în noaptea aceea de dramaturg ca să-l felicite după spectacol. Deşi scurt, dialogul a fost cum nu se poate mai aprins.

— Poate că totuşi au dreptate, Pindar! răspunse Eschil cu nepăsare. Adevărul nu e oare prea mare şi de neatins ca să îl poţi cuprinde? Şi oare cât e dat unui om să trăiască nu e un timp prea scurt şi trecător ca să se încăpăţâneze în căutarea lui? Mai bine să lăsăm adevărul în pace şi să vorbim despre alte lucruri, prietene! Ia spune: barca ta când îşi ridică ancora?

— În două zile…

— Bine, ascultă-mă atunci. Aş vrea ca mâine, pe înserate, să vii la mine acasă… îi propuse Eschil. Am să-ţi dau nişte scrisori. Una dintre ele este pentru Aminias, fratele meu, de-acum e înaintat în vârstă. Ultima dată când ne-am întâlnit l-am văzut slăbit de boală şi îmbătrânit. Cealaltă este pentru fiul meu, actorul. Ştii prea bine că-mi calcă pe urme. Scrie o piesă de teatru. Iar ultima, poate cea mai importantă, trebuie să i-o duci lui Pericle, împreună cu o copie a tuturor operelor pe care le-am scris. Aproape nouăzeci.

Nu-ţi pierde vremea să le citeşti. Unele dintre ele nu s-au jucat niciodată, iar pe altele, dacă ar fi să mă întorc asupra lor acum, le-aş scrie altfel. Dar sunt de preţ, căci multe dintre ele nu sunt decât într-un singur exemplar. Vreau să fie păstrate în Atena.

Pindar încuviinţă în tăcere. Glasul măsurat şi ochii cercetători cu care Eschil îl instruia în privinţa sorţii pe care trebuiau s-o aibă toate aceste documente îl făcură să se gândească la faptul că dramaturgul se pregătea de o călătorie fără întoarcere. De altfel, în ultimele zile, tot ceea ce trăiseră şi spuseseră părea să se învârtească în chip neabătut în jurul unei grabe nepregetate, ba chiar să vestească o despărţire ticluită în cele mai mici amănunte. Un fior străbătu spinarea poetului amintindu-şi cuvintele pline de înţeles pe care Eschil le rostise când ieşiseră din amfiteatru.

— Apoi, vreau să iei cu tine memoriile pe care le-am scris… mai spuse scriitorul trezindu-l pe

Pindar din cugetările lui. Când vei afla vestea morţii mele, va trebui să le duci şi pe acestea lui Pericle sau celui care va fi atunci arhonte.

— Pot să te întreb ceva?

— Încearcă, să vezi de poţi…

— De ce vrei ca Pericle să-ţi citească memoriile?

— Ţi-am spus doar. Atenienii trebuie să afle adevărul despre cele întâmplate cu câteva luni înainte de războiul cu perşii, repetă Eschil. Cred că Atena îl va ierta pe Temistocle când această informaţie va fi făcută publică. Este îngropat în Magnezia de Meandros, în pământuri barbare. Dorinţa lui era însă ca rămăşiţele să-i fie aduse în Grecia. Apoi, în aceste memorii este dezvăluit misterul cumplitelor asasinate şi dispariţii din acele zile…

— Asasinate? bâigui Pindar.

— Da, asasinate, ce n-au fost niciodată dezlegate…

— Tu ce-ai avut de-a face cu crimele acestea?

— Multe şi nimic, Pindar. Să zicem că ştiu fără urmă de îndoială cine le-a comis.

Întrebările se înghesuiau pe buzele poetului, însă niciuna dintre ele nu ajunse să fie rostită. Dramaturgul îl privi ţintă, cu ochii năpădiţi de nostalgie.

— Ştii? De multe ori îmi amintesc de tata… şopti cu voce melancolică. Adesea îl visez. Îl văd în curtea casei noastre din Eleusis, aşezat sub smochin, ascultând în tăcere şi cu gesturi severe explicaţiile pe care mi le dădea magistrul. Într-o zi, m-a aşezat pe genunchii lui şi mi-a spus un lucru pe care nu l-am înţeles la vremea aceea, dar pe care n-am să-l uit niciodată. Şi-a aţintit asupra mea privirea întunecată ca pământul şi m-a întrebat dacă mă simţeam fericit. Eu i-am răspuns că da, eram fericit. Iar el, de parcă mi-ar fi dezvăluit o taină a neamului nostru, din acelea care sunt împărtăşite din tată în fiu, mi-a spus că în viitor,

după ce vor mai trece câţiva ani, voi fi iniţiat în Misterele din Eleusis aşa cum a fost el când era tânăr. M-a încredinţat apoi că acest ritual străvechi şi sacru mă va învăţa să trăiesc în armonie cu glasul lumii. Şi a mai spus ceva ce mi-a părut nedesluşit, straniu şi pe care, în sfârşit, abia acum îl pricep…

— Ce anume?

— Mi-a zis că cea mai mare fericire a unui om este atunci când, după o lungă bucată de drum, se opreşte şi îşi întoarce privirea şi, uitându-se la tot ceea ce a străbătut, poate să spună că viaţa lui a fost lungă şi liniştită, ca un râu care curge în tihnă, fără stavile. Cu mine nu a fost aşa. Încă mai port în minte chipurile morţilor, iar umbra războiului încă se mai pogoară în sufletul meu.

— Lasă, prietene, nu e aşa cum spui. Înlătură norii şi ceţurile care ţi-au împânzit mintea. Anii bătrâneţii tale vor fi ca acest râu lung şi liniştit despre care îţi vorbea Euforion.

Eschil făcu un gest de tăgadă.

— Chiar dac-ar sta la gura focului ce-i încălzeşte casa, omul tot nu s-ar putea ascunde de ceea ce i-a hărăzit soarta, spuse cuprins de tulburare.

Se înserase. Eschil şi Pindar părăsiră împrejurimile izvorului şi se îndreptară spre centrul coloniei cu paşi măsuraţi, sprijinindu-se unul de altul.

Aretusa şi Alfeu îi priveau îndepărtându-se în tăcere. Inima de apă a îndrăgostiţilor părea să ştie că nu aveau să se mai întoarcă niciodată.

Şi că niciun alt poem, pe înserate, n-avea să mai slăvească verdea lor tihnă.

3
EPITAF

— O să ridicăm pânzele când urcă mareea, îl încredinţa căpitanul, un grec din Corint care transporta fier ce trebuia să ajungă la Istm. Asta va fi în zori, de îndată ce se luminează de ziuă. Fii cu băgare de seamă să nu uiţi.

Pindar îşi miji ochii ca să se ferească de răsfrângerile supărătoare ale razelor de soare. Omul sprijinit în coate de marginea prorei îi vorbea de la înălţimea corăbiei sale ce înaintase puţin în nisipul fin al celui de-al doilea port din Siracuza.

— Voi spune să-mi aducă bagajul înainte să se însereze, spuse poetul după ce se adăposti la umbra ambarcaţiunii, proptindu-se şi el în şinele uriaşe. Sunt două cufere mari şi o desagă cu documente. Dacă nu stânjenesc pe nimeni, o să-mi petrec noaptea pe bord.

— Poţi sta unde ţi-e vrerea, spuse marinarul, dar n-am vorbit încă de plată.

— Cât?

— Trei drahme. Şi încă una pentru cufere.

— Cum? Trei drahme ca să dorm într-o cală plină de pilitură de fier?

Pindar acceptă până la urmă, văzând că negustorului nu îi ardea de târguială. Se întoarse şi o luă de-a lungul ţărmului purtând într-o mână sandalele şi ţinându-şi pălăria cu cealaltă ca să nu i-o ia vântul. O adiere proaspătă şi înviorătoare îmblânzea soarele arzător al amiezii. Înainte să lase în urmă golful, îşi petrecu vremea contemplând truda migăloasă a pescarilor care-şi pregăteau uneltele şi năvoadele, în zarva lipsită de griji stârnită în jocul lor de o ceată de copii.

Respiră adânc, de parcă ar fi vrut să închidă în pieptul lui mireasma unui loc în care nu avea să se mai întoarcă. Şi, pe când urmărea cu privirea

orizontul întrerupt de case şi temple, turnuri şi ziduri conturate pe albastrul cerului, pe buze îi reveniră versurile plăsmuite cu ani în urmă pe acelaşi ţărm pentru regele pe care atât de mult îl preamărise.

„Dintre toate, apa-i mai nepreţuită… şopti absorbit. Aurul învăpăiază noaptea ca o făclie arzătoare, mai scânteietor ca orice lucru de mare preţ. Iar tu, suflete al meu, de vrei să slăveşti luptele din arenă, să ştii că, aşa cum pe întinsul cerului ca soarele nu-i astru să reverse mai multă lumină şi căldură, tot astfel nu vei găsi încleştări mai nobile ca acelea petrecute în Olimpia…”

La ceasul după-amiezii, când îşi mai scutură din lenevirea ce-l potopise după masă, se îndreptă spre casa lui Eschil în Siracuza, aflată în partea cea mai înaltă a cartierului Acradina, la capătul unui drum abrupt şi întortocheat.

Carul de la intrare şi feţele îndurerate ale câtorva vecini adunaţi la poartă îi treziră îngrijorarea. Două femei suspinau cu faţa ascunsă în palme.

— Vai, ce nenorocire! bolborosea una dintre ele. Câtă jale!

— Ce se întâmplă? o întrebă Pindar tulburat. O presimţire funestă îi strângea gâtlejul ca într-un cleşte.

Unul dintre bătrânii strânşi acolo îi dădu vestea, întorcându-i o privire abătută.

— Maestrul… maestrul Eschil e mort.

— Mort! rosti nedumerit tebanul. Nu, asta-i cu neputinţă!

— L-au adus până aici în carul ăsta, îl încredinţară. De-acum era fără suflare.

Pindar, cuprins de groază, împinse poarta şi pătrunse într-o grădiniţă neîngrijită. Learcos plângea neostoit în faţa slujbaşilor judecătoreşti care îi ascultau lămuririle cu gravitate. Văzându-l pe poet, tânărul alergă spre el şi îl îmbrăţişă.

— Maestre Pindar! Ce nenorocire cumplită, ce zi funestă s-a abătut asupra noastră! se jelui acesta, într-un amestec abia desluşit de cuvinte.

Learcos îşi şterse lacrimile şi, printre suspine şi vaiete, istorisi cum el şi cu Eschil coborâseră în urmă cu câteva ceasuri, după ce trimiseseră scrisorile orânduite, până la o radă adăpostită de coasta vecină cu portul principal al Siracuzei. Dramaturgului îi plăcea să petreacă acolo orele amiezii, întins la soare.

— Eu cântam la *aulos*… mai spuse. Întotdeauna maestrul îmi cerea să cânt. Îmi spunea că-l ajuta să adoarmă. Aşa stăteam când s-a ivit vulturul blestemat.

— Un vultur? întrebă poetul cuprins de tulburare.

— Da, un vultur. A trecut în zbor pe deasupra nisipului. L-am văzut cum coboară cu iuţeala luminii ceva mai încolo, printre stâncile coastei, pentru ca apoi să se înalţe iar cu o povară în gheare. La început am crezut că era o piatră. S-a rotit de câteva ori deasupra capetelor noastre…

Ajuns aici, Learcos rămase mut, încremenit de spaimă. Ochii păreau să-i iasă din orbite, de parcă ar fi văzut din nou cele întâmplate: silueta neagră a păsării de pradă bătând din aripi părea să răsară din adâncul pupilelor lui.

— Spune, băiete, mai departe! îl îmboldi Pindar.

— Era o broască-ţestoasă, maestre, îl lămuri într-un suspin. O broască-ţestoasă, pe care a lăsat-o să cadă, din nefericire, se pare ca să-i crape carapacea şi s-o devoreze, tocmai în capul maestrului.

Pindar, răvăşit, părea să nu dea crezare celor auzite.

— Am văzut una ca asta în mai multe rânduri, intră în vorbă şi unul dintre slujbaşi, întărind cele spuse de tânăr. În vremea asta a anului, broaştele-ţestoase îşi lasă ouăle pe malul mării. Şi atunci

vulturii se năpustesc asupra lor şi le izbesc de pietre.

Tebanul începu să tremure ca o frunză lăsată în voia vântului. O presimţire tulburătoare şi dureroasă îl lovi în piept, pe când privirea lui Eschil, scânteind enigmatic, şi vocea lui aspră şi gravă îşi croiau drum prin cugetul lui: „Răzbunarea zeilor e zăbavnică, dar zboară în înălţimi, şi nu-i loc pe pământ unde să te poţi ascunde, îi spusese dramaturgul cu o zi în urmă. Mă va lovi o suliţă din cer.“

Pindar simţi cum îl părăseau puterile. Îl privi pe Learcos, care vorbea în continuare chiar dacă cuvintele rostite de acesta ajungeau până la el ca un murmur stins, şi se prăbuşi, agăţându-se în ultima clipă de hlamida tânărului. Când îşi reveni în simţiri, era sprijinit de trunchiul aspru al unui chiparos.

— Maestre, mă auzi? Eşti bine? se frământa discipolul, umezindu-i fruntea cu o batistă.

— Ce-i? A, da, am ameţit doar, îl linişti cu voce blândă şi cu o expresie rătăcită. Haide, Learcos, ajută-mă, ajută-mă să mă ridic.

Trimişii de la tribunal îl urmăreau bănuitori.

— Sunteţi din întâmplare vreo rudă de-a maestrului Eschil? îl întrebă unul dintre ei.

— Nu, sunt doar un prieten.

— Este maestrul Pindar! îi lămuri băiatul cu admiraţie în glas.

— Pindar? întrebă cercetător ofiţerul, scrutându-i chipul. Fireşte, de aceea figura mi se părea atât de cunoscută. Se prea poate să nu vă amintiţi de mine, dar eu eram căpitan în garda personală a lui Hieron.

Poetul îşi îndreptă spre el o privire indiferentă.

— Îmi pare rău, dar nu-mi aduc aminte.

— Nu-i nimic. Eu însă îmi amintesc că v-am ascultat poemele în sălile palatului, cu mulţi ani în urmă, spuse omul. Spuneţi-mi, o să vă ocupaţi de funeraliile maestrului Eschil?

Chiar dacă întrebarea părea să fie peste puterile tebanului de a răspunde, sleit de emoţia momentului, Pindar primi, sprijinindu-se de umărul lui Learcos.

— O să mă îngrijesc eu însumi de ceremonie, îl asigură pe slujbaş, şi de toate câte i-au aparţinut. Îi cunosc fiii şi fratele.

— E o mare pierdere, încheie militarul. Siracuza îl va plânge multă vreme.

După ce s-au încredinţat că totul era în ordine, trimişii oficiali şi-au luat cuviincios rămas-bun. Atunci poetul se duse să-l îmbărbăteze pe tânărul care se căina că nu putuse să-i salveze viaţa mentorului său.

— Oamenilor nu le stă în putere să facă nimic atunci când umbra morţii se abate asupra lor, crede-mă… îl alină poetul. Gata, nu te mai jelui, mai bine zi-mi unde se află Eschil.

— E în casă, în androceu… spuse tânărul arătând spre locuinţă. L-am întins pe un divan.

— Ascultă-mă, Learcos, o să am nevoie de ajutorul tău. Va trebui să-l pregătim pentru când o să vină lumea să-l vadă, chibzui Pindar. Du-te şi cumpără un lechitos din cel mai bun ulei pentru ungere, panglici, flori şi o coroană. A, şi un porc spinos, cum cere ritualul şi chipul lui Hermes ca să-l călăuzească până la luntrea lui Caron. Să nu uiţi nimic. Mai caută pe cineva să ne dea o mână de ajutor. Şi nu uita să tocmeşti niscaiva bocitoare. Să le mai rogi să se îmbrace cuviincios. Lui Eschil îi displăcea tot ce era bătător la ochi.

Spunând acestea, desfăcu punga de piele pe care o purta la brâu. Îi dădu lui Learcos două drahme şi un pumn de oboluri. Tânărul cântări monedele care-i zornăiau în palmă. Apoi, o rupse la fugă strângându-le cu putere în pumn.

Pindar intră în casă. La dreapta, în modestul androceu în care de atâtea ori împărţiseră vinul şi veselia, zăcea Eschil, nemişcat şi palid, cu ochii întredeschişi. Fruntea şi chelia lui vădeau cumplita

lovitură care-l fulgerase. Poetul trase un scaun şi se aşează lângă el. Rămase preţ de o scurtă veşnicie privindu-l cu ochi trişti.

— Spune-mi, Eschil, fiul lui Euforion… îi şopti la ureche. Ştiai că asta avea să se întâmple? Cunoşteai ziua şi ceasul. Dar… cum? Oare grăiai adevărul atunci când îmi spuneai că însuşi Apollo ţi-a dat de ştire? O moarte care pluteşte încet în înălţime. O broască-ţestoasă şi un vultur! O lance ţintită tocmai din văzduh!

Poetul luă mâna neînsufleţită a dramaturgului. Atingerea îngheţată şi stranie a pielii îl surprinse. Mâinile lui Eschil ardeau mereu, aşa şi le amintea, viguroase şi mângâietoare, gata oricând să îmbrăţişeze. Acum viaţa se retrăsese, smulgând în graba ei orice urmă de căldură omenească.

Ochii i se opriră asupra unei mici statuete de lut care o reprezenta pe Demetra, pământul, mama Persefonei, fructul. Era aşezată deasupra unei mese joase.

O luă şi o puse între degetele prietenului său, încleştându-le unul câte unul în jurul zeiţei copilăriei lui. Apoi îi întredeschise buzele şi îi strecură două oboluri în gură.

— Fie ca Demetra, ocrotitoare din Eleusis, să te însoţească şi să te readucă la viaţă… rosti copleşit de emoţie. Fie să-l întâlneşti acolo unde mergi pe Pitagora pe care atât l-ai preţuit.

Rămase mult timp lângă trupul neînsufleţit al lui Eschil. Apoi, cu ochii năpădiţi de lacrimi, străbătu rând pe rând încăperile casei. În cele din urmă ajunse la masa unde dramaturgul obişnuia să scrie, aflată în faţa unei ferestre deschise spre grădină. Prin aceasta se întrevedea linia desăvârşită a mării, întreruptă ici şi colo de petele chiparoşilor ca nişte vârfuri de lance, îşi aţinti privirile asupra mai multor saci de piele, adunaţi unul lângă altul la perete, plini cu suluri de papirusuri aşezate cu grijă. Înţelese că cel mai îndesat dintre ei era cel în care se aflau, fără doar şi poate, numeroasele lui

opere teatrale; altul, ceva mai mic, adăpostea poate memoriile despre care mărturisise că le scrisese în lunile din urmă. După aceea, se opri asupra unei scrisori ce părea să fi fost întocmită de curând, căci liniile negre şi uniforme încă mai luceau. Era întinsă pe tăblia mesei, lângă două lămpi de ulei, cerneală şi condei. Recunoscu scrisul grăbit şi nervos al lui Eschil. Nu se putu stăpâni să n-o citească.

Lui Pindar din Teba, fiul lui Daifantos şi al Cleodicei, poet nepreţuit

Trebuie să mă crezi, bătrâne prieten, dacă îţi spun că puţine lucruri mă întristează pe atât cât faptul de a şti că nu ne vom mai revedea în viaţa aceasta. Mi-a sosit ceasul. Am fost înştiinţat de cele viitoare cu mulţi ani în urmă, la vreme de cumpănă. Azi-noapte mi-a apărut în vis Sacrul Omphalos, piatra lui Zeus. Acesta-i semnul. Vei înţelege acum de ce în săptămâna din urmă te-am înştiinţat ce soartă vreau să aibă anumite documente şi scrisori. Te rog să te îngrijeşti, chiar dacă o să-ţi aducă întristare, de funeraliile mele. Veghează ca să fie sobre, fără fast. Vreau să fiu îngropat în Gela, pe bucata de pământ ce-o am acolo unde se vede marea, lângă mormântul lui Eris, soţia mea iubită. Aş vrea ca pe tumul să stea scris următorul epitaf:

„Sub acest monument, în pământul roditor al Gelei, zace fără viaţă Eschil atenianul, fiul lui Euforion. De îndârjirea lui în luptă pot să aducă mărturie pădurea sacră a Maratonului şi mezii cu plete lungi ce i-au cunoscut vitejia.”

Nu mai am multe să-ţi spun, căci tot ce trebuia rostit a fost rostit şi n-ar fi altceva decât o zadarnică încercare de a amâna o întâlnire hotărâtă de cu vreme, spre care mă îndrept acum fără şovăire sau teamă.

Ştiu că ai multe lucruri să mă întrebi. Or să-ţi răspundă memoriile mele. În ele o să-mi afli

glasul.

Aşa că intonează, în ceasul acesta trist, chiar dacă niciodată nu ţi-a fost pe plac, un ***threnos*** *pentru cel care ţi-a fost mereu prieten şi-atât de mult te-a preţuit.*

Eschil

Pindar, tulburat şi sleit de puteri, se prăbuşi într-un jilţ. Citi de mai multe ori scrisoarea lui Eschil fără să poată crede cu niciun chip că cele întâmplate erau adevărate. În cele din urmă o puse din nou pe masă. Apoi izbucni din nou într-un plânset tăcut.

Ziua era pe sfârşite. Umbra chiparoşilor din grădină se profila ca pădurea ascuţită a lăncilor unei falange, în chip de ultim omagiu adus unuia dintre cei mai iluştri fii ai Maratonului. Pe poet îl cuprinse frigul. Se înfăşură într-una dintre mantiile dramaturgului şi aprinse, una câte una, lămpile de ulei pe care le găsi în preajmă.

Scoase atunci primul dintre papirusurile care istoriseau, în linii dese, nesfârşite, memoriile lui Eschil din Eleusis; memoria Pământului şi a Apei; gesta gestelor, sortită să trăiască în veci.

CARTEA I
PĂMÂNT ŞI APĂ

Memoriile lui Eschil despre Războaiele Medice

4
EU, ESCHIL

Sunt eu, Eschil din Eleusis, fiul lui Euforion, cel care scrie acestea. Eu, autorul *Perşilor,* al *Celor şapte contra Tebei,* al *Orestiadei* şi al atâtor opere care sper să-mi supravieţuiască atunci când ochii-mi se vor fi închis pentru vecie. Dedic aceste memorii pe care le încep azi, în Gela, fratelui meu Aminias, singurul dintre toţi fiii tatălui meu care încă mai trăieşte, dacă pe mine nu mă pun la socoteală, căci pe ceilalţi i-au chemat Parcele la o vârstă fragedă, înainte să se desfete din belşugul tuturor bunătăţilor de pe pământ, dar şi scutindu-i astfel de toate greutăţile ce se ivesc în viaţă.

Cu prilejul acestei istorisiri vreau să cinstesc amintirea iubitului meu frate Cinegirus, care s-a luptat alături de noi la Maraton, pe nisipurile de glorie încărcate, unde a şi fost îngropat.

Scriu la lumina lămpilor, sub auspiciile Atenei, slăvită ocrotitoare a cetăţii noastre şi a întregii Atice, şi sub ale Demetrei, în cultul căreia am fost iniţiat cu ani în urmă. Figurile zeiţelor amândouă m-au însoţit dintotdeauna, căci îmi amintesc de iubita mea mamă care le-a cumpărat pentru mine, tot aşa cum a cumpărat-o şi pe cea a lui Apollo, pe care-l rog în clipa asta să-mi fie mijlocitor dinaintea Muzelor şi a mamei lor Mnemosyne, ca să-mi întărească mâna şi să-mi limpezească gândurile ca tot ce istorisesc aici să pot înfăţişa aievea.

Încep chiar astăzi şi nu într-o altă zi să povestesc cele trăite de-a lungul anilor de chin în care am luptat împotriva Regelui Satrapilor şi a armatelor acestuia. Azi, discipolul meu Learcos a început să cânte dintr-odată la *aulos* un pean care mi-a făcut inima să tresalte în coşul pieptului, căci era acelaşi imn de luptă auzit într-o zi pe care nu o pot uita, când toţi am ieşit din Atena în marş forţat

îndreptându-ne spre Pentelicon, muntele de marmură care desparte câmpia noastră de smârcurile Maratonului. Cântecul acesta mi-a amintit limpede ardoarea care ne aprindea inimile, scânteile aprige care ne străluceau în ochii de văpaie, hotărârea de fier care ne făcea să apucăm cu îndârjire mânerul aspru al lăncilor noastre. Azi, la auzul ritmului vesel şi vijelios al peanului, chipurile tuturor tovarăşilor de arme şi ale prietenilor mi s-au desluşit din nou neumbrite în minte, ivindu-se din negura deasă cu care timpul le acoperă pe toate. Am văzut părul răvăşit al lui Coridon care răsufla din greu pe când se afla pe urmele lui Agrades şi ale iubitului său Deinomenos; am văzut surâsul îngâmfat al lui Tisias, semeţindu-se în acelaşi rând cu Brison şi spunând că va fi el, şi nimeni altul, cel care va ajunge primul la liniile duşmanilor şi care-şi va înfige fierul în pieptul unui pers; picioarele zdrelite şi sângerânde ale lui Erginos, ale cărui sandale se rupseseră printre stâncării şi pietre ascuţite, fără ca aceasta să-l oprească din marş, aşa desculţ cum era, şi fără ca buzele lui să scape vreo tânguire…

— Pe Zeus dacă pot pricepe cum ai ajuns până aici, Erginos! îmi amintesc că i-am grăit când ne-am lăsat să cădem, sleiţi de puteri, cu toate armele şi tărhatul, în vecinătatea câmpului de luptă.

— Am mers, Eschil… bolborosi el fără suflare. Ca toţi ceilalţi.

— În nicio clipă nu te-ai plâns, i-am spus uimit.

— Să mă plâng? Tu crezi că un spartan s-ar fi văicărit dac-ar fi fost în locul meu?

— Nicicum.

— Dacă ei nu gem, atunci nici noi nu trebuie s-o facem.

***

Da, pot să-i văd pe toţi, pe toţi aceştia, chiar dacă nu-l mai urmaseră pe Miltiade prin pustietăţile Aticei, sub un soare arzător, după victorie. În acea zi am fi fost în stare să ne

scoborâm până în străfundurile Hadesului dacă am fi ştiut că mezii se aciuaseră acolo în aşteptarea noastră; cu scuturile noastre de bronz şi piele, cu săbiile ştirbite care fuseseră ale părinţilor şi bunicilor noştri. Acum, după atât timp, simţindu-mă din nou copleşit de avântul războinic care pusese stăpânire pe noi în vremurile acelea înflăcărate, nu pot să nu rostesc scurtele versuri pe care Simonides le-a scris când totul se sfârşise:

Suprema vitejie-i neînfricat să mori,
virtute ce fortuna ne-a revărsat-o nouă!
căci Greciei redat-am râvnita libertate
dormim, înfăşuraţi în gloria eternă.

De aceea, ca să nu mă depărtez de la adevăr, al cărui auspiciu l-am invocat, trebuie să spun că a fost Learcos, şi nu eu, cel care a smuls cu notele-i tulburătoare vlăstarul sec dintre tăciunii amintirii. Tăciuni care au fumegat mereu şi care nicicând nu se vor stinge, căci sunt din jarul unui rug pe care l-am aprins în acele zile, în stare să înfrunte vremurile toate. La căldura lui dogoritoare înţeleg, deşi poate cu întârziere, că multe sunt lucrurile care se şterg din minte, căci adierea a tot ce-i nou se arată mereu neîndurătoare cu lucrurile mărunte, risipind întâlniri, împrejurări sau cuvinte ce, fără de greutate fiind, sunt măturate în afara scenei de teatru a memoriei, în acelaşi fel în care actorii ies prin *parodos* după reprezentaţie. Altele, puţine însă, pătrund în pământ, prind rădăcini şi hrănesc fructele ce au să vină; flacăra lor e veşnică, nu moare niciodată, iar în arderea ei tăcută mocnesc vechile credinţe, învăţăturile deprinse, durerea şi jertfa, extazul şi groaza redeşteptate de neamul ce făureşte viitorul.

Libertatea nu este un foc ce poate fi stins, e o *ekpirosis* capabilă să prefacă lumea în cenuşă, o dată şi înc-o dată, fără să ţină seamă de soroacele ce trebuie să se mistuie, de planşete, de răni sau de

pierderi. Păşim, o ştim prea bine, pe rămăşiţele sacre ale celor care-au fost înaintea noastră; iar alţii, la rându-le, vor călca peste oasele şi tigvele noastre atunci când le vom da focul descătuşat de Prometeu, scânteie prefăcută în lumină de-a lungul evurilor întunecate şi care va străluci atât timp cât Zeii vor găsi de cuviinţă să nu dea lumea pierzării. Acum o ştiu şi cred că am ştiut-o dintotdeauna. Toţi le ştim dintotdeauna pe toate. Dar de puţine ori adevărul se înfăţişează ochilor noştri. Când lucrul ăsta se petrece, chiar şi pentru o clipă trecătoare, înţelegem pe deplin rostul şi înţelesul faptelor noastre.

Pot să mărturisesc fără vreo teamă de a mă înşela că am luptat pentru democraţie în nisipurile Maratonului, în timpul primului război cu Darius, şi în strâmtoarea de la Termopile, pe apele Artemisionului, la Salamina, pe câmpul deschis de la Plateea, când fiul lui, Xerxes, s-a întors după zece ani pentru a se năpusti cu oştile-i asupra noastră. Şi am făcut aceasta fără să precupeţim nicio picătură de sânge, astfel încât făclia-i să ardă mai departe.

Ne-am îndeplinit menirea cu vitejie nu numai noi, atenienii, ci şi spartanii, megarenii, corintienii, egineţii, plateii şi mulţi alţii; trecând peste ranchiuna, ura ancestrală şi neînţelegerile noastre, am înţeles că în acele clipe totul era în joc.

Dar poate că o iau prea înainte şi-ar trebui să mă întorc din cale, să revin asupra cuvintelor mele ca să aduc lămuriri despre cele întâmplate şi despre mine însumi. Nu urmăresc să prefac aceste linii într-o poveste a vieţii mele, căci dac-aş face astfel, mulţi ar putea crede că mă însufleţesc doar dorinţa de mărire şi îngâmfarea. Îmi cunosc prea bine concetăţenii. Noi, atenienii, deşi acum ar fi poate cu cădere să mă arăt mai generos şi să răsfrâng această trăsătură asupra tuturor grecilor, ne-am temut întotdeauna de slava de sine, de necuviinţa cu care cineva se sumeţeşte într-o împrejurare

oarecare, de luxul fără măsură şi de tot ce-i înfăţişat cu ostentaţie. Nimeni mai bine decât Solon, pe care mereu l-am privit ca pe adevăratul artizan al Constituţiei noastre – faţă de bunicul meu care, atunci când nu erau străini prin preajmă, îl categorisea drept un poet idealist amestecat în politică n-a izbutit să desluşească mai bine marginea care desparte cumpătarea de exces. Sfatul marelui înţelept, unul dintre cei şapte pe care îi cinstim şi îi pomenim în veci, era să fii cu măsură în toate.

Aşa că o să dau ascultare duhului cumpătării, atunci când va trebui să vorbesc despre mine sau despre rolul pe care mi-a fost dat să-l joc în această piesă de teatru.

Poate mai mulţi or să se întrebe, atunci când îmi vor citi darea de seamă, ce mă împinge să fac acest lucru dacă am jurat întocmai să nu mă las pradă dorinţei de faimă şi după ce am mărturisit la vremea rânduită cum am văzut eu aceste războaie în cea mai vestită dintre tragediile scrise de mine. Singurul lucru pe care l-aş putea spune înaintea unor asemenea afirmaţii este că vreau să dezvălui, de-a lungul acestor memorii, nişte fapte pe care numai Temistocle, cel care a fost unul dintre arhonţii noştri în vremuri de război, şi cel care scrie aceste rânduri le cunoaştem. Întâmplări în privinţa cărora amândoi ne-am jurat că vom păstra o tăcere de mormânt toată viaţa; o îndrăzneală nelegiuită ce ne-a făcut să scriem din nou, cu socoteală şi curaj, una dintre paginile cărţii sacre ale sorţii pe când aceasta se arăta în semne şi augure fatidice pentru întreaga Grecie. După cum se va vedea în continuare, amândoi am plătit scump o asemenea îndrăzneală; căci poverii apăsătoare a sacrilegiului, purtată de unul singur mai bine de o jumătate de viaţă, i s-a adăugat şi pedeapsa neclintită a lui Apollo, care este în chip neîndoielnic însăşi moartea; amândoi ne-am pecetluit soarta în clipa când i-am uzurpat glasul şi

i-am profanat templul. De aceea, azi voi vorbi încălcând legământul pe care l-am făcut cu Temistocle, încredinţat că vremea mea e pe sfârşite şi chinuit de bănuiala că nimeni, atunci când eu voi tăcea pe vecie, nu îi va mai da crezare celui care, după ce ne-a dus la o izbândă nemaiauzită, a fost răsplătit cu infamia, ostracizarea şi uitarea.

Aşa că nu-mi voi ascunde intenţiile: scriu pentru ca primul dintre atenieni să-şi recapete onoarea.

E drept că Temistocle, fiul lui Neocles, a fost întotdeauna un metec; din pricină că tatăl său era din Frear, un sat atic al tribului Leontida, iar mama lui – o străină din Halicarnas; a fost de multe ori luat peste picior când era tânăr, după cum povestea el însuşi cu zâmbetu-i sceptic ce-l însoţea întotdeauna. Niciodată nu a arătat vreo aplecare spre muzică sau retorică, învăţături nobile la care aristocraţii îşi îndeamnă cu-atâta sârg odraslele. Prin venele lui nu curgea sânge atenian pur, dar, însufleţit de un patriotism pe care nici măcar cel mai aprig dintre adversari nu îndrăznea să-l pună la îndoială, a dat dovadă de iscusinţa şi nobleţea râvnite chiar şi de vlăstarele stirpelor străvechi.

Odată l-am auzit răspunzând cu sarcasm celor care îl defăimau pentru toate cele spuse: „Aşa-i, aveţi dreptate: nu ştiu să acordez strunele unei lire. Nu-mi cereţi să cânt ode. Daţi-mi însă o aşezare mică şi neînsemnată şi o voi preface în cel mai scurt timp într-o cetate de seamă.”

Câteodată primesc scrisori de la Euforion şi Bion, fiii mei, în care îmi istorisesc cât de schimbată e Atena sub guvernarea lui Pericle. Ziduri, temple şi drumuri se făuresc cu repeziciune, ştergând urmele pârjolului şi pustiirii în care am trăit atâta amar de ani. Atena care va să fie, Atena din marmură pentelică, e sortită să devină un simbol al măreţiei poporului nostru.

Dar niciun popor nu e mare dacă mai înainte vreme nu a fost puternic.

Temistocle ne-a făcut puternici. Şi ne-a dăruit marea. În această privinţă se poate spune că avea mintea strălucită a tiranului Pisistrate, dar el a apelat la toată îndârjirea de care era în stare ca să ne facă să-i străbatem apele. De câte ori pe atunci, pe când îl însoţeam prin agora, se apropiau de el cei nemulţumiţi şi îi spuneau cu obidă:

— Ascultă, Temistocle, eu eram un hoplit, iar tu m-ai legat de o galeră!

— Erai un hoplit vrednic? Arhontele îi întreba mereu acelaşi lucru, arcuindu-şi neîncrezător o sprânceană.

— Dintre cei mai vrednici, îi răspundeau ei întotdeauna. Dintre cei orânduiţi înainte şi în mijlocul liniei de atac.

— Dacă-i aşa, atunci străduieşte-te să vâsleşti cu aceeaşi înflăcărare cu care te-aruncai în luptă.

Nădăjduiesc aşadar ca prin cronica mea de război să pot şterge ocara ce a acoperit bunul nume al lui Temistocle, mărturie care, fără îndoială, nu va părea multora demnă de crezare.

Dar mai este încă un ţel de preţ pe care-l urmăresc.

Mulţi îşi vor aminti poate că în lunile de după sosirea armatei lui Xerxes în Elada, au fost comise trei asasinate care i-au cutremurat pe atenieni. Harpocrate, unul dintre cei zece arhonţi al Atenei, a murit înjunghiat pe când se întorcea de la Oracolul din Delfi. Câteva zile mai târziu, Onesilos, fratele lui, unul dintre cei mai buni aurari şi giuvaiergii din Atica, a avut aceeaşi soartă. A fost ucis şi Diocles, un funcţionar de la arhivele cetăţii. Aceste asasinate nu au fost desluşite niciodată.

Apoi, după război, Licaon, un consilier al *Bule,* şi Timodemus din Afidna, un aristocrat, au dispărut fără urmă.

Numai eu cunosc tot adevărul. Şi trebuie să-l lămuresc înainte de a muri.

Astfel, frumoasa Eris, pe care atâta am iubit-o, se va odihni în pace pe vecie.

5
TOATE ZILELE CE-AU TRECUT

A venit vremea să înnod firul poveştii. Mă voi întoarce, căci mi se pare de trebuinţă, la zilele tinereţii mele petrecute în Eleusis, vorbind despre familia mea care aparţinea nobilimii eupatride, despre vremurile grele şi schimbătoare ce le-au fost date să trăiască. Atunci când vrei să înţelegi vicisitudinile prezentului şi îndoielile viitorului se cuvine să întregeşti memoria trecutului scurs de curând.

Chiar dacă în multe rânduri de-a lungul vieţii mele i-am combătut cu asprime şi înflăcărare pe cei care mă acuzau că aş îndemna prin operele mele să fie menţinute privilegiile aristocraţiei, afirmându-mi iar şi iar, până la saţietate, convingerile mele democratice, această învinuire m-a urmărit întotdeauna ca o meteahnă. Aşa că nu voi înceta să neg, o dată pentru totdeauna, o astfel de minciună.

Bunicul meu, la fel ca şi tatăl lui, era un aristocrat de viţă veche, dintr-o stirpe aleasă, dar care toată viaţa a trăit în cumpătare. Condiţia lor nu era pe potriva averii, micul lor venit îngăduindu-le să trăiască în bunăstare, fără însă le prisosească ceva. Pământurile pe care le stăpâneau în Eleusis şi în împrejurimi aparţinuseră neamului nostru de generaţii, însă nu erau aşa de întinse şi nici nu se strângeau de pe ele atâtea măsuri de ulei şi de vin încât să fim, după cum ne îndemnau sufletul şi politica, în favoarea riguroaselor legi dictate de Dracon; legi care, pe de altă parte şi vorbind fără ocolişuri, nu erau atât de rele, căci au fost compilate şi redactate – chiar dacă se pare că nimeni nu-şi mai aminteşte acum de acest lucru – pornind de la vechile coduri care, de-a lungul timpului, au fost transmise în Atica prin viu grai.

E de netăgăduit că pe atunci se adâncise tot mai mult prăpastia între opulenţa în care trăiau unii şi sărăcia ţărănimii; familiile erau la strâmtoare din pricina dărilor pe pământuri, iar câţiva dintre membrii acestora ajungeau chiar în pragul mizeriei, văzându-se nevoiţi să se dedea la furturi, iar câteodată chiar şi la omor. Legile astea au fost create ca să le înfrâneze mânia, care aproape mereu era îndreptăţită. De câte ori, pe când eram copil, nu l-am auzit pe bunicul povestind întâmplări despre răzbunări şi reglări de conturi ai căror protagonişti erau oameni deznădăjduiţi care se întorceau împotriva zarafilor. Niciodată în ţinutul nostru nu s-au comis atâtea crime, nu au avut loc atâtea ciocniri, nu a fost nevoie de atâtea gărzi personale, nu şi-au făcut atâţia dreptate la adăpostul nopţii. Strămoşii mei au fost – spun asta cu mândrie – oameni conservatori, iubitori ai ordinii şi ai tradiţiilor.

Însă niciodată nu s-au hrănit pe seama nenorocirii semenilor, cum făceau mulţi patriarhi nobili, care, atunci când nu li se plăteau dările cuvenite, alegeau să le ia datornicilor pământurile şi să vândă familii întregi ca sclavi.

În miezul tulburărilor sociale care iscaseră conflicte între clanuri, triburi şi familii din toate tagmele, făcând să dospească dezechilibrul şi ura între caste, faptul că un judecător ca Solon a ajuns să fie arhonte e o dovadă a spiritului generos al atenienilor, care, alegându-l, s-au vădit uniţi şi curajoşi, lăudaţi fie în veci.

Solon, un bărbat drept, cumpătat şi smerit, a pus capăt prin măsurile sale nedreptăţii şi abuzurilor care luaseră amploare. Unele datorii au fost iertate, iar cei mai năpăstuiţi de soartă au fost scutiţi de dări; multe dintre legile lui Dracon au fost atenuate sau derogate; a fost abolit dreptul de a-i vinde ca sclavi pe cei care nu făceau faţă impozitelor; vistieria statului a plătit întoarcerea pe pământul grecesc a celor care fuseseră chezăşuiţi unor

stăpâni străini; au fost înlăturate privilegiile de clasă şi au rămas statornicite drepturile şi datoriile tuturor cetăţenilor în funcţie de venituri şi proprietăţi. Reformele lui răsfrânte asupra bogăţiei trufaşe, menite să interzică sau să îngrădească ostentaţia şi gustul pentru lux, ne-au readus pe calea cea dreaptă a moderaţiei şi a binelui comun.

Înţelepciunea lui ne-a fost tuturor de folos. El a dat drept la cuvânt tuturor cetăţenilor, şi de atunci vorba nimănui nu a cântărit mai puţin decât a celuilalt. Doar asupritorii, zarafii şi nemernicii nu au avut de câştigat de pe urma stăpânirii lui.

Nu sunt însă atât de nătâng încât să afirm, ţinând seama de ce avea să se întâmple în anii următori, că Solon a pus capăt tuturor neajunsurilor şi nemulţumirilor. De-a lungul vieţii am învăţat că încercarea de a împăca extremele este o strădanie anevoioasă şi adesea zadarnică. Nemulţumirea este o buruiană care, mai devreme sau mai târziu, tot încolţeşte. La scurt timp, săracii aveau să se plângă de cât de puţin se schimbase viaţa lor de zi cu zi. Nu întârziară să cârtească nici latifundiarii, nobilii şi aristocraţii, văzându-se lipsiţi de privilegiile ancestrale pe care le credeau de neînlăturat.

Tatăl meu, Euforion, mult mai tolerant şi cu mult mai puţin conservator decât bunicul, mi-a mărturisit în repetate rânduri că a nutrit o adâncă admiraţie faţă de latura umană a legislatorului. Şi îl întrista faptul că renunţase la politică, sătul de învinuirile pe care le aduceau unii şi alţii.

— Şi de ce a plecat Solon, tată? l-am întrebat copil fiind, când mi-a vorbit prima dată despre el.

— E cu neputinţă să mulţumeşti mereu pe toată lumea, mi-a răspuns Euforion privindu-mă drept în ochi. Vei înţelege asta cu timpul, Eschil. Solon a guvernat mai bine de douăzeci de ani. Mai mult, i se ceruse să ocârmuiască atât timp cât trăia, ţinând seamă de mulţimea izbânzilor lui.

— Eu aş fi primit, i-am spus.

Pe buzele tatălui meu a apărut acel zâmbet scurt şi cumpănit pe care îl schiţa numai arareori.

— El însă, copile, era mai vârstnic şi mai înţelept. A refuzat, spunând că dictatura este un jilţ care nu lasă pe nimeni să scape viu.

Solon s-a retras de la putere. Voia să călătorească şi a străbătut întregul Orient, rămânând, pentru o vreme, la Curtea lui Cresus, regele Lidiei, care l-a cinstit după cum i se cuvenea acestui om de seamă. S-a întors în Atena mulţi ani după aceea, de-acum un bătrân înţelept şi vrednic de cinste.

Însă piatra de căpătâi fusese aşezată. Democraţia devenise un fapt ireversibil, mai presus de interesele şi tiraniile ce aveau să vină. La puţin timp după aceea, Pisistrate, un nobil din Brauron, avea să preia puterea. Era un bărbat inimos, cu mintea ascuţită – aşa îl caracterizau majoritatea celor care îl cunoscuseră –, un om care a ştiut să tragă foloase de pe urma unor împrejurări atât de neclare. Cu sufletul a rămas aproape de nevoile săracilor, iar într-o zi, minţind că ar fi fost ameninţat cu moartea de rivali, care nu vedeau cu ochi buni înţelegerea lui cu oamenii de rând, a cerut să i se asigure o gardă personală ca să-şi apere viaţa. Nimeni nu putea dispune, conform legii, de corpuri armate. Era o îndrăzneală prea mare în acele zile încă tulburi.

Tata mi-a explicat că, din pricina cererii lui Pisistrate, mulţimea s-a adunat, după cum era obiceiul, pe colina Pnyx. Ore în şir s-a vorbit cu aprindere fără însă să se ajungă la nicio înţelegere. Până la urmă au hotărât că doar judecata cea bună a lui Solon ar putea elucida dilema. La puţin timp după aceea, bătrânul a apărut dinaintea cetăţenilor, şchiopătând, sprijinindu-se în toiag, ajutat de unii şi de alţii. S-a aşezat pe o treaptă şi a ascultat cu luare-aminte la cele spuse.

Deodată, şi-a ridicat privirea pătrunzătoare spre Pisistrate, care stătea drept ca un stâlp, aşteptând

verdictul.

— Spuneţi, atenienilor, că sunt mai înţelept decât mulţi dintre voi? i-a întrebat Solon pe cei adunaţi. Şi ziceţi că sunt mai curajos decât mulţi alţii?

Un murmur de încuviinţare s-a auzit atunci.

— E-adevărat, a urmat bătrânul legislator. Înțelepciunea îmi îngăduie să pricep câtă viclenie se ascunde în sufletul lui Pisistrate, iar curajul mă îndeamnă să vi-o descopăr. Voi, în schimb, văzând acelaşi lucru ca şi mine, vă faceţi că nu vedeţi, crezând că astfel veţi ocoli necazurile ce-au să vină.

Încuviinţarea care domnise mai înainte vreme peste mulţime s-a prefăcut în hulă. Numeroşii susţinători pe care Pisistrate îi răspândise prin norod s-au pornit să huiduie prelung.

Solon i-a privit, neputincios.

— Am să vă spun un lucru. După ce veţi fi ascultat, puteţi să faceţi ce vreţi… a rostit cu glas aspru. Fiecare dintre voi, atenienilor, luat în parte, e-n stare să umble cu agerimea unei vulpi, dar împreună nu sunteţi decât un cârd de gâşte.

Astfel a grăit Solon. Dar, întrucât era bătrân, l-au socotit nebun şi nu l-au luat în seamă. Aşa că Pisistrate a dobândit o gardă personală de cincizeci de bărbaţi, o suită ce creştea în fiecare zi. Apoi, când s-a simţit sigur, a ocupat Acropole şi a instaurat o tiranie, chiar în anul în care murea acel care-atât de limpede intuise vicleana-i uneltire.

Monarhul nu avea să rămână multă vreme la cârmă, ci doar vreo câţiva ani, căci încă de pe atunci drumul se înfăţişa deschis şi oricare cetăţean, indiferent de clasa şi de condiţia lui, nu avea deloc încredere în oligarhi. Detronat şi exilat, avea să izbutească totuşi să ia din nou puterea în încă două împrejurări.

Spunea tatăl meu că totuşi Pisistrate a domnit cu prevedere şi tact în timpul celui de-al treilea mandat al său, ani liniştiţi în timpul cărora s-a

îngrijit să sprijine comerţul, să înfrumuseţeze oraşul şi să dea de capăt neajunsurilor. La asta a mai contribuit şi faptul că argintul din minele Laurion – un filon bogat care aparţinea statului – curgea şuvoi. Acest argint a făcut din moneda noastră o valută puternică şi demnă de invidiat. În ceea ce mă priveşte, cred că regelui i s-ar cuveni mulţumiri pentru hotărârea lui de a compila şi a aşterne în scris toate versurile homerice ale *Iliadei* şi *Odiseei,* care până atunci se transmiseseră prin viu grai, din neam în neam, trudă pe care avea să o continue şi fiul său, Hiparcus.

Prietenul meu Pindar, căruia zeii nu numai că i-au picurat mierea poeziei pe buze, ci l-au dăruit şi cu simţul ascuţit al ironiei, întotdeauna spune că tiranii, cu atât mai mult atunci când ajung la bătrâneţe şi simt că se apropie de judecata din ceruri, sunt în stare să facă risipă de binefaceri, ba încă să se îngrijească de binele comun, oricât de straniu ar putea să pară acest lucru. Are dreptate. În favoarea lui Pisistrate ar trebui să se spună şi – cel puţin aşa susţinea Temistocle, om care ştia să recunoască tot ceea ce alţii făcuseră bine – că a fost el cel care a înţeles că măreţia viitoare a Atenei ar fi ştirbită dacă nu ar avea şi mările în stăpânire.

În ultimii ani ai vieţii, a pus să se construiască bazine în portul din Faleron şi să se formeze o flotă de război.

Când m-am născut eu, la doi ani după moartea tiranului, fiii lui, Hiparcus şi Hipias, deţineau puterea. Niciunul dintre cei doi nu avea nici geniul şi nici tactul arătat de tatăl lor spre sfârşitul vieţii, ba dimpotrivă: erau îngâmfaţi şi dedaţi să se poarte cu nestatornicia de care dau dovadă îndeobşte principii. Le plăceau ospeţele şi trăiau înconjuraţi de o liotă de linguşitori. Cu toate acestea, au stăpânit fără să li se împotrivească nimeni şi fără să întâmpine probleme importante mai bine de

zece ani, o perioadă de linişte şi de prosperitate relativă.

Să fi avut eu vreo doisprezece ani când l-au asasinat pe Hiparcus. S-a petrecut în timpul Panateneelor, serbările în cinstea zeiţei noastre. Familia mea avea o casă în Atena, aproape de Areopag, unde mergeam de câteva ori pe an, mai ales cu prilejul sărbătorilor religioase. Dar de data aceasta, din pricina sănătăţii şubrede a bunicului, am rămas în Eleusis. Îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri seara în care am primit vestea morţii tiranului. Ne-a adus-o unul dintre verii mei mai mari, care se lăsase iarăşi de neguţătoria pe care o avea în oraş. Încă mai văd expresia gravă a tatălui meu şi privirea tulbure a bunicului în timp ce ascultau cu uimire cum Harmodiu şi Aristogiton au sărit asupra lui Hiparcus şi l-au înjunghiat, fără să-i fi împins la asemenea faptă vreun motiv politic, ci doar o mai veche ranchiună pe care o nutreau faţă de el. Povestea vărul meu că pe primul tiranicid l-au ucis gărzile imediat, iar pe celălalt, care a scăpat profitând de zarva şi dezordinea din acele clipe, însuşi Hipias l-a străpuns de mai multe ori atunci când a fost prins şi adus în faţa lui.

Toate aceste lămuriri au fost rostite pe înserat, în curtea interioară din Eleusis. Eu le-am ascultat ascuns după una dintre coloanele portalului de la atriu. De unde mă aflam, îi vedeam pe mama şi pe fraţii mei Cinegiros şi Aminias aflaţi de partea cealaltă, ascultând tăcuţi din pragul încăperii lor, fără a îndrăzni să rostească vreun cuvânt.

— Acum toate or să meargă mai rău, a zis cu convingere Euforion.

— Cu mult mai rău, a încuviinţat bunicul.

— Hipias se va purta ca un adevărat tiran. Vin vremuri grele, a concluzionat profetic vărul meu.

Chiar dacă din pricina vârstei nu puteam nici măcar să întrevăd la ce făceau referire membrii familiei mele atunci când dădeau glas acelor nefaste auspicii, îmi amintesc că inima a început

să-mi bată cu putere. Îmi era teamă. Pentru o clipă am crezut că tot ceea ce se întâmpla putea avea urmări ce ne-ar fi afectat traiul tihnit pe care îl duceam în Eleusis. Cred că pentru prima dată în viaţă am devenit conştient de încurcatele căi ale destinului, capabile să distrugă, în curgerea lor schimbătoare, liniştea unei lumi pe care eu mi-o închipuiam desăvârşită. În acea seară, într-un fel, copilăria mea s-a sfârşit. O ştiu prea bine. Vârsta jocurilor lipsite de griji avea să fie afectată de schimbările din anii următori.

Toate zilele din trecut, pe care eu le-am contemplat prin vălul fin al inocenţei, aveau să fie încredinţate unui papirus păstrat în biblioteca aducerii aminte.

Viforul neînduplecat al războiului avea să bată pe faţa pământului.

Iar Ares, cu glasul lui de tunet, avea să ne silească să punem mâna pe arme.

6
SFÂRŞITUL TIRANILOR

Cum era de aşteptat, lucrurile au mers tot mai rău. Chiar dacă Hipias s-a încăpăţânat să creadă că împotriva vieţii sale se pusese la cale o uneltire şi că Harmodiu şi Aristogiton nu erau decât nişte capete ieşite la iveală, la scurtă vreme nu mai era un secret pentru nimeni că tragica întâmplare nu fusese decât un act de răzbunare din pricini amoroase. Hiparcus se îndrăgostise de cel dintâi dintre asasini, un efeb care s-ar fi putut asemăna în frumuseţe cu însuşi Apollo; aprins de dragoste, crezând că totul i se cuvine, l-a hărţuit fără preget până i-a dobândit favorurile. Ariston, iubitul tânărului, era un aristocrat mândru, cunoscut într-un cerc larg. Chinuit de gelozie, a hotărât să pună capăt acestei suferinţe. Încredinţat de faptul că încercarea de a-l ucide pe Hiparcus avea să-i aducă dezaprobarea unanimă a atenienilor, şi-a camuflat duşmănia sub un pretext politic. Faptul de a-i ucide pe cei doi tirani năzuind la libertate ar fi fost primit şi înţeles mai bine de toţi.

Hipias a mai rămas la putere patru ani. Dacă până atunci se purtase ca un dictator luminat şi liberal, cât timp îi mai rămăsese să domnească avea să se poarte ca un despot hăituit. Din acea clipă, neîncrederea şi ranchiuna aveau să fie singurele lui însoţitoare. Pe mulţi i-a trimis în exil, pe toţi despre care credea că uneltiseră cu Harmodiu şi Aristogiton, iar teroarea a cuprins oraşul, astfel încât puţini erau cei care se simţeau în siguranţă.

Un văr de-al tatălui meu, vechi prieten de-al lui Aristogiton, a fost învinuit că ar fi făcut parte din aşa-zisa urzeală a conspiratorilor. Deşi a izbutit să arate că nu avusese nimic de-a face cu cele întâmplate, a fost închis mai multe luni, temându-se pentru viaţa sa. În cele din urmă, ne-am văzut

cu toţii implicaţi în acest proces. Dregătorii judecătoreşti ai lui Hipias stăteau mereu la pândă, ba au venit chiar şi în casa noastră din Eleusis, căutând dovezi care să ne acuze de uneltire. Chiar dacă nu au găsit nimic, iscodirea samavolnică şi neaşteptată i-a pricinuit multă supărare mamei şi a dezlănţuit mânia tatălui meu.

Însă, dincolo de această întâmplare neplăcută, lucrurile şi-au urmat cursul cu o relativă normalitate. La câteva luni de la cele petrecute, murea bunicul meu după o viaţă marcată de schimbări.

Când am împlinit doisprezece ani, tata m-a înştiinţat că hotărâse să mă trimită la Atena pentru a-mi continua acolo studiile. Grămăticii cărora le fusese încredinţată formarea mea, văzându-mi progresele la toate materiile, l-au sfătuit să mă lase în grija unora dintre cei mai mari învăţaţi din capitală.

Însoţit de Euforion şi de un slujitor, am părăsit locul în care mai înainte vreme fusese casa mea. Mi-au încărcat lucrurile într-un car dis-de-dimineaţă, mi-am sărutat mama, care plângea în tăcere, şi am pornit spre oraş.

De pe capră, nu mă puteam stăpâni să nu întorc capul iar şi iar, până când casa noastră din Eleusis a dispărut după marea de măslini care o înconjura. Cu toate că m-am întors acolo în mai multe rânduri – cea mai însemnată vizită fiind cu ocazia iniţierii mele, câţiva ani mai târziu, în Misterele Demetrei – şi că întotdeauna am avut impresia că nimic nu fusese mişcat de la locul lui, mi-era cu neputinţă, atunci când treceam prin încăperile şi dependinţele casei, să nu fiu cuprins de o neînţeleasă melancolie.

M-am aşezat în casa vărului meu Sipas – cel care ne înştiinţase de moartea lui Hiparcus – şi a mătuşii mele Aspasia, o femeie tăcută şi discretă care ieşea în puţine rânduri în stradă, doar ca să meargă la piaţă, aşa cum cereau bunele obiceiuri

printre cei de neam ales. Fără îndoială că din pricina lungilor ceasuri petrecute în gineceu îndeletnicindu-se cu ţesutul alături de sclave, această femeie blajină şi durdulie avea o piele atât de albă şi netedă.

Vărul meu, în schimb, era un vântură-lume în adevăratul sens al cuvântului. Îşi dusese la bun sfârşit învăţătura şi stagiul militar şi acum se îngrijea de orânduirea treburilor familiei şi a averii unchiului meu – mort în urmă cu zece ani din cauza unei boli căreia medicii nu i-au găsit leacul – chiar dacă nu se dădea înapoi, cu toate îndatoririle ce-i apăsau pe umeri, să ducă o viaţă socială activă. Umbla de la un simpozion la altul aşa cum un ied zburdă pe pajişti. Mai des l-am văzut ameţit de băutură decât treaz. Şi, ca să spun adevărul, trebuie să mărturisesc că lui îi datorez mai mult decât oricui faptul că m-am bucurat de timpuriu de plăcerile vinului şi de dragostea femeilor.

Mi-am urmat studiile sub îndrumarea lui Asiu din Milet şi a lui Baeriu din Cirene, în şcoala căruia, din apropierea Porţii Dipilonului plină de zarvă, învăţau odraslele familiilor nobile din Atena. Pe lângă faptul că am memorat texte şi poeme clasice, am avut norocul de a cunoaşte câteva dintre operele lui Tespis – poet tragic care m-a marcat profund şi după ale cărui scrieri încă mai păstrez copii – şi de a mă iniţia în poezia elegiacă a lui Mimnermiu din Colofon şi a lui Teognis din Megara, dar şi de a cunoaşte alte ritmuri şi alţi metri, mai înflăcăraţi, precum cei ai lui Arhiloh din Paros. Mărturisesc însă că, dacă mereu m-am desfătat cu versuri ieşite de pe alte buze, nicicând nu le-am simţit astfel când erau rostite de mine.

Asiu din Milet a fost primul care m-a încredinţat că aveam aplecare spre scrierea de versuri. Timp de trei luni, a ţinut să lucrez la o odă – ce s-a pierdut, din mila zeilor – despre destinul tragic al

lui Egeu, tatăl lui Tezeu, cel care l-a ucis pe minotaur.

Însă, dacă păstrez vie vreo amintire din primul an petrecut în Atena, aceasta e intrarea spartanilor, urmaţi de Clistene şi de rebelii exilaţi, porniţi să-l detroneze pe Hipias.

În acea zi soarele strălucea cu măreţie, iar străzile şi piaţetele Ceramicului forfoteau de oameni grăbiţi. Eu umblam încoace şi încolo cu Erginos, fiul unui aristocrat – unul dintre cei cincizeci de dregători din Pritania, când am dat nas în nas cu Coridon, care venea înfierbântat şi în mare grabă.

— Coridon, pungaşule, încotro te îndrepţi cu-atâta zor, de parcă ai fi urmărit de furii?

— Spre agora, rosti acesta gâfâind. Încă nu aţi aflat?

— Ce să aflăm?

— Clistene, alemeonidul! rosti cu greu. A intrat în oraş cu toţi exilaţii! Sunt sprijiniţi de hopliţii din Sparta şi acum merg la Hipias… merg la Hipias!

Toţi trei am rupt-o la fugă spre agora. Drumul care lega Pritania şi Buleuterionul de colină era un furnicar de chipuri descumpănite. Cu toţii păreau să se întrebe ce se petrecea. Câteva minute mai târziu, un şuvoi de oameni venind dinspre Poarta Sacră anunţa năvala sutelor de hopliţi spartani.

Nicicând nu voi uita acea clipă. Lacedemonieni au intrat în formaţie strânsă, învăluiţi în lungi mantii de culoarea sângelui, sprijinind cu dârzenie o mare de suliţe şi scuturi. Au trecut prin faţa altarului lui Zeus. Coamele roşii ale coifurilor unduiau în aer cu o nemaivăzută eleganţă, mişcate parcă de un singur duh, ca şi cum ar fi fost un corp cu nenumărate braţe şi picioare.

Când s-au oprit în cele din urmă, au împărţit priveliştea în două, aşezându-se de o parte şi de alta şi lăsând în mijloc o cărare largă pe unde a trecut Clistene, un aristocrat atenian a cărui familie, exilată din oraş în vremea lui Pisistrate, se

trăgea drept din neamul lui Alcmeon, nepotul lui Nestor, al cărui bunic a fost însuşi Poseidon.

Acesta era urmat îndeaproape de vreo sută de exilaţi din ordinul lui Pisistrate. Toţi s-au aşezat cu faţa spre Buleuterion. Acolo, alcmeonidul i-a înmânat un document unui reprezentant al *Bule* – Consiliul celor Patru Sute, creat în zilele lui Solon.

Apoi s-a întors spre mulţime, care se cufundase într-o linişte de mormânt, şi a grăit:

— Atenieni, ascultaţi! a anunţat cu glas tunător. Zilele regelui s-au sfârşit. Am venit să-l înlăturăm pe Hipias!

Dar cum în privirile tuturor mustea neîncrederea, a adus lămuriri de îndată:

— Apollo însuşi a vorbit, i-a încredinţat cu solemnitate, ridicându-şi mâna spre cer. Oracolul din Delfi o porunceşte! Jos cu tiranul!

Nu a fost nevoie de mai multe explicaţii. Mulţimea a izbucnit în urale asurzitoare. Coridon, Erginos şi cu mine, cufundaţi în clocotul copleşitor al scenei, am schimbat priviri pline de bucurie, încredinţaţi că trăiam un moment cum nu aveam să mai întâlnim de-a lungul vieţii noastre.

Alertaţi de zarva care cuprinsese toate străzile cetăţii, Hipias şi ai săi, înarmaţi până în dinţi, şi-au întărit rândurile pe culmile Acropolelor. Asaltul nu avea să fie uşor. Spartanii au înconjurat fortăreaţa, au blocat intrările, au ridicat baricadele şi au rămas în aşteptare.

Asediul a ţinut două zile. Hipias, pe care întotdeauna l-a frământat problema siguranţei, făcuse pregătiri pentru o posibilă fugă dacă vreodată avea să treacă printr-o încercare precum cea pe care o trăia atunci. La adăpostul întunericului, credincioşii tiranului au încercat să-i salveze pe fiii acestuia, dar spartanii i-au prins. S-a prăbuşit tiranul şi a primit să plece într-un exil poleit cu aur pe tărâmurile pe care le cucerise tatăl său în Helespont, unde avea să se aşeze ca vasal al regelui Persiei. În ziua ce a urmat, au depus armele

şi au părăsit oraşul, iar când ultimul slujitor din alai a ieşit pe poartă, Atena s-a îmbrăcat în haine de sărbătoare.

Însă mereu în Atena serbările sunt scurte.

Lui Clistene îi revenea povara guvernării. Era un aristocrat cumpătat, cu idei vădit progresiste. Din nefericire însă, nu se bucura de sprijinul multora din aceeaşi clasă cu el, precum nobilii duşmănoşi şi neînduplecaţi, care-aveau drept singure virtuţi răutatea şi teama de a-şi pierde privilegiile.

Această tagmă l-a împiedicat să candideze în faţa adunării populare, propunând ca Isagoras, un latifundiar reacţionar, ancorat în trecut, să exercite puterea, lucru pe care l-au şi dobândit. Oricum, acest Isagoras, din a cărui guvernare nu-mi amintesc vreo faptă vrednică de zugrăvire, avea să fie înlăturat patru ani mai târziu printr-o revoltă populară în urma căreia puterea a ajuns din nou în mâinile lui Clistene.

Clistene a dus la bun sfârşit înţeleapta ctitorie a lui Solon, punându-şi toată încrederea în libertate şi asumându-şi mai multe riscuri decât înaintaşul său, dacă e să grăim drept. A pus capăt străvechii împărţiri ce dezbina norodul din Atica după tribul din care venea fiecare – clase care s-au aflat mereu sub stăpânirea nobililor – şi a întemeiat districte sau grupări electorale; a dublat numărul cetăţenilor cu drept de vot; a mărit de la patru la cinci sute numărul de membri ai *Bule*, consiliul care cerceta şi promulga legile, şi a creat un sistem menit să apere instituţiile democratice: ostracismul.

Această măsură, destinată să reteze din rădăcini avântul celor lipsiţi de scrupule care ţinteau să preia puterea ilegal sau care o perverteau, a permis Adunării Populare să aprobe prin vot exilarea temporară a acelora socotiţi periculoşi pentru libertatea statului. Pentru aceasta trebuia doar ca jumătate dintre cei care deţin drepturi în Adunarea

Populară – vreo şase mii – să voteze pentru, scriind un nume pe un ciob de teracotă.

Ca să închei, e de ajuns să spun că tocmai Clistene, părintele acestei metode, avea să fie unul dintre cei afectaţi de măsură. Cât despre mine, cred că ostracismul este un principiu arbitrar care îngăduie numeroase abuzuri. Spunând aceasta, îmi vin în minte numele lui Aristide cel Drept şi cel al lui Temistocle.

Când s-au petrecut toate câte povestesc aici, aveam vreo paisprezece sau cincisprezece ani. Chiar dacă nu am trăit fiece întâmplare zugrăvită până acum, toate schimbările, greutăţile, tiraniile şi reformele au devenit o parte din mine într-un mod inexplicabil, tot aşa cum se moştenesc, fără vrere, trăsături, obiceiuri şi gusturi ce-au fost ale altora.

În acele zile ale tinereţii mele, de-acum îndepărtat de casă, visam să scriu. Unii dintre prietenii mei, alături de care mi-am petrecut anii de învăţătură, doreau cu ardoare să se dedice politicii. Erau însufleţiţi de un sincer zel democratic şi nu înţelegeau de ce eu mă arătam atât de reticent în a urma un asemenea drum. Întotdeauna am considerat că politica este calea cea mai scurtă spre corupţie. Aşa credeam pe atunci şi la fel cred şi acum.

Îmi voi îngădui să fac, odată ajuns aici, un mare salt înainte în timp. Am spus că scopul acestor memorii este să lămuresc tot ce s-a întâmplat în vremea războaielor împotriva perşilor. A sosit ceasul. Nu mă voi opri asupra pricinilor care au declanşat conflictul – revolta coloniilor ioniene din Asia Mică –, nici să zugrăvesc prima încleştare pe care am avut-o cu Darius – care s-a încheiat cu victoria noastră la Maraton, căci acestea sunt fapte asupra cărora mă voi întoarce ulterior.

După zece ani de la înfrângerea lui Darius, fiul lui, Xerxes, regele regilor, se pregătea să se abată asupra noastră ca un blestem.

Îmi amintesc seara în care ambasadorii lui au venit să ne ceară pământ şi apă în semn de supunere.

Norii de furtună apar mereu în zile fericite.

7
O NUNTĂ GRECEASCĂ
Atena, 481 î.Hr.

Nunta lui Augias, fratele prietenului meu Coridon, cu Helice, o femeie de o rară frumuseţe şi de familie nobilă, ne-a adunat încă o dată pe toţi. Mulţi dintre noi nu ne mai văzuserăm de luni întregi, astfel încât revederea se anunţa fericită. Cu zece zile înainte, fusese semnat contractul matrimonial între părinţii mirilor. Cum primul pas fusese făcut, data nunţii a fost amânată pentru ca petrecerea să cadă într-o noapte cu lună plină, aşa cum cerea tradiţia.

Sărbătoarea a început devreme, încă dinainte de revărsatul zorilor. Casa lui Augias şi cea a lui Helice, împodobite cu vesele ghirlande şi ramuri de măslin şi laur, se înfăţişau strălucitoare dinaintea oaspeţilor. Fratele meu Aminias şi cu mine ne-am trezit dimineaţa devreme. Fără ca somnul să ni se fi desprins încă de pe gene, am ieşit înfăşuraţi până în vârful nasului într-un *himation* de lână şi am hotărât să mergem de la casa mirelui la cea a miresei, căci se aflau foarte aproape una de alta şi nu voiam să pierdem nimic. Pe drum ne-am întâlnit cu Agrades, care pe vremea aceea era încă singur şi, deşi trecuseră destui ani, încă mai ducea dorul lui Deinomenos, tânărul lui amant, răpus pe plaja de la Maraton.

— Aminias, Eschil! a exclamat acesta fericit când ne-a văzut. Pe Zeus, ce zi mare!

— Aşa-i, răspunse bucuros fratele meu, revărsând asupră-i o ploaie de lovituri prietenoase. Iar când vor trece orele şi va începe să curgă vinul va fi şi mai bine.

— Mergeaţi spre casa lui Augias?

— Ba spre a lui Helice, i-am răspuns cu un surâs viclean pe buze. În curând o să vină prietenele ei aducând vasul cu apă de la fântâna

Calirroe în care să se îmbăieze mireasa. Cu puţin noroc, poate vedem cum se dezbracă! Lângă fereastra ei e un măslin înalt şi viguros. Însă, cu părere de rău îţi spun, prietene, cea mai înaltă cracă e a mea!

Toţi am izbucnit într-un hohot de râs nestăvilit. Apoi am pornit înlănţuiţi cu braţele în jurul grumazului spre casa miresei, fluierând vechiul pean din Maraton. Nu întârziară să apară şi cele mai bune prietene ale miresei, cu făclii. Veneau cu părul plin de flori, îmbrăcate cu cele mai bune haine de in. Mergeau în urma surorii miresei, care ţinea ridicat, în văzul tuturor, vasul ritual. Doi băieţi cu părul creţ închideau alaiul, intonând din liră o melodie diafană, trezindu-l în trecerea lor pe vestitorul aurorei.

O oră mai târziu, au apărut Tisias şi Brison, pe care toţi îi porecliserăm în glumă Dioscurii, căci, pe lângă faptul că semănau la înfăţişare, aveau şi o purtare asemănătoare, înclinată spre râs şi cârdăşie, iar pe deasupra împărţeau şi multe gusturi, precum gemenii plămădiţi de Zeus: Castor şi Polux. Aceştia erau însoţiţi de Erginos, cel cu picioarele însângerate de la Maraton.

I-am îmbrăţişat strâns, copleşit de emoţie. Toţi patru făcuserăm parte, în urmă cu zece ani, din aceeaşi linie a falangei, iar o asemenea amintire a faptelor de arme era pentru fiecare dintre noi o legătură ce ne unea pe viaţă, chiar mai presus de familie şi de mrejele dragostei.

— Ascultă, Eschil, şopti Tisias privind şăgalnic şi astfel îndemnându-ne pe toţi să vorbim cu glas scăzut. Am hotărât cu Brison şi Erginos, pe când veneam încoace, să fii chiar tu cel care va pune totu-n faptă…

— Se poate ştii ce puneţi la cale? am întrebat îngrijorat, bănuind că iar era vorba de vreo farsă de-a lor. Doar n-o să-mi cereţi să recit vreun himeneu?

— Lasă-te de poeme, că treaba asta nu e lucru de şagă.

— S-a întâmplat ceva grav?

— Ei bine, tu îl cunoşti pe mire cât e de neghiob…

— Pe Augias? Dar ce are?

— O să ajungă beat mort în *talam,* iar Helice e o femeie pe cinste! îmi spuse Tisias fără să-şi poată stăpâni râsul multă vreme. În noaptea asta noi, maratonienii, avem nevoie de puterea legendară a bărbăţiei tale, astfel încât onoarea hopliţilor să rămână neştirbită. Va trebui să stai treaz ca să pătrunzi mireasa cu înfocarea unui taur.

Hohotele de râs erau atât de puternice, încât toţi invitaţii adunaţi între timp se întoarseră spre noi cerându-ne să arătăm bună-cuviinţă. Dar nu am încetat să facem haz până când peste un ceas nu a început ceremonia. În spaţioasa curte interioară, au fost aduse jertfele rânduite lui Zeus şi Herei, protectorii căsniciei, şi au fost sacrificaţi doi porumbei albi în cinstea Ilitiei, pentru ca Helice să dea naştere unor copii sănătoşi şi viguroşi.

Apoi, în timpul unui ritual emoţionant care a smuls lacrimi tuturor femeilor, mireasa i-a adus lui Artemis jucăriile din pruncie drept ofrandă, încheind astfel simbolic un capitol din viaţa sa şi cerându-şi iertare în faţa zeiţei pentru pierderea inevitabilă a fecioriei.

Helice era de o frumuseţe neasemuită. Părea o nimfă. Văzând-o îmbrăcată în peplul ei alb, cu o coroană de flori pe cap, privindu-şi lung soţul prin voalul vaporos, am simţit o oarecare invidie faţă de Augias. Recunosc că pentru câteva clipe m-a îmboldit ispita uzurpării lui pusă la cale de hâtrul Tisias.

Drept e însă că seara, după banchet, eram atât de ameţit, încât cu niciun chip n-aş fi izbutit să-mi păstrez faima neştirbită. Mă mângâiam cu gândul că niciunul dintre prietenii mei nu era mai breaz: Coridon adormise pe divan, cu craterul de vin

stându-i să cadă din clipă-n clipă de pe pântece; Erginos, Agrades şi fratele meu Aminias luau amforele la rând, cu un zâmbet tâmp aşternut pe chip; sub portal, Tisias şi Brison jucau *cotabo*, zvârlind cu vinul rămas drept la ţintă, într-un vas metalic ce scotea un sunet ascuţit şi limpede atunci când se clătina şi se lovea de cel aflat în apropiere. De fiecare dată când vasele se ciocneau, rosteau numele vreunei fiinţe râvnite, şi n-am putut să-mi stăpânesc zâmbetul ironic auzind cum înşirau un număr egal de hetaire şi efebi.

Cu toate că în ceasurile următoare în jurul meu a domnit o veselie clocotitoare, m-am cufundat într-o dulce toropeală din care nu am izbutit să mă desprind decât spre înserat. Pe cer mai rămăsese încă un fir de lumină când mi-am dat seama că cineva mă scutura. Am deschis ochii şi am recunoscut faţa rotundă şi învăpăiată a lui Aminias, de care m-am temut, pentru o clipă, că avea să mi se prăvălească pe piept.

— Ce se întâmplă, Aminias? l-am întrebat încet. Pleacă de lângă mine, duhneşti a vin!

— Hai, Eschil, trezeşte-te! îmi spuse apăsat. A venit vremea să mergem cu alai după carul mirilor.

M-am ridicat anevoie în picioare. Un sclav, înţelegând fără îndoială în ce stare jalnică mă aflam, mi-a oferit apă şi un ştergar de in să-mi împrospătez chipul. Am ieşit în stradă, încercând să ocolesc cât mai mult forfota oaspeţilor şi a rubedeniilor care înţesau coridorul casei. Afară, toţi prietenii mei înconjuraseră carul în care se afla mireasa. Boii se agitau nerăbdători, îndurând cu blândeţe glumele şi palmele primite de pretutindeni.

Părinţii au ajutat-o pe fiica lor Helice să urce în car; tânăra ţinea în mâini o sită şi o ţepuşă de fript carnea, simbolurile noilor sale îndeletniciri. Atunci, am zărit lacrimile fugare izvorâte pe chipul mamei, pe care se străduise să le ascundă de ochii fiicei. Însă acestea nu scăpară şi privirii mele, eu

fiind poate singurul lor martor: au strălucit pentru o clipă în lumina făcliilor ca un mănunchi de mărgăritare.

Când fratele lui Helice a dat bice boilor, am pornit-o cu toţii pe urma pasului lor molcom, purtându-l pe sus pe blândul Augias. După cum era obiceiul, ne-am străduit să-i împuiem capul cu tot felul de obscenităţi şi sfaturi grosolane.

— A sosit vremea să-ţi vorbesc despre legea firii şi divina chemare a falusului! l-a anunţat Coridon, cu glas tare şi limpede, lovindu-şi fratele cu zgomot peste faţă.

— Augias, dacă bărbăţia ta se va afla la ananghie, să-mi dai de ştire, acasă am un scripete ce ridică de toate! a grăit şi Tisias, prăpădindu-se de râs.

Cu glume, râsete şi cântec am ajuns la casa lui Augias. Părinţii acestuia, Careno şi Agarista, ne aşteptau în poartă: el încoronat cu frunze de mirt, iar ea ţinând în mână o torţă. Celelalte rude purtau coşurile cu nuci, smochine uscate şi prăjituri cu miere şi susan ce aveau să fie date ca ofrandă divinităţii domestice.

Prefăcându-ne îndureraţi peste măsură, ne-am despărţit de Augias şi Helice, nu fără să le jurăm mai întâi, strigând cât ne ţineau puterile, că vom sta treji toată noaptea şi că vom bea în sănătatea lor, iar când se va lumina de ziuă vom veni sub ferestrele iatacului de nuntă să facem mare zarvă.

Am străbătut oraşul în drum spre casă, stârnind în trecerea noastră o larmă grozavă. Aminias şi cu mine ne-am pus androceul la cheremul maratonienilor ca să ne ospătăm până în zori. Am rămas uimit când am văzut, de îndată ce am ajuns acolo, că fratele meu se îngrijise de tot. Vasele cu tăciuni ardeau încălzind aerul, iar divanele fuseseră aşezate în cerc; prin larga încăpere fuseseră împărţite tipsii cu brânzeturi şi fructe, iar un stol de mândre hetaire ne aşteptau cu cel mai frumos surâs pe buze, gata să ne umple mereu

craterele cu vinul aspru şi catifelat al Peloponezului.

Printre acestea se afla şi Eunice din Epidaur, care locuia în Atena de doi ani. Dacă se afla pe lume vreo femeie în stare să mă facă să-mi pierd capul, aceasta era ea. A îndreptat spre mine o privire plină de înţeles, şi-a întins braţele de mătase şi mi-a luat uşor himationul de lână de pe umeri. Apoi şi-a petrecut degetele pe pânza divanului, invitându-mă astfel să mă întind lângă ea.

— Sunt beat turtă, Eunice, i-am şoptit la ureche.

— Avem toată noaptea înainte, Eschil…

— Dacă o s-adorm, să adormi lângă mine.

— Dac-ai s-adormi, o să profit de asta, m-a încredinţat cu o răutate încântătoare, jucându-se cu buclele mele.

— Nu vei avea nimic de câştigat.

Petrecerea a început în tihnă. Câteva tinere au dat glas, însoţite de sunetul ţiterelor, unor frumoase cântece de dragoste care ne-au învăluit simţurile într-o stare de dulce desfătare. Am privit atunci la toţi prietenii mei, maratonienii. M-am gândit cât de rare erau prilejurile în care puteam să ne împărtăşim cu o asemenea bucurie. Mă simţeam cum nu se poate mai fericit.

Însă era sortit ca acea noapte să se încheie brusc. Fericirea se sfărâmă ca o placă de marmură, dar pentru aceasta e nevoie de o lovitură năprasnică.

Cineva şi-a anunţat venirea la uşa casei noastre. Aminias m-a privit întrebător. Fără cuvinte, i-am răspuns că nu aşteptam pe nimeni, cu atât mai puţin la acel ceas al dimineţii. După ce a fost tras zăvorul de la intrare, omul s-a îndreptat spre noi, mormăind şi târşâindu-şi picioarele.

Era Temistocle, arhontele nostru. Nu venise la nunta lui Augias şi a lui Helice, chiar dacă se număra printre invitaţi. În timpul ospăţului, am întrebat de el pe unii şi pe alţii, dar nimeni n-a ştiut să-mi spună de ce lipsea. Pe urmă am uitat de el.

A intrat în androceu palid la faţă, de parcă se întâlnise cu o nălucă. Îl cunoşteam prea bine, din zilele luptei de la Maraton, la care a luat parte drept căpetenie a trupei noastre. Apoi, de-a lungul anilor care urmaseră, între mine şi el s-a legat o prietenie sinceră şi de nezdruncinat.

— Cavaleri hopliţi, staţi drepţi în faţa căpeteniei falangei noastre! am glumit, ridicând craterul de vin în chip de salut.

Agrades, Tisias, Erginos şi ceilalţi l-au primit cu strigăte de entuziasm, invitându-l să ia parte la banchet.

Dar era limpede că o umbră apăsa pe sufletul lui Temistocle. Şi-a dat la o parte mantia şi s-a aşezat pe colţul divanului lui Aminias. O hetairă îi puse în mâini un crater cu vin.

— Îmi pare rău că nu am venit la nunta fratelui tău, Coridon, adevărat îţi spun, a rostit printre sorbituri. Dar mi-am petrecut întreaga zi cu epistatul şi reprezentanţii din Pritania deliberând cu uşile închise.

— S-a întâmplat ceva rău? a întrebat Aminias, presimţind că doar un fapt de mare însemnătate ar fi putut să-l ţină departe pe Temistocle de vinul bun şi camarazii săi.

— Ar fi mai bine să vă spun, a continuat îngândurat. Oricum, în câteva ceasuri vestea o să facă înconjurul Atenei.

Ne-a privit ţintă pe fiecare în parte. Cu sufletul la gură, ne-am ridicat în capul oaselor. Cu coada ochiului am văzut cum Eunice mă privea înspăimântată. Mi-a atins uşor braţul şi s-a aşezat la adăpost în spatele meu.

— Am primit o solie de-a lui Xerxes, a murmurat el. Şi cum şi-a dat seama că de uimire nu mai trăgeam aer în piept şi că împietriserăm ca nişte statui, s-a grăbit s-aducă lămuriri: Au venit să ne ceară din nou pământ şi apă, a rostit cu o voce venită parcă din mormânt. Ştiţi prea bine ce înseamnă acest lucru. Cum era de aşteptat, nu am

primit să ne închinăm lor. Iar pe tălmaci l-am omorât cu mâna mea pentru că ne-a pângărit limba cu cererile acelor barbari. Pregătiţi-vă de război, maratonieni. Persia vine să ne cotropească, de data asta cu o armată cum nu s-a mai văzut până acum.

Cât voi trăi nu am să uit fiorul violent care mi-a zguduit inima. Îmi închipui că şi ceilalţi au tresărit la fel. Fără să fi auzit vreo poruncă, ne aflam cu toţii în picioare în mijlocul încăperii, cu neliniştea zugrăvită pe chipuri.

— Coşmarul se repetă, a şoptit Agrades cu capul plecat.

Părea că retrăia trecutul, un văl de tristeţe împăienjenindu-i strălucirea din ochi.

Aminias şi cu mine-am privit îndureraţi. Amândoi ne-am amintit chipul nobil al lui Cinegiros, iubitul nostru frate pe care nu aveam să-l uităm niciodată.

Şi vreme de o clipă eternă de sânge, praf şi arme încleştate, cu toţi ne-am simţit purtaţi pe aripile amintirii pe plaja însângerată de la Maraton, în faţa mării.

8
NISIPURILE MARATONULUI
Septembrie, 490 î.Hr.

Valurile se spărgeau năvalnic de ţărm, iar în geana de lumină şovăielnică izvorâtă la marginea zării se ivea silueta întunecată a corăbiilor persane, legănându-se în mijlocul golfului. Cinegiros încercase să le numere pe înserat, când, după o zi de mers în care nimeni nu a avut când să-şi tragă sufletul, aproape secătuiţi de puteri, am ajuns la Maraton. Nu a fost chip, chiar dacă a încercat de mai multe ori să le afle numărul. Cu vorbe de şagă, Aminias stăruise să înceteze. Dar toţi eram de părere că trebuie să fi fost vreo două sau trei sute de trireme şi nave de transport, fără să mai punem la socoteală zecile de mici ambarcaţiuni şi bărci de care se folosea armata persană la debarcarea tarhatului, a armelor şi a cailor.

De la înălţimea poziţiei noastre, din văile dintre versanţii muntelui Agriliki şi colina Aforismului, de unde se deschidea drumul ce ne adusese tocmai din Atena, cuprindeam golful cu privirea pe toată întinderea lui.

Perşii îşi întăriseră rândurile la capătul plajei, aşezându-şi tabăra între Caradru, albia unui torent prin care abia dacă se mai scurgea un firicel de apă în toiul verii, şi smârcurile care se întindeau la poalele muntelui Cotroni.

— Suntem vegheaţi de Ares şi Atena! îmi amintesc că a exclamat Tisias când dinaintea ochilor noştri s-a desfăşurat nemăsurata armată.

Apoi s-a întors către mine şi m-a întrebat:

— Câţi perşi gândeşti că sunt acolo, Eschil?

Eu am ridicat din umeri. Abia mai răsuflăm. Îmi ardeau picioarele după istovitorul marş neîntrerupt.

Am lăsat la o parte scutul şi coiful. Eram lac de sudoare.

— Nu ştiu… Să fie de patru sau cinci ori mai numeroşi decât noi? am ghicit eu.

— Cel puţin! a întărit şi Coridon.

Căpeteniile rândurilor au dat ordin să ne aşternem tabăra. Ne-am aşezat în apropierea cătunului Vrana, locuit de pescari, care abia dacă număra vreo douăsprezece colibe. În ciuda oboselii, ne-am adunat puterile ca să curăţăm locul, să batem ţăruşi, să întindem corturile şi să strângem lemne pentru noapte. Am aprins mai multe focuri decât era nevoie, după cum au hotărât cei zece arhonţi care ne conduceau, ca să nu le fie uşor duşmanilor să afle câţi eram. Eram zece mii. Zece mii de hopliţi, câte o mie din fiecare trib istoric al Atenei.

În ziua următoare, cu forţele refăcute şi câmpul forfotind de treburi, ardeam cu toţii de nerăbdare să pornim la luptă. Dar căpeteniile noastre au găsit că nu sosise încă vremea. Calimac, cel care era arhontele nostru polimarh, comandantul suprem, se zbătea într-o vâltoare de îndoieli în faţa puterii şi necuprinsului armatei persane.

I-a adunat pe cei zece arhonţi care conduceau unităţile falangei. Fiecare dintre aceştia deţinea puterea pe parcursul unei zile, chiar dacă el avea ultimul cuvânt asupra hotărârilor pe care le-ar fi luat în timpul scurtului lor mandat. Deliberau deja de un ceas, sub un coviltir, pe când noi stăteam la umbră încercând să ne omorâm timpul. Schimbul lor de opinii a degenerat într-o controversă.

— Cred că a fost o greşeală să părăsim Atena! a afirmat polimarhul, frământat de gravitatea situaţiei. Am lăsat cetatea fără apărare.

— Perşii se află aici, la Maraton, l-a contrazis cu vehemenţă un arhonte pe nume Miltiade. El fusese cel care anunţase debarcarea barbarilor la nord de oraş şi tot el cel care îi împinsese pe cei din *Bule* şi din Pritania să iasă în întâmpinarea inamicului, departe de capitală. Dacă am fi rămas în Atena, aşteptându-le înaintarea, acum am fi fost

înconjuraţi, armata lor uriaşă ne-ar fi asediat firavele fortăreţe, iar flota ne-ar fi închis porturile şi ne-ar fi tăiat orice retragere.

— Asta e-adevărat, a spus şi Temistocle. Să recunoaştem însă că suntem la ananghie. Atena a rămas descoperită, şi mulţi sunt credincioşii lui Hipias care încă mai nădăjduiesc la întoarcerea acestuia. Trebuie să ne aşteptăm la o răzmeriţă în stradă!

La auzul numelui lui Hipias, o tăcere încremenită i-a cuprins pe toţi. Ultimul dintre regii atenieni, urmaşul lui Pisistrate şi fratele tiranului ucis Hiparcus, se refugiase atunci când fusese exilat, în ziua tinereţii mele despre care am povestit, pe pământuri persane. Iar cu trecerea timpului, împins de dorinţa de răzbunare şi de setea de a recăpăta puterea, se aruncase în braţele lui Darius, al cărui consilier militar era.

Da, blestematul de Hipias era acolo, înaintea noastră, la numai câteva stadii depărtare. Dilema care îi frământa pe conducători nouă ni se înfăţişa cât se poate de limpede. Ne aflam în faţa unui contingent care, prin număr, zădărnicea orice speranţă de izbândă; adăstam pe o colină ce închidea trecerea spre Atena, temându-ne ca pe ascuns, în cetate, credincioşii tiranului, favorabili unui guvern condus de perşi, să nu ocupe Acropolele şi să nu oblige organele democratice să capituleze.

— Ce mai aşteptăm! urla din două în două ceasuri Cinegiros, fratele meu, care era iute din fire şi răbda mai greu decât noi, ceilalţi, aşteptarea încordată. Să ne năpustim asupra lor fără milă! Mă simt în stare să dobor deodată patru sau cinci perşi de-mi ies în cale!

— Păstrează-ţi cumpătul, Cinegiros, îl îndemnam eu de fiecare dată. Arhonţii noştri trebuie să hotărască. Numai prin disciplină vom izbândi. Cea mai mică greşeală poate să provoace o catastrofă.

— Hai, Cinegiros, linişteşte-te şi vino lângă noi! O să-i orbim când o să ne năpustim asupra lor, n-or să fie în stare să vadă cum ne apropiem! glumeau Tisias şi Erginos. Cei doi urziseră un mijloc de a-i scoate pe perşi din răbdări, la care luam şi noi parte din lipsă de altceva mai bun de făcut. Aşezaţi pe stânci, la ceasurile când soarele ne era prielnic, alcătuiam cu scuturile noastre de bronz strălucitor un zid cu care-i răsfrângeam razele spre primele linii ale acestora. Din fericire, la asfinţit, cu soarele bătându-ne din spate, ei nu puteau să ne plătească pe măsură: scuturile lor erau din nuiele împletite.

După trei zile în care am îndurat arşiţa fără suficientă apă, puterile noastre, slăbite de lunga şi frământata aşteptare, s-au întărit deodată. Încă din zorii celei de a patra zi, am auzit cu limpezime sunet de *aulos;* vreo zece soldaţi intonau un imn de război care, chiar dacă nu era al nostru, nici nu ne suna întru totul străin. Era peanul de luptă al vecinilor noştri, plateii.

O mie de hopliţi din mica Platee ajunseseră până la plaja Maratonului, gata să ne împărtăşească soarta, oricare ar fi fost aceasta: victoria sau moartea.

Momentul adăposteşte una dintre cele mai mişcătoare amintiri pe care le păstrez din acele zile fără sfârşit. Cu toţii ne-am încleştat într-o îmbrăţişare de carne şi metal. Tisias şi Brison, cu lacrimile şiroaie, au plâns ca nişte copii. Mie mi s-a adunat un nod în gât pe care chiar şi azi, în ciuda numeroşilor ani ce au trecut, pot să-l mai simt cum îmi strânge suflarea ca-ntr-o gheară.

Dar clipei euforice i-a urmat descumpănirea care domnea în jur.

Cum au ieşit din Atena, generalii noştri l-au trimis pe cel mai iute dintre soli în ţinutul lacedemonienilor. Misiunea lui era să le dea de veste spartanilor: dacă Atena avea să cadă, perşii aveau să treacă mai departe istmul Corintului, ajungând să lupte până în Sparta pe mare şi pe

uscat. Bătălia noastră era deopotrivă şi războiul lor.

Calimac aşteptase răspunsul zile în şir, refuzând să se arunce-n lupta pe care Miltiade şi, într-o mai mică măsură, Temistocle o susţineau.

Trimisul, sleit, la un pas de moarte, s-a întors în seara celei de-a patra zile. Spartanii – ne-a dat de ştire cu ce-i mai rămăsese din glas – acceptau să-şi înceapă marşul spre Maraton, dar nu înainte de a se sfârşi festivalul religios care avea loc atunci. Legile lor ancestrale nu le îngăduiau să părăsească Lacedemonia înainte de încheierea acestuia.

Vestea a umblat de la un cort la altul, de la un foc la altul.

Eram singuri. Sparta nu avea să ajungă la timp.

Încordarea aşteptării a crescut în aşa măsură până s-a prefăcut într-un zbucium negrăit care a durat alte patru zile. La acea vreme, toţi eram convinşi că stânca unde ne găsiserăm adăpost şi întărire urma să fie scena pe care avea să se desfăşoare tot restul vieţii noastre.

Cu toate acestea, în seara celei de-a opta zile, o neaşteptată mişcare în tabăra perşilor ne-a dat de ştire că se întâmpla ceva. Triremele cele mai îndepărtate de ţărm păreau că încearcă să-şi înfigă carenele în nisipul de pe plajă; pretutindeni bărcile dădeau zor să transporte cavaleria, efectele şi armele înapoi la corăbii.

Era limpede că perşii se pregăteau de îmbarcare, poate cu gând să-şi îndrepte pânzele spre porturile Atenei.

Aristide cel Drept era arhontele conducător din ziua aceea. Confruntat cu atâtea îndoieli şi cu număratele ceasuri de lumină care mai rămâneau, nu şi-a asumat responsabilitatea de a ordona un atac general, încredinţându-şi dreptul lui Miltiade, care a refuzat la rându-i să-l exercite în asemenea condiţii.

În zorii celei de-a noua zile, manevrele perşilor nu mai lăsau loc de îndoieli. Voiau să ridice

ancora. Miltiade, făcând uz de dreptul ce îi revenea, spunea că trebuia să-i atacăm. Calimac era încă nehotărât, însă arhontele nu-i dădu voie să şovăie într-un asemenea moment de cumpănă. Aprins de avânt războinic, a rostit, în auzul tuturor, un înflăcărat discurs în urma căruia nimeni nu ar fi şovăit să-şi dea şi viaţa fără să se plângă.

— Calimac, pe zei, pe tot ce-ţi este sfânt! a strigat el. A sosit ceasul! Să-i atacăm pe perşi, să-i atacăm acum! Să-i lovim până ce-om risipi blestemul acesta care ne apasă destinul. Dacă nu vei ordona atacul acum, Atena va plăti pentru nehotărârea ta cu distrugere şi cu moarte! Însă, dacă vei hotărî să ne fii căpetenie în luptă, neamurile ce or să vină te-or pomeni mai mult decât pe cei care ne-au făcut un popor liber!

Polimarhul, chinuit de febra dăinuirii, încuviinţă. Sosise ceasul. Ceasul Maratonului.

Am coborât până pe plajă de parcă am fi trecut un prag fără întoarcere şi ne-am organizat în grupuri. Mişcarea noastră nu a trecut neobservată. Perşii, la rându-le, s-au grăbit să strângă rândurile în zare, la vreo şase sau şapte stadii de locul unde ne aflam noi.

— Pe Zeus dacă nu ajunseserăm să cred că nu aveam să mai trăiesc această clipă! răbufni Coridon aprins, ocupându-şi locul în formaţie, în spatele meu. Eschil, prietene, nu te teme, o să-ţi apăr ariergarda cu preţul vieţii!

M-am întors şi i-am dăruit o privire de recunoştinţă veşnică. Trebuie să mărturisesc că în acea clipă îmi tremura tot corpul ca o frunză în vânt. Dar de îndată mi-am dat seama că de iscusinţa şi de vitejia mea depindea ca toţi cei din jurul meu să rămână teferi. Noi, în rândurile strânse ale falangei, eram santinelele prietenilor noştri. Formaţia nu trebuia să se rupă cu niciun chip, sub nicio scuză, sub nicio presiune.

Mai bine moartea.

Spre mirarea noastră, Miltiade a schimbat dispoziţia rândurilor noastre. Ordinele lui de ultim moment au fost scurte. A cerut mai multora din liniile de mijloc să se deplaseze la dreapta şi la stânga şi să formeze flancuri. Nu tăgăduiesc că această manevră ni s-a părut sinucigaşă. După cum se obişnuieşte, hopliţii care se află în mijloc duc greul încleştării, căci se luptă, la sfârşitul atacului, cu unităţile de elită ale duşmanului. Numai că Miltiade a hotărât, dintr-o raţiune tactică pe care n-am putut s-o înţelegem, să întărească flancurile, făcându-le astfel de două ori mai dese decât de obicei. Numai patru rânduri de hopliţi alcătuiau centrul, înşiraţi de-a lungul plajei.

— Asta-i o nebunie! a mormăit printre dinţi Erginos, uimit să vadă ce manevre erau duse la îndeplinire. O să fim măcelăriţi.

— Atunci fie ca Hermes să ne ducă pe toţi în Hades, a izbucnit Agrades, privindu-l cu o nesfârşită dragoste pe iubitul său Deinomenos, care îi rămăsese alături. Numai să ne îngăduie să fim împreună şi acolo!

Calimac s-a aşezat în fruntea flancului din dreapta. Aristide cel Drept şi Temistocle, secundat de Miltiade, alcătuiau centrul. Celorlalţi arhonţi li se încredinţase flancul stâng, format din atenieni şi platei, scutieri, pedestrime uşoară şi sclavi.

Când toate trupele au intrat în dispozitiv, o linişte copleşitoare ne-a cuprins pe toţi. Plutea peste sufletele noastre, ca o pasăre neagră, amuţindu-ne glasurile şi vorbele de rămas-bun, cufundându-ne într-o tăcere ireală. Prin mintea mea s-au derulat scene uitate din copilărie: i-am văzut pe mama, pe Euforion, pe mica şi iubita mea Eleusis. Dar aş minţi dacă n-aş spune că, mai presus de toate lucrurile care s-au perindat prin faţa ochilor mei, se desluşea cât se poate de limpede conştiinţa a ceea ce însemnam şi întruchipam acolo, sub soarele neiertător, drepţi ca nişte piloni meniţi să marcheze hotarul unui

pământ de necucerit: sufletul unui popor care, odată eliberat de umilinţă şi supunere, se simţea în stare să se apere cu dinţii şi cu unghiile împotriva oricărei asupriri sau amestec, fie acesta ivit din sânul său sau dintre străini.

Mi-am privit fraţii: Cinegiros se afla la dreapta mea, iar Aminias la stânga. Nu ne-am spus niciun cuvânt, doar o sclipire de îmbărbătare frăţească ne-a strălucit în ochi, încredinţarea mută că aveam să trăim sau să murim împreună, ca puii de câine din stirpe aleasă cum eram noi.

Am rămas aşezaţi în formaţie timp îndelungat, fără să ni se mistuie avântul, fără să ne mişcăm, aşteptând semnalul de atac. Un ordin a fost rostit din gură în gură de-a lungul rândurilor. Venea de la Miltiade. Vestea că atunci când avea să dea semnalul de pornire trebuia să acoperim distanţa rămasă între noi şi duşmani – aceea în care ar fi fost mai uşor să ne atingă săgeţile lor – şi cu un efort îndoit să alergăm atât de repede cât stă în puterea picioarelor unui om.

Arhontele şi-a ridicat braţul. Am început să înaintăm. Nu mai era timp să ne gândim la soarta noastră. Am alergat iute, toţi deopotrivă, aproape în ritmul pasului de atac, apărându-ne unii pe alţii în spatele scuturilor noastre prietene măiestrit împodobite, simţind greutatea sariselor săltând şi căzând la loc în teaca lor, nerăbdătoare să muşte din piepturile duşmanilor.

Am străbătut jumătate din câmpia Maratonului ca un nour de demoni furioşi, încleştând fălcile cu negrăită îndârjire, iar cealaltă jumătate când a răsunat în aer cumplitul ordin de a dubla pasul, ca un blestem ieşit din însuşi gâtlejul lui Ares.

Ne-am năpustit ca o vijelie, ca o furtună menită să dăinuie în amintirea urmaşilor noştri; înfruntând revărsarea neiertătoare de săgeţi cu scuturile, armurile şi coifurile noastre, fără să ne oprim atunci când fraţii de arme se prăbuşeau, lăsând în locul lor un gol de neînlocuit, sau când geamătul

ieşit din pieptul unei fiinţe iubite ne străpungea inima ca un fier înroşit.

Cu sufletele înveninate de ură, am ajuns până la ei. Nimeni nu se poate încumeta să spună ce simţi atunci când străpungi un om cu vârful unei lănci dacă nu ai făcut asta niciodată. Un om e numai coaja unui ou. Un om nu e nimic: duhul genunchilor lui se frânge când metalul aprig loveşte fără milă, apoi cade înfrânt fără să ştie din ce pricină a fost doborât, cu ochii plini de întrebări. Şi în această stare de încleştare şi nedreptate care li se răsfrângeau şi lor, şi nouă în priviri, am răpus o mie de perşi. Le auzeam vaietele şi horcăielile, fără să înţelegem ce zeu chemau în ajutor, şi le dădeam cu ură lovitura finală, de parcă la picioarele noastre s-ar fi aflat câini, şi nu oameni.

Dar, după înflăcărarea de început, nu am întârziat să ne dăm seama de slăbiciunea centrului nostru de atac. De cealaltă parte, în aceeaşi poziţie, se afla floarea trupelor barbare. Şi-au recăpătat puterile, sporindu-şi avântul şi împingându-ne la o crâncenă luptă corp la corp, însângerată, în care distanţele nu se mai măsurau în lungimea liniştitoare a lăncilor, stând la adăpostul pavezelor, ci în scrâşnetul cumplit al săbiilor ce se înfigeau în trupuri chiar lângă noi.

În câteva minute au început să ne măcelărească, aruncându-se asupra noastră ca o haită de lupi hămesiţi.

Atunci, îmi amintesc prea bine, am auzit strigătul lui Deinomenos când şi-a dat duhul. A fost un vaier supărător, subţire ca un stilet. A răsunat în spate şi mi-a străpuns creierul. În acea clipă, mânia lui Agrades şi a lui Coredon, căutând să-i răzbune moartea, a împânzit aerul. Nu m-am putut întoarce, nu am putut face nimic, prins cum eram să-mi apăr viaţa. Îl pierdusem din ochi pe fratele meu Cinegiros când cumplita încleştare a luptei corp la corp ne-a obligat să rupem

desăvârşita noastră formaţie, şi singurul lucru pe care îl vedeam era cum asupra mea se revărsa urgia, încercând să-mi pună capăt zilelor. Fratele meu, Aminias, şi-a alăturat sabia de a mea. Sprijiniţi unul în altul ca doi piloni, ne roteam ca un sfredel de fier, răpunând numeroase vieţi în jurul nostru.

În confruntarea hotărâtoare a acelei clipe, acul balanţei ce se-nclină de partea izbânzii sau a înfrângerii atârna doar de un fulg aşternut pe unul sau pe altul dintre talgere: flancurile noastre, victorioase după ce striviseră slaba apărare laterală a armatei persane, au năvălit în miezul luptei ca un şuvoi nestăvilit, mândre şi furioase, încleştându-şi armele într-un măcel care ne-a umplut de sânge din cap până-n picioare. Din acea clipă, totul s-a petrecut în jurul meu ca într-un vis, în care mişcările şi împrejurările se înlănţuiesc una după alta ca într-o altă lume: nu am mai auzit urletele, cumplitul şuier al luptei, şi am început să înaintez cu mintea tulbure, dând lovitura ucigătoare tuturor celor răniţi de moarte aflaţi în calea mea.

Nu ştiu cât a durat asta, ştiu numai că a fost o rătăcire, o călătorie într-un delir căruia m-am dedat fără să mai ştiu de mine, fără să mai ştiu cine eram. Vocea lui Cinegiros m-a readus în lumea aceasta. Urla ca un posedat lângă mine, arătând spre ţărm:

— Scapă, fug! După ei, după ei! striga întruna.

— Blestemaţii, blestemaţii! răcnea Agrades deznădăjduit. Ne-am privit preţ de o clipă care a durat parcă o veşnicie. Faţa îi era roşie, iar din ochi îi ţâşneau lacrimi de ură. Am înţeles că moartea lui Deinomenos însemna pentru el o durere mai cumplită decât cea mai amară dintre înfrângeri.

Perşii, copleşiţi, au luat-o de-a valma spre corăbii. Fugeau îngroziţi, lepădându-se în retragerea lor de arme şi de scuturi; se călcau în picioare, dornici să ajungă la bărci şi să se îndepărteze de ţărm. Pe sute dintre aceştia i-am

omorât în apă. Îi striveam până când încetau să mai sufle şi să se mai zbată, iar suprafaţa apei se înroşea de sânge.

Cinegiros, furios precum Polifem după ce fusese orbit de Odiseu, s-a aruncat în spatele unei bărci ce începuse a se îndepărta de ţărm. S-a prins de pupa, nădăjduind să o oprească, deşi apa îi ajungea până la piept. Cu groază în privire, un pers îi dădu o lovitură sălbatică de topor, retezându-i mâna din umăr, iar alt barbar, aflat pe mal, slobozi o săgeată care şuieră până i se înfipse drept în inimă. Atât eu, cât şi Aminias am fost acolo când ne-a murit fratele. Ţin minte că am scos amândoi un urlet dureros şi încrâncenat. Eu m-am aruncat asupra trupului său, încercând în rătăcirea mea să-i ocrotesc viaţa rămasă în piept. L-am târât până pe ţărm. Tisias, Brison, Erginos şi fratele meu, în chip de răzbunare, şi-au aruncat grelele sărise de parcă ar fi fost suliţe, ucigând astfel doi barbari.

Asta e tot ce s-a întâmplat în acea zi la Maraton. Mulţi perşi au reuşit să scape, dar au lăsat aproape şapte mii dintre ai lor în urmă, întinşi pe nisip, în bătaia valurilor. Mai târziu, când am început să ne numărăm morţii, un strigăt de mulţumire închinat lui Ares şi Atenei a zguduit câmpul, căci fuseseră răpuşi numai o sută nouăzeci şi doi de hopliţi, şi ceva mai mult de o sută fuseseră răniţi. Cea mai mare pierdere a fost să aflăm că Estesilau, unul dintre cei zece generali, şi Calimac, polemarhul nostru, îşi pierduseră viaţa.

După bătălie, Miltiade a înţeles că cetatea Atenei trebuia să afle neîntârziat de izbânda noastră, ca astfel să fie înăbuşită orice încercare de insurecţie din partea adepţilor lui Hipias, tiranul care se vânduse perşilor. Mulţi au fost cei care au adus mărturie de faptul că văzuseră în toiul luptei, pe culmile munţilor din spatele nostru, o lumină scânteietoare, fără doar şi poate un semnal hotărât dinainte, trimis de vreun trădător, menit să dezlănţuie haosul pe străzile noastre. Corăbiile

perşilor ridicaseră ancora îndreptându-se spre miazăzi, spre porturi. Atunci arhontele a hotărât să-l trimită pe Filipides, cel mai bun dintre toţi alergătorii noştri, pe care însuşi Hermes îl binecuvântase punându-i aripi la picioare, să ducă vestea. A străbătut Atica precum un bidiviu scăpat din căpăstru şi s-a prăbuşit cu inima plesnită la porţile cetăţii, după ce a bolborosit că învinseserăm.

La puţin timp după aceea, Miltiade, în fruntea majorităţii efectivelor noastre, a ordonat întoarcerea în capitală, lăsându-i pe Temistocle şi pe ceilalţi arhonţi să se îngrijească de ceremonialele funebre. În marşul lor istovitor, s-au întâlnit cu falangele din Sparta, care se îndreptau spre Maraton. Spartanii şi-au cerut iertare pentru că ajunseseră târziu şi au hotărât, auzind de primejdia ce ameninţa Atena, să ni se alăture. Au ajuns la portul Phaleron, grăbind pasul, tocmai când flota barbară se ivea după cotul unei coaste. S-au pironit acolo, desfăşuraţi de-a lungul plajei şi stâncăriilor, împânzind colina cu scuturi şi suliţe, jurând să reverse moarte şi durere asupra celor care vor cuteza să calce pe pământul nostru. De pe corăbiile lor, perşii au înţeles că acea încleştare putea să fie şi mai cumplită decât ceea ce trăiseră la Maraton, aşa că şi-au îndreptat pânzele spre Ionia. În timpul acesta, Coridon, Erginos, Tisias, Agrades, Aminias şi cu mine ne-am unit durerea, îmbărbătându-ne pentru pierderea lui Deinomenos şi a lui Cinegiros. Am alcătuit un cerc în jurul trupurilor tinere şi am păstrat o tăcere lungă, încremenită. După aceea, când am contenit din plâns, i-am aşezat împreună cu ceilalţi, aşa cum le fusese voia.

S-au construit trei tumuli: unul pentru atenieni, unul pentru platei, iar celălalt pentru scutieri şi sclavi.

Când am părăsit golful îndreptându-ne spre Atena, nu ne-am putut împiedica să nu privim

înapoi, căutând să păstrăm cu privirea amintirea unei vitejii menite să se transforme în legendă.

Am ştiut că plaja avea să-şi recapete neclintita ei linişte după plecarea noastră. Că vântul şi ploaia aveau să şteargă sângele. Că mormintele eroilor aveau să fie acoperite de ierburi înalte. Că oasele lui Cinegiros şi ale lui Dainomenos aveau să se fărâme până aveau să se facă una cu pământul.

Şi că, în viitor, în nopţile mele de nesomn mă voi întoarce, iar şi iar, ca să păşesc pe gloriosul nisip al Maratonului.

9
ARMELE LUI TEMISTOCLE
Atena, 481 î.Hr.

— Eschil, trezeşte-te… să mergem! mă scutură uşor Eunice, şoptindu-mi la ureche. Simţeam cum hetaira nu-mi dădea pace. Am făcut un efort cumplit ca să deschid ochii. Lumina care se strecura în atriu părea o pedeapsă divină.

— Am adormit? Nu-mi amintesc nimic… am bolborosit întorcându-mă spre ea. În acea clipă, am simţit atingerea desfătătoare a pielii ei apropiindu-se de mine şi urma delicată pe care o lăsau buzele-i în timp ce-mi străbăteau pieptul. Unde sunt ceilalţi? Ce s-a întâmplat?

Ea surâse uşor. Îşi strecură degetele în barba mea şi mă privi mustrător.

— Cu adevărat vrei să mă faci să cred că nu-ţi mai aminteşti nimic?

— Cred că am băut fără măsură… prea mult, nu ştiu.

— Prea mult spui? Tu şi prietenii tăi aţi dat pe gât până la ultima picătură, iubitul meu.

— Ei unde sunt? Au rămas tot aici? am întrebat încercând să mă ridic în capul oaselor. M-am lăsat păgubaş, văzând că trupul nu-mi dădea ascultare.

— Nu. Au luat-o din loc acum câteva ceasuri, treji pe deplin şi în plăcută companie. Aţi băut şi v-aţi lăudat peste măsură, ba chiar şi Temistocle vi s-a alăturat. Dacă istorisirile voastre ar fi adevărate, s-ar zice că perşii nu sunt decât o şleahtă de zănatici cărora, în loc de sânge, le curge apă-n vene.

Nu mi-am putut stăpâni râsul la auzul vorbelor înţepătoare ale Eunicei. Chiar dacă cu greu îmi mai puteam aminti ce se întâmplase, în mintea mea se perindară crâmpeie din ceasurile care urmaseră veştii lui Temistocle. Aprinşi de vin, pe care deacum nimeni nu se mai ostenea să-l amestece cu

apă, ne-am cufundat într-o stare de euforie necugetată şi am jurat că fi-vom în stare să-l înfrângem pe Xerxes dintr-o bătălie.

— Cred că am visat Maratonul, Eunice, am spus, aducându-mi aminte.

— Nu a fost vis. Te-ai încăpăţânat să-ţi reaminteşti cum a fost bătălia. Tu şi prietenii tăi aţi retrăit-o ca pe o piesă de teatru. Ba chiar te-ai dus să-ţi cauţi scutul, acela care are chipul Gorgonei dăltuit în mijloc. A fost o scenă mişcătoare. Numai că trebuie să afli că tot mergând încoace şi încolo prin androceu, aţi spart mai multe hidrii împodobite, ba încă dintre cele mai scumpe. Îmi pare rău…

— Cea care întruchipa muncile lui Heracle? Pe Zeus, ce ruşine! Şi dintr-odată, văzând că razele soarelui cădeau aproape vertical în curtea interioară a casei, mi-am amintit că le făgăduisem mirilor să venim la fereastra lor după ce va fi trecut noaptea nunţii. Augias! Helice!

Eunice m-a privit cu dulce neîncredere.

— Gândeşti că din braţele Afroditei unde se află acum o să vă ducă dorul? Hai, Eschil, lasă copilăriile!

— Cred că ai dreptate.

— Chiar am.

— Spune-mi un lucru, Eunice…

— Ce anume?

— Îmi închipui că-n noaptea asta, am murmurat, nu ţi-am făcut deloc pe voie, vreau să spun că…

Ea îmi pecetlui buzele silindu-mă să rămân tăcut. În acea clipă, am simţit cum degetele ei coborau de-a lungul trupului meu până-mi atinseră bărbăţia.

— Ce ai aici, Eschil, unealta asta, e ca un berbec de război bun de nimic, ce nu ar trece nici prin lutul moale, m-a mustrat râzând. Dintre toţi amanţii mei, tu eşti cel mai nepriceput. Nu ai pereche. Dar ştii prea bine că i-aş lăsa pe toţi

pentru tine. Nu ţi-am spus asta niciodată? Chiar dacă eşti un laudă-mă gură, mi-eşti tare drag…

Eunice s-a ridicat şi m-a privit dojenitor. Am suspinat adânc văzându-i trupul gol, aţâţător, pe când îşi prindea părul în clarobscurul încăperii ce îi dădea înfăţişarea unei frumoase statui din marmură pentelică. M-am blestemat în sinea mea pentru lipsa de măsură la băut, în loc s-ascult de legea cumpătării.

— Mă duc, te las, amant netrebnic… şopteşte în timp ce îşi încălţa sandalele. Ai face bine să te scoli.

Temistocle mi-a cerut să-ţi dau de ştire că te aşteaptă în Pritania, pe la amiază. Tu ştii mai bine ce-ai de făcut. Dacă e să judec după umbletu-i împleticit, cred că şi el e tot la fel de mahmur ca tine. Când să iasă de-aici s-a împiedicat de treaptă şi a căzut în nas. Tisias şi Brison l-au purtat pe braţe…

Eunice mi-a muşcat buzele şi a ieşit din casă. M-am ridicat şi am început să păşesc prin talmeş-balmeşul din androceu: arăta întocmai ca Maratonul după atac. Am auzit sforăitul inconfundabil al lui Aminias. Dormea pe podea, între divan şi perete. L-am lovit uşor cu piciorul. A scos un suspin, iar când s-a întors pe cealaltă parte a deschis puţin un ochi:

— O petrecere pe cinste, frate! bolborosi. Pe cinste!…

Şi s-a pornit să sforăie mai departe.

Ceva mai târziu, m-am îndreptat spre clădirea guvernului din Pritania, consiliul alcătuit din cincizeci dintre cei cinci sute de membri ai *Bule.* Pe drum, mi-am dat seama că vestea că Persia se pregătea să năvălească asupra Greciei se răspândise pe toate străzile Atenei. În piaţă nu se vorbea de altceva. Straniu era că, în ciuda neliniştii din jur, viaţa părea să-şi urmeze cursul firesc. Am bănuit că în amintirea tuturor se perindase aceeaşi

victorie pe care noi o puseserăm în scenă în timpul simpozionului.

L-am întâlnit pe Temistocle de îndată ce am ajuns. Părea că se sfătuia cu un grup de *buleutai.* Părul lui buclat şi barba îngrijită atrăgeau mereu privirile. Apoi, mai era şi înalt, cu înfăţişare robustă şi elegantă deopotrivă. M-a zărit şi dintr-o privire mi-a dat de înţeles să aştept la distanţa cuvenită.

Peste puţin timp, când a rămas singur, s-a apropiat de mine cu încântătorul lui zâmbet viclean pe buze. Acel surâs îi era de folos sau cel puţin aşa spunea în glumă, atunci când voia să izbândească în tot ceea ce-şi dorea.

— Pe Dionisos, dacă nu te-aş cunoaşte, hoţomanule, aş crede că ţi-ai petrecut noaptea bând! spuse şăgalnic. Ai petrecut de-a valma cu satirii, făcut-aţi vreo orgie între măslini?

Adevărul e că gluma m-a supărat din cale-afară, mai ales văzând că obrazu-i era proaspăt, de parcă atunci ieşise din baia publică. M-am stăpânit să nu scrâşnesc din dinţi.

— Tu, în schimb, parcă tocmai te-ai despărţit de Atena – i-am răspuns încercând să-i întorc ironia. Am văzut că vorbeai cu Licaon cum nu se poate mai liniştit. Fără doar şi poate că acum pungaşul ăsta trebuie să se simtă peste măsură de fericit!

Temistocle se întoarse, încredinţându-se că nimeni nu se afla în spatele nostru să ne asculte. Ştia prea bine că Licaon, unul dintre consilierii cu greutate din Pritania, nu-mi plăcea câtuşi de puţin. Era un aristocrat bogat şi un partizan al lui Hipias, regele exilat, şi pe deasupra adept al perşilor, chiar dacă niciodată nu s-a putut aduce vreo învinuire împotriva lui. Numai că el avea multă grijă să nu se ghicească pe cine sprijinea.

— Nu te îngrijora, nu vorbeam despre perşi, m-a liniştit Temistocle citindu-mi gândurile. Şi-a sprijinit mâna pe umărul meu şi m-a invitat să fac câţiva paşi alături de el.

— Atunci, despre ce aţi discutat?

— Ieri a fost asasinat un arhonte, m-a lămurit. După cum vezi, ziua de ieri a fost nefastă, cu toate că ne-am veselit atât!

M-am oprit din mers şi l-am privit ţintă. Credeam că glumeşte.

— Nu ştiu nimic de-aşa ceva. A fost ucis un arhonte?

— Încă nu s-a dat de ştire.

— Despre care arhonte e vorba?

— Despre Harpocrate. După câte se pare, s-a dus la Oracolul din Delfi acum câteva zile, din pricini numai de el ştiute. La întoarcerea în Atena a fost atacat, fără doar şi poate în scop de jaf. A fost adus în zori, într-un car. L-au omorât cu lovituri de pumnal.

Chiar dacă nu îl cunoşteam personal pe Harpocrate, vestea morţii lui m-a întristat. Se ştia despre el că era un bărbat întru totul cinstit, unul dintre puţinii oameni în care toţi aveam încredere. II auzisem odată vorbind, pe colina Pnyx. Vocea lui mi se părea prudentă şi înţeleaptă.

Am suspinat. Mahmureala mă împiedica să gândesc limpede. Temistocle m-a dus în spatele clădirii din Pritania.

O catârcă înhămată la un car uşor părea că ne aşteaptă.

— Unde mergem, Temistocle? l-am întrebat uimit.

— Vreau să vorbesc cu tine, Eschil. Şi, întrucât vreau să mă înţelegi, am hotărât să îţi arăt ceva…

— Ce anume?

— Vei vedea. Cred că îţi va fi pe plac.

Ne-am aşezat pe capră. Temistocle apucă frâiele, plesnind din buze aşa cum fac cărăuşii când mână vitele. Am pornit la drum, apucând-o pe străzile mărginaşe ca să scăpăm de îmbulzeala din centrul Atenei. Peste puţin timp, aveam să ieşim din cetate.

— Cred că acum îmi vei spune încotro ne îndreptăm, am glumit eu. Ştii doar că nu-mi plac ascunzişurile.

— Mergem la mare, prietene, la porturi.

— La Phaleron? Pe Apollo, afurisitule! De asta m-ai smuls din aşternut, ca să mă duci în plimbare la port?

— Eschil, mergem la Zea şi la Muniquia, să vedem porturile militare.

— Mi-e totuna, ce-mi pasă mie dacă-i un port sau altul?

Temistocle izbucni în râs. Adevărul e că hohotele lui sincere erau molipsitoare. Întotdeauna am crezut că râsul unora e cât se poate de neliniştitor, al altora, meschin, fals sau zgârcit. Râsul arhontelui te îndemna să i te alături fără teamă şi să-i împărtăşeşti urzelile.

Apoi se întoarse şi mă privi cu o gravitate de moarte. Aceasta era o altă însuşire de-a sa: putea să treacă de la lucrurile cele mai lipsite de însemnătate la cele mai sublime, de la vorbă de şagă la întristare cu cea mai mare uşurinţă.

— Spune-mi, maratonian netrebnic, a zis ţintuindu-mă cu privirea. Crezi că se cuvine ca un om să se folosească de toate mijloacele pe care le are la îndemână ca să-şi atingă scopurile?

— Nu înţeleg. N-am chef de vorbe adânci.

— Atunci o să grăiesc mai limpede. A rămas câteva clipe tăcut, după care a continuat, privindu-mă din nou: Ai fi în stare să minţi, să complotezi sau să te foloseşti de cei care te-nconjoară dacă ai şti că, făcând aceasta, vei izbuti să izbăveşti tot ceţi este mai de preţ şi sacru?

L-am privit lung pe Temistocle, copleşit de o adâncă uimire. Tot nu reuşeam să înţeleg unde voia să ajungă.

El părea să-şi dea seama că puterea mea de pătrundere era amorţită în ceasul acela. Dădu bice catârcei, poate împăcându-se cu gândul să amâne ceea ce avea de spus. Nu ştiu cum au ajuns aceste

cuvinte pe buzele mele, dar în cele din urmă am ghicit răspunsul:

— La întrebarea pe care mi-o pui, am murmurat posomorât, ar trebui să răspunzi tu însuţi. Această întrebare nu e pentru mine, ci pentru tine. Să nu-ţi treacă prin minte să râzi pe seama mea. Voi, oamenii politici, obişnuiţi să faceţi de-astea. Nu sunteţi decât o adunătură de uneltitori.

Temistocle izbucni din nou în hohote de râs.

— Ai dreptate, încuviinţă. Suntem cea mai mârşavă tagmă care umblă pe faţa pământului. Chiar şi atunci când căutăm binele tuturor, nu izbutim să fim altceva decât ceea ce suntem: o liotă de amăgitori care te duc uşor cu vorba. Însă acest adevăr l-am luat de mult asupră-mi. Să zicem că face parte din joc.

Nu am răspuns. Am încercat să mă las răpit de frumuseţea peisajului. Măslini, pini şi chiparoşi se perindau în drumul nostru. Soarele de toamnă strălucea cu putere, iar briza mării era ca o mângâiere plăcută şi împrospătătoare.

L-am privit pe arhonte cu coada ochiului, temându-mă ca nu cumva, simţindu-se scrutat, să nu rostească vreuna dintre întrebările lui stânjenitoare. Era înzestrat cu un profil demn de un zeu şi fără îndoială că era la fel de iscusit la minte ca Odiseu şi viclean ca un vulpoi.

— Ce vrei de la mine? l-am luat la rost pe neaşteptate.

— Ajutorul tău! răspunse fără şovăială. Şi pe cel al maratonienilor! Dacă se află cineva în stare să-i convingă, acela eşti tu!

— De ce să-i conving?

— Am un plan, mărturisi în cele din urmă. Singurul care poate salva Grecia de cel mai cumplit dezastru. Şi vreau să-l duc la capăt, cu sau fără ajutorul tău. Ţi-am dat de-acum de ştire. Dacă nu mă vei sprijini, îţi voi cere doar să păstrezi tăcerea, şi la întoarcerea în Atena să spui că ţi-ai petrecut ziua bând într-o tavernă.

Răspunsul lui categoric risipi cel din urmă nor tulbure care încă mai plutea în mintea mea. Trebuie să-mi fi simţit uimirea, căci, fără să-mi dea voie să rostesc vreo întrebare, s-a grăbit să-mi înşire tot ce avea în minte.

— Eschil, prietene, îmi pare rău să te dezamăgesc: nu va mai fi un alt Maraton. Să nu te păcăleşti: aceasta va fi cea mai mare înfruntare care s-a văzut pe faţa pământului din vremea Troiei. Va fi un război atât de cumplit, încât va fi pomenit chiar dacă or să treacă mii de generaţii.

— Te ascult… am izbutit să bolborosesc, simţindu-mă copleşit de o asemenea introducere.

— Vei vedea. N-o să-ţi ascund nimic. De mai bine de doi ani ştim, prin iscoadele noastre, că Xerxes se pregăteşte să năvălească asupră-ne cu toată puterea lui. Dacă nu a făcut-o până acum e din pricină că a izbucnit o revoltă în Egipt pe vremea când tatăl său se afla în agonie şi apoi pentru că a fost prins într-o insurecţie din Babilon.

Am încuviinţat. Toţi eram convinşi de acest fapt, numai că îl priveam ca pe ceva îndepărtat. Am înţeles atunci că noi, atenienii, am petrecut ani în şir adânciţi într-o stare de ameţeală soră cu beţia, adormiţi de efluviile Maratonului, fără să ne dăm seama că acea mare izbândă nu era decât prologul timid al unei tragedii nemăsurate.

— Xerxes se află în Ionia, în Sardes, a continuat arhontele. Şi-a terminat treburile şi, după ultimele veşti, se pregăteşte de iernat. Trecătorile din Calcidica şi Tracia cu greu pot fi străbătute, iar în următoarele luni nimeni nu se va mai încumeta prin ele. Dar drumul lui e hotărât. O să se abată asupra noastră pe mare şi pe uscat. Ştim că are o flotă uriaşă: o mie două sute de corăbii sau poate mai multe. În ceea ce priveşte trupele, Eschil, ce mă îngrijorează mai mult e că nicio iscoadă nu le-a aflat numărul. Sunt sute de mii de bărbaţi sau poate un milion, ori mai mulţi.

După ce am urcat o coastă lină, marea s-a înfăţişat înaintea ochilor noştri în toată măreţia ei. Părea o foaie lustruită de argint de Laurion. Strălucirea ei m-a vrăjit. Ne-am urmat calea câteva sute de coţi de-a lungul coastei, în tăcere. Temistocle – am înţeles îndată din ce pricină – îşi întrerupsese lămuririle în timp ce străbăteam această ultimă bucată de drum.

Trase de hăţuri şi catârca se opri în vârful unui povârniş.

Spectacolul era vrednic să fie admirat în tăcere deplină. Tot golful Zea apărea împânzit de trireme uriaşe, nemaivăzute. Stăteau ancorate, provă lângă provă, una după alta, formând un ponton nesfârşit, ca un adevărat oraş plutitor. Am străbătut cu privirea adânciturile de la ţărm, observând că mai erau multe alte nave aflate în diferite faze de construcţie. Sute de lemnari de corăbii, marinari şi sclavi lucrau pe chilele şi pe puntea lor, le îmbinau coastele, înfundau cu câlţi golurile dintre scânduri, ridicau catargele şi pintenii, cărau vâsle, vele şi frânghii.

Portul era un atelier imens cuprins de o neostoită trudă.

Temistocle mă privi cu o mândrie făţişă.

— Asta e ceea ce voiam să vezi, Eschil, îmi spuse.

— De căutai să mă surprinzi, ai reuşit…

Ca toţi atenienii, ştiam că se construia acea flotă. Nu era ceva la care să nu mă aştept. Numai că număru-i copleşitor şi stadiul înaintat al lucrărilor mi-au deşteptat uimirea. În ultimii ani, Temistocle îşi folosise toată puterea de convingere ca să-i încredinţeze pe cetăţeni că era nevoie să se construiască o puternică flotă de război, slujindu-se de toate sofismele şi stratagemele la îndemână, cu o încăpăţânare vecină cu nebunia. Fiind prea puţini cei care credeau în folosul unei puteri navale într-un conflict cu perşii, arhontele îşi sprijinise raţionamentul pe faptul că nişte corăbii de luptă ar

pune capăt mai vechii neînţelegeri cu Egina, cea mai mare insulă din golful Saronic, dinaintea coastelor Aticei. Atenieni şi egini ne disputam din vechime drumurile comerciale şi supremaţia pe mare, purtând un război intermitent, plin de ciocniri, un conflict din care ieşeam învinşi, ţinând seamă de puterea navală a Eginei. Acest argument al lui Temistocle, şi nu teama de perşi, a izbutit să convingă în cele din urmă Adunarea Populară din Atena.

Pe când contemplam aceşti giganţi ai mării legănându-se în apele liniştite ale Phaleronului, m-am gândit că lui Temistocle întotdeauna i-a surâs soarta. Aceasta sau poate bunăvoinţa zeilor făcea ca lucrurile să ia o întorsătură favorabilă în împrejurările cele mai potrivnice. Chiar dacă atenienii îşi dăduseră consimţământul în privinţa construirii flotei, lipseau fondurile care să îngăduie îndeplinirea acestei năzuinţe nemaivăzute. Însă găsirea unui nou filon de mineral argentifer nespus de bogat în minele statului de la Laurion – al căror profit la început fusese menit să fie împărţit cetăţenilor – pusese capăt discuţiilor aprinse.

— Spune-mi, Temistocle, ce alte şiretlicuri îţi mai trec prin minte? l-am întrebat, smulgându-mă din mreaja gândurilor. Ce am eu de-a face cu triremele astea? Doar n-o să-mi ceri să stau la cârma vreuneia dintre ele?

Temistocle surâse, îşi dădu într-o parte pălăria şi se scărpină în creştet.

— Ce vreau de la tine e să mă ajuţi să-i conving pe atenieni de faptul că trebuie să lăsăm cetatea în mila zeilor şi să ne îmbarcăm pe corăbiile alea…

Pe Zeus că nu mă aşteptam la o asemenea mărturisire. Dacă de obicei uneltirile arhontelui mă umpleau de uimire, de această dată cuvintele lui mă încredinţară că îşi pierduse dreapta judecată.

— Eşti nebun, prietene, i-am zis. Nebun de legat. Ia spune-mi, de ce trebuie să ne părăsim casele, pământul, templele, negustoria şi altarele?

Cum poţi să ne ceri să lăsăm cetatea sfântă a Atenei la cheremul acestui despot?

— Pentru că Atena nu va rezista atacului lui Xerxes, Eschil, afirmă cu nezdruncinată convingere. Vor năvăli ca un şuvoi de apă, devastând toată regiunea Aticăi, măturând totul în calea lor. Chiar dacă am presupune că toate statele greceşti or să se alieze cu noi – fapt pe care o să-l aflăm cât de curând – nu vom reuşi să-i oprim.

— Ascultă-mă, arhonte, dacă încă ţi-a mai rămas o fărâmă de minte, i-am spus înfuriat de discursul lui, nu vei izbuti niciodată ca Adunarea, *Bule* şi Pritania să dea un asemenea ordin. Vorbele tale şi lipsa de credinţă miros a trădare…

— Ascultă-mă şi judecă şi tu, scriitor blestemat! a urlat la mine lăsând la o parte purtarea aleasă. Crezi că mie mi-a fost uşor să fac multe dintre lucrurile pe care le-am făcut? Poate te gândeşti că mi-a fost pe plac atunci când a fost judecat Miltiade? Orgoliul lui nemăsurat a atras antipatia norodului. Mărturisesc faptul că victoria lui de la Maraton nu m-a lăsat să dorm multă vreme, dar nu era vorba de o invidie măruntă pentru puterea lui. Discursul pe care el îl ţinea în faţa mulţimii îmi zădărnicea planurile de a construi această flotă. Ai putea să juri că m-am bucurat când am propus ca Aristide cel Drept să fie îndepărtat din Atena pentru zece ani? Nu sunt atât de meschin, Eschil, nu te amăgi. Şi ţi-am spus doar că voi duce la capăt acest lucru cu sau fără ajutorul tău!

Faptul că Temistocle pomenise de Miltiade şi de Aristide cel Drept mi-a întunecat sufletul. Amândoi fuseseră eroi la Maraton. Primul îşi şlefuise după bătălie un renume de care nu a ştiut să se folosească, căci s-a încăpăţânat să pedepsească, fără prea mare izbândă, acele insule din Ciclade ce se plecaseră înaintea lui Darius, atrăgând astfel atacul perşilor împotriva Atenei. Şi singurul păcat de care putea fi învinuit cel de-al doilea era că i se alăturase lui Miltiade în

încăpăţânata lui împotrivire de a construi flota ce se înfăţişa acum înaintea ochilor mei.

— Nu sunt în stare să văd atât de limpede înlăuntrul tău, Temistocle, am murmurat ferindu-mi privirea. Doar un lucru ştiu: deplâng exilul lui Aristide, de asta să n-ai nicio îndoială.

— Aristide se va întoarce. Mă gândesc că toate ordinele de ostracizare trebuie să fie revocate. Vom avea nevoie şi de cel din urmă atenian ca să înfruntăm ce va să vină. Şi, dacă noi ca popor putem avea un viitor, viitorul nostru se află aici, pe-acele corăbii. În urmă cu ani de zile, am văzut limpede că va veni clipa asta,

Eschil. Şi nu m-am înşelat. De asta am făcut tot ce-am făcut, chiar dacă multora li se pare că am fost împins doar de îngâmfare şi duşmănie. Nu te mint. Priveşte cu luare-aminte ambarcaţiunile din faţa ta, pentru că vieţile noastre şi viitorul Greciei depind de ele.

Amândoi am rămas tăcuţi, absorbiţi de loviturile de ciocan ale lemnarilor.

— Eşti convins că Atena nu va rezista atacului lui Xerxes? am îngăimat după un lung răstimp.

— Pe deplin… şopti cu glas grav şi cumpătat. De data asta doar o minune mai poate salva Grecia. Şi ştii prea bine că eu nu am încredere în capriciile zeilor.

— Atunci ce ne rămâne de făcut?

— Să facem noi minunea cu tot ceea ce ne stă la îndemână, prietene! grăi cu o strălucire maliţioasă în ochi. Să ne purtăm ca singurii zei ai destinului nostru. Şi dacă Zeus crede că această îngâmfare e hulă adresată lui, atunci îi vom dărâma toate statuile…

Ultimele cuvinte ale arhontelui au avut un efect devastator asupra sufletului meu. Îmi amintesc că am început să tremur intuind care-i sunt planurile. Am tremurat la gândul că eu eram o piesă trebuincioasă ca să le ducă la îndeplinire. Dar adevărul e că nu reuşeam cu niciun chip să înţeleg

ce însemna pentru Temistocle să îşi asume rolul unui zeu.

Apollo să mă ierte.

10
UN STRIGĂT ÎN NOAPTE
Atena, toamna anului 481 î.Hr.

La întoarcerea în Atena, la ceasurile amiezii, am găsit casa goală şi o însemnare din partea fratelui meu, prin care îmi dădea de ştire că va lipsi toată săptămâna. Am înţeles astfel că Aminias hotărâse să-i viziteze pe părinţii noştri în Eleusis, pentru a-i îmbărbăta înaintea cumplitei furtuni ce părea să se desluşească în depărtare, în viitorul nostru, şi pe lângă aceasta, să se bucure de pacea care domnea mereu acolo. Nu m-am putut stăpâni să nu-l ocărăsc în sinea mea pentru că dăduse bir cu fugiţii pe nepregătite. M-am înarmat cu răbdare şi mi-am petrecut vremea înlăturând dezastrul de după noaptea dinainte. Mi-am dat seama că Eunice nu minţise: hidria care înfăţişa muncile lui Hercule zăcea pe jos făcută ţăndări. Din fericire, m-am gândit, mama venea foarte rar în vizită în Atena, iar memoria ei proverbială în privinţa obiectelor nu mai era ca înainte.

După ce am pus lucrurile din jurul meu în ordine, am încercat să lucrez. În acele zile, scriam al doilea act al unei noi tragedii despre călătoria lui Iason şi a argonauţilor la Colchida în căutarea Lânii de Aur. Tezaurul nostru de mituri, legende şi geste a fost întotdeauna un izvor nesecat de inspiraţie în vremuri când muzele se lăsau aşteptate. O asemenea vreme trăiam eu atunci. Oricum, această piesă, ca multe altele pe care le-am început în perioadele dintre războaie, nu avea niciodată să fie încheiată: atunci când totul se isprăvea şi eu încercam să mă întorc la viaţa de zi cu zi, argumentul nu mă mai atrăgea şi îl priveam ca pe un lucru lipsit de însemnătate.

Abia dacă izbutisem să mâzgălesc câteva rânduri. Imaginea corăbiilor din golf şi cumplitele proroci ale lui Temistocle despre soarta noastră

îmi loveau creierul ca un ciocan pe nicovală. Felul în care mă amestecase şi pe mine în urzelile lui nu numai că îmi adusese nelinişte în suflet, dar mă şi supărase peste măsură. În ultimii ani, după Bătălia de la Maraton, nu de puţine ori slujisem planurilor lui, uneori din convingere, alteori din pur interes.

Poate că acum a sosit clipa să fac o mărturisire.

Chiar dacă strânsesem mulţi lauri de pe urma operelor mele, beneficiile pe care acestea mi le aduceau – admiraţie şi faimă – se terminau chiar în noaptea în care avea loc premiera. Niciodată nu am trăit în sărăcie, fiind fiul unui nobil, dar renta pe care Euforion ne-o destina lună de lună nu-mi îngăduia să plătesc nici măcar o hecatombă de găini pe an. Văzând cât era de strâns la pungă, alesesem şi eu, ca mulţi alţi scriitori pe care aş putea să-i amintesc, dar n-am s-o fac, să-mi pun serviciile în slujba retoricii. Mă ofeream să scriu, întrucât stăpâneam arta vorbirii, discursuri pe care politicienii, oratorii şi judecătorii trebuiau să le rostească.

O s-o spun fără înconjur: urăsc să scriu discursuri, fie panegirice, îndemnuri sau pledoarii. Nerodul care îmi cere ajutorul, atunci când îmi încredinţează o asemenea sarcină, stăruie întruna ca virtuţile lui, de obicei puţine, să fie zugrăvite cu măiestrie, iar cusururile, cel mai adesea numeroase, să dispară cât ai clipi. Nu există nicio căpetenie de breaslă, vreun cetăţean de seamă sau vreun politician care ţinteşte sus să nu aibă nevoie de un discurs ticluit cu grijă. Iar zeii nu obişnuiesc să fie prea darnici cu adunătura asta de pehlivani. Mediocritatea e principala lor trăsătură, dar plătesc bine. Şi întotdeauna e mai nimerit să-ţi pierzi vremea cu aşa ceva decât să joci un rol de *sinegor,* dând glas unor fricoşi care nu-s în stare să se apere nici pe sine, sau să te consacri scrierii de calomnii împotriva vreunui puternic, aşteptând să tragi foloase de pe urma lor, aşa cum fac mulţi sicofanţi care umplu străzile cetăţii în zilele noastre.

O vreme m-am îngrijit de scrierea discursurilor, dintre care multe au fost rostite de Temistocle. Însă ceea ce el nu a aflat niciodată e că unele dintre replicile cu care îl zgândărea Aristide pe colina Pnyxului erau izvorâte tot din condeiul şi iscusinţa mea.

În ciuda minţii lui ascuţite, Temistocle nu era un mare orator. Se încurca în vorbe, iar uneori ajungea să piardă şirul, uitând unde voia să ajungă cu argumentul său când cineva îi făcea să-i fiarbă sângele în vene atacându-l cu invective. Apoi, chiar dacă era înzestrat cu o înfăţişare maiestuoasă, avea o purtare cam grosolană, mai apropiată de un ţăran decât de un arhonte.

La întoarcerea în Atena, după ce vizitaserăm portul, mi-a cerut să caut motive convingătoare care i-ar fi putut fi de folos în dezbaterea hotărâtoare care avea să aibă loc peste zece zile, argumente solide care să determine Adunarea să ia în calcul nesăbuita posibilitate a evacuării capitalei şi a luptei pe mare.

Mi-am stors mintea, fără să-mi dau seama cum aş fi putut să contribui la şireata lui strategie. Şi, după ce m-am tot plimbat încoace şi încolo prin atriu, rostind discursuri înflăcărate în faţa unui public imaginar, am ajuns la concluzia că niciun atenian nu va răbda ruşinea de a fugi fără să lupte. Şi apoi, chiar dacă planul nesăbuit avea să fie bine primit, mai rămânea o problemă spinoasă, un lucru pe care arhontele nu-l lămurise: unde se gândea să ducă zecile de mii de cetăţeni după ce îi îmbarca? Ce avea să se întâmple cu restul populaţiei din Atica? Oare ce port avea să primească exodul acela uriaş şi pentru câtă vreme?

Am hotărât să ies la plimbare după cină. Aveam nevoie să îndepărtez, măcar pentru câteva ore, toate aceste gânduri din cugetul meu. Am luat un felinar şi, aproape când să ies pe uşă, un mic pumnal pe care obişnuiam să-l port cu mine când rătăceam prin oraş mult după lăsarea întunericului.

M-am îndreptat spre casa lui Coridon, cel mai noptatic dintre prietenii mei. Simţeam nevoia să vorbesc cu cineva. Dacă se afla vreun maratonian în stare să-mi priceapă zbuciumul, el era acela. Mai mult, neamul lui de eupatrizi dintr-o aşezare învecinată cu Eleusis păstra legături de prietenie cu al meu încă din vechime.

— Eschil, ce surpriză! exclamă uimit văzându-mă. Hai, intră. Mă pregăteam să mănânc ceva… ţi-e foame?

— Nu, tocmai am cinat, mulţumesc, l-am liniştit. Dar aş primi un crater de vin cu apă.

— De pe acum eşti în stare să te apuci iar de băut? mi-a zis ironic. Am petrecut o zi îngrozitoare. Bine cel puţin că nu mai se întrevede o nuntă prea curând.

Am surâs şi m-am aşezat pe un divan din androceu. Trebuie să-mi fi simţit sufletul tulburat, căci nu a întârziat să-mi dea târcoale cu întrebări:

— Pari îngrijorat… Ce te frământă, prietene? E din pricina perşilor?

— Cred că da.

— Ei bine, mărturisesc că, după ce s-a risipit euforia de azi-noapte, şi eu m-am tot gândit la acelaşi lucru, spuse. În seara asta, m-am întâlnit iar cu Brison şi Tisias, şi ei sunt frământaţi. Acum nu va mai fi la fel de uşor.

— Am fost în port, Coridon, în locul unde se construiesc corăbiile… i-am dat de ştire.

— În port?

— Întocmai, cu arhontele nostru. Temistocle voia să văd cu ochii mei flota de război.

— De ce?

— Doar ştii cât e de furtunos. Susţine că doar triremele noastre ne vor salva de ce va să vină… i-am explicat nu fără scepticism. Mie nu mi-e atât de limpede, numai că Temistocle în treburile astea e în stare să prevadă cum or să cadă zarurile încă dinainte de a fi aruncate.

Am stat de vorbă mai bine de un ceas. Coridon, cum era de aşteptat, nu înţelegea planul lui Temistocle. Era de părere că trebuia să strângem rândurile şi să-i atacăm pe barbari aşa cum făcuserăm în trecut.

— Noi suntem hopliţi, să nu uiţi asta! Hopliţi ai miliţiei civile din Atena! rosti înfierbântat. În ceea ce mă priveşte, Eschil, nu mă gândesc să dau înapoi în faţa duşmanului, nici să părăsesc cetatea în voia prădătorilor. Niciodată nu aş executa un asemenea ordin, doar dacă…

Coridon îşi întrerupse brusc discursul.

— Doar dacă?… l-am iscodit gândindu-mă că putea să-mi dea măcar un argument temeinic.

— Doar dacă nu ne-or cere-o zeii! a răspuns el cu vădită mâhnire.

O tresărire nervoasă m-a lovit în capul pântecelui. Neaşteptata mărturisire a lui Coridon m-a făcut să-mi amintesc de îndată strălucirea enigmatică din ochii arhontelui. Temistocle se fălise că era capabil să-şi însuşească puterea lui Zeus ca să schimbe mersul destinului, dacă va crede de cuviinţă. Dintr-odată, negura din cuvintele lui, ce încă mai sunau ca o blasfemie în urechile mele, s-a risipit…

— Un ordin, un ordin din partea zeilor… la asta te gândeşti, nu-i aşa, arhonte? am bolborosit printre dinţi şi de îndată m-am simţit cuprins de o însufleţire stranie. M-am ridicat, dornic să mă întorc acasă. Plec, Coridon, s-a făcut târziu. Atena să te aibă-n pază!

M-am înfăşurat în *himation,* am apucat felinarul şi am ieşit înainte ca prietenul meu să-mi poată cere să mai zăbovesc la el din vreo pricină sau alta.

Afară burniţa. Străzile cetăţii erau pustii. M-am acoperit mai strâns cu mantia înfruntând noaptea aceea mohorâtă şi am pornit-o pe aleile înguste care înconjoară Colina Nimfelor cu gând să o cotesc pe scurtătura care uneşte Pnyxul şi Areopagul.

Atunci am auzit limpede un ţipăt. Era fără îndoială ţipătul unei femei îngrozite care cerea ajutor. M-am cutremurat. O clipă după aceea, am auzit paşi care veneau în goană şi răsuflarea grea a două siluete negre răsărind din întuneric. Erau înfăşuraţi în mantii lungi, iar feţele şi le ţineau ascunse sub obrăzare.

Am încercat să mă dau la o parte, dar tot ne-am ciocnit.

— La o parte, prostule! s-a răstit unul dintre ei în fugă, dându-mi o lovitură în coşul pieptului care m-a făcut să-mi pierd echilibrul.

— Bastard nenorocit! am strigat în timp ce încercam să mă ridic în picioare.

Felinarul mi se stinsese în cădere. Am bâjbâit până când am dat de el şi mi-am căutat pumnalul printre faldurile chitonului. La o depărtare de câţiva metri, se ivea, abia luminat, pragul unei case. Uşa era deschisă. Un geamăt de durere m-a condus până înăuntru. Într-o încăpere ce se deschidea spre stânga, o femeie stătea îngenuncheată înaintea corpului nemişcat al unui bărbat, care zăcea într-o baltă de sânge. Nu încăpea nicio îndoială că cineva îi înfipsese cu cruzime pumnalul drept în inimă.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat încremenit.

Femeia se întoarse. Mă ţintui o clipă cu privirea, după care, pradă deznădejdii, a început să strige îngrozită:

— Ucigaşule, tu l-ai omorât! Ucigaşule! Ajutor, săriţi! Ajutaţi-mă! a urlat cuprinsă de isterie.

Am reacţionat cu întârziere. Scena macabră mă paralizase total. Am încercat să bolborosesc ceva, dar nu am izbutit.

În cele din urmă am priceput că pumnalul din mâna mea o făcuse să creadă asta.

— Ascultă… eu n-am făcut nimic… am spus aruncând cuţitul, încercând astfel s-o liniştesc, dar cu cât gesticulam mai mult, cu atât ea ţipa mai

tare. S-a ridicat în picioare şi s-a dat înapoi până a ajuns cu spatele la perete.

Am înţeles atunci că cel mai bun lucru pe care puteam să-l fac era să plec de acolo. Dar am luat hotărârea prea târziu. Când am încercat să ajung la ieşire, au dat năvală în casă mai mulţi vecini, înarmaţi cu pari şi cuţite. Femeia îi deşteptase cu ţipetele ei. S-au năpustit asupra mea şi au început să mă lovească fără cruţare, cu toate rugăminţile şi strigătele mele de nevinovăţie. M-am apărat de lovituri cum am putut, refugiindu-mă într-un colţ al încăperii.

Dacă nu ar fi intrat un slujbaş de la Tribunalul Areopagului, urmat de mai mulţi soldaţi, atunci, fără doar şi poate, acolo mi s-ar fi sfârşit zilele.

M-am ridicat aproape fără cunoştinţă. Unul dintre soldaţi, cu o mişcare ameninţătoare, mi-a pus tăişul sabiei la gât. Îl mai simt şi acum. Am tăgăduit, amuţit, scuturat de un tremur nervos, să fi avut vreun amestec cu faptele povestite dezlânat de femeie.

În cele din urmă, ofiţerul mi s-a adresat:

— Răspunde… tu l-ai omorât pe omul acesta? m-a întrebat.

Am negat, bolborosind cuvinte abia înţelese.

— Ce căutai aici? Cuţitul ăsta e al tău?

Cu greu am reuşit să lămuresc cele întâmplate. El m-a ascultat în tăcere, neclintit. Asprimea privirii lui mă lăsa să înţeleg că nu credea o iotă din cele spuse de mine.

— Dacă e aşa precum zici, ce e cu sângele de pe *himation?*

Am aruncat o privire asupra mantiei mele. Mi-am dat seama cu mâhnire că era pătată în mai multe locuri. Mi-am amintit cum mă împinsese unul dintre asasini pe strada îngustă, dar nimeni nu a dat crezare vorbelor mele. Toţi păreau să aştepte, lovindu-şi parii de palme, un semnal din partea ofiţerului ca să mă zdrobească.

— Îmi pare rău, dar lucrurile astea nu sunt deloc clare… a rostit el. Ar fi mai bine să ne însoţeşti de bunăvoie la tribunal. Mâine, la lumina zilei, poate vei fi mai convingător.

M-au scos din casă în ghionturi. Îmi amintesc că în ultima clipă ochii mi se întâlniseră cu ai femeii care în rătăcirea ei îmi schimbase cursul destinului.

Da, această tristă întâmplare avea să fie cheia multora dintre lucrurile ce s-au petrecut în lunile următoare.

Ajuns la clădirea unde se face dreptate în Areopag, am fost dus într-o celulă. O uşă grea s-a deschis şi s-a ferecat în urma mea cu un scârţâit lugubru ce mi-a risipit orice nădejde. M-am împiedicat de scări şi am căzut cât eram de lung pe o podea din dale reci acoperite de paie. Pe dibuite, am căutat zidul şi, de îndată ce l-am găsit, mi-am lăsat corpul să alunece cu toată greutatea pe umezeala lui.

Mi-am dat seama că nu eram singur. Când ochii mi s-au obişnuit cu întunericul atotcuprinzător al încăperii, spart doar de lumina palidă ce se strecura prin ferestruica din tavan, am desluşit patru sau cinci oameni sprijiniţi de piatră.

— Tu cine mai eşti? a întrebat unul cu o voce cavernoasă.

— Mă numesc Eschil… i-am răspuns înspăimântat.

— Frumos nume! a spus altul în doi peri. Şi ce ai făcut, Eschil?

— Eu n-am făcut nimic… absolut nimic! am izbucnit. Am intrat doar unde nu trebuia! M-au acuzat că am ucis un om, dar eu n-am avut nimic de-a face cu asta. Sunt nevinovat… Nevinovat!

O liniştise apăsătoare s-a lăsat în celulă.

— Se înţelege… ca şi noi! a răcnit în cele din urmă unul dintre ei cu chef de glumă.

În acea clipă, toţi au izbucnit într-un hohot de râs neiertător care m-a cufundat într-o adâncă deznădejde.

11
TRIUNGHIUL MORŢII

Nu am putut să închid ochii toată noaptea: abia dacă aţipeam pentru scurt timp, după care mă deşteptam şi mai ameţit şi înspăimântat. La tulburarea din sufletul meu se adăugau şi urmele dureroase de pe trup lăsate de lovituri, şi o cumplită nelinişte, simţindu-mă întru totul descoperit dinaintea a ceea ce mi s-ar fi putut întâmpla din pricina amestecului nefericit în moartea necunoscutului aceluia. Mi-am blestemat soarta în tăcere, îndurând sforăitul adunăturii de răufăcători care dormeau buştean şi mirosul fetid de urină care impregnase celula.

Am încercat să mă mângâi la gândul că totul avea să se limpezească a doua zi, încercând să mă conving că voi fi iertat şi pus în libertate.

Dar pe măsură ce s-au scurs ceasurile zilei, lungi şi grele, fără să fiu chemat să depun mărturie în apărarea mea, m-a cuprins teama că puteau să mă lase uitat săptămâni în şir, în fundătura acea întunecată. Din puţinele vorbe pe care le-am schimbat cu ceilalţi prizonieri, am aflat că aproape toţi se aflau acolo de mai bine de o lună de zile, aşteptând să se ia o hotărâre în privinţa lor. În ceea ce-i privea, era vorba de hoţii, înşelăciuni sau fărădelegi fără prea mare însemnătate. Aflat la ananghie, mă îngrozeam la gândul că niciunul dintre prietenii mei, maratonienii, nu avea să-mi ducă dorul; sau că fratele meu, Aminias, ar fi putut să vină cu o săptămână mai târziu din Eleusis; ba chiar că Eunice, desfătându-se în braţele vreunui neguţător de care nu s-ar fi desprins atât timp cât vinul şi râsetele curgeau valuri, nu avea să-mi simtă lipsa. Dar culmea nenorocirilor era că Temistocle şi cu mine ne despărţiserăm fără să fi hotărât când aveam să ne întâlnim din nou.

Deznădejdea ce mă cuprinsese m-a împins să lovesc cu furie în uşa celulei, stârnind hohotele de râs ale celorlalţi întemniţaţi şi supărarea temnicerului, care a intrat în cele din urmă cu o măciucă în mână.

— Ce tot vrei? a răcnit cu asprime prin ferestruica întredeschisă. Dacă nu termini cu hărmălaia îţi rup oasele!

— Ascultă-mă… ascultă-mă cu băgare de seamă, l-am rugat. Sunt prietenul lui Temistocle, arhontele, şi o să te plătesc cum se cuvine dacă îi dai de ştire că sunt aici… pricepi? Îl cunoşti pe Temistocle?

— Cum să nu, fireşte că-l cunosc, ne avem ca fraţii, mă luă în râs. Vasăzică, ai bani, nu? Câţi?

— Aici nu am nimic, am şoptit. Dar dacă mă ajuţi, am să te răsplătesc. Pe Zeus, jur că îţi vei primi răsplata!

M-a privit lung, cu o neîncredere făţişă.

— De câţi bani vorbeşti?

— O tetradrahmă?

— Pe mai puţin de cinci didrahme nu aş scăpa-o nici pe mama.

Suma era exorbitantă, dar nu-mi rămânea altceva de făcut decât să primesc, dacă nu voiam să putrezesc în cocina aceea uitat de toţi. Am încuviinţat şi m-am întors în colţul meu, cu capul plecat.

— Ia te uită! Aşadar eşti bogat… m-a întrebat unul dintre cei închişi aşezându-se lângă mine. Numele lui era Agapias. Era un bărbat cu trăsături grosolane şi privire fixă, cu vreo zece ani mai mare decât mine. Casta inferioară din care făcea parte îi era întipărită pe faţă.

M-am stăpânit să nu-mi dezvălui condiţia dinaintea unui asemenea auditoriu înfricoşător. Dacă ar fi ştiut că eu aparţineam aristocraţiei eupatride, fără îndoială că s-ar fi aţâţat unii pe alţii sau ar fi tras la sorţi cui să-i revină plăcerea de a mă strânge de gât. Am spus că eram fiul unui biet

negustor şi că îl cunoşteam pe arhonte din pură întâmplare. Poate pentru că dăduse crezare lămuririlor mele sau poate doar pentru că voia să omoare trecerea monotonă a timpului, Agapias a intrat în vorbă cu mine. Am înţeles, punând cap la cap crâmpeie din istorisirea lui, că tovarăşul meu de celulă trecuse de la potlogăriile pe care le fac de obicei haimanalele în anii tinereţii la viaţa de pungaş iute de mână şi de picioare, iar mai târziu, la înşelăciuni şi mârşăvii în slujba câte unui atenian de spiţă aleasă.

— Dacă nu mă scot imediat de aici, a şoptit el plin de sine, multora o să le pară rău că m-au cunoscut. Am nume şi pot să fac multe.

— Eşti plătit pentru urzelile vreunui cetăţean respectabil? am aruncat o vorbă cu ironie. Nu m-ar mira câtuşi de puţin…

— E curios că m-au închis pentru o nimica toată, Eschil. Dar dacă ar şti ei ce-am ajuns să fac!

Am să mărturisesc aici că, împins de o curiozitate bolnavă, am încercat să-i câştig încrederea şi să aflu mai multe. Agapias nu era un om pe care să trebuiască să-l tragi prea mult de limbă. Ca toţi lăudăroşii cunoscuţi de-a lungul vieţii mele, nu avea nevoie decât de câţiva ascultători gata să-i ridice în slăvi faptele îndrăzneţe şi să râdă de vorbele-i grosolane.

— Cunoşti vreun politician corupt? am întrebat cu nevinovată complicitate.

— Politicieni spui? O mulţime! Ai auzit de Licaon?

Mi-am amintit că îl văzusem pe aristocrat discutând cu Temistocle mai devreme cu o zi, cu puţin înainte de a pleca în port.

— Vorbeşti de *buleut?* De acela despre care se spune că năzuieşte în taină la întoarcerea lui Hipias, tiranul? Ştiu cine e, dar nu îl cunosc… am minţit.

— Da, de acela.

— Ce-i cu el?

— Pentru el am făcut niscaiva treburi murdare. Sper să dea zor şi să mă scoată de aici, iar dacă nu, o să am grijă să i-o întorc pe măsură… omul s-a oprit pentru o clipă, după care a izbucnit în râs. Asta dacă nu mi-o ia cu pedeapsa înainte însuşi Apollo!

— Apollo?

Privirea răufăcătorului se umbri de neîncredere.

— Lasă mai bine… de anumite lucruri se cuvine să nu pomeneşti atât timp cât te îndoieşti dacă să le spui sau nu, a rostit el tainic.

Agapias a schimbat vorba. Cu toată strădania mea de a mă întoarce de unde am pornit, nu am reuşit să aflu nimic mai mult. Singurul lucru pe care l-am dat la iveală era că urzelile lui Licaon se arătau şi mai tulburi decât îmi închipuisem eu.

La căderea nopţii mi-am luat inima în dinţi. Nimeni nu întrebase de mine. Mi-am jurat să dorm şi să-mi recapăt puterile. În ciuda scârbei care mă răscolea când vedeam căldarea pe care temnicerul o lăsase la uşa celulei, m-am forţat să mănânc. Erau nişte lături greţoase, dar ceilalţi m-au încredinţat că erau fără doar şi poate mai bune decât fiertura neagră în chip de mâncare la cazan pe care o înghiţeau spartanii în timpul anilor de serviciu militar.

Doborât de oboseală, am izbutit s-adorm în cea de-a doua noapte petrecută în celulă. Abia dacă am mijit ochii atunci când un şobolan, mare cât un iepure, s-a apropiat să-mi roadă talpa sandalelor. A doua zi, pe la prânz, prin ferestruica deschisă, s-a ivit faţa temnicerului.

— Hei, tu, ieşi de-acolo! spuse arătând spre mine. Pleacă!

Inima mi-a tresăltat. M-am ridicat şi am păşit spre prag, nu fără a-i privi înainte cu compătimire pe Agapias şi pe ceilalţi. Un ofiţer judecătoresc m-a înştiinţat apoi că asupra mea nu atârna nicio vină, deoarece arhontele se pusese chezaş pentru nevinovăţia mea. Dar m-a avertizat că trebuia să

fiu pregătit să depun mărturie atunci când magistratul avea să se ocupe de caz.

L-am întâlnit pe Temistocle sprijinit de una dintre coloanele groase ce alcătuiau portalul tribunalului de delicte. Surâdea cinic, cu braţele încrucişate.

— Mergi din rău în mai rău, prietene! îmi spuse cu ironie. Traiul nesăbuit pe care-l duci te-a prins în tăvălug. Vezi doar ce lesne e să treci de la rătăcire la crimă!

Şi spunând acestea, a izbucnit într-un hohot de râs gros şi răsunător, plin de batjocură.

— Blestemat mai eşti, Temistocle! De ce ai întârziat atâta să mă cauţi? l-am dojenit pe când încercam să-mi îndrept hainele scuturându-mă de paie şi de murdărie. Miroseam ca un câine fără stăpân.

— Am întârziat, spui? Dar am aflat abia acum! m-a lămurit. Va trebui să munceşti din greu ca să-mi înapoiezi zălogul lăsat în încăperile judecătoreşti! Asta fără să mai punem la socoteală cele zece didrahme pe care mi le-a cerut temnicerul pentru osteneala lui.

— Zece? Zece didrahme! Mişelul, orbească-l zeii şi piarză-l! am izbucnit la auzul unei asemenea samavolnicii.

— Hai, să mergem, uită de toate astea… m-a sfătuit el. Avem multe lucruri de vorbit. Noaptea trecută s-a comis un alt asasinat, prietene.

Îmi amintesc că l-am privit împietrit.

— Un alt asasinat?

— Mi-e teamă că da. Când s-a luminat bine de ziuă, cineva a pătruns în arhiva cetăţii. Se pare că unul dintre funcţionari, Diocles, lucra la acea oră. Trebuie să-i fi surprins, aşa că s-au descotorosit de el lovindu-l de mai multe ori cu cuţitul. De acolo vin, e o adevărată învălmăşeală, sunt mii de suluri şi documente împrăştiate pe jos.

— Ce căutau acolo?

— De unde vrei să ştiu, Eschil? mormăi. Am vorbit cu cel care are în grijă arhiva, era răvăşit. Mi-a spus că nu se va putea şti ce au luat oamenii aceia până ce toate papirusurile nu vor fi aşezate la locul lor. Iar munca asta o să le ia zile întregi.

L-am rugat pe Temistocle să mă poftească la masă. Eram vlăguit, la limita înfometării şi fără niciun amărât de obol în buzunar. Am intrat într-o mică tavernă aproape de agora. Am mâncat şi am băut după poftă, dinaintea privirii amuzate a arhontelui care abia dacă a luat o îmbucătură.

— Spune-mi un lucru, Temistocle, am zis cu gura plină, ca un om de rând. Tu crezi că furtul din arhivă are de-a face cu încurcătura în care am intrat eu acum două nopţi?

— N-am cum să ştiu, Eschil… dar e posibil… rămase în cumpănă. Dar te pot încredinţa de un lucru: bărbatul pe care l-au ucis pe când tu te îndreptai spre casă, în nopţile trecute, are de-a face cu Harpocrate, arhontele pe care l-au omorât cu zile în urmă atunci când se întorcea de la Oracolul din Delfi.

— Ce legătură aveau unul cu altul?

— Erau fraţi.

— Fraţi?

— Cum ai auzit. Onesilos, cel pe care tu l-ai găsit întins pe jos, lângă fiica lui îngrozită, era unul dintre cei mai buni giuvaiergii din Atena, un argintar pe care-l căutau cele mai nobile familii din Atica. Devenise meşter în a face podoabe ceremoniale, menite să fie aduse ca jertfă de mulţumire zeilor.

— Înţeleg… am încuviinţat, golindu-mi craterul. Aş putea să pun rămăşag că cele două morţi au legătură cu furtul din arhive. Mă aflu demult în Atena, şi nu îmi amintesc ca trei crime să se fi săvârşit într-un interval atât de scurt.

Am rămas amândoi tăcuţi, cufundaţi în gânduri. Prin mintea mea s-a perindat cu repeziciune tot ceea ce se petrecuse în ultimele patru zile. Mi-am

reamintit nunta lui Helice şi a lui Augias, clipa în care Temistocle ne-a dat de ştire ce pune la cale Xerxes, deşteptarea mea în braţele Eunicei, cercetarea flotei şi vizita mea în casa lui Coridon, nefericita întâmplare în care mă amestecasem şi ceasurile nesfârşite petrecute în celula aceea infectă.

— Am cugetat îndelung, Temistocle… i-am spus, punând capăt muţeniei în care ne cufundaserăm amândoi. Închisoarea te ajută să gândeşti, poţi să fii încredinţat de asta. Prin mintea mea roiesc mai multe gânduri, nu ştiu dacă vor fi de vreun folos planurilor tale, dar cred c-ar trebui să le dai ascultare…

Mă privi descumpănit.

— Vorbesc despre flotă, trireme, război, l-am lămurit, văzându-l atât de surprins. Am ajuns la concluzia că vei rămâne singur susţinând ideea de a da înapoi în faţa perşilor şi de a părăsi cetatea fără luptă. Nimeni nu o să te urmeze atunci când vei propune să ducem bătălia pe mare.

— Te ascult, mă asigură laconic.

— E doar o idee, poate una nesăbuită. Mi-a venit în minte în urma unei afirmaţii făcute de Coridon, nişte cuvinte ce mi-au amintit imediat de una dintre declaraţiile tale trufaşe, pe care ai făcut-o în port, când spus-ai c-ar trebui să fim în stare să ne schimbăm destinul, punându-ne mai presus de voinţa zeilor…

— Zei? Vorbeşti de zei? a întrebat mirat. Am recunoscut din nou în ochii lui strălucirea misterioasă şi neliniştitoare care îi iluminase în urmă cu două zile, la vederea flotei. Mă bucur să văd că ai ajuns aici, Eschil. Da, ştiu la ce te gândeşti… şi vom vorbi despre asta în linişte. În această privinţă nu ne putem îngădui nici cea mai mică greşeală. Zeii sunt sortiţi să îndeplinească un rol important în apărarea Atenei. Ca să fiu mai explicit, vor face asta împotriva voinţei lor.

Pe chipul lui se zugrăvi un zâmbet deschis, nu fără viclenie. Mă scrută de parcă mi-ar fi putut citi limpede gândurile, poate căutând să se încredinţeze că şi eu ajunsesem la aceeaşi hotărâre neclintită care îl însufleţea pe el de ceva vreme.

— O să vorbim despre zei, spuse răspicat. Mai ales de unul, iubit de toată lumea. Şi vom pregăti discursul pe care va trebui să-l rostesc în faţa Adunării celor Cinci Sute la sfârşitul săptămânii viitoare. Dar pe toate astea le vom lămuri pe drum, Eschil.

— Pe drum?

— Da, noi doi vom pleca într-o călătorie peste câteva zile.

Am suspinat adânc. Mi-am umplut pieptul de aer încercând să mă liniştesc, presimţind ce avea să urmeze.

— Unde mergem? am întrebat tulburat.

— La Corint.

— La istm? De ce?

— Ca să ne pregătim de război, prietene… mi-a mărturisit. Să scriem prologul acestei tragedii. Toate statele care nu au acceptat condiţiile lui Xerxes se vor afla acolo, la fel şi noi. Corintul este punctul de întâlnire. Aşa că pune-ţi lucrurile în rânduială; mă vei însoţi ca secretar.

O senzaţie de vârtej s-a statornicit în coşul pieptului. Cu o încredinţare covârşitoare, am ştiut că întâmplările aveau să mă poarte ca pe un trunchi de copac în voia curentului. Buimac, abia dacă i-am dat ascultare lui Temistocle în timp ce povestea cu uimire cum spartanii îi aruncaseră pe solii perşi într-un puţ când aceştia le ceruseră pământ şi apă.

În mintea mea nu vedeam decât cum Atena cea sacră ardea cuprinsă de flăcări de peste tot.

12
LIGA NEÎNDUPLECAŢILOR

Am plecat spre Corint la începutul săptămânii, pe o ploaie deasă care nu a încetat până dincolo de mijlocul drumului. Căldura blândă a toamnei se retrăgea dinaintea stihiilor pogorâte din cerul mohorât, îndemnându-i pe oameni să se pună la adăpost. Mi s-a cuvenit să călătoresc, după îndatorirea pe care o aveam, în cel din urmă car al delegaţiei ateniene, împreună cu cele două ajutoare ale unui arhonte şi cu secretarul slut al unuia dintre cei trei strategi care-l însoţeau pe Temistocle. Vreo douăzeci de soldaţi se aflau înaintea şi în spatele nostru.

Preţ de câteva ceasuri am mers de-a lungul coastei. Culoarea plumburie a apei părea că se amestecă în zare cu tonurile cenuşii ale văzduhului. Vântul bătea dinspre mare, iar valurile se loveau cu zgomot de ţărmul sălbatic şi abrupt. La căderea nopţii am poposit într-un mic cătun aproape de drumul care duce la Eleusis. A doua zi, pe la ceasul amiezii, am ajuns la istm.

Era prima dată când vedeam Corintul după mulţi ani. Pe când eram copii, tata ne îngăduise să-l însoţim până la istm într-o călătorie cu gând să încheie socoteala cu nişte negustori. Îmi amintesc că Aminias, Cinegiros şi cu mine am petrecut ziua aceea îndepărtată privind la ce se întâmpla pe corăbiile din radă. După atât timp, am fost covârşit să văd că cetatea era tot atât de clocotitoare ca Atena, ba poate chiar mai mult, şi era mult mai mare decât îmi aminteam. Zidurile-i puternice şi fortăreţele păreau să dăinuie acolo din vremea ciclopilor, înalte şi semeţe; portul forfotea de treburi: nu mai puţin de zece corăbii mari îşi goleau calele de cereale, în timp ce altele, ridicând ancorele, îşi întindeau pânzele, încărcate de ulei, vin şi parfumuri. Nu degeaba corintienii, negustori

neîntrecuţi, se laudă că au întemeiat colonii şi aşezări pe care noi elenii le-am împânzit pe toate ţărmurile mării cunoscute.

Ne-am întâlnit, la puţin timp de la sosirea noastră, cu soli ai altor cetăţi în faţa sanctuarului lui Artemis. Pe altarul acesteia am adus jertfele cuvenite cerând în schimb auguri prielnici. Câţiva efori din Sparta, stat care chemase şi rânduise adunarea cetăţilor, ne-a ajutat să ne găsim adăpost şi ne-a dat instrucţiuni cum nu se poate mai precise.

În zori, flancaţi de vreo două sute de hopliţi lacedemonieni care păşeau cu impunătoare sobrietate, ne-am mutat în apropiata Istmia, de cealaltă parte a braţului de pământ care uneşte Peloponezul de Grecia continentală. Vechiul şi neclintitul templu al zeului Poseidon se pregătise ca să primească dezbaterile ce aveau să dureze două zile.

Secretarii, scribii şi ajutoarele ne-am aşezat pe un postament lateral al sălii. În mijloc, în jurul a trei mese întinse, au luat loc arhonţi, strategi, *buleutai,* efori, conducători şi regi.

Am constatat, cu o grimasă de dezamăgire pe buze, că mare parte dintre cei chemaţi la adunare nu erau prezenţi. Absenţei statelor şi cetăţilor care se închinaseră slugarnic perşilor, dându-le pământ şi apă, se alătura şi lipsa celor care, din pricina profeţiilor negre pe care le aflaseră de la Oracolul din Delfi, renunţaseră să participe în ultimul moment.

Nu s-au ţinut lungi şi plictisitoare preambuluri. Toţi cei adunaţi erau conştienţi de împrejurările grele şi ameninţătoare. În cel dintâi ceas s-a făcut schimb de informaţii referitoare la efectivele persane şi posibilul ei itinerar terestru. În ceea ce priveşte drumul pe care aveau să-l urmeze, nu prea erau îndoieli, socotind după podurile, canalele şi punctele de aprovizionare pe care le stabiliseră avanposturile lor. Însă asupra numărului nu se

ajunsese la unanimitate, toate rapoartele dovedindu-se contradictorii. Singurul lucru care părea limpede era că vorbeam de mai multe sute de mii de arcaşi şi pedestraşi, şi de nu mai puţin de şapte sau optzeci de mii de călăreţi. Iscoadele unora şi altora aflaseră mai multe despre flota lui Xerxes: vreo mie două sute de trireme de luptă şi vreo două mii de corăbii de transport care puteau să le vină în ajutor. Trimişii Corintului şi ai Eginei au susţinut, făcând un calcul rapid, că o asemenea flotă ar fi compusă din nu mai puţin de două sute patruzeci de mii de oameni, războinici, vâslaşi, membri ai echipajului şi căpetenii. Toţi au căzut în cele din urmă de acord că regele satrapilor nu se va pune în mişcare înainte de primăvara următoare. Acest fapt ne mai dădea un oarecare răgaz.

Eu mi-am însemnat cu grijă tot ceea ce s-a vorbit, care nu a fost puţin, chiar dacă uneori era exagerat sau cel puţin aşa mi s-a părut mie atunci. Oricum, asemenea efective ne înfiorau, chiar dacă erau mult exagerate. Cu toate acestea, în lunile care au urmat, am ajuns să înţelegem că toate bănuielile noastre nu aveau nicio acoperire şi că ceea ce în Corint ni se păruse de necuprins era în fapt o nimica toată.

Pe când scriam pe tăbliţa mea de ceară ce spuneau unii şi alţii, ochii mei se încăpăţânau să tot privească la cei doi regi din Sparta, aşezaţi în capul legiunilor. Leonidas şi Leotiquidas, înconjuraţi de o parte dintre cei douăzeci şi opt de membri ai Gerusiei, ascultau neclintiţi, fără ca trăsăturile lor să arate vreo tulburare cât de mică. Cei doi monarhi aparţineau stirpei lui Agiadas şi Europontidas, care din timpuri străvechi domneau asupra destinelor din Laconia.

Mi-am amintit, pe când mă odihneam privindu-le chipurile aspre, cum bunicul îmi povestise, pe când eram copil, legenda întemeierii acestei diarhii în Sparta. Se povestea că Argia, soaţa lui Aristodem, a născut doi gemeni pe care nici

neamurile şi nici străinii nu erau capabili să-i deosebească. Atât de mult se asemănau, încât atunci când a murit tatăl lor şi a venit vremea să fie ales un nou rege, nimeni nu a ştiut să spună care dintre cei doi era mai mare. Ca să-şi risipească îndoielile, lacedemonienii au consultat Oracolul din Delfi. Pitia le-a spus să-i considere regi pe amândoi, chiar dacă, în primul rând, ar fi trebuit să-l cinstească pe cel mai mare dintre ei. Până la urmă, dilema a fost soluţionată de înţeleptul numit Panitas care a găsit răspunsul: i-a sfătuit să o urmărească pe mamă ca să se încredinţeze pe care dintre cei doi îl spăla şi îl hrănea mai întâi. Făcând aşa cum fuseseră sfătuiţi, au descoperit pe care îl îndrăgea mai mult: pe acesta l-au numit Euristenes, iar celuilalt i-au dat numele de Procles. De atunci, spartanii încoronau întotdeauna doi regi, chiar dacă numai unul dădea ordine în caz de război.

Leonidas era acest rege însărcinat cu războiul. Primele neînţelegeri, întorcându-ne la adunarea de la Corint, au apărut atunci când spartanii, după o lungă tăcere, au luat cuvântul. Leonidas, fiul lui Anaxandridas şi urmaşul lui Cleomenes, s-a ridicat şi a vorbit cu glas hotărât, aşezându-se dinaintea unei piei întinse de bou pe care se desfăşura conturul Eladei.

— Planul nostru, cinstiţi oaspeţi, este să opunem rezistenţă aici… spuse arătând spre îngusta fâşie de pământ care era istmul Corintului. Aceasta e o poziţie pe care noi, spartanii, ne credem în stare să o apărăm şi împotriva unui milion de oameni dacă este nevoie. Nicio armată nu va reuşi să o străpungă dacă ne întărim rândurile în Corint.

Cuvintele lui aspre şi hotărâte au trezit de îndată dezaprobarea multora dintre cei prezenţi. Nemulţumirea era şi mai făţişă la masa ocupată de delegaţia noastră.

— Să apărăm istmul? întrebă cinic Temistocle fără să se urnească de pe scaunul lui. Îl privi fix pe Leonidas, cu o grimasă sceptică pe buze, şi

adăugă: Mă surprinde să aud o asemenea propunere din gura unui luptător atât de strălucit!

Leonidas, îmbrăcat într-o elegantă cuirasă de piele neagră, nu şi-a pierdut cumpătul. Am observat, de-a lungul întregii conferinţe, că era un bărbat care nu tremura din nicio pricină. Trebuie să fi avut vreo şaizeci de ani. Aceeaşi înfăţişare netulburată avea şi Euribiades, unul dintre cei mai buni amirali ai Lacedemoniei şi cea de-a doua căpetenie a oştirii sale.

— Istmul, dacă va fi fortificat cum trebuie, va fi cea mai bună tranşee cu putinţă, arhonte, repetă el cu absolută convingere.

— Ascultă-mă, rege Leonidas, îi ceru Temistocle ridicându-se şi îndreptându-se spre hartă. Sunt pe deplin încredinţat că voi, lacedemonienii, puteţi să apăraţi orice poziţie, oricât de greu ar părea. Nimeni nu va îndrăzni vreodată să vă pună la îndoială curajul. Dar strategia pe care voi o propuneţi, pe lângă faptul că lasă în mâna lui Xerxes sudul Greciei, Tesalia şi Atica, ar presupune să ducem războiul până la hotarul cu Peloponezul, şi, ca urmare, chiar până la porţile Spartei.

— Noi, spartanii, vom lupta mai aprig dacă ştim că Lacedemonia se află în primejdie… a răspuns acesta cu gravitate.

— Nu vreau să asemui talentul meu tactic cu al vostru, a recunoscut cu viclenie Temistocle. Dar de veţi face aceasta, veţi fi semnat condamnarea la moarte a poporului vostru.

— Lămureşte-ne.

— Chiar dacă, să presupunem, vitejii Spartei ar reuşi să respingă de pe metereze valurile persane în mai multe rânduri, tot o să fiţi încercuiţi, zăvorâţi ca într-o mare colivie din care nu veţi mai putea scăpa, le-a prevestit arhontele. Uitat-aţi oare nemăsurata lor putere navală? La ce o să vă folosească să vă menţineţi pe poziţii în Corint dacă Xerxes poate să debarce un roi de divizii spre

miazăzi, poate chiar aici, în paşnicul golf al Laconiei? Putea-veţi oare să-i împiedicaţi?

Temistocle arătă de îndată bucata uriaşă de pământ care o desena pe hartă litoralul Peloponezului, în sud, între capurile Malea şi Tenar, şi adăugă:

— Xerxes va avansa atunci la adăpostul râului Eurotas, fără a întâmpina nicio rezistenţă, până se va năpusti asupra inimii Lacedemoniei. O să vă şteargă capitala de pe faţa pământului şi în doar câteva zile, în înaintarea lui de neoprit spre miazănoapte, spre Corint, o să vă prindă ca într-un cleşte ucigaş. Istmul vă va fi mormânt.

O linişte tulburată i-a cuprins pe toţi eforii şi generalii spartani prezenţi. Limpedea zugrăvire pe care le-o înfăţişase Temistocle a reuşit să le întipărească îndoiala pe chipuri. Numai că arhontele – în timpul adunării am văzut acest lucru aşa cum nu mai avusesem prilejul nicicând înainte – nu era un om care să lase lucrurile făcute pe jumătate. Imediat ce a văzut efectul pe care îl avuseseră vorbele sale şi-a continuat cuvântarea, înfigând şi mai adânc cuţitul în rănile lacedemonienilor:

— Atena nu vrea să se amestece în treburile Spartei, vă asigur… a urmat cu glas împăciuitor. Dar v-aş ruga să cugetaţi măcar câteva clipe: nu ar fi logic să vă gândiţi că, în toiul prădăciunii şi învălmăşelii care vor însemna războiul cu Persia, sclavii voştri, hiloţii, nu şi-ar putea îndrepta armele împotriva stăpânilor? Şi ce se va întâmpla atunci cu vecinii voştri, mesenii, cu care aveţi neînţelegeri din vechime? Apoi nu cred că fi-va cu putinţă ca puterile din Argos, cetate împotriva căreia aţi dus numeroase lupte, să se unească la acest ceas de cumpănă cu Sparta. Veţi rămâne singuri să apăraţi Peloponezul. Numai flota Atenei poate împiedica înaintarea lui Xerxes pe mare. Doar falangele noastre împreună, luptând umăr la

umăr, pot să împiedice dezastrul. Cred că toţi avem nevoie unii de ceilalţi.

Doi reprezentanţi ai Argolidei, aşezaţi la capătul mesei, s-au încruntat. Era limpede că ura pe care o simţeau faţă de spartani avea să-i înduplece cu greu să încheie un acord cu ei. De fapt, aveau să părăsească adunarea după ce le-au cerut lacedemonienilor să nu-i mai atace vreme de treizeci de ani, pace pe care însuşi Leonidas a respins-o.

— Să presupunem că aveţi dreptate, a încuviinţat în cele din urmă regele Spartei. Care e propunerea voastră, arhonte?

Ochii lui Temistocle au început să strălucească, dar s-a străduit să nu-şi arate entuziasmul. S-a întors încet spre marea hartă, de care se depărtase în timpul discursului său, şi a arătat spre nord.

— Să-i oprim pe năvălitori în trecătorile de la miazănoapte! a exclamat. Departe de templele şi de casele noastre. Să ne statornicim linia de apărare aici, la Tempe, aproape de Olimp, apărând astfel Tesalia de primul atac al barbarilor. Poate chiar aici, la Termopile, care e un pas îngust, dar fără îndoială destul de uşor de trecut pentru Xerxes, fiind poarta Aticei dinspre coastă. Barbarii vor înainta apăraţi de flota lor ce va naviga în paralel. Falangele greceşti, sprijinite de un teren prielnic, îi vor opri. Iar flota noastră, ancorată aici, în Eubeea, la capul Artemisium, aproape de Termopile, va împiedica trecerea armatei persane.

Un murmur de aprobare s-a auzit în templul lui Poseidon. Atenieni, foceeni, tesali, tespi, egini şi platei au primit fără nicio rezervă propunerea lui Temistocle. Leonidas şi-a privit lung eforii, aşteptându-le confirmarea. Au încuviinţat, cu chipul umbrit de o uşoară gravitate. Erau încredinţaţi de faptul că Sparta nu putea să supravieţuiască fără ajutorul flotei ateniene.

Apoi asupra tuturor delegaţiilor s-a lăsat o linişte apăsătoare timp de câteva clipe nesfârşite,

învăluind semeţele coloane ale templului. Pot să jur că tăcerea era atât de adâncă, încât zgomotul valurilor lovindu-se de stânci părea să copleşească totul. Mă întrebam ce avea să se întâmple. Ascultasem expunerea lui Temistocle cu răsuflarea tăiată, uimit de puterea de convingere de care dăduse dovadă. Numai că unirea tuturor în faţa primejdiei rămânea îndoielnică. Reticenţa spartană de a lupta departe de hotarele lor încă nu fusese învinsă. Ceea ce a urmat a fost o dovadă de isteţime din partea arhontelui.

— Cugetând aşa cum aţi făcut-o atât în favoarea interesului vostru, cât şi al nostru, rosti Leonidas cu glas cumpănit, presupun că v-aţi gândit şi la o problemă de importanţă vitală.

— Care?

— Cine o să ţină cârma.

Temistocle a surâs, scărpinându-şi barba creaţă.

— Da, m-am gândit şi la asta, a recunoscut el.

— Şi?

— Ascultaţi-mă. Noi, atenienii, suntem înzestraţi cu vitejie, vigoare nemăsurată, neclintită. Amintiţi-vă cum am luptat singuri, sprijiniţi doar de Plateea, fără să cădem, la Maraton… Acum mai avem şi o flotă puternică. Toată Atena ştie cât de mult m-am străduit să o construiesc. A fost singura mea obsesie, altfel nu aş putea să o numesc. Dar nu sunt nătâng. Nu e vreme pentru rivalităţi şi dispute. Pe toate trebuie să le lăsăm la o parte. Pe toate. Dacă un stat ne poate conduce în lupta împotriva Persiei, acesta este Sparta. Toţi ştim că falangele din Lacedemonia merg la luptă strângând scutul cu nemaivăzută îndârjire şi că se întorc din război pe scut sau sub scut, dar niciodată fără el. Atena propune ca suprema conducere a oştirilor Ligii din Corint să fie încredinţată Spartei, rege Leonidas.

Surprinzătoarea declaraţie a arhontelui a pricinuit o tulburare neaşteptată în rândurile delegaţiei noastre. Temistocle, într-o deconcertantă

lovitură de teatru, tocmai încredinţase spartanilor rolul de a conduce falangele şi corăbiile. Am înţeles imediat cât de greu îi fusese să renunţe la cinstea de a se afla el însuşi în fruntea flotei noastre. Dar am surâs cu viclenie când am înţeles că Temistocle, în diavoleasca lui urzeală, luase în considerare până şi sacrificiile şi pierderile pe care le cerea drumul spre unitate.

În ochii severi ai lui Leonidas a strălucit orgoliul, dar şi o imensă recunoştinţă. Pot să afirm, fără teamă că greşesc, că în acea clipă între cei doi demnitari s-a legat o prietenie leală şi fără rezerve, prietenie sortită să fie pe cât de strânsă, pe atât de scurtă.

Mare parte din cea de-a doua zi a adunării a slujit pentru a ratifica toate acordurile stabilite, pe lângă altele noi care au fost aprobate în unanimitate şi au rămas hotărâte în declaraţia finală din Corint. Sparta a acceptat să conducă forţele Ligii, Leonidas urmând să fie căpetenia falangelor, iar Euribiades, amiralul flotei. Toate statele prezente au acceptat să înceteze toate ostilităţile şi să încheie un pact de neagresiune care să îngăduie pregătirea apărării comune. Ţinând seamă de această clauză, noi, atenienii, am pus capăt vechilor noastre neînţelegeri cu Egina, insulă menită să îndeplinească un rol de mare însemnătate în viitorul nostru. A fost declarat în mod oficial război împotriva barbarilor şi li s-a dat mustrător de ştire tuturor statelor care se plecaseră dând ca zălog pământ şi apă sau se declaraseră neutre: după bătălie, asupra oricui va sprijini cu ajutor militar sau va înlesni înaintarea duşmanului se va revărsa mânia tuturor semnatarilor acordului.

La sfârşitul zilei, după încheierea adunării, am întocmit documentele ce trebuiau să ajungă în Siracuza, Corciră şi Creta. Fiecăreia îi ceream să ni se alăture şi mai ales să ne ajute cu corăbii, oameni şi arme.

Răspunsurile acestora aveau să ajungă în săptămânile următoare, odată cu frigul iernii, în timp ce Temistocle şi cu mine puneam la cale trădarea oracolului.

13
ERIS, CEA CU OCHI VERZI CA IZVOARELE

Întorcându-mă la Atena, am descoperit, spre uimirea mea, că Aminias se întorsese de la casa noastră părintească din Eleusis însoţit de doi sclavi domestici, Democedes şi Latona. Părinţii mei îi preţuiau mult şi se aflau de lungă vreme în slujba familiei noastre. Sosirea lor era sortită să ne înlesnească supărătoarele treburi zilnice, pe care întotdeauna ajungeam să le fac tot eu, deoarece fratele meu refuza cu încăpăţânare. Văzându-le sârguinţa şi zelul, atât în privinţa cheltuielilor, cât şi a orânduielii traiului de zi cu zi, mi-a părut rău că nu am îngăduit mai înainte, atunci când mama mi-o propusese, prezenţa lor în Atena.

Câteva zile mai târziu lucram la şlefuirea ultimelor amănunte din discursul lui Temistocle, când cineva a bătut la uşă. Noaptea era înaintată şi toţi plecaseră care încotro. Aşa că m-am ridicat şi am tras zăvorul, sprijinind uşa cu piciorul ca să evit vreo surpriză neplăcută.

Am putut să desluşesc în penumbră doi ochi mici şi vioi ce căutau cu îndârjire să se ţintuiască în ai mei. Mi se păreau familiari, chiar dacă nu ştiam de unde până nu m-am hotărât să deschid uşa de îndată.

— Tu? am bâiguit recunoscând trăsăturile femeii care, prin declaraţiile ei pripite, mă trimisese în închisoare.

— Rogu-te, ascultă-mă, ascultă-mă! m-a implorat. E adevărat că tu eşti Eschil, prietenul arhontelui? Trebuie să mă ajuţi, rogu-te!

Mi s-a părut lucru straniu ca această femeie să-mi cunoască numele şi să ştie de prietenia mea cu Temistocle. Era acoperită cu o mantie întunecată şi tremura din cap până în picioare.

— De unde îmi ştii numele? am întrebat-o fără să tresar.

— De la tribunalul de delicte, a îngăimat. De acolo am izbutit să aflu. Am fost de mai multe ori în ultimele două zile, dar nimeni nu mă bagă în seamă. Mi-e tare frică. Te implor să mă ajuţi… nu ştiu la cine să mă duc.

Am privit-o sceptic, întrebându-mă dacă să închid uşa fără a mai rosti vreun cuvânt sau dacă să-i îngădui să intre. Ceva dinlăuntrul meu îmi spunea că, dacă alegeam cea de-a doua cale, cu siguranţă că aveam să fiu vârât iar în şi mai multe încurcături decât mi-aş fi dorit în acea clipă. Însă ochii ei verzi, ca două pete de lichen, mi-au alungat îndoiala. Am ştiut că nu aş fi în stare să o judec fără ca mai înainte să nu ascult ce avea să-mi spună.

— Hai, intră, se face frig în casă, am mormăit.

Ea a răsuflat adânc şi a intrat. Am încuiat uşa, nu fără să mă încredinţez că strada era liniştită. Am poftit-o să intre în androceu. A rămas în picioare în mijlocul încăperii, chiar dacă o îndemnasem să se aşeze.

— La tribunal ţi-au spus şi unde mă găseşti?

— Mi-au dat numele tău, după ce am stăruit îndelung, mi-a spus şovăielnică. Îşi ferea privirea, îndreptând-o în dalele de pe jos. Nu a fost greu să te găsesc. Mulţi te cunosc… Mă refer la scrierile tale…

— Scrierile mele? Hm, pricep!

— Ba chiar am şi văzut una dintre reprezentaţiile tale. Sărmanul meu tată m-a dus într-o noapte în amfiteatru, acum multă vreme. Eram foarte tânără. Am asistat la premiera tragediei despre cele cincizeci de fiice ale lui Danaos care fug în Argos…

— *Danaidele…*

— Da, la aceasta.

Am surâs. Trecuseră mai bine de zece ani de la premiera *Danaidelor,* unul dintre primele mele

succese. În acea clipă, nici eu nu ştiu de ce, chiar dacă bănuiam că era din pricina momentului din trecut pe care mi-l amintise, am socotit vârsta acelei femei. Trebuia să aibă cel mult treizeci de ani. Era cu adevărat frumoasă, firavă şi măruntă, cu trăsături fine şi piele netedă precum ceara cea bună; avea părul negru în vâltoare prins într-o coadă lungă şi buze strălucitoare. Dar mai cu seamă ochii ieşeau în evidenţă, plini de viaţă ca izvoarele care se coboară toamna din munte.

— Cum te cheamă?

— Eris.

— Spune-mi, Eris, ce vrei de la mine? am întrebat-o grăbit, încă neîncrezător. Aş vrea să uit noaptea în care te-am cunoscut.

— Îmi pare rău, îmi pare rău cu adevărat. Trebuie să mă ierţi. Tocmai îmi uciseseră tatăl. Te-am văzut cu cuţitul în mână şi am crezut că tu…

— Bine, lasă, uită de asta, cel puţin în ceea ce mă priveşte. Spune-mi, ce te frământă?

Ea m-a privit cu ochi speriaţi, cerând ocrotire. Apoi a căutat în faldurile mantiei şi a scos de acolo o bucată dintr-un vas de lut, din acelea pe care se însemnează numele celor propuşi spre exil. Mi-a întins-o. Am observat că mâna îi tremura. Am citit ceea ce era scris cu linii groase şi grăbite.

Pune-ţi pecete la gură dacă nu vrei să ai aceeaşi soartă
Ca tatăl şi ca unchiul tău. Taci doar şi vei trăi.

Am încuviinţat încet, circumspect. Am priceput neliniştea care o cuprinsese pe femeie, rămasă fără apărare după ce-şi pierduse o parte a familiei în doar câteva zile. Mi-am amintit ce-mi spusese Temistocle cu referire la aceste două crime când mă scosese din închisoare. Nu mă mai gândisem la cele întâmplate cât timp fusesem în Corint. În schimb, mi-am adus aminte că făcusem legătura

dintre cele două asasinate şi cel comis în clădirea în care se păstra arhiva Atenei.

Am convins-o pe Eris să se aşeze şi să primească puţin vin amestecat cu apă. Adevărul e că abia dacă l-a gustat, dar măcar degetele ei au fost ocupate să se joace cu craterul, lucru care i-a mai alungat din nelinişte.

— Ştiu că ţi-au ucis unchiul, pe Harpocrate, arhontele, când se întorcea dintr-o călătorie de la Delfi.

— Aşa este.

— Ce l-a împins să meargă la Delfi?

— Nu ştiu, ştiu doar că tatăl meu, Onesilos, a fost la sanctuarul lui Apollo pentru scurtă vreme, acum o lună, m-a lămurit ea, printre suspine. Aştepta un bun-augur ca să se hotărască să purceadă la o muncă delicată.

— Ce fel de muncă?

— Tatăl meu era argintar. Făurea giuvaiere pentru familiile de spiţă nobilă, jertfe menite să placă zeilor atunci când se caută să li se obţină bunăvoinţa, spuse privindu-mă cu sfială. Un aristocrat din Teba îi comandase un scut scump din argint, cerându-i să-l întruchipeze pe Apollo omorând şarpele Python. Lucrarea însemna multe luni de muncă, şi chiar dacă la început a primit s-o facă, a fost cuprins de îndoieli când a aflat de faima de rău-platnic a tebanului. A hotărât atunci să ceară sfat Pitiei şi a plecat în Delfi, gata să lase un dar în vistieria Atenei.

— Am înţeles… Ce s-a întâmplat acolo?

— Nu ştiu, n-am reuşit să aflu. Dar adevărul e că s-a întors tulburat, neliniştit din cale-afară. Câteva zile mai târziu, s-a întâlnit cu unchiul meu, Harpocrate, în casa noastră. Au vorbit mai bine de un ceas.

— Şi atunci, din pricina acestei întâlniri, a hotărât Harpocrate la rândul lui să plece la Delfi?

— Întocmai. Când trimişii judecătoreşti ne-au dat de ştire că a fost asasinat, tatăl meu a fost

cuprins de spaimă. Îmi amintesc că a venit la mine şi că m-a îmbrăţişat strâns. De altfel, cu câteva ceasuri înainte de a fi ucis, în timp ce îndeplineam cele de cuviinţă pentru cortegiul funerar al unchiului meu, m-a înştiinţat de hotărârea lui de a părăsi Atena. Mi-a spus că trebuia să plecăm, că eram în pericol. În noaptea aceea, Eschil, pe când tatăl meu îşi aduna uneltele şi eu strângeam cele de trebuinţă în desagi…

— Au intrat în atelierul lui şi l-au înjunghiat, am încheiat eu povestea. Atunci am ajuns eu. Totul e limpede.

Ea a încuviinţat, după care a izbucnit în plâns.

Am rămas tăcut, cugetând la ceea ce îmi povestise Eris. Chiar dacă nu ştiam ce îi împinsese pe asasini să îi ucidă pe Onesilos şi pe Harpocrate, mi-am dat seama că cei doi fraţi descoperiseră, probabil din întâmplare, o taină cumplită ascunsă în sanctuarul lui Apollo din Delfi, o taină pe care cineva voia să o păstreze cu orice preţ.

M-am scărpinat în creştet, fără să fiu în stare să văd mai departe, şi am întrebat-o:

— Spune-mi, Eris, ce crezi că pot face eu?

Ochii ei verzi-albaştri s-au încleştat de sufletul meu de parcă de ceea ce hotărâm eu i-ar fi atârnat viaţa. Apoi, cu o mişcare bruscă, a îngenuncheat şi mi-a îmbrăţişat picioarele, aşa cum învinsul cere milă învingătorului. Acest lucru mi s-a părut de neîngăduit. Am apucat-o cu putere şi am silit-o să se ridice în picioare.

— Nu ştiu unde să mă duc, Eschil, a gemut. Nu am prieteni în Atena şi nici neamuri. Tatăl meu şi cu mine ne gândeam să ne mutăm în Naxos, unde trăieşte o soră de-a lui. Dar acum nu ştiu ce să fac. Mi-e tare frică.

— Ai spus toate aceste lucruri înaintea tribunalului de delicte?.

— Da, am făcut asta…

— Şi?

— Mi-au spus că nu pot să mă păzească şi să caut ocrotire cât timp ei fac cercetările cuvenite şi lămuresc cele întâmplate. Când am aflat că eşti prieten cu un arhonte, m-am gândit că poate chiar tu ai putea să mă ajuţi.

Am respirat neliniştit. O senzaţie stranie, în coşul pieptului, părea să mă înştiinţeze că destinul o adusese pe Eris până la uşa mea în acelaşi fel în care mă condusese şi pe mine la a ei într-un moment nefast, şi că oricare ar fi fost hotărârea luată drumurile noastre vor rămâne, chiar din acea clipă, întrepătrunse în chip neclintit şi misterios.

— Ascultă, i-am răspuns, am să încerc să te ajut; încă nu ştiu cum, dar am s-o fac. Pentru moment, nu pot decât să te adăpostesc aici, în casa mea. Poţi să rămâi atât cât crezi că e nevoie. Între timp, ne vom gândi la ce putem face. Ţi se pare bine?

Ea nu răspunse, dar izbucni într-un plâns deznădăjduit şi îşi ascunse faţa în mâinile mele. Am simţit cum lacrimile ei se rostogoleau lăsându-mi o urmă caldă pe degete şi am adăpostit-o în braţe până când plânsul ei a încetat.

În noaptea aceea abia dacă am putut să dorm.

Ochii ei verzi se deschideau în miezul gândurilor mele, purtându-mă cu puterea unui torent.

14
PNYX

Drumurile spre colina Pnyx din faţa Acropolei erau un neîncetat du-te-vino încă de la primele ceasuri ale dimineţii, forfotind de cetăţeni care se grăbeau să caute un loc potrivit unde să se aşeze, nerăbdători să asculte discursul anunţat al lui Temistocle. Eu asistasem în numeroase rânduri la aceste sesiuni ale Adunării Populare, adesea prelungite, după cât de grave erau pricinile care aveau să fie dezbătute, din zori şi până în seară, dar nu îmi amintesc să se mai fi strâns atâta lume de mulţi ani. De obicei vreo două mii, din cei care aveau drept de vot, veneau cu o oarecare frecvenţă. Pot să jur că în ziua aceea, cu vântul războiului bătând deasupra capetelor noastre, nu lipsea nimeni.

Expunerea pe care trebuia să o ţină arhontele era lungă. O repetasem dinainte şi se întindea, fără eventuale întreruperi, de-a lungul a două ore. De comun acord, am hotărât să o împărţim în mai multe părţi, ţinând seamă de gravitatea temei şi de mulţimea amănuntelor. Astfel, informaţiilor referitoare la perşi trebuia să le urmeze legătura dintre cele petrecute la adunarea din Corint, poziţia principalelor state ale Eladei, evaluarea resurselor şi a puterilor aliate, a diferitelor propuneri şi opţiuni – a celor mai puţin liniştitoare – în privinţa pregătirii apărării. La sfârşit veneau toate argumentele, deloc puţine, menite a-i determina pe cetăţeni să sprijine fără rezervă planul de evacuare a oraşului, strămutarea oamenilor pe insulele din preajma litoralului atic şi înfruntarea barbarilor pe mare.

Ajuns aici voi explica de ce mijloace m-am folosit ca să-l ajut pe arhonte să nu piardă şirul unei expuneri atât de lungi şi istovitoare. Nu este o invenţie de-a mea, ci un şiretlic aflat de la

Simonides din Ceos, poetul, cu care aveam să leg prietenie cu trecerea timpului, bătrân fiind, când amândoi ne-am întâlnit aici, în Sicilia, la Curtea lui Hieron. Aşadar el a fost adevăratul autor al acestuia. Metodei sale îi pusese numele de „mnemotehnică", şi consta în iscusinţa de a relaţiona diferitele părţi pe care oratorul trebuia să le expună cu părţile dinainte stabilite ale unui templu. Mi-a povestit, ca să-i demonstreze buna funcţionare, că odată, fiind invitat la un banchet de la care lipsise pentru câteva clipe, palatul s-a prăbuşit pe neaşteptate, strivindu-i pe oaspeţi. Simonides a izbutit să-i recunoască, după nume, pe toţi morţii, relaţionându-l pe fiecare dintre aceştia cu diferitele coloane care susţineau clădirea şi care li se aflau în apropiere.

Cum nu puteam să mă bizui pe aceleaşi lucruri ca poetul, aflându-ne în aer liber, mi-am dispus toţi prietenii maratonieni în mod strategic, aşezându-i pe rândul de trepte aflat chiar în faţa estradei destinate oratorului. Astfel, Agrades, fiind mai oacheş, trebuia să-i fie de folos lui Temistocle amintindu-i de tot ceea ce avea legătură cu Xerxes şi cu perşii; apoi, privindu-i pe Tisias şi Brison, prieteni de nedespărţit, urma să expună tot ce avea de-a face cu aliaţii şi Corintul; rolul lui Coridon, neclintit în împotrivirea lui de a lupta pe mare, era să întruchipeze strategia armatelor pe uscat. Şi, în cele din urmă, Erginos, al cărui tată încărca în fiecare an multe corăbii de mărfuri, trebuia să-l conducă la acea parte a discursului în care trebuia să convingă Adunarea să folosească flota. Apoi m-am aşezat în spatele lor, gata să-l îmbărbătez încuviinţând din priviri în timpul cuvântării.

Adevărul e că Temistocle a fost strălucitor: nu l-a trădat nici glasul, nici cuvântul, limpede şi armonios şi nici nu i-a lipsit puterea de convingere în nicio clipă. Ba şi-a îngăduit şi libertatea de a trece de la un punct la altul, de a schimba ordinea prevăzută şi de a relaţiona aspecte izolate cu

neîntrecută măiestrie. Tot discursul lui a fost ascultat într-o linişte tulburătoare, întreruptă doar din când în când de timide dezaprobări. Şi aşa au decurs lucrurile până când, ajungând la gura de vărsare a râului fără întoarcere întruchipat de planurile lui, a expus cea mai îndrăzneaţă dintre ideile sale.

Mă temeam de acest lucru, dar nu mă aşteptam la cele ce aveau să se întâmple.

Huiduieli nestăpânite au izbucnit din toate gâtlejurile, înteţindu-se până când s-au transformat într-un vuiet asurzitor.

— Temistocle, ţi-ai pierdut raţiunea! îl dojeni tulburat unul dintre consilieri. Să părăsim Atena zici? Blestemat să fii! Fie ca Zeus să-ţi rătăcească minţile!

În mai multe locuri începuseră să se ridice în picioare cetăţeni indignaţi, acuzându-l de ceea ce ei socoteau un sacrilegiu; alţii în schimb, pe care îi frământa mai puţin soarta zeilor decât cea a bunurilor lor, îl întrebau ce avea să se întâmple cu vasele de ulei adunate în prăvăliile lor sau cu mormanele de talanţi de grâu.

— Nu s-a încheiat un pact cu Sparta? a răcnit cu asprime un negustor. Atunci să-şi trimită toate falangele în apărarea Aticei!

— Flotă spui, Temistocle? a ţipat să-şi rupă pieptul un altul, vădit furios. Îţi amintesc că flota asta ne-a costat pe toţi multe drahme! O avere! Ai construit o flotă ca să fugim ca nişte muieri speriate?

— Şi tu ai luptat la Maraton, arhonte blestemat? strigă al treilea, cu spume la gură. Îmi crapă obrazul de ruşine să te aud vorbind astfel!

Îmi amintesc că mi-am ascuns faţa în mâini, încercând astfel să nu mă îmbujorez la auzul unui asemenea potop de jigniri şi vorbe necuviincioase, pornit din minţi înfierbântate. Cu toate acestea, Temistocle a îndurat cu o stăpânire demnă de laudă toate injuriile care i se aduceau. Nu a putut să ia

din nou cuvântul, oricât de mult s-a străduit, nici măcar pentru câteva clipe, căci după furibunda desfiinţare a cărei ţintă a fost planul său, Adunarea s-a risipit fără a vrea să mai asculte nimic. Au coborât cu toţii de pe colină, după ce au aruncat la picioarele lui un potop de cioburi de oală pe care scriseseră „nu“, apoi s-au împrăştiat cu feţele mohorâte şi sufletul tulburat.

Câţiva membri ai *Bule* au părăsit locul cei din urmă: l-au bătut pe spate cu prietenie plină de compătimire şi şi-au urmat drumul în jos pe scări. Eu, asemenea celorlalţi maratonieni, am rămas lângă arhonte până când pe înălţimile Pnyxului s-a lăsat din nou liniştea. Atunci, cu pas şovăielnic şi chipul trist, i-am şoptit apropiindu-mă:

— Îmi pare rău, Temistocle…

El a încercat să schiţeze, zadarnic, un surâs. Era copleşit, după cât se părea, de supărare şi nedumerire.

— Nu te îngrijora, prietene. Am făcut cum m-am priceput. Numai că nu a ieşit bine, murmură.

L-am privit îndurerat, chinuit de senzaţia că înfrângerea lui era şi a mea. Simţeam că după plecarea cetăţenilor rămăseserăm singuri de tot, ca doi nebuni netrebnici.

— Şi acum ce facem? am întrebat timid, încercând să-i scrutez gândurile nepătrunse.

A suspinat adânc şi cred că era pe cale să-mi spună ceva, căci îndepărtase uşor buzele, când Coridon, care de-acum cobora, s-a apropiat de noi şi, fără să se oprească din mers, m-a dojenit:

— Ţi-am spus doar, Eschil! Ţi-am spus-o! a mormăit arătând ameninţător spre mine. Numai o poruncă de-a zeilor ne va face să îmbrăţişăm o purtare atât de laşă şi de nedemnă!

În urma lui Coridon, au plecat peste puţin timp toţi maratonienii. Şi-au luat rămas-bun cu sfială, fără să îndrăznească să sugereze că am fi fost înfrânţi pe deplin. Arhontele şi cu mine am rămas

singuri, pe înălţimile Pnyxului. A început să bată un vânt rece.

După câteva clipe ce au părut o veşnicie, în care am rămas împietriţi ca doi stâlpi în mijlocul acelei pustietăţi, Temistocle surâse.

— Întotdeauna am ştiut cât de fanfaroni putem să fim noi, atenienii, a spus el liniştit. Era de văzut doar până unde putem să ajungem. Şi din cele întâmplate azi, toţi se cred în stare să-şi apere casele cu un scut şi cu o lance şi să răpună fără niciun ajutor jumătate de milion de perşi… Ce spun jumătate de milion, un milion! Oştirile lui Xerxes nu-i înspăimântă câtuşi de puţin.

— E limpede că, dacă ai intenţionat să-i îngrozeşti, n-ai izbutit, am adăugat eu.

— Da, aşa e.

— Şi-atunci?

— Şi-atunci Coridon are dreptate. A venit vremea ca noi doi să-i facem pe zei să vorbească, Eschil. Să punem în buzele lui Apollo o prorocire atât de funestă, zdrobitoare şi sângeroasă, încât până şi cei care se lăudau că pot pune capăt acestui război cu un singur atac s-o ia la goană înspăimântaţi, ca o femeie deznădăjduită sau un copil îngrozit, a încheiat Temistocle cu o strălucire diabolică în adâncul ochilor.

15
ÎNTRE DOUĂ FEMEI

Ţipetele ascuţite ale Latonei, sclava noastră, m-au trezit în dimineaţa următoare şi m-au făcut să sar în picioare înfiorat. Am văzut-o cum străbătea casa dintr-o parte în alta, în penumbră, căci abia începuse să mijească de ziuă, ţipând de parcă un duh rău ar fi fost pe urmele ei. În cele din urmă, se prosternă în faţa micului altar închinat divinităţilor noastre domestice şi, îmbrăţişând pilonul, izbucni în vaiete sfâşietoare. Părea o capră care tremură ştiind că-i dusă la înjunghiere. Zarva a tulburat şi somnul lui Aminias, care dormea la etajul de sus. A coborât ca o vijelie, în salturi, cu faţa răvăşită. La puţină vreme s-au ivit şi Democedes prin culoarul dinspre bucătărie, şi frumoasa Eris, cu ochii somnoroşi, de cealaltă parte a atriului.

— Blestemată să fii, Latona! Pot să ştiu ce ai păţit? Ai luat-o razna? Ce e cu hărmălaia asta nemaipomenită?

— Vai, stăpâne Aminias! a gemut ea.

— Potoleşte-te odată dacă vrei să nu pun biciul pe tine! am dojenit-o. Ce s-a întâmplat?

— Vai… uite ce s-a întâmplat! a bolborosit, lăsând să cadă la picioarele noastre un cuţit şi un ciob dintr-un vas.

Am luat bucata de lut şi am recunoscut imediat aceleaşi linii groase care o ameninţaseră pe Eris cu mesajul lor. Era aceeaşi mână, fără îndoială.

Stai departe de ceea ce nu te priveşte, te cunoaştem, Eschil, fiul lui Euforion.

— Unde ai găsit asta, Latona? am întrebat crispat.

— La uşă, când să ies. Tocmai plecam la piaţă, stăpâne Eschil, mi-a răspuns ea tremurând toată. Cuţitul era înfipt în lemn.

Aminias mi-a luat din mână acel *ostrakon* şi a citit de mai multe ori scurta ameninţare. Apoi a

aruncat ciobul de podea, prefăcându-l în ţăndări.

— Ascultă-mă, frate… mi-a spus el cu necaz. Doar tu ştii în ce încurcături te-ai vârât. Să nu te aştepţi la vreo mustrare, n-o să te dojenesc, dar lasă-mă să-ţi spun fără ocolişuri că rău ai făcut dându-i adăpost acestei femei.

Şi arătă uşor cu capul spre Eris, care urmărea cele întâmplate îndurerată şi tăcută, din pragul încăperii pe care i-o pregătisem. A înţeles că toate se petrecuseră din pricina ei, aşa că s-a retras înăuntru plângând.

— Eşti un netot, Aminias! Un laş căruia nu-i curge sânge prin vene! i-am reproşat. Tatălui nostru i-ar fi ruşine de tine!

— O să mă prefac că nu am auzit nimic din ce ai spus, Eschil, a rostit el, tot mai supărat. Am să-ţi dau doar un singur sfat: ascute-ţi bine spada şi las-o lângă divan atunci când dormi. Cred c-o să ai nevoie de ea.

Şi spunând acestea, mi-a întors spatele şi a urcat la etaj. Am rămas tăcut, încleştându-mi maxilarele furios. Brusc, am observat că Democedes şi Letona mă priveau lung, făcându-mă astfel conştient de goliciunea mea.

— La de vă uitaţi? am mormăit. Doar m-aţi văzut gol de atâtea ori! Duceţi-vă acum la treburile voastre!

Când, peste câtva timp, după ce mă îmbrăcasem şi îmbucasem ceva, mă pregăteam să ies din casă, Eris s-a apropiat în grabă de mine la intrare:

— Eschil, eu o să plec, mi-a dat hotărâtă de ştire. Nu vreau să-ţi fac niciun necaz. Ai suferit destule din pricina mea.

Am privit-o cu asprime. Nu voiam să-i vorbesc cu aprindere, nici să mă obosesc încercând să-i arăt ce nesăbuinţă ar fi însemnat aceasta. Dar când am deschis gura m-am mirat că aveam glasul cel mai blând şi mai împăciuitor.

— Ascultă-mă şi nu mai spune lucruri necugetate, am rugat-o. Nu o să pleci nicăieri. În

clipa de faţă nu ai ce să faci. O să vorbesc cu Temistocle şi cu alţii care ne-ar putea ajuta. Mă voi întoarce după-amiază sau poate mai devreme. Şi atunci vreau să te găsesc tot aici.

— Dar…

— Niciun dar nu-i de folos. Ai înţeles?

— Da…

— Prea bine, ne vedem diseară atunci.

— Eschil, aşteaptă…

— Ce e?

— Zeii să te binecuvânteze pentru tot ceea ce faci!

Nu am putut să nu o privesc pe Eris cu duioşie văzând expresia de recunoştinţă care îi lumina faţa.

Am încredinţat-o că totul avea să fie bine şi nu m-am îndepărtat până nu am auzit-o închizând uşa şi trăgând zăvorul. Apoi, m-am îndreptat în mare grabă spre casa lui Temistocle.

Arhontele încă mai dormea, lucru care nu m-a mirat deloc. Bunicul meu obişnuia să spună că cele mai mari necazuri se uită în somn. Chiar dacă sclavii nu se încumetau, în cele din urmă i-au dat de ştire că sosisem. L-am aşteptat străbătând de la un capăt la altul androceul. Când a apărut în sfârşit, m-a privit cu nişte ochi pe cât de bănuitori pe atât de obosiţi.

— Pe Zeus, Eschil, blestemat să-ţi fie chipul! a mormăit. Ce s-a întâmplat de nu putea să aştepte până la amiază sau diseară?

— Mă frământă un lucru, iar tu, arhonte, o să mă ajuţi să-i dau de capăt, i-am spus fără ocolişuri. Aşa că dezmeticeşte-te şi ascultă-mă cu luare-aminte.

S-a aşezat pe un divan şi a ascultat cu răbdare tot ce i-am istorisit despre Eris. Nu am trecut cu vederea niciunul dintre amănuntele pe care mi le dăduse ea şi nu l-am scutit nici de teoria care nu-mi dădea pace de când îmi intrase în casă cu două nopţi în urmă.

— Nu mă întreba care-i motivul, Temistocle, dar sunt încredinţat că o să avem nevoie de Eris când o să vină vremea să vizităm oracolul din Delfi.

— Şi pân-atunci? a întrebat sceptic, ameţit de somn.

— Până atunci trebuie să o ascundem, să o ocrotim. Dacă e urmărită îndeaproape, aceasta-i pentru că se crede că ea ştie ceea ce tatăl şi unchiul ei au descoperit. Ceva cumplit se întâmplă în templul lui Apollo. Şi poate dacă izbutim să-l scoatem la lumină, o să ne fie de folos în planurile noastre.

Arhontele a rămas tăcut, cufundat în gânduri. Pentru câteva clipe, ajunsesem să cred că adormise tot trecând de la o idee la alta.

— Doar n-ai vrea s-o închidem într-o temniţă?

— Nu. Ştiu unde va fi în siguranţă şi unde se vor purta cu ea cum se cuvine. Mă voi îngriji eu de aceasta, numai că trebuie s-o scoatem din casa mea astfel încât să nu se bage de seamă. Ia aminte şi o să-ţi spun la ce m-am gândit.

I-am explicat ce aveam în minte. Trebuia ca el să se îngrijească de câteva lucruri, astfel încât planul să reuşească.

— Asta înseamnă pentru tine să nu se bage de seamă? m-a întrebat el izbucnind apoi într-un hohot de râs. Eschil, ca tine nu e nimeni!

L-am lăsat cu chef de glumă şi mi-am petrecut următoarele ceasuri orânduind ultimele pregătiri şi câte mai aveam de făcut. Apoi m-am întors la casa mea, care se afla pe o stradă clocotind de lume, fiind una dintre cele mai folosite de cei care se îndreptau spre piaţă. Înainte de a trece pragul, i-am cercetat pe toţi cei care adăstau la vorbă sau la răscruce. Am desluşit vreo câţiva a căror spiţă josnică li se citea pe chip sau cel puţin aşa mi s-a părut, bănuitor peste poate cum eram faţă de tot. Aminias, de care am dat de cum am intrat, mi-a întărit bănuielile.

— Te-ai întors? m-a întrebat de parcă nu se întâmplase nimic. Ascultă atunci: am iscodit de la fereastră, aş spune că afară sunt vreo câţiva care nu s-au mişcat de-acolo toată dimineaţa. Cred că sunt vreo trei sau patru.

— Îţi mulţumesc, Aminias, dar nu vreau ca treburile mele să te primejduiască în vreun fel. E de ajuns unul care ascute spada.

— Lasă, Eschil, uită ceea ce ţi-am spus mai devreme! Să mergem sus ca să-i poţi vedea, poate-l recunoşti pe vreunul.

Cu multă băgare de seamă, am stat la pândă în spatele unei ferestre. Aminias avea dreptate. Erau aceiaşi care îmi treziseră şi mie suspiciunea. Dar oricât de mult le-am scrutat trăsăturile, niciunul nu mi s-a părut cunoscut. Umblau dintr-o parte în alta, încercând să nu stea grupaţi şi să nu atragă atenţia asupra lor.

În timpul nopţii, eu, Aminias şi sclavul nostru Democedes am făcut cu rândul ca să păzim casa. Am observat că ei făceau ceea ce făcuseră şi până atunci şi că în zori li s-au mai alăturat două feţe. Faptul că atâţia asasini se încăpăţânau cu atâta străşnicie să o urmărească pe Eris nu mi-a atenuat deloc neliniştea, chiar dacă, pe de altă parte, asta nu făcea decât să-mi confirme bănuielile.

Când cetatea a început din nou să freamăte de viaţă, a apărut la uşa noastră Siciniu, un slujitor de origine persană pe care Temistocle îl îndrăgea mult, pentru că fusese tutorele unora dintre copiii săi. În ciuda puterii acestuia, abia dacă se mai putea zări din pricina greutăţii pe care o purta în spate. Abia răsuflând, a lăsat povara în atriu.

Spre ceasurile înaintate ale dimineţii, când strada forfotea de-acum într-un du-te-vino neîntrerupt, au sosit nouă femei. Lui Eris nu-i venea să-şi creadă ochilor. Am surâs văzându-i uimirea. Adevărul e că Temistocle era o persoană cu mijloace inepuizabile. În doar câteva ore, adunase câteva tinere care semănau cu fiica

giuvaiergiului. Toate erau mărunte, cam de aceeaşi înălţime, cu păr negru şi piele albă.

Am început să desfac uriaşa încărcătură pe care o adusese Siciniu. Cuprindea zece pepluri verzi, fără mâneci, pe lângă obişnuitele mantii de culoarea argilei, menite să acopere umerii şi capul.

— Nu e vreme de pierdut… le-am îndemnat eu cuprins de febră euforică. Prindeţi-vă părul la ceafă şi îmbrăcaţi-vă în hainele acestea! Şi tu, Eris!

Pe când ele se schimbau de haine şi se străduiau să semene una cu alta, Aminias şi cu mine am ieşit pe stradă, ascunzându-ne săbiile sub *himation* şi ne-am proptit în faţa porţii ca doi cerberi cu chipuri duşmănoase şi îndârjite. Haimanalele, ascunse după colţul străzii ce le servea drept punct de observaţie, ne-au răspuns cu o căutătură încă şi mai fioroasă.

Nu am putut să nu rânjesc când a răsunat hodorogitul carelor, însoţite de nori mari de pulbere. Fiecare din cele zece era tras de doi catâri mânaţi de paznici ai *Bule.*

— A venit vremea, ieşiţi toate, iute, iute! le-am zorit întredeschizând uşa. Acoperiţi-vă feţele şi urmaţi ordinea stabilită!

Tinerele au ieşit în grabă, ascunzându-se sub mantii, fiecare căutându-şi carul care îi fusese menit. Într-o clipă s-au urcat pe capră şi au pornit-o fără întârziere care încotro.

Când praful s-a risipit şi drumul şi-a recăpătat liniştea, Aminias şi cu mine am pornit-o spre pândaşi. Când ne-am apropiat, şi-au dus mâinile spre ascunzişurile mantiei, căutând fără doar şi poate să-şi scoată cuţitele.

— Voi sunteţi cei care spuneţi că mă cunoaşteţi? am mormăit când am ajuns lângă ei. Nu aţi greşit, mă numesc Eschil şi sunt fiul lui Euforion din Eleusis!

Cel care se afla în faţă, un bărbat cu înfăţişare robustă şi barbă deasă, nu s-a clintit. Părea pregătit

să accepte orice provocare, căci, cu o strâmbătură plină de scârbă şi o privire ce căuta gâlceavă, mi-a scuipat la picioare.

— N-ai să trăieşti mult, Eschil, m-a încredinţat cu voce aspră. O să am eu grijă de asta.

— E ceva ce nu ştii despre mine, bastard blestemat, am izbucnit eu, scoţându-mi sabia şi îndreptându-i-o spre beregată. Ia aminte: i-am omorât pe unii mai fioroşi ca tine, poţi să fii convins; apoi, să ştii că m-am bucurat să le pun capăt zilelor!

— Ia te uită, scriitorul face pe viteazul! a mormăit acesta, fără să tremure câtuşi de puţin, chiar dacă eu îl apăsam cu fierul sub bărbie.

Ticăloşii de lângă el păreau să şovăie între a scoate sau nu pumnalele, privind cu nelinişte într-o parte şi-n alta, stingheriţi de grupurile de cetăţeni adunaţi în spatele nostru, care aşteptau deznodământul cu sufletul la gură.

— Mi se pare că te înşeli din nou. Voi sunteţi cei care faceţi pe grozavii, am repetat eu. Însă ar fi mai nimerit ca înainte de a ne ameninţa să ştiţi cu cine vă jucaţi pielea! De data asta aţi nimerit-o rău. Plecaţi de-aici până n-o să vă descos pântecele, şleahtă de nemernici!

Cei patru şi-au luat picioarele la spinare când au văzut că şi Aminias apucase spada cu hotărâre ameninţătoare. S-au îndepărtat cu pas grăbit, întorcându-se de mai multe ori şi jurând răzbunare.

— Vă cunosc feţele! Spuneţi-i celui care v-a trimis că ştiu cine este! am strigat. Spuneţi-i că Eschil din Eleusis e pe urmele lui!

Când totul s-a isprăvit, gâfâiam ca un câine. Eram cum nu se poate mai furios şi mă blestemam pentru că nu ştiusem să mă folosesc de înflăcărarea ce mă cuprinsese ca să sfârşesc cu adunătura aceea de ticăloşi.

Aminias a suspinat şi m-a prevenit vădit mâhnit:

— Cred că de-acum înainte va trebui să umbli cu multă grijă, frate. Par hotărâţi să nu se lase cu

una, cu două.

— Nu mai mult ca mine, am mormăit. Voi fi cu băgare de seamă, nu te teme.

— E adevărat ce-ai spus?

— Ce anume?

— Că îl cunoşti pe cel care-i plăteşte.

— Nu îl cunosc, dar am unele bănuieli.

— Bine măcar că Eris e la adăpost. Unde ai ascuns-o?

— E mai bine să nu ştii, Aminias.

— Prea bine, cum vrei.

***

Mi-am petrecut restul zilei încercând să mă concentrez asupra treburilor pe care mi le încredinţase Temistocle, dar a fost în zadar. Chipurile acelor nemernici îmi rămăseseră întipărite în minte şi îmi tot dădeau târcoale. Pe de altă parte, tulburarea nu îmi îngăduia să găsesc cuvintele nimerite, cuvintele de care arhontele avea nevoie. Cum să scriu o profeţie, ce trebuia să sune criptic şi obscur, dar în acelaşi timp să fie aluzivă şi lesne de înţeles? Cum să-mi însuşesc glasul şi voinţa unui zeu fără ca nimeni să observe înşelătoria? Şi, chiar dacă aş fi izbutit acest lucru, cum puteam să port greutatea neomenească a sacrilegiului pe care o presupunea o asemenea impostură? O voce interioară mă prevenea că o pedeapsă cumplită avea să se abată asupra mea în fiecare dintre zilele ce îmi mai rămâneau de trăit, aşa cum a şi fost.

Când lumina zilei a scăzut, după ce umplusem zadarnic vreo zece tăbliţe de ceară, m-am dat bătut. Mi-am acoperit umerii cu mantia, am apucat sabia şi am ieşit din casă. Un ceas mai târziu, încredinţându-mă că nimeni nu-mi luase urma la adăpostul ecoului paşilor mei, am bătut la uşa lui Eunice.

Mi-a deschis-o un trac cu înfăţişare aspră, paznicul lucrurilor din casă şi al hetairei atunci

când aceasta era chemată noaptea şi se vedea nevoită să străbată tot oraşul.

Eunice stătea lungită pe un divan, învăluită într-un peplu vaporos care lăsa să i se ghicească, printre falduri, forma trupului. Ţinea un crater de vin în mână şi surâdea.

— Eschil, iubitule, mi-a spus ea. Ca de obicei, ajungi târziu.

— Îmi pare rău. Am întârziat mai mult decât era nevoie în drum spre tine, am dat un larg ocol, i-am răspuns.

— Vino, întinde-te lângă mine. Îmi datorezi multe favoruri şi nădăjduiesc ca în noaptea asta să-ţi plăteşti o parte din datorii, a susurat cu un glas pe cât de încântător pe atât de lasciv.

M-am lungit lângă ea. Corpul îi ardea. Nu m-am putut stăpâni să nu-mi afund buzele între sânii ei şi să n-o sărut. Am suspinat.

— Ce face Eris? am întrebat pe când mă lăsam îmbătat de parfumul minunat pe care îl emana pielea ei unsă cu iruri.

Eunice m-a privit bănuitoare. Şi-a muşcat buza de jos într-un gest vădit aţâţător. A rămas tăcută câteva clipe.

— E bine. Doarme… spuse în cele din urmă. Vrei să o chem? Poate că vrei s-o vezi. Fără îndoială se va bucura să vadă că eşti aici.

— Nu, nu-i nevoie.

— Poate că de fapt nu ai venit să mă vezi pe mine.

— Nu spune prostii.

— Prostii? E o femeie foarte frumoasă, Eschil.

— Da, aşa e, o femeie foarte frumoasă, am încuviinţat. Trebuie să te îngrijeşti să nu o vadă nimeni, să nu iasă pe stradă. Ţi-am spus doar că se află în primejdie.

— Va fi o plăcere să duc la îndeplinire ceea ce-mi ceri, iubitule. Ca să spun drept, am să o leg în lanţuri de o ancoră. Nu pot îngădui ca amanţii mei să stea cu gândul la femei aşa de frumoase.

— Ştii că în gândurile mele te port numai pe tine.

— A, da? Atunci arată-mi asta… chiar acum.

În acea noapte am iubit-o pe Eunice cum de puţine ori o făcusem, poate pentru a mă convinge că locul pe care Eris îl câştigase treptat în sufletul meu nu era decât o nălucire, un gând van, şi că eram împins doar de o pornire ocrotitoare. Dar adevărul e că în clarobscurul pasiunii mi se părea că în mâini ţineam corpul acesteia, că pi îi sărutam buzele şi că dorinţele mele se îngemănau cu ale ei.

Când împlinit de Eunice am căzut ostenit, am simţit cum Eris îmi năvălea în minte ca o vijelie şi copleşea totul.

16
MĂSURA FRICII

De-a lungul următoarelor săptămâni, curajul arzător şi euforia necugetată care îi aprinseseră pe atenieni au fost crunt zdruncinate. Însă, dacă e să spun adevărul, ar trebui să mărturisesc că acest lucru nu s-a întâmplat doar o dată. Răspunsul la diferitele răvaşe şi solii trimise încoace şi încolo după încheierea adunării din Corint nu a întârziat. O delegaţie aliată, condusă de spartanul Siagru, a plecat în Siracuza pentru a primi ajutorul lui Gelon. Tiranul avea o armată numeroasă şi bine echipată, aflată mereu pe picior de război din pricina deselor răfuieli cu cartaginezii, şi o flotă puternică, de mai bine de două sute de trireme care, dacă s-ar fi alăturat celor ateniene şi ar fi luptat alături de ele, ar fi compensat vădita disproporţie între forţele noastre navale şi cele ale barbarilor.

Însă condiţiile impuse de Gelon nu puteau fi acceptate. Acesta a cerut, în dorinţa sa de faimă, să fie pus în fruntea oştirilor greceşti în calitate de comandant suprem, cerere pe care spartanii nici măcar nu au luat-o în seamă. Văzându-se refuzat, a cerut atunci să fie amiralul flotei, lovindu-se astfel, prin năzuinţele lui, de interesele Atenei. Temistocle încredinţase conducerea acesteia lui Euribiades, un spartan puţin cunoscător în ale mării, fapt care însă nu presupunea decât o renunţare aparentă, mai degrabă simbolică decât reală, întrucât arhontele îşi păstrase pentru sine locul de strateg al flotei de război, ştiindu-se în stare să-l manipuleze pe spartan după bunul plac când avea să sosească momentul adevărului. După îndelungi negocieri, Gelon a refuzat să se alăture Ligii din Corint. Cu timpul am aflat – căci toate ajung în cele din urmă să iasă la lumină – că-i trimisese un dar lui Xerxes, transmiţându-i urări de

bine când acesta a pornit la luptă şi a traversat Helespontul în fruntea armatei sale.

Dar, aşa cum am spus, nu numai refuzul Siciliei a fost singurul neajuns. I-a urmat cel al Corcirei, cetate care a răspuns în doi peri la chemarea noastră. Avea corăbii bine echipate pentru război, însă, chiar dacă au acceptat să ne trimită măcar şaizeci, adevărul e că acestea nu au ajuns niciodată. Pe de altă parte, Argosul condiţiona intrarea în război de semnarea unui armistiţiu cu Sparta. Unul dintre reprezentanţii cetăţii înaintase această cerere în timpul adunării de la Corint, după care fusese ratificată de consiliu, numai că statul spartan şi Argosul erau de neînduplecat din pricina numeroaselor războaie şi neînţelegeri ce domneau între ei. Lacedemonienii nu acceptau să le îngăduie un asemenea răgaz.

Însă retragerea care a contribuit cel mai mult la descurajarea generală a fost cea a cretanilor. Creta a pretextat că nu voia să se vadă implicată într-un război împotriva lui Xerxes, căci toate profeţiile care veneau de la oracolul din Delfi erau în mod vădit potrivnice grecilor.

Aşa era. S-ar fi spus că însuşi Apollo îi sprijinea neclintit pe barbari, menindu-le o izbândă zdrobitoare. În timpul acestor luni, era un fapt obişnuit ca mulţi politicieni, nobili şi negustori să ceară sfat Pitiei în căutarea unui răspuns. Primii, descumpăniţi din pricina atitudinilor contradictorii din timpul reuniunilor de consiliu şi adunărilor unde se dezbăteau problemele de război; ceilalţi se întrebau dacă să-şi ducă sau nu familia departe de Elada şi să-şi pună averile la adăpost; comercianţii, cum era de aşteptat, se arătau nehotărâţi atunci când venea vremea să semneze contracte sau să pornească vreo afacere ce putea fi întreruptă în următoarele luni.

Îmi amintesc că Temistocle, în timpul tulburării pe care o stârniseră prorocirile rostite în gura mare pe străzi şi prin pieţe, păşea cu un zâmbet neclintit

şi dispreţuitor pe buze. Ironic în orice împrejurare, spunea că atenienii, în ciuda îngrijorării şi incertitudinii care îi apăsau, tot nu îşi cunoşteau măsura propriei spaime. Supărătoarea sarcină ce-mi revenea în acele zile era tocmai aceasta: să le măsor frica.

Timp de două săptămâni, nu le-am văzut nici pe Eunice, nici pe Eris. Le alungam din gândurile mele, ţinându-le la distanţă, căci atunci când una îmi pătrundea în minte, cealaltă îi urma negreşit. Nu m-am întâlnit nici cu maratonienii. În cele din urmă, am ajuns să mă simt izolat, într-o stare care oscila între abulie şi nelinişte, în timp ce mă străduiam să desluşesc geometria bazică a terorii.

Într-o dimineaţă, sătul de-atâta însingurare, m-am dus cu tăbliţele de ceară să mă refugiez lângă coloanele unei clădiri publice din agora. Văzând oameni mergând la treburile lor mă ajuta să mă concentrez cu mai multă uşurinţă. Cu asta mă îndeletniceam când cineva s-a apropiat şi mi-a spus:

— Te salut, Eschil! De când nu te-am mai văzut!

Am ridicat privirea. Numai că lumina supărătoare care-mi bătea în faţă m-a împiedicat să recunosc trăsăturile acelui bărbat scund şi lat în umeri.

— Pindar? am murmurat neîncrezător, mijind ochii.

— Chiar el.

Nu primisem nicio ştire că poetul s-ar fi aflat în acele zile în capitală. Cu toate că ne purtam amabil unul cu altul, prietenia noastră nu era încă atât de strânsă pe cât avea să devină câţiva ani mai târziu, după război; acest lucru era pricinuit, în bună măsură, de diferendele de ordin politic care existau între noi: Pindar era fiul unui nobil din Teba, iar aristocraţia tebană atrăsese în ultima vreme repulsia atenienilor din cauza simpatiei vădite faţă de perşi.

— Mă bucur să te văd, i-am spus pe când acopeream discret tăbliţa. M-am ridicat şi l-am luat de braţ. Ce faci prin Atena?

— Sunt în trecere cu familia mea. De fapt, nu am de gând să ţi-o ascund, am venit ca să te scot din casă. Vin vremuri grele. Şi în curând noi, tebanii, vom avea de îndurat ura atenienilor.

— Da, mă tem că ai dreptate. Dar… spune-mi, ce face soaţa ta, Megacleia?

Pindar îşi arcui o sprânceană, surâse bănuitor şi se apropie de parcă ar fi vrut să-mi încredinţeze un secret important.

— Megacleia e într-atât de fericită, încât aş putea să jur că se îngraşă pe zi ce trece, mi-a dat el de ştire. Apoi a izbucnit într-un râs vesel. Mai avem o fetiţă, Eschil, o cheamă Eumetis!

— Te văd fericit.

— Ei bine, fac ce pot. Întrucât fericirea e un bine trecător, încerc să o găsesc în lucrurile mici. Ia spune-mi: ce scriai acolo, pregăteşti vreo premieră?

— Nu, nimic important. Îmi notez doar câteva idei.

— Atunci, ai să mi le împărtăşeşti. Hai, vreau să te poftesc la mine să mănânci. Nu ai să-l mai recunoşti pe Daifantos, acum e un adevărat flăcău.

Nu am putut să mă sustrag cu niciun chip invitaţiei lui, în ciuda numeroaselor scuze pe care le-am invocat. Am mers la casa de atunci a poetului în Atena, aflată lângă vechiul apeduct al lui Pisistrate. Mirosea a umezeală şi a pustiu. Cu greu mi-am putut ascunde surâsul ce mi s-a zugrăvit pe buze când am salutat-o pe soţia lui. Era adevărat că se îngrăşase mult. Ba încă ajunsesem să mă întreb dacă şi Eunice şi Eris or să aibă cândva la rândul lor această înfăţişare îndestulată hărăzită îndeobşte femeilor.

Ne-am aşezat în atriu, căci soarele se strecura pe sub cornişă, încălzind locul. Daifantos, fiul lui Pindar, un băiat de vreo unsprezece-doisprezece

ani, a adus un urcior de vin amestecat cu apă şi l-a turnat în cratere. La cererea tatălui său, a declamat câteva versuri. Era limpede că la această disciplină avea unul dintre cei mai buni mentori. Poetul i-a acompaniat recitarea cu sunetul dulce şi diafan de *aulos,* instrument al cărui maestru desăvârşit era, căci puţini sunt cei care se pot lăuda că au primit lecţii de la marii *auleta* precum Escopelinos, îndrumătorul lui din copilărie, sau ca Lasus din Hermione, care dădea lecţii în Atena pe vremea când el, adolescent fiind, abia venise din Teba.

În atmosfera aceasta destinsă, a fost aproape cu neputinţă să nu ne abatem cu vorba asupra problemelor războiului.

— Gândesc, Eschil, că vei lupta din nou, şi-a dat el cu părerea.

— Până la ultima picătură de sânge. Ca la Maraton. Acum totul e pus în joc, Pindar. Şi de convingerea cu care vom lupta în acest război va depinde viitorul nostru, al tuturor. Şi cel al Tebei… am întărit eu, arătându-mi astfel dezaprobarea. Să nu te îndoieşti de asta.

Daifantos, care se afla lângă noi, neclintit ca un stâlp, ascultându-ne în tăcere, ne-a întrerupt deodată:

— Teba va trăi! Puternicul Ares o să se repeadă asupra voastră! a rostit cu vocea-i infantilă şi înfăţişarea-i serioasă. Ares vă va ataca dintr-un car de război sirian, din cele ale căror roţi sunt înzestrate cu cuţite crunte şi ascuţite! Iar Atena va plânge cu lacrimi de sânge!

M-am stăpânit să nu răspund obraznicei lui observaţii, întrucât era doar un copil. Dar cuvintele lui m-au făcut să înţeleg ce fel de comentarii auzea fără îndoială în sânul familiei. Tatăl l-a mustrat cu asprime pentru purtarea lui necuviincioasă, iar el s-a retras spăsit.

— Iartă-l pe fiul meu, Eschil. Aproape tot ceea ce spune e auzit de la bunicul lui, în Teba, s-a

grăbit Pindar să-l scuze. Ştii bine că tata gândeşte ca pe vremuri.

— Nu contează. Spune doar ceea ce crede că e adevărat, am rostit eu împăciuitor, încercând să nu dau importanţă cuvintelor lui.

— Ascultă, nu vreau să cobesc, dar, din câte am auzit, nu vă va fi cu putinţă să-i înfrângeţi pe barbari în luptă deschisă, pe uscat.

— Asta vom vedea. Apoi, cred că acest război se va duce, în bună parte, pe mare. Acum avem o flotă puternică, am adăugat obosit.

Adevărul e că nu aveam nici cel mai mic chef să vorbesc despre lucrul la care mă gândeam ceas de ceas de câteva săptămâni.

— A, da, flota voastră! încuviinţă Pindar cu o umbră de ironie. Ca şi cum nişte trunchiuri plutitoare ar fi un zid de nepătruns! În cel mai bun caz, o să fie o cale de scăpare dacă totul va lua o întorsătură nedorită!

Spre seară, mi-am luat rămas-bun. Amândoi ne-am urat noroc şi ne-am arătat dornici să ne reîntâlnim cândva, în viitor. Nu aveam să ne vedem decât câţiva ani mai târziu, când eu pregăteam premiera piesei *Perşii.*

Cred că mâncarea copioasă şi tot vinul din care tot sorbisem m-au făcut să adorm de îndată ce am ajuns acasă. Întins pe un divan din androceu, simţeam cum mă cuprindea o stare de moliciune. Nu pot să spun cât timp am petrecut în braţele lui Morfeu. Ştiu doar că m-am trezit brusc, agitat, cu inima zbătându-mi-se violent în coşul pieptului.

— Ares aprins de flăcări, conducând un car de luptă sirian! am îngăimat îngrozit. Atena plânge cu lacrimi de sânge! Un zid, un zid de lemn!

17
CUGETĂRILE ARHONTELUI

— Am găsit! Am găsit! am strigat înfierbântat, atunci când l-am zărit pe Temistocle în interiorul clădirii guvernului.

Venisem în fugă, străbătând oraşul printr-o ploaie torenţială care umpluse străzile de glod. Înfăţişarea mea era vrednică de milă. Am dat mantia la o parte.

Arhontele a zâmbit când m-a văzut. Apoi a îndreptat spre mine o privire mustrătoare şi a dus un deget la buze.

— De ce ţipi aşa? m-a dojenit cercetând locul cu coada ochiului. Atragi atenţia!

— Îmi pare rău… m-am scuzat gâfâind. Am respirat adânc încercând să mă liniştesc. Ascultă, arhonte, cred că am găsit.

I-am arătat discret papirusul pe care îl ţineam ascuns în chiton. Temistocle, înţelegând imediat despre ce era vorba, m-a luat de braţ şi m-a poftit să intru într-o încăpere goală pe care de obicei o foloseau membrii *Bule* pentru deliberări.

— Prea bine. Să vedem ce scrie în papirusul ăsta… mi-a spus, întinzând mâna.

L-a desfăcut şi s-a adâncit în rândurile celor două texte pe care le scrisesem în ajun. Cu greu am răbdat lunga aşteptare. L-am văzut încruntându-se, arcuindu-şi sprâncenele şi petrecându-şi degetele prin barba lui cea deasă pe când citea o dată şi încă o dată cele scrise.

— Un zid de lemn? întrebă cu un murmur abia auzit. Apoi rămase pe gânduri, cu privirea pierdută în capitelurile coloanelor. Crezi că atenienii vor asocia această imagine cu flota?

— Ştii prea bine că prorocirile Pitiei sunt mereu obscure… criptice, am spus. Niciodată nu s-ar referi la corăbiile noastre spunând făţiş că sunt o cetate plutitoare.

— Asta aşa e.

— Un zid de lemn, Temistocle! am întărit eu. E tot ce ne trebuie.

A încuviinţat. Apoi chipul i s-a luminat de o expresie triumfătoare. Şi-a aruncat din nou privirea asupra profeţiilor.

— Ares mânând un car de luptă sirian! bolborosi uimit. Zeii scăldaţi în sânge! Eschil, eşti mare! Cum ţi-au venit toate astea în minte? E o scenă cutremurătoare, cumplită!

— Ei bine, Mnemosina şi muzele m-au ajutat, am spus acoperindu-mă de falsă modestie. Eu doar am dat forma.

— Asta va reuşi să le deschidă ochii atenienilor! a rostit pe când înfăşură papirusul. L-a ascuns între faldurile tunicii şi a schimbat vorba. Ştii? Zile la rând m-am gândit la oracolul din Delfi, la Eris, pe care o ocroteşti, la asasinarea lui Harpocrate şi a lui Onesilos, la misteriosul furt din clădirea arhivelor din Atena, la prorocirile favorabile perşilor care vin din templul lui Apollo… La tot, Eschil, la tot.

— Te-ai lămurit în vreo privinţă?

— Cred că da.

— În care?

Şi-a ridicat uşor mâna, cerându-mi astfel să aştept. Când credeam că era pe cale să desfăşoare firul cugetărilor sale, mi-a pus o întrebare:

— Ai fost vreodată la Delfi, Eschil? Ai adus vreodată jertfă lui Apollo înainte de a afla cele profeţite de oracol?

— Nu, n-am fost niciodată. Tatăl meu, Euforion, dacă îmi amintesc bine, a călătorit acolo de mai multe ori pe vremea când era copil.

— A dus vreun dar?

— Cred că da.

— Tot ceea ce statele şi cetăţenii aduc ca jertfă zeului, Eschil, este depus la Trezorerie, în templele construite şi întreţinute de toate oraşele-stat

greceşti din teritoriul sacru: Atena, Corint, Cirene, Teba…

— Ştiu.

— De fapt, sanctuarul din Delfi depinde în multe privinţe de cetăţile care îl întreţin. Nu mă refer numai la treburile administrative şi guvernamentale: organizarea Jocurilor Pitice, de pildă, revine tot Cetăţilor Binefăcătoare.

— Unde vrei să ajungi cu asta? am întrebat în cele din urmă, introducerea părându-mi-se clară.

A..

— Aşteaptă. Îngăduie-mi să continui, a spus. Există un sfat, amficţionia, alcătuit din reprezentanţii tuturor cetăţilor prezente în Delfi, care se îngrijeşte de asemenea lucruri. Aici, în Atena, emisarul acesteia este *iubitul* tău Licaon, aristocrat şi membru al *Bule*…

O strâmbătură de scârbă mi-a apărut pe buze când i-am auzit numele. Temistocle a surâs. Îmi cunoştea aversiunea la adresa lui Licaon. Întotdeauna îmi trezise suspiciune, încă din zilele Maratonului, când umbra unei insurecţii a adepţilor lui Hipias a străbătut cetatea în vreme ce toţi luptam pe plaja sacră împotriva armatei lui Darius.

— Ţi-am povestit că în zilele petrecute în închisoare, am cunoscut un ucigaş care susţinea că a făcut mai multe treburi murdare pentru Licaon, am spus îngândurat.

— Nu mă îndoiesc că lui Licaon murdăria îi ajunge până în vârful capului, Eschil, a comentat ironic în timp ce îmi privea picioarele acoperite de un strat de noroi uscat adunat de pe drumul pe care îl străbătusem. Dar nu avem dovezi împotriva lui sau cel puţin nu acum. Numai că ceea ce se înţelege mai lesne este că puterea lui în acest consiliu care guvernează oracolul din Delfi are mult de-a face cu prevestirile nefaste din ultimele săptămâni. Toate sunt, cum nu se poate mai curios, favorabile Persiei. Multe dintre statele care i-au dat

pământ şi apă regelui regilor, precum Teba, ca să nu mai vorbim de alţii, strâng adevărate comori în sanctuarul lui Apollo.

— Înţeleg… Oracolul este conştient de rolul delicat care îi revine în aceste zile. Şi în acest echilibru precar încearcă să-i mulţumească pe cât mai mulţi şi să vegheze şi asupra propriilor interese.

— Adevăr grăit-ai. Ascultă, în altă ordine de idei, ce am să-ţi spun acum, m-a prevenit coborându-şi glasul. Ieri, pe înserat, un funcţionar de la arhivă mi-a dat de ştire că au reuşit să pună în ordine documentele împrăştiate de cei doi asasini. M-am dus acolo şi am vorbit cu administratorul. Deşi toate erau aşezate la locul cuvenit, omul tot nu reuşise să-şi dea seama dacă fusese sustras vreun document. Să spunem, ca să fiu cinstit, că am hotărât să iau seama la cele spuse de tine…

— De mine? Despre ce anume?

— Ai insistat că acest furt ar putea să aibă legătură cu asasinarea lui Harpocrate şi a lui Onesilos, unchiul şi tatăl lui Eris. Îţi aminteşti?

— Prea bine. Sunt convins că există într-adevăr o legătură.

— Amândoi au apelat la oracol.

— Da.

— De aceea, m-am gândit să le cer să caute în arhive documentele referitoare la sanctuar, documentele amficţioniei. Mi-am petrecut mai multe ceasuri cercetându-le. Iar în cele din urmă mi-am dat seama că lipsea unul, unul de mare însemnătate.

încurcatul hăţiş prin care se mişca Temistocle în lămurirea lui îmi pricinuia o mare nelinişte. Trebuie să fi înţeles că stăteam ca pe jăratic, pentru că s-a grăbit să-mi dezvăluie taina.

— Documentul în care sunt înregistrate ofrandele aduse de fiecare cetăţean al Atenei la Delfi lipseşte, Eschil. I-am dat de ştire şi

arhivarului, iar el, după această observaţie, şi-a amintit imediat un amănunt foarte important.

— Care?

— Că Harpocrate, arhontele, a cerut să consulte papirusul respectiv înainte să pornească la drum spre oracol. După cât se pare, a făcut aceasta fiind în posesia unei liste, pe care se poate să i-o fi dat fratele lui, argintarul. A comparat-o cu documentul original. Apoi, cu răbdare, l-a copiat în întregime.

— Prin urmare…

— Prin urmare, prietene, cineva fură cu mare grijă din Trezoreria ateniană de la Delfi. Poate nu numai din cea a Atenei, a mai spus Temistocle îngândurat. Cum apele sunt tulburi, nu putem exclude nici complicitatea sacerdoţilor aflaţi în slujba zeului.

— Se pare că totul se leagă, am murmurat.

— Da, se leagă. Onesilos trebuie să-şi fi dat seama în timpul vizitei sale că unele sau multe dintre piesele valoroase meşteşugite în atelierul lui dispăruseră, a sugerat arhontele. I-a spus acest lucru fratelui său, iar acesta a hotărât să se convingă ducându-se la rândul său până la Delfi. Probabil cercetările lui nu au fost discrete. Din această pricină l-au omorât, aşa cum mai târziu avea să fie înjunghiat şi Onesilos.

— De aceea sunt pe urmele lui Eris, am concluzionat eu. Cred că ea poate să recunoască piesele.

— Întocmai. Sunt sigur că Eris va avea un rol vital, nu numai în desluşirea acestor crime, ci şi în planurile noastre.

Am rămas amândoi tăcuţi, pierduţi în gânduri. Aş jura că Temistocle, în nepătrunsa lui cugetare, se vedea pe sine în viitor, adulmecând cele ce aveau să vină, cum obişnuia să facă întotdeauna. Eu, în schimb, încercam să pătrund cele spuse mai înainte.

— Ce crezi că ar trebui să facem acum, arhonte? am întrebat în cele din urmă.

— Aş spune că a venit vremea să facem o călătorie la Delfi, a rostit gânditor. Nu crezi?

Am încuviinţat. În clipa de cumpănă în care ne aflam, totul arăta că, oricare ar fi fost calea pe care am fi urmat-o, aceasta trecea negreşit prin sanctuarul lui Apollo.

Acum, când istorisesc, după atâţia ani, călătoria pe care am făcut-o cu Eris, ochii îmi sunt năpădiţi de lacrimi şi inima îmi tremură la amintirea a tot ce ni s-a întâmplat acolo.

18
O CĂLĂTORIE PE TIMP DE IARNĂ

La zece zile după cele istorisite, Eris şi cu mine am ieşit din Atena, îndreptându-ne spre Delfi. Arhontele pusese la dispoziţia noastră un car acoperit cum nu se poate mai bun, tras de două catârce tinere şi puternice. Vremea dinaintea plecării mi-am petrecut-o orânduind cu grija cuvenită şi cea mai mare discreţie toate cele de folos pentru călătorie. Drumul între capitală şi sanctuar, dacă nu aveam să întâmpinăm niciun obstacol, ar fi însemnat, după socotelile mele, nu mai puţin de trei sau patru zile de călătorie.

Cât despre Temistocle, acesta a părăsit cetatea la puţină vreme după ultima noastră întâlnire, luând-o spre trecătoarea Tempe aflată în vecinătatea Olimpului, în nord. A plecat, împreună cu un general spartan pe nume Evenet, în fruntea unui puternic contingent de hopliţi atenieni şi lacedemonieni. Scopul expediţiei era să cerceteze îndeaproape această rută, o intrare foarte accesibilă şi prielnică intereselor barbarilor, căci le îngăduia să pătrundă în câmpiile roditoare ale Tesaliei dinspre Macedonia, urmând albia râului Peneu, şi să le ocupe rapid. Tesalii dispuneau de o cavalerie importantă, iar în sufletul lor viteaz şi cinstit năzuiau să-şi unească rândurile cu cele ale Ligii din Corint, atât timp cât apărarea comună avea să fie statornicită în ţinutul lor, şi numai spre miazăzi. Arhontele, înainte de a porni la drum, m-a încredinţat că avea să ni se alăture în Delfi câteva zile mai târziu.

Am plecat înainte de răsăritul soarelui, pe când cetatea era încă adormită. Am luat-o pe Calea Sacră, înfăşuraţi în mantii şi în liniştea atotcuprinzătoare, îmi amintesc că Eris tremura uşor, amorţită de umezeală şi de negura din jur. Ochii ei verzi păreau să se retragă dinaintea

frigului până s-au prefăcut în doi muguri firavi de măslin.

— Lasă, nu mai tremura, în noaptea asta o să primim o cină caldă şi o să dormim bine! am încredinţat-o dând bice catârcelor. Iar dimineaţă, înainte de a porni iar la drum, o să-ţi arăt mica şi draga mea Eleusis.

— Mergem la Eleusis? m-a întrebat ea cu un firicel de glas.

— Ştii vreun drum spre Parnas şi Delfi care să nu treacă pe acolo? am glumit eu.

— Niciodată nu am călătorit atât de departe, Eschil. Însă am fost în Eleusis. O singură dată, când am fost iniţiată în Mistere.

Am privit-o cu coada ochiului.

— Ai fost iniţiată în Misterele Demetrei?

— Da, în urmă cu mulţi ani.

Mi-am întors din nou privirea spre drum.

Aflând că Eris luase parte la ritualul sacru ce vorbeşte despre viaţă şi moarte m-am simţit cuprins de o stranie bucurie. Furat de hodorogitul monoton al roţilor şi de suişurile şi coborâşurile drumului, nu am putut să nu-mi amintesc de acea călătorie a tinereţii mele care mi-a deschis pe deplin ochii. Păstrez puţine amintiri atât de însemnate. În ceea ce mă priveşte, intrarea în confreria celor care au văzut şi au aflat a avut loc la doi ani după sosirea mea în Atena. Cinegiros şi Aminias, fraţii mei, au venit de la Eleusis însoţiţi de tata, deoarece lungul ritual începea în capitală. Alături de sute de tineri, m-am purificat în mare de-a lungul primei zile, în apele limpezi ale Phaleronului, pentru ca apoi să aducem jertfă în Eleusinion, un mic templu de la poalele Acropolei, unde preoţii Demetrei aduseseră obiectele de cult. În ziua următoare, am pornit la drum, de la Ceramicul Atenei, străbătând Calea Sacră pe jos. Când am ajuns la sanctuarul din oraşul meu, am postit şi am păstrat tăcerea timp de o zi. Încă mai pot vedea chipul fraţilor mei, răpuşi de oboseală şi

de foame. Îmi închipui că expresia mea nu trebuie să fi fost foarte diferită de a celor din jur. În această stare aproape febrilă, am băut toţi trei din cupa care conţinea *kryteon* atunci când sacerdoţii au apropiat-o de buzele noastre. Tot ceea ce a urmat e greu de cuprins cu mintea. O viziune care a durat câteva ore, în stare să umple o viaţă de om, mi-a aprins conştiinţa. Am înţeles, la hotarul lumii acesteia cu închipuirea, eternul ciclu al existenţei în timp ce hierofantul ne lămurea mitul Demetrei, mama deznădăjduită care o caută fără odihnă pe fiica ei Persefona, cufundată în adâncurile Hadesului. Am înţeles că tot aşa şi zilele noastre nu sunt decât o primăvară scurtă şi înfloritoare, o fărâmă de infinit iluminată de radiosul Helios, după care ajungem, fără putinţă de scăpare, în gropniţa iernii, acoperită de neaua uitării. Când, aflaţi în această stare ne-au călăuzit în incinta Testerionului şi ne-au arătat ceea ce se păstra în cufărul şi în tipsia sacre, am surâs şi am jurat să nu dezvălui taina până la sfârşitul zilelor mele.

— Spune-mi, Eris, am murmurat desprinzându-mă din mreaja amintirilor, ţi-e teamă de moarte?

Ea m-a privit uimită. Poate că până atunci străbătuse cu gândul potecile propriei experienţe. Mi-a surâs cu sfială.

— Nu, Eschil. Moartea nu mă sperie, numai că mă tulbură să ştiu că eu nu sunt decât un lucru fără însemnătate.

— Ei, hai, nu spune asta! am dojenit-o cu blândeţe. Ştii doar că sămânţa cuprinde minunea vieţii, care zvâcneşte înlăuntrul pământului. Sămânţa e lucrul cel mai mărunt şi cel mai mare. Poartă pecetluită pe vecie slava prezentă şi cea viitoare. Închide în ea toate tulpinile şi toate frunzele, din clipa în care încolţeşte şi până când putrezeşte în ţărână; toate faptele şi toate cuvintele, tot ceea ce vom spune şi vom simţi. Ai auzit, din întâmplare, vorbindu-se despre Pitagora?

— Pitagora? Cine e?

— Un înţelept. Era din Samos. A murit acum câţiva ani. Dar i-am cunoscut pe câţiva dintre discipolii lui. Şi am putut să citesc câte ceva din ce a spus.

— Ce-a spus?

— Bine… nu ştiu de-ţi va părea o nesocotinţă sau vreo necuviinţă faţă de zei, am prevenit-o. Nu te cunosc atât de bine. Însă acest înţelept afirmă că spiritele noastre călătoresc veşnic, trecând dintr-o viaţă în alta. Viaţa nu se opreşte niciodată.

— Şi tu crezi asta?

— Da. În ziua iniţierii mele în Teleusterion am înţeles aceasta, chiar dacă nu prin vorbe. Când am auzit, câţiva ani mai târziu, explicaţiile celor care cunoşteau bine teoriile lui Pitagora asupra metempsihozei, m-am convins. Nu murim niciodată, Eris, niciodată.

Ea privi din nou drumul. Un văl de tristeţe păru să-i acopere chipul. Pe când gândeam că nu va mai adăuga nimic la cele spuse, şi-a dat la iveală cea mai mare frică pe care o avea.

— Nu cred că moartea mă înfricoşează. E doar o clipă, un ţipăt sfâşiat sau un suspin. Mai mult mă înspăimântă singurătatea. Singurătatea e prea adâncă, Eschil, nu are capăt. Iar eu nu am cu ce să umplu atâta pustietate, înţelegi?

Nu am vrut sau n-am ştiut să adaug nimic unui asemenea raţionament. În acea clipă, mi s-a părut că orice lucru pe care l-aş fi putut zice ar fi sunat cumplit de gol. Tatăl meu obişnuia să spună că, în faţa evidenţei adevărului, nu există demnitate mai mare decât să păstrezi tăcerea. Apoi, acest lucru e prudent şi cuviincios. Aşa că am ales să tac. Şi amândoi ne-am urmat drumul sub pavăza liniştii până când am ajuns la Eleusis.

Părinţii nu mă aşteptau. Însă aş putea să jur că s-au minunat mai mult de prezenţa lui Eris decât de vizita neaşteptată. Amândoi aveau pe atunci o vârstă înaintată şi erau prea puţini dornici de întâmplări care să le tulbure neclintita lor

monotonie. Despre Eris am spus, cunoscând prea bine firea bănuitoare a mamei, că se afla sub ocrotirea arhontelui, şi astfel m-am scutit de a da şi alte lămuriri, încredinţând-o că o slujbă pentru Temistocle ne purta pe amândoi la Delfi. Aşa că nu am minţit sau cel puţin nu am minţit prea mult.

Cina s-a desfăşurat în pace. Când am terminat, Euforion, după tradiţia străveche a familiei, a început să recite câteva poeme de Anacreon, din acelea care te îndeamnă să-ţi umpli craterul şi să petreci până târziu; cu alte cuvinte, nişte versuri care descriu femeia cu fină ironie, căci ştia că asemenea metri nu-i plăceau mamei cu niciun chip şi că mă făceau să râd lipsit de griji.

În dimineaţa următoare, am pornit iar la drum. O ploaie măruntă şi necontenită ne-a însoţit când am pătruns în ţinutul Beoţiei, urmând albia Cefisului care, dintre toate râurile numite astfel în Elada, deloc puţine, are şuvoiul cel mai iute, mai bogat şi mai înşelător în lunile de iarnă.

La amiază, un soare strălucitor a împrăştiat cei câţiva vălătuci de nori care mai rămăseseră pe cer.

— Mama ta e o femeie deosebită, mi-a spus Eris după o lungă tăcere.

Am izbucnit în râs. Nu mă aşteptam la o afirmaţie de felul acesta.

— Deosebită? am bâiguit. Nu cred. E o mamă ca toate mamele. Pe toate le pune la inimă.

— Ieri, pe când stăteam la cină, am zărit în ochii ei o umbră de tristeţe când te privea, Eschil.

— Nu ştiu despre ce vorbeşti.

— Pot să te întreb ceva? îmi spuse cu sfială.

— Cum nu, poţi să mă întrebi ce vrei.

Eris a tăcut, de parcă îşi alegea cuvintele potrivite. Apoi, şi-a dat în vileag curiozitatea în felul cel mai simplu şi mai primejdios:

— De ce nu te-ai căsătorit?

Trebuie să mărturisesc, şi nu mândria mă împinge la aceasta, că mă aşteptam la o asemenea întrebare. Am intuit-o încă din clipa în care i-am

îngăduit să o rostească. Nu e vorba de perspicacitate; cred că astfel de presimţiri fac parte din firea întortocheată a oamenilor, care trăiesc aşteptând mereu să li se pună asemenea întrebări neaşteptate.

Am ridicat din umeri.

— Nu ştiu. Cred că nu mă simt încă pregătit. De altfel, evit să trec prea des prin Eleusis. De ani de zile mama visează să mă logodesc cu Arsinoe.

— Arsinoe? îmi place numele ăsta. Cine e?

— Fiica unui aristocrat din Eleusis, de familia căreia ne leagă o strânsă prietenie încă de când trăia bunicul meu.

— Şi?

— Nu-mi place Arsinoe, Eris, asta-i tot, am încheiat privind-o pe furiş. Întrebările acestea venite din gura unei femei m-au supărat întotdeauna. O cunosc de când eram copil şi niciodată nu m-am simţit atras de ea.

Am observat, urmărind-o cu coada ochiului, că Eris zâmbea cu viclenie. Uitându-se mai departe în lungul drumului, a adăugat:

— Înţeleg. Vouă, bărbaţilor, vi se pare mai potrivit amorul ce se retrage discret atunci când se încheie banchetul, nu?

Am înţeles că observaţia era o clară aluzie la relaţia mea cu Eunice, şi că Eris conducea discuţia pe un teren greu de apărat pentru mine.

— Eunice nu-mi pune niciodată astfel de întrebări, Eris.

— Gândesc că Eunice nu a văzut niciodată ochii mamei tale.

Am făcut un efort ca să-mi stăpânesc nemulţumirea.

— Şi ce ai văzut tu în ochii mamei mele, dacă pot să aflu?

— Aş spune că e cuprinsă de întristare, a şoptit. Cred că s-ar simţi foarte fericită dacă te-ar vedea căsătorit şi cu copii înainte de a muri.

— Mama mea are deja un nepot! am mormăit. Dione, sora mea cea mică, s-a căsătorit acum patru ani cu un poet şi a dat naştere nepotului meu, Filocles. Un năzdrăvan! Mama nu mai vrea nepoţi, Eris, ar trebui să-i vezi chipul înspăimântat când ştrengarul ăsta aleargă prin casă stricând tot ce-i iese în cale!

Eris a izbucnit într-un hohot de râs, molipsitor şi fericit. Nu am putut să nu mă alătur veseliei ei.

— Dar de tine ce-mi spui? am cercetat-o eu surâzând, întorcându-i vorba pe cât de repede pe atât de răutăcios. Nimeni nu te-a curtat? Greu îmi vine a crede!

O licărire tristă în ochii ei m-a făcut să mă căiesc pentru încercarea mea de a-i plăti cu aceeaşi monedă. Era limpede că povara în această privinţă era grea.

— Întotdeauna am avut grijă de tatăl meu, a rostit cu capul în jos. Mama mea s-a îmbolnăvit pe când eu eram mică. A trăit mulţi ani, dar fără vlagă. Nicicând nu m-am depărtat de la căpătâiul ei. A murit cu câtăva vreme în urmă.

— Îmi pare rău, Eris.

— Nu-ţi face griji. Toate rănile se vindecă.

Nu a mai spus nimic, iar eu am preferat să nu-i mai tulbur sufletul cu întrebări, rămânând cufundat în tăcere pentru tot restul zilei. În acea noapte şi în cele care au urmat am poposit în hanurile ce se găsesc în număr mare pe drumul spre Delfi. Nu ne-a fost greu să găsim găzduire, căci în lunile friguroase nu erau mulţi cei care se încumetau să cerceteze oracolul.

În amurgul celei de-a patra zile, silueta impunătoare a muntelui Parnas s-a înălţat ca o revelaţie înaintea ochilor noştri. Fedriadele, crestele de stânci calcaroase de culoarea ruginii, păreau că ard oglindind toată slava lui Helios de dincolo de zare. Ne-am lăsat privirea să rătăcească peste mulţimea de statui ce străjuiesc ultimele stadii ale drumului, şerpuind într-o necurmată

urcare printr-un ocean nesfârşit de măslini, nenumăraţi asemenea stelelor de pe cer din nopţile limpezi de vară.

M-am gândit că sanctuarul lui Apollo, ancorat pe coasta muntelui din timpuri străvechi, părea că dormitează adăpostit sub mantia-i de marmură. În jurul templului zeului, ce se înalţă semeţ deasupra împrejurimilor, sunt presărate numeroase monumente, comori, statui, coloane, amfiteatre, porticuri şi altare. În ciuda tuturor lucrurilor care mi se povestiseră, nu-mi puteam închipui o asemenea măreţie.

Am simţit un fior înaintea acelei privelişti maiestuoase: oracolul din Delfi, locul cel mai sfânt din lume, mi-am spus, centrul Universului. Punctul în care cei doi vulturi eliberaţi de Zeus la marginile Pământului s-au întâlnit în zbor, lăsând să cadă *Omphalosul* mistic, piatra conică arătând despicătura prin care vorbesc zeii, iar oamenii ascultă.

Piatra sacră ce avea să-mi schimbe destinul.

19
UMBRELE ORACOLULUI

Cum aveam să consemnez câţiva ani mai târziu într-un pasaj din *Eumenidele,* oracolul din Delfi se ridică deasupra ruinelor sanctuarelor dinainte, reconstruite de mai multe ori de-a lungul timpului.

Am ştiut dintotdeauna că primul a fost făcut din ceară de albine şi pene de păsări; al doilea, din tulpini de ferigă, răsucite şi apoi înmănuncheate unele lângă altele; al treilea a fost împletit din ramuri de laur, iar însuşi Hefaistos, nefericitul fiu al lui Zeus şi al Herei, alungat de mamă şi mai târziu de tată, l-a construit pe cel de-al patrulea din bronz, căci nimeni nu era în stare să lucreze metalul precum el. Când şi-a încheiat munca, a aşezat pe acoperiş o mulţime de păsări de aur, uimindu-i astfel pe cei veniţi să le vadă, însă Gea, zeiţa Pământului, i-a înghiţit toată truda. Câţiva ani mai târziu, avea să fie ridicat un nou templu din blocuri de piatră şlefuită. Acesta, la rândul său, a fost mistuit de flăcări în anul celei de-a cincizeci şi opta Olimpiade, iar pe rămăşiţele temeliei sale s-a înălţat, în cele din urmă, oracolul din zilele noastre, pentru a-l slăvi în veci pe Apollo, cel care l-a ucis pe Python.

În acea seară, plimbându-mă pe locurile sacre împreună cu Eris, am putut să înţeleg de ce Delfi era considerat buricul lumii. Un şuvoi pestriţ de peregrini, veniţi pe mare şi pe uscat din toate colţurile Eladei, de pe toate insulele acesteia, ba şi din ţinuturi şi zări îndepărtate, străbăteau aleile sfinte ducând daruri, înălţând rugăciuni, purificându-se, aducând jertfe pe altare şi aşteptând, înarmaţi cu o infinită răbdare, uneori chiar zile întregi, să fie primiţi de preoţii care le adunau cererile şi întrebările. Oriunde ţi-ai fi îndreptat privirea, rămâneai uimit de veşmintele şi obiceiurile nemaiîntâlnite, de graiurile neînţelese,

de nenumăratele limbi şi dialecte barbare, de bogăţia neasemuită a prinosurilor aduse din toate colţurile lumii cunoscute.

Când ultimele lumini ale zilei s-au stins, ne-am căutat adăpost într-unul dintre numeroasele hanuri de la poalele sanctuarului, între pădurile de măslini.

Amândoi am început să râdem când am văzut că mai toate aveau nume asemănătoare. Astfel, Buna prevestire se afla la mai puţin de zece sau doisprezece coţi de Augurul cel bun, care nu era nici el departe de Auspiciul zeului şi de Vocea lui Apollo. Un preot ne-a recomandat fără să şovăie Trepiedul Pitiei, unde am fost primiţi de un bărbat rotofei şi pielea galbenă, purtând însemnul zgârceniei în privire. Am ajuns să mă iau la harţă cu el din pricina sumei mari de bani pe care o cerea pentru un divan hodorogit: patru oboluri pe zi, preţ care la vremea respectivă făcea cât munca unui sclav timp de aproape o săptămână sau mai multe vizite la cea mai bună *dicteria* din Atena, cu drept de a sta lungit lângă cea mai iscusită şi frumoasă hetairă. Dar Eris m-a făcut să-mi vin în fire, amintindu-mi că arhontele era cel care ne înlesnea cheltuielile de călătorie. Am acceptat să plătesc în cele din urmă, nu fără blesteme şi vorbe de ocară, mângâindu-mă la gândul că toate hanurile sanctuarului se vor fi găsit în îngrijirea unor oameni aidoma acestuia sau de încă şi mai joasă spiţă.

În ziua următoare, am vizitat incinta sacră pe îndelete. Mai întâi, ne-am purificat, cum e obiceiul, în apele reci ale fântânii Castaliei, loc în care muzele şi divinităţile acvatice, naiadele, se adună ca să cânte între frumoşii lauri, în sunetul arpegiilor pe care Apollo le smulge lirei sale. Ne-am spălat părul, faţa şi mâinile cu pioşenia cuvenită. Mi-am amintit că Eris, atunci când i-am propus să facem asta, m-a privit cu o uimire pe care i-am înţeles-o de îndată. Scopul călătoriei

noastre la Delfi nu era să auzim prorocirea Pitiei, ci să încercăm să aflăm cine se afla în spatele morţii tatălui şi unchiului ei. În această privinţă, îi explicasem în amănunt cu câteva zile în urmă toate indiciile care ne făceau să credem că Trezoreria Atenei era prădată sistematic, dar evitasem, cum era de aşteptat, orice aluzie la planurile ticluite de mine şi de Temistocle.

— Purificarea e bine-venită întotdeauna, Eris, am încredinţat-o înmuindu-mi faţa şi părul în apele îngheţate şi cristaline ale fântânii. E plăcută în ochii zeilor.

Am depus o mică figurină în semn de mulţumire pentru Castalia, nimfa, în una dintre scobiturile din preajma izvorului, apoi am intrat în sanctuar. Am zăbovit mult timp în prima parte a drumului. Am admirat marile monumente şi trezoreriile ridicate de regi şi cetăţi, pe când Eris se pierdea prin mulţimea de marchidani şi corturi clocotind de lume. Se putea cumpăra aproape orice: tot felul de figurine de-ale zeilor, dăltuite în marmură, bronz sau argilă, mai ales cele ale lui Apollo şi Dionisos, obiecte din argint, mult mai scumpe, amfore de vin şi de ulei, ba încă şi capre, găini, porumbei şi miei meniţi să fie aduşi ca jertfă pe altare. Îmi amintesc limpede, de parcă ar fi trecut doar o zi de atunci, privirea fericită a lui Eris intrând dintr-un cort în altul şi urma lăsată de degetele ei lungi şi delicate când atingea obiectele. A rămas fermecată de o mică sculptură în lemn ce-l închipuia pe Apollo ucigând şarpele Python. I-am cumpărat-o. Peste câtva timp, avea să se frângă.

La sfârşitul acestei prime rampe, lângă Camera Consiliului din Delfi şi în apropierea stâncii Sibilei, loc în care se spune că profeţise prima Pitie, se înălţa Trezoreria Atenei, construită după gesta de la Maraton.

Intrarea era închisă cu nişte zăbrele groase de fier. Eris şi cu mine am încercat să întrezărim ce se afla înlăuntrul micului templu cufundat în

penumbră. Am desluşit o mulţime de obiecte, depozitate de-a valma, unele peste altele, astfel încât întregul spaţiu să fie folosit la maximum.

— Ia spune, Eris, crezi că ai putea să recunoşti podoabele meşteşugite de tatăl tău? am întrebat-o îndemnând-o să plecăm de acolo. De altfel, încă de la sosirea noastră, cercetam privirile tuturor celor care ne ieşeau în cale, neîncrezându-mă nici în propria umbră.

— Da, le-aş recunoaşte dintr-o mie, m-a încredinţat ea. Toate acele piese au însemnat luni de muncă pentru tatăl meu. Lucra la ele până şi noaptea. Era un om migălos. Dacă nu termina giuvaierul cerut, îl luau toate căldurile. Când ai să le vezi, ai să înţelegi. Sunt vrednice de un rege. Le cunosc fără urmă de îndoială, Eschil.

— Bine, asta va înlesni lucrurile.

La amiază a sosit şi Temistocle, însoţit de Siciniu, slujitorul care ne ajutase cu straiele atunci când am scos-o pe Eris din casă. Amândoi purtau pe faţă însemnele oboselii drumului spre Tempe. Ne-am întâlnit la coloana lui Naxos, aşa cum hotărâserăm.

Arhontele mi-a dat o palmă prietenoasă pe spate, apoi a rămas uimit, văzând-o pe Eris, pe care nu o cunoscuse până atunci.

— Acum înţeleg de ce erai îngrijorat, scriitor netrebnic! a rostit el ironic. Nici eu n-aş fi şovăit să iau sub ocrotire o femeie atât de frumoasă! Şi adevărul e că rolul vostru de soţi e cum nu se poate mai convingător. Pe când primul vlăstar, Eschil?

Şi fără de sfială s-a pornit pe râs.

O undă de roşeaţă a colorat obrajii lui Eris. Privirea i s-a umbrit. Comentariul lui Temistocle m-a supărat şi l-am lăsat să înţeleagă clar acest lucru. Arhontele a continuat însă să fie la fel de vesel, cu toate semnele mele de împotrivire.

— Ce ai lămurit după drumul spre miazănoapte? l-am întrebat încercând să pun capăt glumelor lui.

— Nu prea multe, prietene, nu prea multe. Am hotărât împreună cu căpeteniile spartane să ne întoarcem acolo peste câteva săptămâni, când o să vină primăvara. Acum nu se poate trece prin acele ţinuturi. Zăpada nu ne îngăduie să vedem terenul. Oricum am lua-o, cred că va fi foarte greu să apărăm trecătoarea Tempe. Mulţi oameni de-ai locului ne-au prevenit că sunt şi alte drumuri care o ocolesc. Dacă ne masăm trupele la Tempe, riscăm să fim înconjuraţi. Trecătoarea este o cursă de şoareci.

— Pricep.

— Nu trebuie să ne bizuim pe Tesalia în privinţa apărării, a şoptit încremenit. Sau cel puţin asta cred. Dacă lupta nu se va da acolo, nu se vor alătura Ligii. Au tot dreptul s-o facă. Dar să vorbim de altele. V-a susurat Apollo la ureche ce lucruri se petrec în Delfi?

Am surâs tăgăduitor.

— Am ajuns de-abia ieri. Ne-am învârtit încoace şi încolo prin sanctuar, dar nu am văzut nimic neobişnuit oricât de mult am căutat, l-am încredinţat. Acum ce ar trebui să facem?

— Pentru început, să ne odihnim. Mie şi lui Siciniu ne chiorăie maţele. Aşa-i, Siciniu? Hai să îmbucăm ceva, apoi vom da de ştire Consiliului din Delfi că suntem aici. Aducem zeului un dar de seamă. Temistocle mi-a arătat o legătură, lungă şi subţire, pe care însoţitorul lui o purta pe umăr.

— E o suliţă, Temistocle, m-a lămurit. O suliţă vrednică de Apollo, din argint curat, cu un şarpe încolăcit de-a lungul cozii.

După ce am terminat de mâncat, cu stomacul plin şi sufletul odihnit, Temistocle s-a înfăţişat cu însemnele puterii lui înaintea unui buleuterion care se afla în sanctuar. Sacerdotul care ne-a primit s-a întrecut în curtenie şi nu a şovăit să dea în slujba unor asemenea oaspeţi de seamă pe două dintre ajutoarele sale. Arhontele a mulţumit pentru purtarea aleasă şi a cerut să fie primit, cât mai

repede cu putinţă, de hierofantul oracolului, profetul Aceratos, şi de Aristonice, Pitia.

De îndată ce am îndeplinit formalităţile cuvenite, i-am urmat pe oamenii templului până la uşa Trezoreriei ateniene, ca să lăsăm acolo ofranda noastră. Zornăind dintr-o legătură mare de chei, cel care mergea înainte s-a opintit să dea grilajul la o parte, căci era foarte greu. Ne-au lăsat să trecem şi ne-au aşteptat afară, în tovărăşia lui Siciniu.

Temistocle, Eris şi cu mine am pătruns în micul templu. Nu era uşor să păşim prin el, căci, aşa cum am spus mai înainte, era înţesat cu tot felul de obiecte.

— Acum, Eris, totul depinde de tine, a şoptit arhontele, după ce s-a încredinţat că nimeni nu ne iscodea. Spune-ne, ce trebuie să căutăm?

Lui Eris lucrurile păreau să-i fie limpezi. Ochii se mişcau cu iuţeală, scrutând tot ce era adunat acolo, preumblându-se dintr-un colţ în altul cu vădită tulburare.

— Cred că cel mai lesne ar fi să încercăm să găsim obiectele cele mai mari, sugeră ea arcuindu-şi sprâncenele. O platoşă, o platoşă din argint ce are chipul lui Zeus şi al iubitei sale, Leto, fiica titanului, zugrăvite pe ea; apoi un coif, ce poartă în vârf carul solar al lui Helios, mânat de Apollo; şi un măiestrit scut din argint cu o liră gravată în mijloc.

Nu a fost nevoie de mai multe lămuriri. Toţi trei ne-am împrăştiat prin templu, cu gând să găsim ceea ce ne descrisese Eris. Am umblat dintr-o parte în alta, cu grijă ca nu cumva vreuna dintre amforele decorate care erau sprijinite de pereţi să se prefacă în ţăndări din cauza unei mişcări greşite. Nu am putut să nu pipăi câteva dintre odoarele adunate acolo, multe dintre acestea acoperite de un strat gros de praf. După o îndelungă cercetare, ne-am întors posomorâţi.

— Nimic? am întrebat cu vocea stinsă.

— Nimic. Nici urmă. Niciuna dintre piesele astea nu se află aici, a adăugat Eris dezamăgită. Nu am reuşit să găsesc decât o centură.

Şi-a întins mâinile, punând dinaintea ochilor noştri o mică minunăţie de argint, îngustă şi temeinic întocmită ca cingătoarea de care atârnă teaca unei săbii. Brâul era alcătuit din opt discuri mici înşirate cu măiestrie pe care se puteau desluşi tot atâtea chipuri de o rară frumuseţe. Le-am recunoscut astfel pe Dafne, pe Leucotoe, Marpesa, Hecuba, Castalia, Cirene, Casandra şi Coronis, nimfe, prinţese şi regine care, seduse de Apollo, i-au devenit iubite.

Temistocle căzu pe gânduri. Îşi duse mâna la faţă şi îşi adânci degetele în barbă, aşa cum obişnuia să facă atunci când nu avea vreme de pierdut şi trebuia să ia hotărâri cât mai repede cu putinţă.

Din prag, glasul unuia dintre oamenii templului ajunse până la noi.

— Aveţi nevoie de ajutorul nostru, arhonte?

— Nu, mulţumim. Îngăduiți-ne să mai zăbovim un timp, a cerut el ridicându-şi glasul.

Apoi, în şoaptă, i-a spus lui Eris:

— Îţi aminteşti pentru cine a lucrat tatăl tău aceste podoabe?

— Asta nu are importanţă, Temistocle! i-am tăiat-o eu nerăbdător. Nu sunt, şi gata!

— Cred că da, şovăi Eris. Platoşa a cerut-o acum mulţi ani un arhonte. Dacă nu mă înşel se numea Anaxarcos.

— Anaxarcos? întrebă Temistocle. N-o fi cumva Anaxandros? Anaxandros a ieşit din această slujbă cu un an înainte ca eu să fiu propus.

— Da, întocmai, acesta este: Anaxandros!

— Dar ce îmi poţi spune despre coif?

— Îmi amintesc limpede ziua în care Mermeros, aristocratul, a vizitat atelierul şi l-a comandat. A stăruit îndelung să fie împodobit cu o cvadrigă.

Cred că acest bărbat a participat de mai multe ori la întrecerile din Olimpia.

O sclipire bănuitoare a luminat ochii lui Temistocle.

— Cât despre scut, încheie Eris, a fost un prinos de-al lui Proxen, în chip de mulţumire pentru bunul mers al negoţurilor sale.

— Vorbeşti despre negustorul de vinuri?

— Da.

— Şi această cingătoare minunată, Eris?

— A fost una dintre ultimele lucrări importante pe care le-a îndeplinit tatăl meu, acum ceva mai bine de un an, pentru un nobil din Eleusis, un eupatrid pe nume Neleos.

Am încuviinţat. Îl cunoşteam bine pe Neleos, tatăl lui şi al meu erau prieteni din copilărie.

— Îl cunosc pe Neleos, arhonte, am întărit eu. E un om bogat.

— Înţeleg. E de ajuns, să ieşim acum. Stăm aici de prea multă vreme. E mai bine să nu trezim bănuieli.

Ajunşi afară, oamenii templului au încuiat edificiul de cult, şi-au luat curtenitori rămas-bun şi s-au îndepărtat cu pas grăbit. Eris şi cu mine ne-am privit resemnaţi şi am luat-o din loc alături de tăcutul Siciniu, pe urmele lui Temistocle, care mergea ceva mai în faţă, cu capul în jos şi mâinile la spate.

Deodată, se opri şi ne privi cu un surâs pe buze.

— Acum ce-ţi mai trece prin minte? l-am întrebat eu.

— Cred că am început să înţeleg, murmură plesnind din degete. Strălucit, un plan strălucit!

Treptat, privirea i se făcu la fel de ascuţită ca a unei păsări răpitoare în timp ce îşi pândeşte prada din înălţimi.

— Nimeni nu o să-şi dea seama vreodată ce piese au fost furate din templu, prieteni! afirmă. Sau cel puţin ar fi foarte greu, aproape imposibil, de dovedit.

— Eris le-a descris în amănunţime, arhonte, l-am contrazis eu.

— Da, numai ea le cunoaşte, spuse el. Însă documentul amficţioniei care consemna ale cui erau a dispărut şi nimeni nu o să le ceară înapoi vreodată, nu pricepeţi?

— Nu prea, stăpâne, tăgădui Siciniu.

— Pungaşii ăştia nu fură orice podoabă, oricât de mare ar fi ispita. Le iau doar pe unele. Nu se grăbesc, ştiu că mai devreme sau mai târziu toate vor fi ale lor. Prin legea firii.

— Îmi pare rău, dar tot nu înţeleg, am mormăit eu, plictisit de atâtea necunoscute.

— E foarte simplu, Eschil: îi jefuiesc pe morţi.

— Cum?

— Anaxandros, Mermeros şi Proxen sunt morţi! ne-a lămurit arhontele cu obişnuita-i ironie. M-ar mira cum nu se poate de s-ar întoarce din Hades să ceară ce-i al lor. Acesta-i şiretlicul. Sustrag numai ofrandele cetăţenilor, niciodată prinosurile oficiale date de state; le fură una câte una atunci când le mor proprietarii şi îi acoperă ţărâna. De aceea cingătoarea lui Neleos se află aici. Ai spus că e un nobil, prieten de-al familiei tale, nu? Nu aş da înapoi să bag mâna în foc că tot la fel sunt jefuite şi trezoreriile altor cetăţi.

Am încuviinţat. Totul era limpede. Adevărul nu trebuie să fi fost prea departe de iscusitul raţionament al arhontelui.

— Aş putea să jur că aceasta este metoda, spuse şi Siciniu. Cred că atât consiliul din Delfi, cât şi amficţionia se află în spatele jafurilor. E imposibil ca aşa ceva să se întâmple fără să existe o înţelegere între unii şi alţii.

— Ce gândeşti că-i de făcut? am întrebat nerăbdător.

— Nu cred că hierofantul şi Pitia or să ne primească azi. Cred, Eschil, că va trebui să facem o plimbare… la ceas de noapte. Şi să iscodim ce fac oamenii templului atunci când nu se îngrijesc

de cultul zeului, propuse el cu vădit sarcasm. Aş zice că aici se doarme foarte puţin.

În zori, după ce am lăsat-o pe Eris în grija lui Siciniu, arhontele şi cu mine am pătruns cu grijă în marea de măslini care înconjurau sanctuarul. Am dat un larg ocol, urcând pe muntele abrupt, încercând să ajungem în incinta sacră prin partea sa cea mai înaltă.

Cu sabia prinsă la cingătoare sub *himation,* am pornit în căutarea umbrelor din Delfi.

20
ACERATOS

Am escaladat *peribolul* cel sfânt al sanctuarului, din apropierea Fântânii Casotide, iar odată ajunşi acolo, am coborât ca două năluci. Eu deschideam calea, aplecat de umeri, încercând să păşesc cât mai uşor astfel încât ecoul să nu ne trădeze prezenţa. Puteam să aud limpede răsuflarea întretăiată a arhontelui, a cărei căldură o simţeam pe grumaz. M-am întors spre el. Ochii îi străluceau ca aceia ai unui lup care dă târcoale adulmecându-şi prada.

Ne-am strecurat la adăpostul coloanelor, de-a lungul altarelor şi monumentelor, până când am ajuns la partea din spate a micului templu închinat lui Dionisos. Mangalurile, răspândite în jurul temeliei deasupra căreia se înălţa templul lui Apollo, ne proiectau umbrele atunci când treceam pe dinaintea lor, lungindu-le nemăsurat, până atingeau înălţimea unor ciclopi.

După ce am înconjurat zidul de sprijin al templului, ne-am ascuns sub un povârniş, între Coloana lui Naxos şi Stânca Pitonisei, în apropierea vechiului sanctuar al Geei. De acolo puteam zări, în dreapta noastră, intrările de la Trezoreriile Atenei şi ale Tebei, aflate ceva mai jos, iar în partea opusă, micul templu al Corintului.

— Pare a fi un loc bun, am şoptit.

Temistocle a încuviinţat şi cu un gest cât se poate de grăitor m-a îndemnat să păstrez tăcerea. Răsuflarea noastră forma un norişor dens de aburi care plutea în aer până se risipea. Am rămas într-o linişte neclintită, încleştaţi de pământ ca rădăcinile viguroase ale unui măslin. Noaptea era limpede. Chipul Selenei se ivea după un torent de nori destrămaţi, profilând lanţul munţilor Kirfis care se întindea înaintea noastră ca un uriaş lungit pe spate. Nu ştiu cât timp am stat acolo, întinşi, în

aşteptare. Îmi amintesc doar că am început să simt muşcătura frigului şi a umezelii pătrunzându-mi în oase.

— Mă simt bolnav, arhonte, i-am dat de ştire cuprins de tremur. Ar trebui să ne întoarcem. Nici cucuvelele nu zboară-n noaptea astea. O să înţepenesc de frig.

Temistocle m-a privit pieziş, înfăşurat în mantie. Cred că nici lui nu îi era mai bine. Părea ţeapăn de frig. Ne pregăteam să ne ridicăm şi să plecăm de acolo, când de-a lungul Căii Sacre s-a auzit hodorogitul unui car. Venea dinspre intrarea principală, numită Poarta lui Miltiade, în cinstea arhontelui care ne-a fost căpetenie în ziua atacului nostru de la Maraton.

Peste puţin timp am desluşit carul, prelung, tras de o catârcă ale cărei copite fuseseră înfăşurate în cârpe ca să înăbuşe în parte zgomotul potcoavelor lovindu-se de pietre. Doi oameni păşeau dinaintea animalului, trăgând de hăţuri şi luminându-şi calea cu torţele, în timp ce un al treilea stătea pe capră. S-au oprit în faţa clădirii destinate conducătorilor sanctuarului, iar unul dintre ei, ducându-şi degetele la buze, a scos un sunet ascuţit şi prelung, imitând păsările de noapte. În curând, ca răspuns la semnal, s-au ivit mai mulţi sacerdoţi. I-au salutat pe necunoscuţi şi au pornit-o cu toţii spre intrarea Trezoreriei Tebei. Grilajul a început să scârţâie.

Ceea ce s-a înfăţişat dinaintea ochilor noştri nu a făcut decât să întărească ipoteza formulată de arhonte mai devreme. Bărbaţii au pătruns în templu pentru ca peste câtva timp să iasă de acolo purtând în spate două poveri mari.

— Aţi luat tot? a întrebat unul dintre preoţi cu voce somnoroasă.

— Da, tot, a răspuns cel care părea să fie căpetenia. Ar trebui să mai adunăm ceva şi din Trezoreria Corintului.

Spunând acestea, s-au îndreptat cu pas grăbit spre templul corintienilor, urcând drumul şi

trecând la numai câţiva coţi de locul în care ne aflam noi. Îmi amintesc că inima a început să mi se zbată în piept când, la lumina făcliilor, am recunoscut chipul a doi dintre cei care stătuseră de strajă în faţa casei mele din Atena şi pe al celui de-al treilea, cu care împărţisem ceasurile petrecute în celulă după asasinarea lui Onesilos, tatăl lui Eris.

— Ascultă, Temistocle, ticălosul care vine în urma celorlalţi e Agapias, am şoptit. Ţi-am vorbit despre el. L-am cunoscut în închisoarea Curţii de Justiţie.

— Şşş! Taci dacă vrei să nu fim descoperiţi! a poruncit arhontele pe muteşte.

— Ce mai aşteptăm? Nenorociţii, să ne năpustim asupra lor! De ce alte dovezi mai ai nevoie?

— Pe Zeus, dacă nu eşti mai prost decât am crezut, Eschil din Eleusis! a bombănit. Stăpâneşteţi pornirile vitejeşti, suntem doi contra şase, şi dacă se stârneşte vreo încăierare o să trezim tot sanctuarul! Nu o să ieşim vii de aici!

Mi-am dat seama că arhontele avea dreptate. Strângând din dinţi, mi-am înăbuşit furia care mă cotropea şi am urmărit în continuare şleahta de pungaşi care intrau şi ieşeau necontenit din templu, jefuind Trezoreria tebană fără nicio grijă şi fără să fie opriţi de nimeni.

Peste câtva timp, după ce au pus sacii în căruţă, şi-au luat rămas-bun de la sacerdoţi. Am putut să aud limpede glasul lui Agapias, gros şi supărător, pe când îi spunea unuia dintre cei cu care era în cârdăşie.

— Apollo să vă aibă în pază! a strigat cu chef de glumă. Ne vedem peste câteva săptămâni.

Apoi au dat bice catârcei şi au luat-o spre ieşirea din incinta sacră până când au fost înghiţiţi de întuneric. Când preoţii s-au întors la *Buleuterionul* din Delfi şi au tras uşa după ei, Temistocle şi cu mine ne-am ridicat în picioare. Mă durea tot trupul şi tremuram ca varga. Drumul de întoarcere la han

a fost mai greu decât urcuşul, pentru că amândoi eram amorţiţi de frig şi sleiţi de puteri. Abia mai vorbeam. Eu m-am aflat la un pas de moarte când o piatră crăpată mi s-a prăvălit sub picioare, dar am reuşit să mă prind de un colţ de stâncă şi astfel nu m-am rostogolit până jos.

Când în cele din urmă m-am prăbuşit în patul cel şubred de la Trepiedul Pitiei, nu mi-am găsit odihna. Nu-mi puteam stăpâni şuvoiul de gânduri zănatice care îmi cotropeau mintea ca o melasă.

Pe vârful muntelui Kirfis se auzea urlând un câine rătăcit sau poate un lup. Era un urlet sfâşietor, prin care parcă ar fi implorat însăşi moartea, din înălţimile acelei pustietăţi unde fusese izgonit, să pună capăt singurătăţii lui nesfârşite şi să-l ia cu sine.

În dimineaţa următoare, când un sacerdot al templului ne-a dat de ştire că hierofantul şi Pitia aveau să ne primească peste câteva ceasuri, Temistocle a hotărât să cumpere o capră şi să facă la fel ca toţi cei veniţi să afle profeţii. Am tăiat ramuri de laur, am pregătit cuvenitul *pelanos* şi am pornit să ardem prinosul ritual înainte de a intra în templu.

Am pus ţapul pe altar, dar, când să-l sacrificăm, au venit nişte locuitori din insule care ne-au cerut fără înconjur să le dăm lor întâietate. M-am luat la harţă cu ei din pricina purtării lor grosolane şi am chemat în cele din urmă un preot. Sacerdotul ne-a lămurit că erau cetăţeni din Chios şi că se bucurau de dreptul numit *promanteia,* deoarece insula înzestrase incinta sacră cu o marmură de foarte bună calitate. Pe când aceştia tăiau gâtul animalului, mi-am umplut timpul citind numeroasele inscripţii care acopereau pereţii din jur. Am surâs la vederea avertismentului pe care probabil vreun sacerdot îl gravase în piatră: „E interzis să se ia vinul din incinta sacră.” Şi am rămas pe gânduri când ochii au descoperit aforismele pline de înţeles înscrise la intrarea în

templu. Primul dintre acestea, „nimic prea mult”, un elogiu limpede adus cumpătării ce trebuie să ne călăuzească viaţa; al doilea „cunoaşte-te pe tine însuţi”, un îndemn pe care, în ceea ce mă privea, am încercat întotdeauna să-l împlinesc.

Cei din Chios s-au îndepărtat de altar cu feţele posomorâte. Vărsaseră peste capră un vas de apă rece ca gheaţa, iar animalul abia dacă a tremurat. Era semn rău, căci atrăgea după sine amânarea întâlnirii cu Pitia. Am râs de ei cu o satisfacţie plină de răutate când am văzut că se îndepărtează.

— Capra noastră o să tremure de-a binelea, numai să vedeţi, a spus arhontele.

Siciniu a vărsat o hidrie umplută de la Fântâna Castaliei pe grumazul ţapului care a început să se zbată până s-a prefăcut într-un ghem de păr alb şi aspru. Temistocle i-a tăiat gâtul cu mână sigură. Eris şi-a acoperit faţa. Toţi am fost stropiţi cu sânge.

Am urcat rampa care ducea spre scările pronaosului, anticamera templului. Ne-am spălat cu grijă, ştergând orice urmă de sânge de pe hainele şi mâinile noastre, şi am rămas în aşteptare, printre maiestuoasele coloane dorice ale frontonului. De îndată a apărut un preot, care ne-a spus că numai unul dintre noi avea să fie primit înăuntru. Temistocle a schimbat câteva cuvinte cu el, reuşind până la urmă să-l convingă că nu se putea lipsi de prezenţa mea. Îmi amintesc că Eris m-a privit cu drag când am intrat. Ochii îi surâdeau fără ascunzişuri.

Am intrat în naos, sala imensă ce se deschidea în spatele pragului. Sacerdotul ne-a lăsat singuri. În jurul statuii lui Apollo domnea o linişte neclintită pe care nici eu, nici arhontele n-am îndrăznit să o tulburăm. În această atmosferă încremenită, stânjenit de privirea rece a zeului, care părea să ne scruteze gândurile din înălţime, m-am adunat în mine, copleşit de vină şi de teamă. Umblam încoace şi încolo, păşind iar şi iar pe

acelaşi drum scurt cu capul în jos. Amintindu-mi de inscripţiile de la intrare, m-a cuprins îndoiala dacă într-adevăr ştiam cine eram şi ce căutam acolo.

Profetul pe nume Aceratos s-a apropiat pe nesimţite, făcându-ne pe amândoi să tresărim. Îmi amintesc doar că dintr-odată se afla lângă noi, ţintuindu-şi privirea rătăcită în ochii noştri. Prezenţa lui impunătoare m-a înfiorat. Era un bărbat uscăţiv, cu părul alb şi buze subţiri. În pupilele lui negre ca nişte tuneluri nu părea să se găsească nicio umbră de milă. Toată fiinţa lui părea aspră şi rece. Am încercat să-i apreciez vârsta: avea fără doar şi poate mai bine de şaizeci de ani. Era însă un om viguros, ca un chiparos acoperit de zăpezile iernii.

— Temistocle? a întrebat privind către mine.

Cu un gest grăitor, i-am arătat că se înşelase.

— Eu sunt Temistocle, hierofanule.

— E o cinste să vă primesc în templul lui Apollo, ne-a spus neclintit. Vreţi ca zeul să vă limpezească îndoielile?

M-a surprins că, la auzul unei asemenea întrebări, arhontele a recurs la proverbiala lui ironie când să dea răspunsul. Aceratos nu-mi părea un om cu chef de glume.

— Adevărul e că în clipa de faţă avem puţine îndoieli şi mai multe răspunsuri, a replicat el muşcător.

— Dacă nu aţi venit să cereţi sfatul lui Apollo, atunci ce pricină v-a adus până aici? ne-a iscodit marele preot cu o licărire bănuitoare în privire.

— Viitorul Eladei şi libertatea ei.

A urmat o scurtă linişte care ne-a stăpânit pe toţi deopotrivă.

— Vă rog să grăiţi mai pe înţeles, ne-a cerut sacerdotul. Vorbiţi despre viitorul Atenei? Sau poate despre cel al Spartei, al Tebei sau al Corintului? Viitorul nu e doar unul, arhonte.

— Da, de asta suntem încredinţaţi. Însă, neîndoielnic, doar unul este demn şi de dorit.

— Sunt tot atâtea dorinţe şi interese câte făpturi pe această lume, a rostit Aceratos surâzând trufaş.

Temistocle a încuviinţat şi şi-a schimbat glasul.

— Nu vreau să îţi vorbesc în pilde. Nu duc la nimic, a spus împăciuitor. Pitia de pe acum are răspunsurile la astea. Voi vorbi limpede.

— Te rog.

— Ştii prea bine că peste puţină vreme Xerxes o să dea năvală în Elada şi că sute de mii de bărbaţi îl însoţesc, o armată nemaivăzută care, asemenea unui roi de lăcuste, o să distrugă în înaintarea ei tot ce am clădit.

— Acesta este un viitor posibil, a încuviinţat hierofantul.

— Nu. Acesta este viitorul imediat, fără cale de întoarcere, care ne va lovi pe toţi fără cruţare. Ştii asta la fel de bine ca şi mine. Să nu ne minţim pe noi înşine.

— Numai Apollo ştie necazurile pe care ni le-aduce ziua de mâine.

— Şi s-ar zice că Apollo, în chip straniu, de la o vreme încoace, se bucură să ne vestească o înfrângere zdrobitoare, o catastrofă nemaivăzută.

— De ce ar trebui zeul să prorocească zări înseninate dacă acestea nu se prefiră în depărtare? Veniţi oare cu gând să cumpăraţi vreun auspiciu îmbucurător?

— Pe Zeus că nici în cea mai neagră deznădejde n-aş îndrăzni să-mi însuşesc profeţia fiului său în folosul meu! a exclamat teatral Temistocle, după care, cu vădit sarcasm, a adăugat: Dacă Apollo poftește mai degrabă să-şi acopere fruntea cu tiara de pâslă a regelui pers, nu are decât să o facă!

— Apollo să-şi pună pe frunte *cidaris?* Asta-i blasfemie, arhonte! Măsoară-ţi cuvintele, sunteţi în casa zeului! ne-a dojenit el posomorât, îndreptându-şi degetul arătător spre statuia aflată în spatele lui.

În acea clipă, presimţind vâlvătaia care se aprindea în ochii lui Aceratos, am început să tremur. Nu ştiu cum aş fi scos-o la capăt dacă m-aş fi aflat într-o asemenea împrejurare, când hotărârea cuiva ar fi atârnat de iscusinţa discursului meu. Ştiu doar că, în pofida oricărei aşteptări, Temistocle, fără să renunţe la cuvintele înţepătoare, le-a ascuţit într-atât până a prefăcut aşchiile celor spuse mai înainte într-o cremene tăioasă.

— Blasfemie? Hierofanule, nu încerca să te arăţi înfuriat cu atâta uşurinţă! a rostit ironic. În vremea asta, toată Elada ştie şi cel mai mic amănunt al profeţiilor lui Apollo: „Persia fi-va înfrântă doar după ce sanctuarul din Delfi fi-va jefuit şi prefăcut în pulbere!" Bănuiesc că aţi fost înştiinţat că Xerxes e foarte superstiţios sau cel puţin aşa cred. Va fi luat aminte la cele spuse de oracol. Prorocirea mi se pare vrednică de laudă. E a voastră? Îngăduie-mi atunci să-mi arăt preţuirea ce vi-o port! V-aţi protejat interesele, niciun barbar n-o să îndrăznească să pună piciorul aici!

— Blestemat să fii, Temistocle! Blestemat de o mie şi una de ori! a mugit Aceratos.

Hierofantul şi-a înălţat pumnul, încleştându-l în faţa ochilor arhontelui.

— Nu ai decât să mă blestemi, dar nu te aştepta să tremur din pricina cuvintelor tale de ocară. Dacă Apollo aduce ascultare adoratorilor lui Ahura-Mazda, asta va fi pe placul multora. Nu mai departe, tebanii se vor arăta mulţumiţi. Gândesc că toţi aristocraţii mucezi din Teba se văd de pe acum în chip de satrapi credincioşi regelui pers. E trist să constaţi că printre noi şi-au făcut cuib atâtea vipere şi trădători. Dar chiar şi viperele s-ar răsuci în ascunzătoarea lor dacă ar şti ce se petrece aici în Delfi.

Cuvintele lui Temistocle au risipit ca prin farmec furia lui Aceratos. Supărarea i s-a transformat într-o clipă în neîncredere. Aş jura

chiar că o umbră de teamă i-a străbătut chipul. Mi-am dat seama că se străduia din răsputeri să se stăpânească şi să-şi pună zăgaz vorbelor:

— Ce insinuezi, arhonte? a îngăimat preotul.

Temistocle a surâs. Şi-a îndepărtat privirea de cea a sacerdotului şi a început să se învârtească în jurul lui, cu mâinile strânse la spate şi ochii pironiţi în dalele pardoselii.

— Cred că ar trebui să ne liniştim. Îmi pare rău că nu am început cu dreptul, s-a scuzat arhontele dintru început, dând curs apoi unui lung monolog. Să dăm uitării unele lucruri. Să lăsăm la o parte ceea ce ar putea spune vreodată grecii, în privinţa însemnătăţii pe care a avut-o acest oracol în momentul cel mai important al istoriei lor. Dacă soarta nu îi va surâde, Elada va fi şi peste cincizeci sau o sută de ani la fel de dezbinată cum este şi astăzi. E curios, suntem uniţi de zei, ba încă şi de limbă şi multe obiceiuri, dar nu ne cunoaştem unii pe alţii şi suntem nepăsători faţă de semenii noştri. Astfel încât cred că, în privinţa asta, puteţi rămâne liniştiţi şi să profeţiţi mai departe ce vă trece prin minte, mereu se vor găsi state, regi şi aristocraţi care să se arate mulţumiţi de prorocirile lui Apollo. Multe dintre cetăţile care alcătuiesc amficţionia s-au chezăşuit perşilor, dându-le pământ şi apă. Înţeleg că Delfiul nu vrea să le stea împotrivă. De aceea, eu nu voi vorbi decât în numele Atenei.

Pentru Atena, mare preot, voi face tot ce-mi stă în putinţă.

Arhontele şi-a întrerupt discursul şi s-a oprit în faţa lui Aceratos, care în tot acest timp rămăsese încremenit. L-a privit drept în faţă, căutând printre pliurile chitonului. A scos de acolo un papirus înfăşurat şi i l-a întins.

— Ce-i asta? a întrebat buimăcit sacerdotul.

— O profeţie! îl lămuri cu glas vesel arhontele. Mai bine zis, două profeţii! Cred că ar trebui să le citiţi. Asta ne-ar scuti de multe vorbe fără rost.

Aceratos s-a arătat neîncrezător. L-a privit cu coada ochiului pe Temistocle, care s-a dat la o parte cu acelaşi zâmbet pe buze. Cred că şi eu m-am dat câţiva paşi înapoi ca să scrutez cu mai multă uşurinţă trăsăturile marelui preot pe când ochii lui parcurgeau rândurile pe care eu le cunoşteam de la un capăt la altul.

Cum era de aşteptat, uimirea îi cuprindea tot mai mult faţa pe măsură ce citea cele scrise. Pe când se pregătea, fără doar şi poate, să protesteze, arhontele i-a luat-o înainte:

— Sunt sigur că Apollo nu va avea nimic împotrivă să prorocească ceva atât de cumplit şi înspăimântător precum ceea ce ai citit. Nu-i aşa? După cum vezi, nu e chiar atât de departe de ceea ce nemilosul destin se încăpăţânează să reverse asupra noastră!

— Eşti nebun, arhonte, acum mi-e limpede! a mormăit hierofantul.

— Nebun? Nebun spui? a scrâşnit printre dinţi Temistocle cu o grimasă dispreţuitoare. Da, e putinţă.

Întotdeauna am fost puţin nebun… îndeajuns ca să merg până la capăt indiferent de consecinţe. Însă toate la vremea lor.

— Am înţeles bine oare? Vreţi ca Pitia să prorocească asta?

— Da, întocmai, încuviinţă arătând spre papirus. Vei vedea de ce. De nu va fi astfel, îţi spun ce-o să se întâmple. Sunt înzestrat şi eu c-un oarecare dar al prorocirii. În câteva săptămâni, Atena va trimite la Delfi o delegaţie oficială de sfetnici. Poţi să-ţi închipui ce o vor întreba acei *theopropoi* pe Pitia. Dincolo de felul în care e scrisă, încearcă să ne lămurească în ce chip trebuie să purtăm războiul ce se apropie cu paşi repezi. Profeţia pe care trebuie să le-o dai e cea dintâi de pe acest papirus. Întrucât e atât de cumplită şi de înfricoşătoare, nu o să îndrăznească să se întoarcă în cetate purtând un

asemenea răspuns funest, astfel încât or să ceară atunci un al doilea oracol…

Privirea hierofantului se îndreptă din nou asupra năucitoarelor cuvinte înscrise pe papirus.

— „Un zid de lemn… o singură şi neînfrântă fortăreaţă”? a citit el încercând să se încredinţeze că într-adevăr aşa stătea scris.

— Da, aceasta e. Profeţia zidului de lemn…

— Ce vreţi să spuneţi cu acest zid de lemn? Vreţi să ridicaţi o îngrăditură de lemn în jurul Atenei?

— Da, întocmai. O îngrăditură nemaiîntâlnită, a afirmat arhontele neclintit.

Auzind acestea, expresia circumspectă a lui Aceratos s-a risipit, fiind înlocuită de una ironică.

— Îmi pare rău, dar acest oracol nu vă poate sprijini într-o pricină atât de delicată, arhonte, l-a prevenit el. Ce o să se întâmple dacă nu veţi reuşi să-i înfrângeţi pe barbari? Furia celor care vor supravieţui măcelului sau laţului sclaviei se va abate asupra Delfiului pentru a fi prorocit o strategie atât de nesocotită!

— Ei bine, Delfiul va putea întotdeauna să se dezvinovăţească spunând că profeţia a fost greşit interpretată, căci răspunsul lui Apollo e tulbure şi întunecat.

— Nu o să vă ajut.

— Am spus că le voi lua pe rând. Şi cred că a venit vremea să mai fac un pas, a continuat Temistocle cu gravitate. Ascultă-mă, Aceratos. Dacă nu mă vei sprijini, am să convoc o reuniune a tuturor membrilor amficţioniei. Îmi pot închipui cum o să reacţioneze când o să afle că unii dintre ei, cu ajutorul sau cu tăcerea voastră, care înseamnă practic acelaşi lucru, jefuiesc trezoreriile din Delfi. Vor începe cercetările. Cei care se îngrijesc de templu nu doar că fură din odoarele aduse zeilor, dar tot asupra lor atârnă şi uciderea unui arhonte atenian, a unui funcţionar şi a unui giuvaiergiu. Ştiu chiar mai multe decât crezi.

În jur s-a lăsat o linişte de moarte. Marele preot, cu chipul răvăşit, părea a nu mai fi în stare să rostească niciun cuvânt. Asprimea lui de la început se risipise, fiind înlocuită de spaimă. Temistocle, neclintit precum statuia lui Apollo, continua să-l înfrunte cu privirea.

— Vrei să auzi mai multe, Aceratos? îl întrebă sceptic. Pot să-ţi vorbesc despre documentele furate din arhivele Atenei, acelea în care sunt consemnate cui aparţin darurile adunate în tezaurul nostru. Sunt încredinţat că asemenea liste au dispărut şi din registrele altor cetăţi. Nu îmi va fi greu să fac cercetări. Sau poate că ai vrea să-mi spun părerea în privinţa metodei folosite atunci când s-a înfăptuit acest jaf blasfemator. E iscusit, fără îndoială.

— Nu puteţi să dovediţi nimic! strigă ameninţător Aceratos.

— E-adevărat. Va fi greu şi va fi nevoie de mult timp şi de îndelungă strădanie. Şi vă ajută faptul că războiul e gata să izbucnească. Dar războaiele nu ţin o veşnicie, Aceratos…

— În războaie mor mulţi…

— Da, mulţi… O să ţin seama de asta şi o să-mi păzesc spatele cât mai bine cu putinţă, să fii încredinţat. Oricum, ia aminte: dacă refuzi să mă ajuţi acum, pe Zeus dacă nu voi da ordin să înceapă o cercetare oficială. Asta înseamnă că cetatea Atenei va trimite în zilele următoare judecători, inspectori şi o trupă de soldaţi să păzească locul de-acum înainte. Şi tot atunci voi cere şi altor cetăţi să facă întocmai. Scandalul, în lipsa unor probe concludente, care se vor ivi, să n-ai nicio îndoială, va pune capăt şi firavei încrederi de care se mai bucură sanctuarul.

Hierofantul a surâs.

— Prea bine. Vrei să-i înşeli pe atenieni cu un oracol? Ceea ce-mi ceri se va împlini, deşi cred că în curând o să vă căinaţi amarnic! a rostit el, după

care a plesnit de două ori din palme, ecoul răsfrângându-se înzecit de măreţia locului.

Iureşul încleştării mă lăsase fără suflare şi copleşit de nelinişte. Nu am putut decât să admir încrederea în sine şi neclintirea arhontelui, chiar dacă mă întrebam cum aveau să se termine toate acestea. I-am privit îndelung. De-acum nu se mai înfruntau, păreau să se ignore reciproc.

Un sacerdot a sosit cu pas iute, alertat de zgomot. Marele preot i-a şoptit ceva la ureche; acolitul a încuviinţat şi s-a retras degrabă în interiorul templului.

— Urmaţi-mă, vă rog, ne-a spus Aceratos cu o strălucire plină de răutate în ochi. Veţi fi cei dintâi care pătrund, după mulţi ani, în inima acestui loc.

Am mers pe urmele lui, înconjurând marea statuie a lui Apollo, străbătând o zonă cufundată în penumbră, unde cu greu puteam să desluşesc siluetele coloanelor şi capitelurilor. Ochii noştri s-au îndreptat spre o lumină plăpândă ce plutea pe deasupra dalelor, la câţiva coţi depărtare. Era o deschidere rectangulară, o trapă în spatele căreia nişte scări se afundau în miezul pământului. În mersul nostru spre adâncuri, un miros straniu, care părea mai degrabă o răsuflare fetidă, ne-a lovit simţurile.

Temistocle şi cu mine am coborât uluiţi chiar până în centrul Pământului, acolo unde răsună copleşitorul glas al zeilor şi se poate auzi tânguirea titanilor îngropaţi în Tartar.

21
PIATRA SFÂNTĂ

Infernul se află tot atât de departe de pământul pe care trăim pe cât se află acesta de cer. Dacă ar fi ca Zeus să arunce o nicovală de bronz din neatinsele înălţimi ale Olimpului, îmi spunea bunicul, aceasta s-ar rostogoli vreme de nouă zile şi nouă nopţi până ar ajunge pe pământ în a zecea zi de călătorie. Tot astfel, dacă nicovala s-ar prăvăli spre înneguratele şi nepătrunsele adâncuri ale Tartarului, ar străbate o cale la fel de lungă înainte de a cădea în cea mai întunecată văgăună a Cosmosului.

Din *aditon,* cripta lui Apollo din Delfi, se pot contempla capitelurile ce ţin tăriile cerului şi temeliile din străfunduri ce sprijină uscatul şi mările.

Ochii mei au întârziat în a se obişnui cu palida lumină din peştera sacră. Am păşit pe dibuite aproape, temându-mă să nu mă împiedic şi să nu cad dintr-o clipă în alta.

Abia dacă puteam să întrezăresc silueta ceţoasă a lui Temistocle, pe care îl urmam mai degrabă pentru că îi simţeam prezenţa decât pentru că l-aş fi văzut. Apoi, treptat, contururile acelei lumi subterane, neştiute şi neîngăduite s-au dezvăluit simţurilor mele. Bolta criptei era cu neputinţă de desluşit, învăluită în ceaţă, ca un covor cenuşiu aflat deasupra noastră. Pereţii erau de piatră goală, spre deosebire de ceea ce se întindea la dreapta mea, unde mai multe rânduri de piatră şlefuită păreau să ocrotească o veche rană sau crăpătură a pământului.

Peste tot plutea o uşoară fosforescenţă chihlimbarie. Vreo câteva vase cu tăciuni fumegau. Am crezut că am simţit aromă de laur aprins, dar nu aş fi putut să jur; tot ce pot să spun e că şipotul inconfundabil al apei m-a făcut să-mi îndrept

privirea spre un firicel care izvora dintr-o spărtură şi se pierdea într-un canal îngust.

Umblam buimăcit, ca un străin într-o lume nouă şi necunoscută. Deodată, am simţit mâna arhontelui apucându-mă de braţ. Când m-am întors spre el, acesta m-a îndemnat să privesc în jos, la o crăpătură nu foarte mare în locul unde ne aflam noi, care continua într-o linie capricioasă care despica toată întinderea aceea în două. Chiar în mijloc, acolo unde se adâncea mai mult în pământ, am desluşit un trepied din bronz, neclintit şi înalt, pironit deasupra genunii.

— Unde este Aceratos? am îndrăznit să murmur tulburat.

— Nu ştiu, Eschil. Parcă l-a înghiţit pământul.

M-am oprit şi mi-am frecat ochii chinuiţi de o usturime supărătoare. Capul mi se învârtea şi gâtlejul era într-atât de uscat de parcă urma să se prefacă în pulbere. Am înţeles că toate acestea erau din pricina aburilor sulfuroşi ce ieşeau din adâncimile prăpastiei.

În acea clipă în care, bâjbâind buimac, rătăceam pe marginea abisului, m-am oprit, cuprins de groază şi uimire, dinaintea maiestuoasei prezenţe a lui *Omphalos.*

Am vrut să spun ceva, dar nu am putut. Mă aflam în faţa pietrei sacre aruncate de vulturii sloboziţi de Zeus la marginile lumii atunci când s-au întâlnit în zbor. Piatra care era buricul Pământului, centrul Universului, poarta mistică deschisă spre toate dimensiunile şi planurile Cosmosului.

M-am minunat de frumuseţea ei, fără a mă simţi capabil să-i împărtăşesc asta şi arhontelui. Piatra, de formă ovală şi teşită în partea de jos, se afla pe un piedestal de marmură albă, sub care, după cum am auzit povestindu-se de atâtea ori, Apollo a adunat cenuşa marelui şarpe Python – stăpânitorul Delfiului de la începutul veacurilor.

— *Omphalos*... l-am auzit din spatele meu pe Temistocle cu glasul copleşit de admiraţie.

Am încuviinţat fără să mă clintesc. Ochii mei, obişnuiţi în cele din urmă cu lumina săracă a peşterii, priveau fascinaţi la minunata dăltuire în piatră, închipuind o strânsă ţesătură sau o nepătrunsă împletitură de lanţuri care-i uneşte pe oameni şi pe zei în visele şi în viaţa lor pământeană.

Vocea autoritară, gravă şi înfricoşătoare a lui Aceratos a străpuns ca un tunet vraja de neînchipuit revărsată de piatra aceea asupra sufletelor noastre.

— Aţi venit până aici, cu gând să schimbaţi cursul destinului.

S-a ivit din beznă ca un zeu negru şi s-a proptit în faţa noastră.

— Aristonice vă ştie dinainte voia, a mai rostit, arătând înspre trepiedul din bronz.

Silueta întunecată şi uscăţivă a Pitiei a apărut dintr-un cotlon al criptei. Înainta cu pas împleticit, şovăielnic, încât aş fi putut jura, văzând-o împiedicându-se, că era ameţită de băutură, dacă nu i-aş fi zărit pentru câteva clipe privirea rătăcită, ca o deschizătură spre o altă lume, haotică şi înspăimântătoare.

Am simţit cum aceasta, pe când îmi întorcea privirea, m-a cuprins în mreje până m-a închis în cercul hieratic al pupilelor ei. În acest timp m-am gândit că era foarte bătrână, că pielea ei părea să nu-şi mai amintească lumina zilei şi că trebuie să fi fost nespus de frumoasă în tinereţe.

Ca prin farmec, glasul ei mi-a răspuns, răsunând în adâncul cugetului meu: „întocmai, Eschil, sunt tot atât de bătrână ca lumea, întunecată şi luminoasă precum începuturile şi urzelile ei, pe care le cunosc şi le prevăd. Nu te înşeli, am fost frumoasă înainte, abia dacă a trecut de-atunci o clipă.”

Faptul că o puteam auzi pe Aristonice fără ca aceasta să fi deschis măcar gura m-a tulburat peste măsură. M-am simţit descoperit în faţa ei şi lipsit de apărare. Nu era groază, ci ceva mult mai adânc şi mai neliniştitor.

A băut dintr-un vas scobit şi, adunându-şi poalele tunicii lungi, s-a urcat cu o neaşteptată sprinteneală pe trepied. Cu greu am desluşit ce ţinea în mâini, dar, atunci când am văzut-o ducându-şi degetele la gură şi mestecând, mi-am închipuit că trebuie să fi fost nişte frunze de laur.

A rămas cu ochii mijiţi, ignorându-ne prezenţa. Temistocle şi cu mine păream două statui. Am zărit silueta lui Aceratos, ceva mai încolo: preotul încerca să se topească în penumbră.

— Venirea voastră m-a silit să-l mai întreb un lucru tainic pe zeu, a rostit Aristonice în cele din urmă. Am remarcat că de această dată glasul era omenesc, chiar dacă vorbele ei nu păreau să trădeze vreo emoţie. Şi mi-a răspuns, aşa cum o face întotdeauna.

— Spune-ne, Pitia, ce ţi-a zis Apollo? o întrebă Temistocle.

— Că îndrăzneala voastră are un preţ, a grăit ea, scuipând restul de frunze.

Pentru prima dată de când intraserăm în criptă, arhontele şi cu mine ne-am privit de-a dreptul, fără ocolişuri, căutând să ne încredinţăm de cele auzite.

— Ce preţ pune Apollo pe propria-i prorocire? am cercetat-o eu, tremurând, fără să mă pot stăpâni, ca o frunză în vânt.

— Chiar şi cu un amănunt fără însemnătate dacă schimbi destinul cunoscut numai de zeu ce ţi-a fost menit dinainte, e o îngâmfare nesăbuită de care numai nebunii şi vitejii sunt în stare. Şi poate că voi sunteţi aceste două lucruri deopotrivă.

Aristonice şi-a pecetluit buzele pentru puţină vreme. Tăcerea ei mi s-a părut neliniştitoare. M-am gândit să găsesc scările şi să ies din peştera lui

Apollo, gata să-mi las chiar şi prietenul în voia sorţii, dar am înţeles că era prea târziu.

— Ce cere în schimb zeul? a iscodit-o grabnic Temistocle, chinuit şi el de aceeaşi nerăbdare care mă rodea şi pe mine.

— Apollo vrea să vă cunoaşteţi destinul! a rostit Pitia. Să umblaţi pe propriile urme tot restul vieţii voastre!

— Cum? am bolborosit neîncrezător.

— Tu, Temistocle, fiul lui Neocles, ascultă ce are Apollo să îţi spună.

Privirea Pitiei s-a acoperit de un văl întunecat şi sumbru; degetele ei osoase s-au încleştat pe braţele trepiedului. Capul i-a căzut în piept. Părul s-a lăsat ca o cortină, acoperindu-i în întregime faţa, iar glasul i-a răsunat în străfundurile pământului.

Trecătoare fi-va gloria scutului Atenei,
mama cea bună vitregă va fi,
căderea unui lacedemonian îţi va vesti pieirea,
surghiunit şi singur vei rătăci peste mări şi ţări,
defăimat şi hăituit de propriul neam,
vei mânca din mâna duşmanului tău
până în ziua în care îţi vei arde măruntaiele
şi pe pământ străin ţi se va pierde amintirea…

Chiar dacă arhontele a ascultat profeţia lui Aristonice fără să se întunece la chip, pot să depun mărturie că frica i s-a vădit în ochi pentru câteva clipe, atât timp doar cât să treci un prag. De îndată, pe buze s-a zugrăvit un zâmbet neîncrezător şi din ochi i s-a revărsat o strălucire trufaşă. Am înţeles că primea fără înconjur provocarea.

Fără a se clinti câtuşi de puţin de pe trepiedul unde stătea cocoţată într-o stranie postură, Pitia mi-a grăit mie de această dată:

— Cât despre tine, Eschil din Eleusis, fiul lui Euforion, Apollo îţi dă de ştire că te va ajunge o moarte care pluteşte încet în înălţime, că răzbunarea lui te va afla oriunde te vei ascunde şi

că piatra lui Zeus îţi va vesti durerea. Apoi m-a mustrat cu glas tunător: Zeul îţi porunceşte să atingi piatra şi să vezi ceea ce încă nu a fost scris!

O scuturătură nervoasă mi-a străbătut tot trupul, asemenea unei plesnituri de bici în străfundul fiinţei mele. Am simţit cum mi se înmoaie genunchii şi că mai mult ca sigur aveam să cad doborât, cu faţa la pământ. Dar şi de această dată mâna fermă a arhontelui mi-a venit în ajutor: m-a prins cu hotărâre de braţ şi m-a sprijinit ca să nu mă prăvălesc pe când de-acum mi-era cu neputinţă să fac deosebire între ceea ce se petrecea aievea şi ce era închipuire.

— Eschil, am ajuns până aici, mi-a şoptit el mustrător. Zidurile se iau cu asalt… ai de gând să te prăbuşeşti acum? Să nu faci asta!

— Eu…

— Să nu faci asta, Eschil. Ţi-e teamă de moarte? Ţie, unui maratonian?

— Nu mi-e teamă să mor, dă-mi o spadă şi-ţi voi arăta.

— Şi-atunci?

— Mă înspăimântă necunoscutul.

Temistocle a surâs. Aş putea să jur cât mai am de trăit că nu a fost un zâmbet de mândrie. Zâmbetul lui era uşor, împăciuitor, s-ar putea spune chiar blând.

— Apollo îţi ordonă să atingi piatra sacră! a tunat din nou glasul lui Aristonice.

De mii de ori de-a lungul vieţii mele mi-am adus aminte ceea ce a urmat. Am dat înapoi, întărindu-mi voinţa cu hotărârea arhontelui, într-o stare vecină cu delirul. Piatra lui Zeus strălucea; părea că prinde viaţă şi că zvâcneşte, închizând în sine o lumină neobişnuită ce creştea în strălucire pe măsură ce paşii mei se apropiau de ea.

Temistocle mi-a dat drumul. Eu am întins braţul până ce degetele i-au atins pielea stranie. Temistocle şi cu mine ne-am uitat unul la altul

pentru ultima oară, cu o privire parcă de rămas-bun. Şi, într-un fel, aşa a şi fost.

— Hai, Eschil, nu te speria, destinul ni-l scriem singuri.

Am suspinat tulburat.

Am închis ochii şi am atins piatra.

Mintea mi s-a aprins, copleşită de un ocean de lumină. Am căzut în gol, timp care mi s-a părut o veşnicie cuprinsă într-o zvâcnire a sângelui, în inima unei clipe; prăvălindu-mă din poala aurită a zeilor, ca o nicovală grea de bronz, călătorind din vârful celui mai înalt capitel al Olimpului până la temeliile din străfunduri pe care se sprijină Pământul, în întunecimea Tartarului.

Apoi m-am pierdut.

După ce m-am cunoscut pe mine însumi.

CARTEA A II-A
ÎNTOARCEREA REGELUI REGILOR

Memoriile lui Eschil despre Războaiele Medice

22
DIMINEAŢA ÎN SARDES

Va fi trecut mult timp înainte ca Temistocle şi cu mine să ne hotărâm să vorbim deschis despre cele întâmplate în măruntaiele sanctuarului sacru al lui Apollo din Delfi. Amândurora ne-a fost greu să cuprindem tâlcul. Ajuns aici cu povestirea, voi spune doar că atunci când am deschis ochii, după o vreme care a ţinut în închipuirea mea cât o clipă, am întâlnit privirea verde şi îngrijorată a lui Eris, care veghea răbdătoare la căpătâiul patului meu sărăcăcios din hanul Trepiedul Pitiei.

Şi-a petrecut degetele mătăsoase pe fruntea mea, netezindu-mi părul, apoi şi le-a lăsat să lunece într-o mângâiere şerpuitoare pe chipul meu, după care m-a sărutat. Atunci am ştiut fără umbră de îndoială ceea ce destinul ne hărăzise amândurora.

Dar pe toate acestea le voi lămuri când va veni vremea. Mai târziu.

Acum însă trebuie să istorisesc, ca să desăvârşesc cercul povestirii, despre zilele de aşteptare încordată dinaintea sosirii regelui regilor şi despre felul cum l-am înfruntat într-o luptă care a implicat deopotrivă vitejie şi viclenie.

În vremea când troienele acelei ierni, reci şi aspre cum puţine mi-a fost dat să văd, începuseră să se topească, strădaniile lui Temistocle îşi arătau primele roade. Abia dacă l-am văzut în săptămânile ce au urmat întoarcerii noastre din Delfi. Am ştiut din edictele răspândite în mai multe locuri din Atena că revocase legea ostracismului ce apăsa asupra multor cetăţeni iluştri, foşti adversari de-ai lui. Astfel, printre cei întorşi din exil se număra şi Aristide cel Drept, arhontele pe care eu îl preţuiam atât de mult. Din cele spuse de unii şi de alţii, am izbutit să aflu la puţin timp după aceea că arhontele făcuse scurte călătorii până la Egina şi Trecena. Şi că, printre

altele, se apucase să cerceteze pe îndelete, palmă cu palmă, ţinutul Salaminei şi alte insuliţe aflate în apropierea ţărmului nostru. El stăruise ca în cea de-a doua din profeţiile pe care le încredinţasem lui Aceratos să scriu o aluzie cât se poate de limpede la insula pomenită. Iar eu i-am dus cererea la îndeplinire cu sârguinţă, chiar dacă nu am înţeles-o câtuşi de puţin. Aşa stăteau lucrurile cu Temistocle: se afla mereu cu doi paşi înaintea celorlalţi, orânduind parcă lucrurile ce aveau să vină. Acum, pe când notez toate acestea la lumina opaiţelor, în casa mea din Gela, nu pot decât să afirm că priceperea şi agerimea lui nu aveau pereche. Însă, după cum prorocise Aristonice, avea să umble tot restul vieţii păşind pe propriile-i urme.

Dintre numeroasele îndeletniciri şi urzeli din acele zile, cea mai iscusită a fost, fără îndoială, aceea de a izbuti să strecoare mai multe iscoade în rândurile barbarilor; mai mult, culme a îndrăznelii, una dintre acestea a ajuns chiar în cortul lui Xerxes. Chiar dacă niciodată nu am aflat numele trimisului arhontelui, aş putea să jur că a fost vorba despre Diceus, un atenian, fiul lui Deocides, un exilat care a ştiut cum să câştige încrederea regelui persan. Infiltrarea unei iscoade ateniene trebuie să fi fost o strădanie tare anevoioasă, întrucât şi alte cetăţi mai încercaseră, zadarnic însă, aceasta. Perşii dovedeau o nespusă grijă de a se descotorosi de ochii şi urechile străinilor. În lunile în care regele regilor s-a aşezat cu tabăra în Sardes, după adunarea de la Corint, trei dintre slujbaşii noştri au fost descoperiţi. Au fost supuşi la chinuri cumplite, însă în cele din urmă au scăpat din mâinile perşilor ca prin minune. Când i s-a dat de ştire lui Xerxes că urmau să fie ucişi, acesta a poruncit să fie aduşi înaintea lui. A hotărât să le cruţe viaţa, spunând că astfel aveau să aducă mărturie demnă de crezare despre mulţimea nemăsurată a armatei sale. A dat ordin să fie purtaţi pe tot câmpul unde se

desfăşurase aceasta, astfel încât să vadă cu propriii lor ochi puterea lui de neimaginat. Abia apoi le-a dat drumul. În alte împrejurări însă nu s-ar fi întâmplat una ca asta şi niciodată nu am mai fi aflat ce li s-a întâmplat. Lăudat fie Zeus, iscoadele lui Temistocle nu au fost descoperite şi astfel ne-au dat în continuare de veste încotro şi în ce fel se mişca duşmanul.

Prin urmare, tot ceea ce voi istorisi în continuare despre cele întâmplate în rândurile barbarilor am putut afla prin aceşti martori necunoscuţi, care şi-au primejduit viaţa încredinţând mesaje ţăranilor şi păstorilor, pe măsură ce se apropiau de Elada, amestecaţi în mulţimea năvălitorilor.

Odată cu zilele calde de primăvară, când de-acum se putea umbla în voie pe drumurile şi trecătorile din Mezia, Frigia, Tracia şi Macedonia, regele satrapilor s-a gândit că venise vremea să înainteze şi a dat ordin armatei să se pună în mişcare. Mulţimea, care adăsta pe o întindere nu mai mică de treizeci de stadii în inima Sardesului, s-a ridicat în picioare, şi-a scuturat amorţeala şi, făcând o larmă asurzitoare, a început pregătirile de plecare.

Niciodată nu am ajuns să aflăm numărul exact al diviziilor, oştirilor, hoardelor, mercenarilor şi noroadelor din alcătuirea armatei lui Xerxes. Se pare că generalii din fruntea acestui şuvoi covârşitor, străduindu-se să îndeplinească întocmai dorinţa tiranului, au căutat un mijloc fără greş de a ţine socoteala oştenilor, însă tot nu au izbutit. Am aflat că încercaseră o asemenea numărătoare anevoioasă în timpul lungului lor drum, şi anume atunci când au ajuns în Abidos, aflaţi de-acum în apropierea Hellespontului. În acel loc s-au pornit să construiască o îngrăditură în jurul celor zece mii de Nemuritori, floarea armatei persane. Cei zece mii de bărbaţi au rămas îngrămădiţi unii în alţii ca nişte vite ceasuri întregi, în timp ce dulgherii îi împrejmuiau bătând ţăruşi. De îndată ce au

terminat gardul, Nemuritorii au ieşit de acolo ca să intre alţii, şi tot aşa, până când toţi bărbaţii au fost număraţi. Unii spun că s-a pierdut socoteala când au trecut de opt sute şaptezeci şi cinci de mii, alţii că, înainte de a renunţa la numărătoare, aceasta trecuse bine de un milion.

Dar la mulţimea nemaivăzută de soldaţi se adăuga, cum era de aşteptat, puhoiul de sclavi, servitori, cărăuşi, genişti, tacticieni, fierari, vizitii, dulgheri, pedeştri, ţărani şi ţiitoare care veneau pe urmele lor, pe lângă corăbierii din cele o mie două sute de trireme ce navigau în vremea aceasta de-a lungul coastei.

În ajunul plecării, când toate pregătirile erau încheiate, Xerxes, aflat pe tronul lui de aur şi fildeş, înconjurat de toţi curtenii, a privit din înălţimea colinei cum se desfăşurau rândurile tuturor popoarelor care îi urmaseră chemarea.

Zice-se că ochii i-au strălucit de mândrie când mezi şi perşi deopotrivă s-au petrecut pe dinaintea lui, îmbrăcaţi în tunici negre cu mâneci măiestrit colorate, cu capetele acoperite de tiare din piele şi fetru. Se apărau cu zale ca solzii de peşte, ţineau în mâini lănci scurte şi scuturi din nuiele împletite, purtau la cingătoare tolba plină cu săgeţi de trestie, la spate arc semeţ, iar de coapsă stătea prins pumnalul. După aceştia urma puzderia de cizi, hircani şi asirieni, aceştia din urmă mânuind arme asemănătoare cu cele ale egiptenilor, pe lângă buzduganele de lemn ghintuite cu fier.

S-au ivit dinaintea regelui regilor şi bactrii, şi sciţii, care şi-au ridicat securile de luptă în strigăte asurzitoare, în urma cărora au venit arii, părţii şi gandarii, apoi caspii, sarangii neîmblânziţi şi viteji, uţii şi paricanii cu strania lor înfăţişare.

Soarele ajunsese la zenit când detaşamentele arabe s-au închinat dinaintea stăpânului lumii. În urma norilor de praf pe care îi ridicaseră aceştia veneau etiopienii, acoperiţi cu piei de leu şi de panteră, spoiţi pe o jumătate a trupului cu alb, iar

pe cealaltă jumătate cu cărămiziu; erau urmaţi de batalioanele libiene, de frigieni, plafagoni, traci şi multe alte neamuri.

Spectacolul măreţ oferit de pedestraşi era continuat de optzeci de mii de călăreţi, două mii de cvadrige de război şi zece mii de africani aburcaţi pe spinarea înaltă a cămilelor.

Niciodată atâtea triburi şi popoare nu se uniseră sub acelaşi stindard.

Mardonius era căpetenia supremă a uriaşei oştiri. Era secundat în îndatoririle sale de numeroşi generali şi comandanţi, mulţi dintre aceştia fiind fraţi şi rude ale regelui satrapilor. Hidarnes era strategul aflat în fruntea temuţilor Nemuritori.

Se spune că Xerxes s-a cutremurat la vederea mulţimii necuprinse de trupuri, oceanului acela pestriţ şi furios de lănci îndreptate spre cer. Demaratus, un renegat izgonit mai înainte vreme de pe tronul Spartei, care călătorea alături de barbari în chip de sfetnic al acestora, a povestit cum regele, contemplând măreaţa desfăşurare de forţe, văzând tot pământul împânzit până departe în zare de oameni, a plâns tulburat. Când l-au întrebat care era pricina lacrimilor vărsate, acesta le-a răspuns mohorât: „Mă gândeam cât de puţin îi este dat omului să trăiască. Oare e cu putinţă ca din armata aceasta necuprinsă aflată acum înaintea noastră nimeni să nu mai rămână în viaţă după un veac?”

Xerxes şi-a înălţat sceptrul şi a dat ordinul de plecare. Au pornit la drum, ca un uriaş piton ce se târăşte zile întregi în căutarea hranei, înaintând istovit pe când holdele creşteau, iar primăvara se prefăcea în vară. Cei care i-au văzut trecând de pe înălţimile stâncilor şi colinelor spuneau că vreme de trei zile mulţimea barbarilor nu a încetat să li se perinde pe dinainte.

În drumul lor de neoprit aveau să pârjolească pământul şi să secătuiască râuri şi lacuri întregi până ce le-au sleit de tot.

23
LACRIMI DE SÂNGE

Într-o zi, pe înserate, în vreme ce îmi orânduiam scrierile şi răvaşele în cilindri de piele şi desagi, s-a ivit la poarta casei un car mânat de un sclav al familiei mele. Bărbatul adusese o scrisoare de la mama pentru mine şi fratele meu, în care îşi mărturisea neliniştea: după câteva rânduri scurte despre cât de înnegurat i se înfăţişa viitorul, ne îndemna să punem în car tot ce aveam mai de preţ în casa noastră din Atena. Am surâs înţelegând că părinţii mei, de teama năvălirii barbarilor, duseseră grosul bunurilor şi vitelor de pe moşia noastră din Eleusis într-o peşteră ascunsă, aflată la hotarul pământurilor noastre, un adăpost sigur pe care mult-iubitul şi neuitatul Cinegiros îl descoperise pe vremea copilăriei noastre, pe când hoinăream prin împrejurimi.

Mărturisesc că tot într-acolo se îndreptau şi gândurile mele în privinţa tragediilor pe care le scrisesem, meditând la locul în care ar fi fost mai ferite.

Uimit de firul tainic care unea fără greş cugetul şi sufletul meu de al mamei, nu am şovăit în a încredinţa slujitorului rodul muncii mele de ani de zile în timp ce Latona şi Democedes adunau tot ce aveam mai de preţ în Atena.

Abia dacă se îndepărtase carul vreo cinci coţi pe drumul de întoarcere spre Eleusis, când a sosit fratele meu în fugă, gâfâind din greu. Părea îngrozit.

— Aminias, s-ar spune că Tisifona, Megera şi Alecto, cumplitele furii, sunt pe urmele tale! am glumit.

— Mai rău de-atât! Ascultă, frate, îngăimă el, încovoindu-se istovit. Această zi e nefastă, e ziua pieirii noastre. Suntem pierduţi, Eschil!

— Hai, linişteşte-te şi lămureşte-mă ce se întâmplă, l-am rugat.

— Înainte de revărsatul zorilor m-am întâlnit cu Tisias şi Brison pe palestra Cinosargesului, ne pregăteam de luptă, aruncând suliţe, în timp ce Erginos şi Agrades, care au ajuns ceva mai târziu, luptau straşnic corp la corp.

— Mă ţii pe jar…

— Cu asta ne îndeletniceam când ţipetele lui Estesileu ne-au întrerupt antrenamentul.

— Cine este acest Estesileu? Nu cred că îl cunosc.

— Ba îl cunoşti, este efebul de loc din Teos, într-o vreme curtat deopotrivă de Temistocle şi de Aristide cel Drept, de la care a pornit fără urmă de îndoială toată gâlceava dintre ei.

— A, da, acum îmi amintesc. Ce-i cu Estesileu?

— A dat năvală înspăimântat, strigând că statuile zeilor plângeau cu lacrimi de sânge.

Am ascultat tulburat cele istorisite.

— Toţi cei care ne aflam în arenă am alergat cât am putut de repede în piaţa cetăţii. Străzile care duceau spre agora începuseră să se umple de oameni. Crede-mă, toate privirile erau pline de uimire şi de groază. Dimineaţa i-a găsit pe zei scăldaţi în sânge. Zeus, Apollo, Dionisos, Demetra şi Atena, toate statuile erau însângerate.

— Zeus să ne aibă în pază!

— Dar asta nu e totul… ascultă doar…

— E de-ajuns, Aminias, suntem pierduţi!

— Taci şi ascultă, căci ceea ce am a-ţi spune acum nu face decât să ne încredinţeze că această cetate e sortită pieirii, şi zicând acestea mă apucă de chiton într-o stare vecină cu nebunia. Dinaintea unei asemenea privelişti, noi, cei aflaţi în agora, le-am cerut sacerdoţilor să ne lămurească. Preoţii au urcat pe Acropole în căutarea unui auspiciu prielnic, iar noi i-am urmat. I-au adus pitonului din Erecteion prinos din turte cu miere şi un miel tânăr şi fraged, de doar câteva zile, dar şarpele cel mare

tot nu a ieşit din vizuina lui. Animalul behăia neliniştit, presimţind, se pare, că i se apropie sfârşitul. După o aşteptare încordată, şarpele şi-a scos capul uriaş şi, după ce s-a uitat îndelung la miel, neclintit ca o statuie, a refuzat ofranda şi s-a vârât din nou în ascunzişul lui.

— S-a întors lumea pe dos. Am atras mânia zeilor, îmi amintesc că am rostit.

— Hai, vino cu mine, trebuie să vezi asta cu ochii tăi! m-a îndemnat cuprins de înflăcărare.

Ne-am îndreptat spre agora cu pas grăbit. Nu mi-a fost greu să-mi dau seama că tot ceea ce-mi povestise Aminias era adevărat. Statuile întâlnite în trecerea noastră erau pline de sânge, un sânge întunecat şi gros, care se prelingea de pe chipurile divinităţilor până pe soclu şi apoi se întindea încet pe lespezi şi trepte ca un nestăvilit ocean al nenorocirii.

Era de parcă de pe înălţimile neatinse ale Olimpului o ploaie de sânge s-ar fi revărsat asupra Atenei. O ploaie roşie, tăcută, ca un blestem.

Frica se pogorâse peste întreaga cetate. Negustorii îşi lăsaseră socotelile neîncheiate, nu se mai auzeau râsete, nimeni nu mai stătea la taifas, nu se mai vedeau copii alergând spre şcoală cu tăbliţele de ceară sub braţ. Nimic nu mai era ca înainte, în nimic nu mai aflai alinare. Mulţimea plângea şi se ungea, prosternată, cu sângele pe care îl vărsau zeii. Peste tot erau numai plânset şi jale, deznădejde şi durere.

Am izbutit să-i zărim pe maratonieni. Stăteau adunaţi unii lângă alţii, ca un ghem, înconjuraţi de norodul care se strânsese în faţa treptelor Buleuterionului şi templului lui Zeus.

— Eschil, prietene, aş vrea să spun că mă bucur să te văd, dar mi-ar fi cu neputinţă într-o zi ca aceasta, când nu avem nicio pricină de bucurie, m-a salutat Brison îndurerat când m-am alăturat lor.

Încredinţat că nimeni nu mă vedea, am schimbat cu el o privire plină de înţeles.

— Dacă asta ne va aduce scăparea şi îi va câştiga pe zei de partea noastră, poate să cadă asupră-ne orice pedeapsă şi oprobriu, am murmurat.

Erginos, Coridon şi toţi ceilalţi m-au îmbrăţişat îndureraţi. Prietenia ce ne unea, adâncă şi nepieritoare, părea singura alinare la acel ceas de cumpănă, singurul nostru sprijin.

— Acum ce are să se întâmple? a întrebat Aminias.

— Nu ştim. Nimeni nu ştie nimic. Mulţi membri ai Consiliului celor Cinci Sute s-au închis în clădire să delibereze, a rostit Tisias, ridicând din umeri.

— L-a văzut cineva pe Temistocle? am întrebat pe când scrutam marea agitată de chipuri şi trupuri care împânzise locul, în căutarea arhontelui. Ar fi nimerit să aflăm ce crede despre toate acestea.

— Da, l-am văzut intrând în Buleuterion cu câţiva membri ai *Bule*… ne-a lămurit Agrades, care umbla dintr-o parte în alta, adunând zvonuri de peste tot.

— Aş da orice să aflu ce se pune la cale înăuntru! a exclamat fratele meu arătând spre clădire. Uşile rămâneau închise. Un pumn de oameni înarmaţi până în dinţi păzeau intrarea.

— Nici gând! Fără îndoială că sunt la fel de buimăciţi ca şi noi, am glumit eu.

Dimineaţa a trecut neînchipuit de încet. Dar nimeni, oricât de nefastă se anunţa ziua şi oricât de grea era aşteptarea, nu a părăsit agora. Ba dimpotrivă: locul s-a umplut şi mai mult, încât a început să clocotească de oameni care se strângeau unii în alţii ca vitele.

Când de acum ne închipuiam că nicio lămurire nu avea să ne mai spulbere îndoiala, s-a auzit zarvă din capătul Căii Sacre. Toate privirile s-au întors, încercând să vadă de unde pornea zvonul. La puţin timp, am văzut trei bărbaţi care înaintau cu greu, croindu-şi drum cu pumnii şi coatele prin mulţime.

Să răzbată până la treptele clădirii guvernului era o adevărată faptă vitejească, dar au izbutit în cele din urmă. Unul dintre cei trei s-a întors cu faţa la norod şi a strigat:

— Atenieni, ascultaţi-mă! a rostit cu glas de tunet. Ascultaţi ce am să vă spun! Mulţi mă cunoaşteţi, sunt Androdamos, fiul lui Latragoras! Vin din Delfi, Apollo a vorbit! Păstraţi-vă cumpătul, o să dezvălui Consiliului cele spuse de oracol, veţi fi înştiinţaţi la timpul cuvenit!

Am profitat de faptul că mulţimea mai ostoise din strânsoare, în timp ce asculta cuvintele trimisului, ca să mă apropii cât de mult am putut de clădirea guvernului. Peste câtăva vreme, s-a deschis uşa dublă a Buleuterionului şi s-au ivit mai mulţi arhonţi, printre care se afla şi Temistocle. De îndată ce au ieşit, din toate gâtlejurile au izbucnit huiduieli asurzitoare. Paznicii şi-au încrucişat sarisele ca să împiedice mulţimea să ia clădirea cu asalt.

— Temistocle! am urlat eu de câteva ori din toţi rărunchii.

Arhontele m-a zărit şi mi-a făcut semn să mă apropii. Mi-a fost nespus de greu, dar în cele din urmă am reuşit, strecurându-mă pe sub zidul de lănci şi scuturi ca o şopârlă.

— Eschil, cred că ţi se cuvine să fii de faţă la ceea ce are să se întâmple! mi-a strigat în ureche.

L-am urmat cu o expresie de durere pe faţă, căci până să ajung la el din toate părţile se revărsase asupra mea o ploaie de îmbrânceli cumplite. Porţile s-au închis imediat în urma noastră, însă chiar şi aşa era aproape cu neputinţă să fie ferită clădirea guvernului de zarva care domnea în piaţă.

Gradenele Consiliului celor Cinci Sute erau pline-ochi. Pentru o clipă am crezut că cei care trebuiau să hotărască asupra destinelor noastre erau tot la fel de nedumeriţi, dacă nu chiar mai mult decât norodul care aştepta afară. S-ar fi zis că membrii *Bule* o luaseră razna, se certau şi se

răsteau unii la alţii, provocând o larmă asurzitoare, asemeni vuietului crâncen ridicat deasupra câmpului de luptă când falangele pornesc la atac.

Temistocle şi-a pus mâinile pe umerii lui Androdamos şi i-a deschis cale până în mijlocul sălii. Apoi, a lovit din palme de mai multe ori până când a izbutit să atragă atenţia tuturor.

— Trimişii s-au întors de la Delfi! a dat de veste. Să păstrăm liniştea şi să ascultăm prorocirea zeului!

Nu exagerez câtuşi de puţin dacă spun că niciodată nu au amuţit atâţia oameni într-un timp atât de scurt.

Androdamos s-a arătat întristat pe când ceilalţi aşteptau cu încordare. Era un bărbat, din câte mi-e cu putinţă să-mi amintesc, mărunt şi firav, care fără îndoială nu ar fi fost în stare să ducă greutatea unei paveze de bronz. Însă nu i-a şovăit glasul atunci când în sfârşit s-a hotărât să vorbească.

— Am dus la îndeplinire cele cerute de consiliu. Să nu creadă nimeni că mi-a fost lesne întoarcerea în Atena purtând în cuget povara a ceea ce am să vă spun acum, ne-a prevenit. Mai degrabă aş îndura cel mai cumplit blestem decât să vă vestesc nenorocirile viitoare profeţite de oracol…

Un murmur de uimire a străbătut incinta. Androdamos a scos un papirus din cilindrul de piele care îi atârna la cingătoare. L-a desfăşurat cu solemnitate, a tras aer în piept şi a început să citească, în mijlocul unei crâncene încordări.

Ascultaţi, nefericiţilor! De ce rămâneţi neclintiţi?

Lăsaţi-vă casele, părăsiţi meterezele cetăţii!

Fugiţi în colţurile cele mai îndepărtate ale lumii!

Căci nu va rămâne nevătămat nici capul, nici trupul, nici mâinile sau picioarele, nimic nu va

rămâne neatins, ci va fi dat pierzării sau pârjolit de
foc, zdrobit de Ares care furios loveşte din caru-i
de luptă sirian.

În goana lui năvalnică multe întărituri şi
fortăreţe or să cadă şi multe temple şi altare or să piară
în flăcări, iar chipurile zeilor, scăldate în sudoare şi
înfiorate de spaimă, lumina zilei or vedea-o acoperite
de sângele căzut din înălţimi, vestind nenorociri fără de număr.

Atenieni, lăsaţi-vă pământurile sfinte şi fiţi viteji
înaintea necazurilor ce-or să vină…

Chiar dacă mi-ar fi dat să trăiesc tot atâţia ani câţi mi-au fost hărăziţi până acum, mă îndoiesc că voi mai lua parte vreodată la o scenă atât de cutremurătoare şi plină de deznădejde precum cea care a urmat atunci când a tăcut trimisul. Tulburarea şi teama au pus stăpânire pe membrii adunării. Îmi amintesc că mulţi au fost cei care, ridicându-se în picioare, au început să bolborosească rugăciuni, acoperindu-şi feţele cu mâinile şi smulgându-şi bărbile; unii, ici şi colo, îi îmbrăţişau pe cei aflaţi lângă ei cu deznădejde, de parcă şi-ar fi luat rămas-bun; alţii, vlăguiţi, cu chipurile descompuse şi privirea pierdută, se prăbuşiseră în gradene.

Profeţia lui Apollo era zdrobitoare. Şi începuse să se împlinească: în acea noapte, zeii vărsaseră lacrimi de sânge.

Nu era lucru uşor să faci întreaga adunare să amuţească şi să-şi vină din nou în fire, însă Temistocle a izbutit aceasta cu răbdare şi îndelungi

strădanii în urma cărora era cât pe ce să-şi piardă vocea.

— Nu vă mai căinaţi, atenieni! Unde vă este vitejia la care vă îndeamnă însuşi Apollo? Nu vom izbândi nimic dacă nu suntem în stare să hotărâm cu toţii felul în care ne vom împotrivi unui asemenea blestem! a strigat din răsputeri, înfruntând toate privirile. Şi imediat, întorcându-se spre trimisul care nu se clintise de la locul lui, l-a dojenit: Pe Zeus, Androdamos, nu pot să cred că ai primit o profeţie atât de cumplită! Nu i-ai cerut profetesei îngăduinţa de a-l mai întreba o dată pe zeu?

— Ba da, aşa am făcut, răspunse acesta mohorât. I-am adus prinos de ramuri de măslin şi l-am rugat să ne mai dea o profeţie. Aici se află răspunsul.

— Dacă nu se întrezăreşte nicio urmă de speranţă, ar fi mai nimerit să n-o citeşti, a strigat din gradene unul dintre membrii consiliului.

Însă adunarea a cerut să afle de îndată cea de-a doua profeţie pe care o făcuse Pitia.

Androdamos a desfăşurat atunci un alt papirus.

— Hai, citeşte! l-a zorit Temistocle.

Nu poţi, Palas Atena, să-l înduplecI pe Zeus,
stăpânul Olimpului, oricât de numeroase şi meşteşugite
ţi-ar fi rugăminţile.
Îţi voi mai rosti totuşi o prorocire crâncenă precum oţelul.
Ascultă: când pământurile lui Cecrope şi Valea
Citeronul fi-vor cotropite, atunci Zeus cel atotvăzător
îţi va dărui un zid de lemn, o singură şi neînfrântă
fortăreaţă prin care va veni scăparea pentru tine şi fiii tăi.

Însă fii cu băgare de seamă să nu aştepţi nepăsătoare
puhoiul nestăvilit al oştirilor călări ce se abate
asupră-ţi din continentul învecinat.
Dimpotrivă, retrage-te, întoarce-le spatele. Să n-ai
vreo îndoială, într-o zi vei putea să le ţii piept.

Ah, Preasfântă Salamină!
Tu vei nimici rodul femeilor
Când seamănă Demetra
Sau când e vremea să adune.

Reacţia adunării faţă de cea de-a doua profeţie nu s-a lăsat aşteptată.

— Ce înseamnă asta – un zid de lemn? a izbucnit unul. Cum va opri un simplu zid de lemn o asemenea năvală?

— Fără îndoială că face trimitere la Acropole! a răspuns un consilier. Vă amintiţi că într-o vreme a fost înconjurată de o întăritură din lemn. Apollo ne dă de veste că trebuie să ne adunăm puterile pe înălţimile Acropolei!

— Neghiob mai eşti, bun de nimic! Cum poţi să ceri ca toată mulţimea să se adune acolo ca într-o cursă de şoareci? a urlat furios un altul. Or să ne pârjolească de vii, o să murim de foame şi de sete!

În mijlocul zarvei uriaşe ce se stârnise, s-a ridicat Epicide din Eufemidos, unul dintre membrii consiliului, căruia i se dusese vestea de demagog fără pereche. Pe când vorbea acesta, am observat că Temistocle, care nu lăsa niciodată lucrurile făcute pe jumătate, era tot mai uimit.

— Cum e cu putinţă să fiţi atât de orbi? Solon v-ar fi ciomăgit până v-ar fi rupt spinarea, grămadă de netrebnici! i-a mustrat el cu asprime. Flota ateniană, acesta-i zidul de lemn! Flota e singura şi neînfrânta fortăreaţă despre care ne vorbeşte Apollo!

Temistocle ne-a prevenit la ultima adunare de pe colina Pnyx!

— Zici dar să ne îmbarcăm cu toţii? Ţi-s minţile la fel de rătăcite ca ale arhontelui, Epicide! au izbucnit mai mulţi la unison.

Temistocle a intrat în dispută cu iuţeala fulgerului.

— Pe Zeus, încetaţi cu nimicurile astea! a strigat făcându-i pe ceilalţi să amuţească. Ceea ce trebuie să facem e cât se poate de limpede: femeile, copiii şi bătrânii Atenei trebuie duşi la adăpost pe insulele şi coastele vecine. Egina şi Trecena sunt gata să-i primească. Iar cei care se văd în stare s-apuce vâslele sau s-arunce lancea să se pregătească pentru lupta pe mare.

— Eşti un nerod, Temistocle, un prost şi jumătate! l-a contrazis unul. Cum poţi să ceri ca navele Ligii din Corint, vreo trei sute de toate, să înfrunte mai bine de două sute de mii de trireme persane?

— Niciodată nu le vom putea învinge în luptă deschisă pe mare, e-adevărat! Dar vom putea izbuti la Salamina! a răspuns arhontele vehement.

— Dar oracolul a spus că la Salamina va fi nimicit rodul femeilor, s-a amestecat un altul.

— E drept că oracolul a spus că binecuvântata Salamină va nimici rodul femeilor, însă vorbeşte despre duşmani! Niciunde nu spune Salamina blestemată! a încercat Temistocle să-i liniştească. Gândiţi-vă doar, perşii or să ajungă la porturile noastre la vremea când se seamănă şi se adună recoltele, de aceea se pomeneşte de Demetra! În faţa coastelor Aticei, uriaşa flotă barbară nu va mai fi de niciun folos! Îi vom strivi de stânci!

Dezbaterea a fost lungă şi încrâncenată, dintre cele care nu se uită uşor. Cum nu era loc pentru prea multe interpretări ale profeţiei Pitiei, Consiliul celor Cinci Sute a încuviinţat în cele din urmă că doar flota grecească avea să apere Elada de cea mai cumplită nenorocire. În timpul disputei,

în care nimeni nu a fost cruţat sau lăsat la o parte, l-am văzut pe Temistocle apărându-şi viclenele uneltiri cu o înflăcărare căreia nu i-a lipsit în nicio clipă avântul. La sfârşit, când a fost înfrântă orice rezistenţă, iar planul arhontelui era sprijinit de acum de aproape toţi membrii *Bule,* s-a pus şi întrebarea cui ar trebui să-i revină rolul de strateg al flotei.

— Cine are să fie în fruntea corăbiilor noastre de luptă? a întrebat un aristocrat cu glas stins şi semne vădite de oboseală pe chip. E de la sine înţeles că Euribiades, spartanul, va fi conducătorul suprem, dar căpetenie pe mare trebuie să alegem un atenian.

Niciunul dintre cei care păreau să aibă virtuţile cuvenite pentru a duce la capăt o asemenea sarcină nu a îndrăznit să se ridice. Responsabilitatea era uriaşă. Toţi înţeleseseră faptul că, dacă aveau să dea greş în asemenea împrejurări, în care viitorul nostru se afla în joc, aceasta ar fi însemnat cea mai mare dezonoare. L-am cercetat pe Temistocle. Cu o răbdare de vulpe care îşi pândeşte prada, aştepta în tăcere ca toţi cei aflaţi acolo să renunţe la slujbă. Dar, spre mirarea lui şi a mea, cel care a ales-o a fost Epicides.

În timp ce arhontele se pregătea să protesteze, consiliul deja îi acceptase candidatura.

Cele două profeţii ale lui Apollo, la fel ca toate cele petrecute în acea zi în cetate şi dezbătute în clădirea adunării, aveau să umble din gură în gură. Aş putea să jur că la căderea serii nu mai era om din Atica sau din Atena care să nu cunoască cele întâmplate şi să nu tremure de frică.

După câteva ceasuri de somn înviorător, când de-acum străzile se goliseră de oameni, iar încordarea se mai risipise, am ieşit din casă cu băgare de seamă şi m-am îndreptat spre Poarta Acharnae. Temistocle locuia în acea parte a oraşului, într-o casă râvnită de mulţi. Un slujitor

îndatoritor mi-a îngăduit să intru şi m-a însoţit până în androceu.

Mi-am dat seama că ajunsesem ultimul. Tisias, Brison, Agrades şi Erginos se aflau şi ei acolo, tolăniţi confortabil, veseli şi bând vin. Temistocle, întins pe divan, era întruchiparea însăşi a izbânzii.

— Eschil, ce zi mare! a rostit ridicând craterul şi poftindu-mă astfel să mă alătur petrecerii lor. Am izbutit, bătrânul meu prieten!

— Da, suntem învingători, am răspuns eu şovăitor, dar nu de tot…

— Te referi la Epicides şi la slujba lui de strateg?

— Da.

— Nu-ţi face griji, m-am ocupat deja de asta. Când am ieşit din Buleuterion, i-am oferit o sumă mare de bani, pe care bineînţeles că a acceptat-o. Mâine, când Epicides o să se retragă din funcţie, o să mă prezint eu. Totul merge ca uns. Acum, hai să bem.

Mi-am privit toţi prietenii, maratonienii, în timp ce îmi turnau vin şi apă în cupă. Lipseau însă Coridon şi fratele meu Aminias. Niciunul dintre cei doi nu ar fi acceptat să fie amestecat într-o asemenea uneltire. Rezervele lor, pe care toţi le vedeam de nezdruncinat din pricina convingerilor religioase, ar fi putut să ne primejduiască planul.

— Nicicând atât de puţini nu au izbutit să facă atâtea! a proclamat arhontele. Trebuie să ne lămuriţi cum aţi petrecut în noaptea asta, prieteni.

Tisias şi Brison au izbucnit deopotrivă în râs.

— Puteţi să vă închipuiţi prea bine! Totul a fost până la urmă scăldat în sânge, de ţi se întorcea stomacul pe dos! a mărturisit Tisias printre hohote, arătând cu înţeles spre prietenul lui nedespărţit. O piele jupuită i-a plesnit în cap când am aburcat-o pe statuia lui Apollo. Să-l fi văzut numai şi ţi se zbârlea părul de frică!

— Dar ce puteţi să-mi spuneţi despre piton? a întrebat Temistocle zâmbind.

— Blestemat să fie! a răspuns nu fără ironie Agrades. Erginos şi cu mine am aruncat ceasuri în şir cu găini în îngrăditură. Lighioana le-a înghiţit pe toate. N-a mai lăsat nici penele. Săptămâni bune de-acum încolo nu cred c-o să mai poftească la nimic.

După hohotele de râs care au umplut androceul, am rămas tăcuţi cu toţii. Temistocle s-a ridicat în picioare şi ne-a privit grav. Privirea lui arzând neîmblânzită părea să întrezărească viitorul.

— Ascultaţi-mă, maratonieni, ne-a spus pe un ton solemn de parcă ar fi repetat lucruri ştiute. Nimic din ceea ce am făcut nu va fi dezvăluit nimănui. Niciodată. De aceea nu trebuie să ne aşteptăm la vreun cuvânt de mulţumire. Dar vreau să ştiţi că îndrăzneala noastră va salva Atena. Doar două drumuri se deschid înaintea omului atunci când soarta îl loveşte împingându-l în prăpastie. Ori aşteaptă cele ce au să vină şi se lasă şters fără cruţare de pe faţa pământului, ori, plin de hotărâre şi aprins de vitejie, se aruncă năvalnic în luptă, fără să-i pese de mulţimea duşmanului, de câmpul neprielnic sau de auspiciile nefaste. Să nu uitaţi că aşa am învins la Maraton şi tot aşa vom învinge şi acum.

Temistocle şi-a ridicat craterul privindu-ne cu mândrie.

— Să bem în noaptea asta. Să bem pentru groaza care domneşte în Atena! a strigat cu glas răsunător.

Şi toţi, în picioare, l-am imitat.

„Să bem în cinstea Atenei îngrozite!” am strigat cu toţii într-un glas.

24
NOI VISE

În zilele noastre, darul tălmăcirii viselor pare să se fi pierdut pentru totdeauna. Îmi amintesc că Galateea, bunica mea, o femeie care, în ciuda înfăţişării ei firave, nicicând n-a fost bolnavă, mai păstra încă ştiinţa de a tâlcui toate câte se întâmplă în împărăţia himerică pe unde ne preumblăm atunci când Helios îşi ascunde faţa. Pe când eram copil, auzeam adesea dimineaţa cum bunica îi povestea mamei tot ceea ce văzuse cât timp petrecuse în negurile nopţii. Spunea că în această stare de moarte aparentă zeii ne şoptesc la ureche şi ne dăruiesc viziuni lămuritoare despre cele ce au fost sau cele ce-au să vină. Cred că bunica ar fi fost o profetesă desăvârşită. Era înzestrată şi cu alte daruri pe care puţini le mai au acum. Când vreo grijă venea să tulbure orânduirea lucrurilor, punea o întrebare, urmând un ritual nemaivăzut, după care, aşezată la umbra unui măslin, contempla ceasuri în şir cum se perindau norii pe cer. Prin schimbătoarele lor linii, norii îi trimiteau mereu răspunsuri limpezi.

— Stai de vorbă cu norii, bunico? obişnuiam eu s-o întreb.

— Cu norii şi cu tot ce ne înconjoară, Eschil.

— Dar eu nu aud nimic, bunico, îi spuneam eu cuprins de rezerva mea naturală.

— Asta-i pentru că nu ştii să asculţi.

— Spune-mi tu cum faci.

— Ei bine, nu-i chiar aşa de greu, mi-a explicat. Toate lucrurile pot să răspundă dacă păstrezi tăcerea şi îţi ascuţi auzul şi văzul. Vrei să-ţi arăt?

— Da.

În acele clipe ne aflam în curtea casei. Bunica a privit în jur. Ochii ei, mici şi neliniştiţi, au măturat împrejurimile atât de cunoscute. Toate se aflau la locul lor, neclintite, învăluite într-o pace adâncă.

Nici măcar cântecul păsărilor nu se auzea, iar vântul rece şi umed se oprise.

— Prea bine, atunci să vedem. Pune o întrebare, m-a îndemnat ea. Şi, dacă niciuna nu-ţi tulbură mintea, atunci rosteşte o afirmaţie, ceva ce crezi că e adevărat şi de care vrei să te încredinţezi.

M-a surprins. Nu aveam nimic de lămurit, aşa că în cele din urmă am început să formulez răspunsuri care mi se păreau de nezdruncinat. Cu câteva ceasuri în urmă, pedagogul meu, pe când îmi vorbea despre zeii mai de seamă, afirmase că nimic nu se petrece fără voia lui Zeus, cel mai mare dintre ei.

— Nimic nu se petrece fără voia lui Zeus! am rostit eu cu seriozitate copilărească.

Chiar în acea clipă, un stol de ciocârlii a zburat deasupra casei noastre stârnind o larmă veselă. S-au ivit deodată, dinspre partea dreaptă a atriului, şi au dispărut ca prin farmec. Galateea a surâs.

— Vezi? Aşa-i precum ai grăit! a rostit cu mândrie. Ciocârliile zic că e adevărat. Zeus e atotputernic, lăudat fie-i numele! Să nu uiţi asta niciodată!

— Dar… nu a fost decât o întâmplare, bunico, m-am împotrivit eu.

— Greşeala e să crezi în lucruri întâmplătoare, Eschil, m-a corectat ea. Nimic nu se petrece fără rost. Ceea ce crezi că-i întâmplare sau noroc nu-i decât o lege ce nu ne e menit să o înţelegem. Tu ai rostit un gând, şi toate din jurul tău l-au încuviinţat, ţi-au răspuns. Lumea ne răspunde la întrebări, ne vorbeşte. Ascult-o întotdeauna.

Nu ştiu dacă influenţa bunicii mele din acei ani s-a vădit hotărâtoare pentru a-mi ascuţi anumite virtuţi sau puterea de a simţi asemenea lucruri. E drept însă că, dintr-o pricină pe care nu pot s-o înţeleg, visam adeseori, iar atunci când mă trezeam îmi aminteam ceea ce văzusem şi trăisem în timpul somnului. Niciodată nu am povestit cuiva ceea ce mi s-a întâmplat pe vremea când eram foarte tânăr.

Intr-o după-amiază de vară, m-am lăsat cuprins de o dulce toropeală sub un umbrar răcoros, când deodată Dionisos s-a înfăţişat înaintea mea. A venit surâzător, încununat cu mlădiţe fragede de viţă-de-vie, în carul lui tras de pantere. M-a privit ţintă, curios şi în acelaşi timp vesel, şi mi-a vorbit cu voce blândă de copil. Zeul mi-a spus multe, dar când am deschis ochii mi-am amintit doar de un singur lucru care mă tulburase peste poate: „Tu, Eschil, trebuie să scrii, m-a îndemnat încredinţat pe deplin de cele spuse. Operele tale vor fi pomenite în veac. Nu-ţi irosi timpul cu alte îndeletniciri. Scrie, Eschil, scrie.”

Cred că am împlinit ceea ce mi-a şoptit zeul în acea zi. Nu totdeauna m-a întovărăşit mulţumirea de cele scrise. Este o trudă ingrată şi solitară, dar pe care am dus-o la îndeplinire ca şi cum, dintre toate cele de sub cer, numai aceasta ar fi fost nepreţuită.

Ţin să lămuresc aceste lucruri încredinţat fiind că în prima parte a vieţii noastre, înainte ca lumea, cu toate greutăţile şi sastisirea ei, să închidă porţile magiei, reuşim să auzim şi să tâlcuim zvonurile tainice pe care cerul ni le dăruieşte. Apoi, prinşi în treburi mărunte, lipsite de însemnătate, ne pierdem darul de a înţelege semnele care ne înconjoară şi de a tâlcui visele din timpul nopţii. De altfel, într-o zi, mi s-au risipit visele. Am încetat să mai visez până în ziua în care, în sanctuarul din Delfi, am atins piatra sfântă şi toate simţurile mi s-au redeşteptat din amorţeală.

Am tresărit în toiul nopţii şi am deschis ochii. În casă domnea liniştea. M-am ridicat în capul oaselor şi am ştiut că tocmai în acea clipă Eris plângea. O văzusem plângând. Gemea încet, făcută ghem, ca un copil părăsit. Trecuseră aproape două luni de la întoarcerea noastră de la Delfi, fără ca eu să găsesc vreun prilej potrivit s-o vizitez şi s-o întreb ce mai face.

Îmi iertam faptul că nu mă mai îngrijisem de ea încercând să mă conving că numeroasele îndeletniciri care îmi umpleau timpul erau pricina acestei îndepărtări. Dar, după ce i-am văzut în vis amărăciunea, am înţeles că nu făceam altceva decât să amân o hotărâre care mi se părea stânjenitoare.

De dimineaţă, m-am dus acasă la Eunice. Cei doi bărbaţi tocmiţi de Temistocle s-o păzească pe Eris stăteau de strajă la poartă. M-au salutat cu glasuri aspre şi m-au lăsat să intru.

Eris se afla în curtea centrală, pregătind mâncarea la mangal. În aer plutea un miros îmbietor. Câteva pâini de orz aurii fuseseră lăsate la răcit pe masă. Ea nu mi-a simţit prezenţa, însă o mogâldeaţă de copil care se juca puţin mai încolo cu un zmeu împodobit cu conturul înaripatului Pegas m-a văzut imediat.

— Cine eşti? m-a întrebat el cu un glăscior vesel.

Atunci s-a întors şi Eris.

— Eu sunt Eschil. Dar tu?

— Numele meu e Castor.

— Pe zei! Puţini au fost argonauţii care l-au întrecut în vitejie! E-un nume vrednic de cinste, voinice, l-am încredinţat eu în glumă.

Apoi m-am întors spre Eris care mă privea senină.

— Găteşti? Miroase foarte bine.

— Da, fac de mâncare, spuse aruncând o privire iute spre cazan. Castor e nepotul lui Eunice. Stă cu noi de o săptămână.

Eris îl privi pe copil cu coada ochiului, în timp ce acesta se apucase iar să înalţe zmeul în vânt. Apoi rosti aproape în şoaptă:

— Mama lui a murit. A rămas singur.

— Îmi pare nespus de rău.

— Nu-ţi face griji, i-e bine aici. Avem mare grijă de el.

Am rămas tăcut, fără să ştiu ce aş mai fi putut spune.

— Eunice nu-i aici, a plecat acum câteva zile, şi nu cred să se întoarcă prea curând. Gândesc că ai venit s-o vezi, s-a grăbit ea să adauge.

— Nu, nu am venit s-o văd pe Eunice. Pe tine am venit să te văd.

— Pe mine? a întrebat amuzată. Ei, atunci va trebui să fac onorurile casei şi să poftesc la masă un asemenea oaspete de seamă.

— Nu-mi trebuie onoruri, nu vreau să-mi porţi de grijă, o să mănânc ce mănânci şi tu. Ce găteşti acolo?

— Nişte păsat cu legume, sturzi fripţi şi turte cu miere.

M-a privit încă o dată şi s-a aşezat pe bancă în faţa focului.

— Vrei să mă ajuţi? Ar fi de adus nişte apă de la fântână şi de umplut hidria.

Am făcut ceea ce-mi ceruse şi am scos o căldare cu apă proaspătă. Apoi m-am aşezat alături de ea, privind vrăjit felul în care mânuia cratiţele.

— S-ar zice că n-ai mai văzut femeie să gătească, mi-a spus ea zâmbitoare, urmărindu-mă cu coada ochiului. De ce voiai să mă vezi, Eschil?

— În noaptea aceasta, în vis, te-am văzut plângând.

Eris a încetat să mai amestece în mâncare şi s-a întors spre mine.

— De unde ştii că plângeam?

— Nu ştiu cum mi se întâmplă toate acestea, dar de vreo câteva zile văd lucruri stranii în vis, lucruri care se întâmplă acum sau care se vor petrece în viitor.

— E drept, în noaptea asta am plâns. Dar nişte lacrimi în plus nu au însemnătate.

— Spune-mi… de ce eşti tristă?

— De ce vrei să ştii?

— Pentru că mă frământă soarta ta.

— Nu-i adevărat, nu-i nevoie să fii curtenitor cu mine, Eschil. Nu trebuie.

— Ba da, nu mint. Dacă nu am venit să te văd nu e pentru că nu aş fi vrut… doream aceasta din tot sufletul meu.

— Atunci de ce?

Mi-am dat seama că vorbele ei erau de fiecare dată tot mai bine ţintite. Fiecare întrebare mă împingea tot mai mult în adâncul labirintului, zăgăzuindu-mi orice cale de scăpare. Chiar fără să-şi dorească acest lucru, Eris se purta ca un judecător neînduplecat.

Simţeam că era mai puternică decât mine. Am surâs dezarmat.

— Pentru că de fiecare dată când mă aflu în preajma ta mi-e tot mai greu să mă depărtez de tine.

Şi-a ţintuit ochii ei verzi într-ai mei pentru scurtă vreme, după care a început să adune tăciunii sub trepied.

— Nu te-ai înşelat. În noaptea asta, ca în multe altele, am plâns… a şoptit ea. Plâng pentru că sunt singură, pentru că am rămas singură şi nu ştiu ce mă aşteaptă. Uneori, plâng de furie pentru că mi-am pierdut tatăl, alteori, de neputinţă, pentru că mă simt ca o prizonieră.

— Prizonieră?

— Da, prizonieră în casa asta, Eschil! Prizoniera străjilor care mă păzesc de parcă aş fi o piesă nepreţuită dintr-un plan ascuns! îmi răspunse tulburată. Mă simt ca într-o colivie. În unele dimineţi, mă îmbrac, îmi pun podoabele şi îmi spun că voi trece acest prag ca să mă duc la piaţă cu un coş de nuiele… Ştii? Îmi plăcea să merg în piaţă după cumpărături. Acum nici măcar asta nu mai pot face.

— Eris, trebuie să ai răbdare. Războiul care se apropie pe toate le-a întors pe dos.

— Ştiu asta.

— Ascultă. Am aflat multe despre ceea ce li s-a întâmplat tatălui şi unchiului tău, am spus încercând s-o liniştesc. Dar o să fie cu neputinţă să ducem căutările la bun sfârşit cât timp o să ţină războiul. În curând o să se dea un decret, într-o săptămână sau două o să fie făcut public. Va trebui să părăsim Atena, Eris. Vom lăsa Atica întreagă şi cetatea noastră în mâinile barbarilor.

— Da, am auzit. Numai despre asta vorbeşte Eunice. E cumplit.

— Dar războiul n-o să dureze o veşnicie, crede-mă. Îl vom găsi pe cel care a dat poruncă să-ţi fie ucis tatăl şi va plăti pentru faptele sale cu propria lui viaţă, i-am promis.

— E-adevărat c-o să fim duşi în Egina şi Trecena?

— Da, tot norodul o să fie dus de aici. Dar vă va fi bine.

— Tu ce vei face?

— Voi merge la luptă. Voi lupta alături de Temistocle până când nu va mai rămâne niciun pers pe pământurile noastre. Ne vom lupta cu toţii, până la cel din urmă.

— Pot să te rog ceva?

— Poţi să-mi ceri tot ce vrei. Aş face orice pentru tine.

— Nu e mult ce îţi voi cere. Vreau să-mi făgăduieşti – şi pe măsură ce buzele i se mişcau, glasul ei devenea tot mai mângâietor –, vreau să-mi promiţi că vei avea grijă de tine, că te vei întoarce. Vreau să te aud spunând că te vei întoarce şi că te voi vedea din nou.

— Mă voi întoarce viu, Eris, e unul dintre puţinele lucruri pe care le ştiu. După război o să te caut. Şi dacă vei primi, îţi voi fi soţ.

Ochii i s-au luminat zâmbitori. Niciodată nu îi mai văzusem atât de plini de viaţă.

— Mama ta nu vrea nepoţi, Eschil. Aminteşte-ţi, a glumit ea strălucind de bucurie.

— Se prea poate, am răspuns eu scărpinându-mi bărbia. Eu însă vreau copii. Ai să primeşti?

— Am să primesc, Eschil din Eleusis, fiul lui Euforion, am să primesc.

Zmeul pe care era pictat Pegasul înaripat se unduia în văzduh ca un leagăn. În acea dimineaţă fericită, aflată parcă în afara timpului, Eris, Castor şi cu mine am râs, am împărţit mâncarea şi ne-am jucat.

Pe înserate, mi-am luat rămas-bun, cu sufletul apăsat de o tristeţe grea ca lespedea unui mormânt. Ne-am sărutat. Ştiam că despărţirea va fi lungă şi chinuitoare şi că aveam să-i duc dorul de-a lungul a nenumărate nopţi.

Însă eram încredinţat că odată, într-o zi de nimeni ştiută, tot aveam să ne vedem din nou.

Printre ruinele cetăţii noastre.

25
DECRETUL LUI TEMISTOCLE

Consiliul şi poporul Atenei, la cererea lui Temistocle, fiul lui Neocles din Frear, au hotărât:

Să fie încredinţată cetatea în mâinile lui Palas Atena, ocrotitoarea cetăţii noastre, să luptăm sub pavăza şi auspiciile zeilor şi să-i alungăm pe barbari din ţară.

Toţi atenienii şi străinii care au drept de şedere în oraş trebuie să ducă femeile şi copiii în Trecena, lăsându-le în grija lui Piteos, ocrotitorul ţinutului aceluia.

Bătrânii şi avuţiile vor fi. Duşi în Salamina.

Trezorierii şi preoţii vor rămâne pe Acropole să se îngrijească de avuţia zeiţei.

Toţi atenienii şi străinii de vârstă militară vor trebui să se îmbarce pe cele două sute de trireme gata pregătite şi să se lupte cu barbarii pentru apărarea libertăţii lor şi a celorlalţi greci, alături de lacedemonieni, corintieni, egineţi şi celelalte neamuri venite să dea piept cu duşmanul.

În zilele ce vor urma, strategii vor numi două sute de triarhi, câte unul de corabie, dintre toţi cei care au casă şi pământ în Atena, copii legitimi şi nu sunt mai vârstnici de cincizeci de ani. Triremele vor fi încredinţate prin tragere la sorţi. Strategii vor mai alege câte zece soldaţi pentru fiecare ambarcaţiune dintre cei care au între douăzeci şi treizeci de ani şi toate cele de trebuinţă unui arcaş. Vor fi alese, de asemenea, căpeteniile şi alţi dregători.

Strategii vor da spre cunoaştere numele celor din echipajele de pe trireme, alcătuite din atenienii înscrişi la recensământul cetăţii şi din străinii consemnaţi în recensământul polemarhului. Listele vor fi expuse public şi vor fi împărţite în două sute de echipaje a câte o sută de bărbaţi fiecare. Deasupra fiecăruia dintre acestea va fi trecut

numele triarhului şi cel al celorlalte căpetenii, astfel încât fiecare să ştie din care corabie face parte.

Odată ce acestea vor fi îndeplinite, consiliul şi strategii vor da ordin de îmbarcare, după ce vor fi aduse jertfe în cinstea lui Zeus cel atotputernic, a Atenei celei neînfrânte şi a lui Poseidon cel ocrotitor. O sută de corăbii se vor îndrepta spre Capul Artemisionului, în Eubeea, ca să iasă în întâmpinarea barbarilor. Restul acestora vor rămâne ancorate în apropierea Salaminei şi a Aticei, gata să ne apere pământul.

Întrucât a sosit ceasul ca toţi atenienii să se arunce în luptă, aceia care au fost ostracizaţi pentru o perioadă de zece ani vor trebui să se îndrepte spre Salamina şi să se supună hotărârii poporului. Cei care şi-au pierdut onoarea în litigii şi procese publice vor fi iertaţi şi-şi vor recăpăta toate drepturile de cetăţean.

Atena
Consiliul celor Cinci Sute

26
EXODUL

Trecerea Helespontului, canalul ce uneşte cele două mări greceşti cu apele întunecate şi strâmte ale Propontisului, a fost pentru Xerxes o încercare anevoioasă. Zvonul cum că cele două poduri de corăbii întinse de strategii greci de o parte şi de alta cu gând să lege Asia de Europa, fuseseră zdrobite de o furtună năprasnică ne-a bucurat nespus. Parcă-i mai văd încă pe Brison şi Tisias râzând în hohote pe când întruchipau în joacă furia regelui persan. Se spunea că, atunci când a văzut nenorocirea, regele regilor s-a mâniat atât de tare, încât i-a condamnat la moarte pe cei care le-au construit. Apoi, a poruncit ca apele să fie biciuite şi însemnate cu fierul înroşit, iar sclavii să arunce în mare lanţuri şi cătuşe ca să supună curenţii voinţei lui.

— O, mare netrebnică! Silnică revărsare de apă sărată ce nici să potoleşti setea ogoarelor nu eşti în stare! striga Brison, înălţându-şi ca un histrion mâinile spre cer. Eu însumi te pedepsesc! Mă jur să te străbat, mă jur să te străbată toţi perşii fie că vrei, fie că nu!

Şi, pe când spunea acestea, se făcea că trece în vârful picioarelor o apă care îi ajungea până la gât şi care era cât pe ce să-l înghită.

— Rosteşte o rugăciune, Tisias, blestematule! Nu vezi că mă înec? a strigat el dând din mâini. Aruncă-mi o frânghie!

Am râs din toată inima în vreme ce ne cercetam şi orânduiam armele. Ne aflam în casa lui Erginos, la baza Acropolei, cu sufletul tulburat, nerăbdători să ieşim înaintea duşmanului, gata de luptă.

— Râsul e bun, ne-a spus Agrades în timp ce îşi ascuţea cu grijă vârful sabiei, e mijlocul cel mai potrivit de a alunga frica. Dar nu cumva să credeţi că ne va fi uşor. Poate că încă de pe acum zeii, din

înălţimea lor, scriu numele celor cărora le e sortit să moară.

— Nu mai cobi, Agrades! l-a dojenit Coridon, cătând apoi spre mine. Dar tu ce zici, dramaturgule? Şi tu crezi că zilele maratonienilor sunt numărate?

— Nu ştiu, Coridon. E cu putinţă ca unii dintre noi să nu rămână în viaţă. Dar asta nu are nicio importanţă, vom face ceea ce trebuie făcut, am răspuns cu mâhnire, ridicând din umeri pe când înfăşuram cu grijă o fâşie de piele în jurul mânerului sarisei.

Ne-am continuat pregătirile în tăcere, fiecare adâncit în treburile sale. Faţă de veselia exagerată a lui Tisias şi a lui Brison, cugetările lui Agrades se aflau mai aproape de starea mea sufletească din acea zi, care şovăia într-un neîncetat du-te-vino de lumini şi umbre. Nimic nu-l oprise pe Xerxes, nici măcar stihiile dezlănţuite. Mii de oameni au construit iarăşi cele două poduri – trudă vrednică de nişte titani, dat fiind că măsurau mai bine de douăsprezece stadii – sub comanda unui grec blestemat numit Harpales, unind sute de corăbii ancorate şi legate cu parâme groase de o parte şi de alta a canalului. Când toate acestea au fost orânduite, o puzderie de dulgheri au aşternut un covor de lemn şi pământ în chip de drum peste punţile corăbiilor, pe unde a trecut apoi mulţimea de oameni, care şi animale.

După săptămâni de mers în care au străbătut Tracia, nordul Calcidiei şi Macedonia, perşii se apropiau ca un nor negru. Ultimele zvonuri susţineau că lăsaseră în urmă muntele sfânt al Olimpului şi coborau pe câmpiile Tesaliei.

Pe la amiază, când soarele se afla sus pe cer, iar noi terminaserăm de cercetat întreaga panoplie de coifuri, armuri, scuturi, săbii şi lănci, am ieşit din casa prietenului nostru, cu desagile în spinare, pline cu tot felul de lucruri trebuitoare. Erginos a bătut în uşă nişte scânduri, stăpânindu-şi cu greu

tulburarea, îndeplinind şi el acelaşi ritual pe care îl săvârşiserăm cu toţii cu câteva ceasuri în urmă, când ne-am zăvorât casele goale şi ne-am despărţit, poate pentru totdeauna, de viaţa pe care-o duseserăm până atunci.

Atena arăta ca o pustietate. Pe străzi se mai vedeau doar câteva umbre trecătoare, strecurându-se grăbite de pe o parte pe alta. Se pregăteau la rându-le să se alăture tragicului exod în care cu toţii eram actorii principali.

Din numeroasele zile ce mi-a fost dat să trăiesc, aceasta a fost cea mai tristă dintre toate.

Ne îndreptam tăcuţi, fără să mai râdem sau să facem pe vitejii, spre poarta ce ducea la porturile Phaleron şi Munichia. Două imagini mi-au tulburat sufletul, umplându-mi ochii de lacrimi. Nu aveam să le uit niciodată. Un câine părăsit cu privirea rătăcită scheuna în faţa uşii stăpânilor, de parcă ar fi fost în stare să aştepte la nesfârşit înaintea acelui prag dincolo de care nu mai putea trece. La puţin timp după aceea, am văzut cum un bărbat şi o femeie, după ce îşi adunaseră toată avuţia într-un car, îşi luau rămas-bun de la un bătrân firav. Acesta, lipsit de vlagă pentru o aşa călătorie lungă, privea resemnat cum se îndepărtau ai lui.

Mulţi au fost bolnavii care nu au putut să plece ca să scape cu viaţă. Şi au rămas să aştepte, într-o netulburată singurătate, venirea morţii.

Toţi ne-am întors privirea după ce străbătuserăm o bună bucată de drum. Zgomote îndepărtate ne făcuseră să ne oprim. Pe înălţimile Acropolei, o mână de smintiţi neînduplecaţi dădeau zor să ridice o întăritură pe marginea colinei, pregătiţi să înfrunte cu orice preţ atacul crâncen al duşmanilor.

Drumul care ducea spre port era o forfotă năucitoare de cetăţeni întârziaţi. Când ajungeam pe la răscruci, ne şi ieşeau în cale. Apăreau de pe cărări sau din văgăuni neştiute şi se alăturau marşului nostru, îngreunându-ne şi mai mult înaintarea. În ultimele săptămâni, din ordinul lui

Temistocle, multe corăbii ridicaseră ancora şi se îndreptaseră spre Egina, Trecena şi Salamina pentru a strămuta în bună rânduială mulţimea aceea năucită. Oamenii se îmbulzeau pe cheiuri, până în preajma corăbiilor, încovoiaţi sub greutatea poverilor, mânând căruţe şi turme în mijlocul unui nor de praf şi ţipete buimace din care răsăreau apoi femei cu frica întipărită pe chip sau copii fremătând de nerăbdare la vederea mării.

Spectacolul desfăşurat de-a lungul coastelor noastre era măreţ, clocotind de viaţă. Jumătate din flotă era ancorată la o depărtare ceva mai mare de un stadiu de plajă, pregătită să se îndrepte spre Eubeea. Ici şi colo, noi trireme erau scoase de sub acoperămintele lor de lemn care le slujiseră de adăpost şi, de îndată ce erau împinse în apă, oamenii aflaţi pe punte dădeau zor să ridice catargele cu puterea braţelor şi a scripeţilor, până când le implântau în mijlocul punţii; armurile şi scuturile sutelor de hopliţi străluceau pe când îşi aşteptau rândul să urce pe corăbii; dulgherii şi călăfătuitorii dregeau ce se stricase în ultima vreme; vopsitorii pictau pe prorele navelor ochi mari deschişi ce întotdeauna ne călăuziseră pe mare, iar vâslaşii erau învăţaţi cum să mânuiască vâslele lungi, chivernisindu-şi truda în ritmul hipnotic dictat de căpeteniile de pe punte.

Atena se transformase într-o cetate plutitoare. Într-un zid de lemn, o singură şi neînfrântă fortăreaţă.

Ne-am lăsat bagajul să cadă pe nisipul auriu al plajei. M-am despărţit de Aminias, strângându-ne într-o lungă îmbrăţişare. Fratele meu fusese numit triarh, întrucât veniturile familiei ne obligau la plata cheltuielilor de transport şi la întreţinerea unei trireme. Ordinele primite erau cum nu se poate mai clare: trebuia să rămână în vecinătatea Salaminei şi să vegheze asupra litoralului atic. Pe mine însă destinul mă ducea spre capul Artemisionului, în Eubeea, împreună cu ceilalţi

maratonieni, la bordul *Egidei din Triteea,* scutul Atenei, corabia vestită a flotei noastre, împreună cu arhontele şi comandanţii Spartei.

— Fie ca Poseidon să te ocrotească oriunde ai merge şi să-ţi îngăduie să te întorci din nou în braţele mele, iubite frate! mi-a şoptit emoţionat.

— Fie ca Zeus cel atotputernic să te păzească de orice rău! i-am răspuns cu un nod în gât.

— La atac, Eschil, la atac! În numele tău, al meu şi al lui Cinegiros!

— Voi fi necruţător, îţi jur!

— Asta voiam să aud. Aminteşte-ţi că eşti un eupatrid: să fii viteaz şi mândru.

Ne-am pierdut din ochi în clocotul mulţimii care roia pe mal. Fiecare pleca în întâmpinarea propriului destin.

Puţin mai târziu, după ce s-au verificat listele şi pe altarul lui Poseidon au fost aduse jertfe, Coridon, Agrades, Tisias, Brison, Erginos şi cu mine am suit într-o barcă uşoară care-i ducea pe soldaţi până la trireme. *Egida din Triteea* se legăna liniştită pe apele întunecate şi adânci ale Saronicului. Am ajuns pe punte urcând pe scările înguste de la pupa. Toţi corăbierii păreau să se afle la locurile lor, gata să pornească în larg. L-am zărit pe Temistocle pe treptele provei. Se apăra de soare sub un petas cu boruri largi. Am păşit în întâmpinarea lui, încercând să ne potrivim paşii cu legănarea domoală a corăbiei.

— Maratonieni! a strigat el vesel, văzându-ne la rându-i. Tocmai mă gândeam ce oare mai lipseşte, fără să ştiu prea bine ce!

— Aici suntem cu toţii, gata de luptă, l-am salutat cu prietenie. Doar nu te gândeai să porneşti în larg şi să câştigi războiul ăsta fără noi?

Ne-a privit stăruitor pe fiecare.

— S-a întâmplat ceva rău? l-am întrebat.

— Nimic, ba dimpotrivă. Prezicătorii ne spun că auspiciile sunt bune, iar vântul ne e prielnic! Zeii ne vor fi alături!

— Vorbeşti de zei şi auspicii? Dar tu nu crezi în nimic din toate astea! am rostit eu glumeţ.

A izbucnit într-un hohot de râs căruia ne-am alăturat şi noi.

— Numai când trebuie, prietene… numai când trebuie…

Spunând acestea, Temistocle a făcut semn corăbierilor. Aceştia l-au transmit la rândul lor triremelor aflate de o parte şi de alta. După ce ordinul a ajuns până la ultima corabie din flotă, am ridicat ancora; vergile au fost înălţate până în partea de sus a catargului, velele s-au întins în vânt, iar mii de vâsle s-au ivit deasupra apei pentru ca apoi să se afunde în valuri.

S-a auzit glasul vâslaşilor din primul rând, iar timonierii au apucat cârma cu hotărâre.

Într-o zarvă asurzitoare care a străbătut marea şi coastele din vecinătate, o sută de trireme şi-au îndreptat prorele spre nord.

Cu velele arcuindu-se sub bătaia puternică a lui Eol, îndreptate spre Artemision, ca să ieşim înaintea barbarilor.

27
UN REGE

Vântul, bătând în rafale dinspre pupa, ne-a împins până în Eubeea. Triremele, bine alcătuite şi iuţi, tăiau valurile ca un cârd de delfini. Dinspre cele trei rânduri de bănci pentru vâslaşi aflate sub punte se auzea răsuflarea sincopată a bărbaţilor pe când împingeau ramele într-un ritm lent, dar constant. Îmi amintesc că una dintre căpetenii, un pescar bătrân care cunoştea coastele greceşti ca în palmă, a socotit cam în cât timp aveam să ajungem ţinând cont de felul în care înaintam. Ne-a încredinţat că, dacă vremea ne era prielnică şi dacă păstram acelaşi ritm, aveam să ajungem la Artemision în trei zile.

Mărturisesc că mi-a fost greu să mă obişnuiesc cu marea. Nu m-a slăbit în niciun chip starea de rău, fiind silit să mai înghit şi glumele lui Temistocle şi ale celorlalţi, care, din pricini neînţelese de mine, răbdau cu mai multă demnitate suişurile şi coborâşurile corăbiei pe culmile închipuite de valuri.

Am urmat linia litoralului până când am intrat în canalul ce desparte Eubeea de continent. Spre uimirea mea, cu cât înaintam prin strâmtoare, vântul ne era şi mai prielnic. Limba aceea de mare se întinde de-a lungul coastelor abrupte, pline de promontorii, versanţi stâncoşi, coturi şi recife, care uneori, privite din depărtare, par să se unească împiedicând trecerea.

În dimineaţa celei de-a doua zile am putut desluşi la babord plaja cea sfântă a Maratonului. Am recunoscut conturul inconfundabil şi cei trei tumuli ridicaţi pentru morţii noştri. După câteva clipe de linişte spre aducere-aminte, mulţimea de pe toate navele a izbucnit deodată în strigăte pline de mândrie în stare să-i trezească până şi pe zei din toropeală. Zarvei vesele i s-au alăturat dulcele

sunet de *aulos*, ropotul tobelor, zgomotul sariselor lovite de punte şi scrâşnetul săbiilor petrecute peste scuturi. Corăbierii şi-au ridicat şi ei vâslele spre înalt, într-un ritual spontan şi măreţ, iar pentru o clipă unică, pe care nu aveam s-o mai trăiesc niciodată, am crezut că înaripatele trireme ale Atenei erau un stol de lebede planând deasupra întinderii strălucitoare şi albastre stăpânite de Poseidon.

A doua zi pe înserat, flota a făcut popas în mai multe rade adăpostite, acolo unde uscatul şi Eubeea, în apropiere de Chalcis, se apropie într-atât, încât par să se atingă. Bărcile uşoare pe care le trăgeam după noi au fost apropiate de ţărm, unde ne-am înnoit proviziile de apă proaspătă. Ni s-au împărţit pâine, carne sărată şi vin din belşug şi, după ce ne-am săturat, atât războinicii, cât şi corăbierii ne-am odihnit. Până târziu, sub un cer presărat de stele, am ascultat sunetul melancolic al unei ţitere ciupite cu delicateţe şi glasul ascuţit al cântăreţului care înşira imnuri orfice cufundându-ne într-o plăcută moleşeală.

Chiar legănat de ţiteră şi de valurile ce se loveau domol de trireme, tot nu am izbutit să dorm. Am rămas înfăşurat în mantie, cufundat în gândurile mele care păreau să se perinde ca dialogurile unei piese de teatru, dând replici şi iscând noi întâmplări, în jur era o linişte adâncă atunci când m-am ridicat şi am păşit cu grijă printre trupurile maratonienilor. În cele din urmă, m-am dus la tribord, sprijinit în coate, în locul unde prova se alungeşte prefăcându-se în pinten.

Selena îşi ridica faţa palidă în înalt.

— Nu poţi să dormi, Eschil? am auzit din spate şoapta unei voci familiare.

M-am întors. Temistocle părea să umble şi el tot la fel de treaz ca şi mine. Aş spune că în privirea lui sclipea aceeaşi lumină ce se aprinde în ochii cucuvelelor.

— Nu, nu pot, am murmurat la rându-mi.

— Ce te frământă? E cumva războiul?

— Nu mă gândeam la război, ci la Eris.

— La Eris? Aş putea să jur că femeia asta şi-a înfipt pumnalul acolo unde nu-i nădejde de vindecare, a spus înăbuşindu-şi râsul.

Am încuviinţat. L-am privit cu coada ochiului. Profilul lui, conturat în lumina palidă a nopţii, părea cel al unui zeu căzut.

— Spune-mi, Temistocle, am bâiguit eu temător. Eşti căsătorit de ani buni şi ai copii. Eşti fericit în acest chip?

— Spui că toate au fost rele în vremea lui Hiparcus?

— Regele Hiparcus?

— Chiar el.

— Nu ştiu… am răspuns uimit de comparaţie. Hiparcus, fără îndoială, a făcut şi lucruri bune.

— La fel e şi-ntr-o căsnicie, Eschil. E o tiranie în care găseşti lucruri plăcute din belşug, şi altele departe de a fi astfel. Dar e o povară pe care poţi s-o duci în spate, atunci când îţi îngădui să te desfeţi din când în când, pricepi? a rostit cu glas complice.

— Pricep…

— Ştii care, dintre toţi grecii, are puterea cea mai mare?

N-am ştiut ce să răspund la o asemenea întrebare care mi se părea şireată din capul locului.

— N-am chef acum de ghicitori, i-am răspuns destul de amuzat.

— Încearcă, e simplu, mi-a şoptit el. Atena se bucură de faimă şi de cinste dinaintea tuturor popoarelor Eladei. Iar atenienii, la rându-le, ascultă de cele ce dictează *Bule*, pe care eu mă străduiesc s-o controlez de aproape. Pe mine mă ţine sub stăpânire soţia mea, pe care uneori o ascult cu drag, iar alteori fără prea multă tragere de inimă. Iar ea, cu toate că-i femeie-n toată firea, face tot ce-i spune cel mai mic dintre copiii mei, un alintat fără pereche. Mucosul ăsta, Eschil, e cel

mai puternic dintre toţi grecii. După cum vezi, cu toţii facem parte dintr-un lanţ în care suntem stăpâni şi sclavi deopotrivă.

Şi, spunând acestea, nu s-a putut opri să nu izbucnească în râs.

— Ai hotărât să te căsătoreşti cu Eris? m-a întrebat.

— Da, când o să înceteze războiul…

— Atunci aşa să faci. Fără să te plângi de nimic. Poate vei fi fericit. Ştii? Eu eram un copil tare abătut. Mereu aveam îndoieli. Dar tatăl meu, care la toate găsea dezlegare, m-a făcut să înţeleg că nu trebuie să te gândeşti prea mult la urmările faptelor tale, căci altfel rişti să nu mai faci nimic. Poate că i-am urmat sfatul cu asupra de măsură.

— De asta n-am nicio îndoială. Dacă e cineva pe lumea asta care se luptă cu soarta, acela eşti tu.

— Posibil, dar nu ştiu să fac altfel, a mai spus. Ştii de ce i-am pus acestei corăbii numele de *Egida din Triteea,* scutul Atenei?

— Nu.

— Pitia din Delfi mi-a prorocit că scurtă va fi gloria scutului Atenei. Îţi aminteşti?

— Cât se poate de limpede.

— Eu sunt acest scut, Eschil. Şi prea puţin îmi pasă dacă gloria aceasta fi-va trecătoare sau nu. Noi, bărbaţii, trebuie să strălucim precum stelele văzduhului. Cu mândrie şi îndrăzneală, fără să ne temem, atât timp cât ne e cu putinţă. Nu uita că, sprijiniţi sau nu de zei, în cele din urmă toţi vom fi învinşi, prăbuşiţi la pământ, îngropaţi. Cumpănitul şi îndrăzneţul, înţeleptul şi nebunul, credinciosul şi hulitorul, toţi suntem sortiţi să ne prefacem în pulbere şi să fim daţi uitării. Dar de ne e dat să murim, cel puţin să ne ducem dorinţa la îndeplinire. Să înfruntăm destinul! Destinului i se cuvine doar dispreţul nostru. Atunci când falangele dau năvală pe câmpul de luptă, în clipa încleştării, una dintre ele loveşte, iar cealaltă i se împotriveşte. Eu aleg să fiu cel care atacă.

— Poate că această pretinsă libertate când vine clipa hotărâtoare nu-i chiar aşa precum spui. Pitia ne-a zis că păşim pe propriile noastre urme, cu ochii închişi sau treji. Ce însemnătate ar mai avea? Totul e scris, arhonte.

— Scris spui? Crezi asta? Prea bine, să zicem că-i aşa, a rostit el lovind marginea corăbiei cu palma. Să zicem că era scris că şi eu, şi tu, prin tot felul de urzeli şi viclenii, am izbutit să ne ducem planul până într-un punct, apoi până în altul, ajungând tot mai departe.

— Nu ajungem nicăieri, Temistocle, doar fugim. Moirele pot să ne reteze firul vieţii în orice clipă.

— Asta nu are nicio importanţă! Vrei mai degrabă să le aştepţi pe Cloto, pe Laquesis şi pe Atropo fără să faci nimic, tremurând ca un copil? În resemnare nu-i dram de demnitate, ci numai neputinţă. Demn e acela care străbate tot drumul, de la început până la sfârşit, ridicând sabia fără să-i pese cum, când şi unde o să moară.

— Şi-atunci?

Temistocle a tăcut şi şi-a lăsat privirea să rătăcească peste nenumăratele sclipiri argintate răsfrânte de

Selena, în liniştita-i perindare, deasupra covorului întunecat al apelor.

— Atunci, Eschil, mi-a şoptit prietenos punându-mi mâna pe umăr, atunci însoară-te cu Eris. Dacă o iubeşti, căsătoreşte-te cu ea, chiar dacă ştii că fericirea va fi scurtă, că va dura numai o noapte. Această noapte este darul pe potriva vitejiei unui hoplit.

— Asta cred şi eu, dar nu pot să-mi alung teama, am îngăimat tulburat. De când am atins *Omphalosul* în Delfi am început să visez şi să am premoniţii. Mă năpădesc pe când dorm sau atunci când sunt treaz. Uneori le pricep sensul, alteori însă nu.

— Înţeleg. Ascultă, prietene, nu contează dacă ceea ce înţelegem prin libertate nu-i altceva, de

fapt, decât o iluzie, o himeră. Oricum este mai bine decât să te supui destinului.

— Socot că ai dreptate.

— Sunt convins de asta.

Asta e tot ce eu şi Temistocle am vorbit în acea noapte. Apoi, am izbutit să mă las pradă somnului fără ca nicio viziune să-mi mai tulbure odihna.

Când s-a luminat de ziuă, corăbiile noastre şi-au urmat drumul spre Artemision fără întâmplări vrednice de a fi amintite, dincolo de faptul însemnat că trei vulturi maiestuoşi au zburat deasupra noastră, rotindu-se în văzduh în cercuri uriaşe. Apoi au dispărut ca o ceată de soldaţi învingători, ca o solie, îndreptându-se spre miazănoapte.

Pe înserate, *Egida din Triteea* şi alte două corăbii s-au depărtat de restul flotei care şi-a continuat călătoria.

S-au coborât velele şi o mână de oameni, printre care ne număram şi noi, maratonienii, şi Temistocle însuşi, am urcat în bărci şi am vâslit până la mal.

Ajunşi pe uscat, am mers pe fâşia de nisip sub un soare necruţător care se răsfrângea asupra coifurilor şi armurilor noastre, înfierbântându-le. Ne îndreptam spre Termopile, o trecătoare îngustă din vecinătatea mării, la poalele coastelor abrupte ale munţilor Calidromos.

Tisias şi Brison au început să fluiere peanul Maratonului. M-am alăturat lor. Peste puţină vreme, înaintam cu toţii uşor în ritmul vesel al imnului.

După cotitura unei coaste, ne-am trezit înconjuraţi de vreo douăzeci de spartani, apăruţi din desişul de mărăcini şi arbuşti, gata să se repeadă asupra noastră cu săbiile ridicate. Temistocle a spus cine este şi a cerut să fie dus înaintea lui Leonidas. Ei s-au aşezat de o parte şi de alta a coloanei noastre şi ne-au escortat până în locul unde crestele muntelui Eta par să fi fost

retezate deasupra trecătorii înguste care uneşte Tesalia de Grecia Centrală.

Cât voi trăi nu am să uit imaginea copleşitoare care s-a ivit înaintea ochilor noştri. Spartanii, alături de alte contingente venite din vecinătăţi, adăstau în spatele unui zid vechi şi dărăpănat construit de foceeni cu mulţi ani în urmă, pe vremea când aceştia se luptau cu tesalii. Spartanii trudeau fără încetare, cărând pietre cu gând să-l ridice din nou, bucată cu bucată. Dincolo de această întăritură şubredă, limba de pământ creştea în măreţie şi silea privirea să străbată toată întinderea de pământ vălurit, de terase şi câmpuri de iarbă uscată care coborau domol până se uneau cu apele golfului Maliac.

În depărtare, dincolo de câmpurile lăsate în paragină, se desluşea necuprinsa tabără a lui Xerxes. Mii de corturi şi pavilioane împânzeau zarea acoperind faţa pământului; fuseseră cocoţate pe coaste şi coline, ba li se găsise loc şi printre stâncării. În mijlocul acestui covor pestriţ de pânze viu colorate forfoteau zeci de mii de oameni. Erau atât de mulţi, încât am început să tremur, incontrolabil. Am tremurat cum n-o mai făcusem niciodată.

Soldatul spartan care stătea de strajă ne-a dus până la zid. Acolo, aşezat la umbra unor copaci uscaţi cu trunchiurile răsucite, l-am găsit pe Leonidas.

Regele lacedemonian şi Temistocle s-au salutat cu căldură şi emoţie. S-au prins unul de braţul celuilalt şi au rămas câteva clipe privindu-se drept în ochii plini de mândrie şi credinţă.

— Apollo şi Artemis fie cu tine, rege Leonidas!

— Mă bucur să te văd din nou, Temistocle! i-a răspuns spartanul. După cum puteţi vedea, punem la cale felul în care va fi apărată această trecătoare.

— Ne-am depărtat de flota noastră care navighează spre Artemision, avându-l în frunte pe Euribiades, ca să vă urăm s-aveţi sorţi de izbândă

în luptă, a rostit strategul nostru aruncând o privire fugară spre forfota din jur. Unde se află grosul armatei? Nu văd prea mulţi soldaţi.

— Mă însoţesc trei sute. E toată garda mea.

— Trei sute? a întrebat Temistocle surprins.

— E lucru ştiut că noi, spartanii, nu ne socotim numărul atunci când intrăm în luptă, i-a răspuns regele ironic.

Apoi, văzând că pe chipul arhontelui creştea şi mai mult stupoarea, a adăugat:

— În Lacedemonia e sărbătoarea Carneelor, în cinstea zeului Apollo. Legile noastre ne împiedică să ieşim din Laconia înainte ca acestea să se încheie. Dar în curând şi alţii ni se vor alătura, nu vă temeţi.

Eu, care îl cunoşteam pe Temistocle cum puţini l-au cunoscut vreodată, pot să jur că nicicând nu am mai văzut pe chipul lui atâta uimire şi atâta furie abia stăpânită. În sinea sa va fi blestemat sărbătoarea sfântă a Carneelor, care pentru a doua oară după Maraton ne lipsea de ajutorul hotărâtor al armatei din Sparta. Leonidas a înţeles ce-l nemulţumea pe arhonte.

— Linişteşte-te. Dacă ne unim contingentele cu ale tespilor, tebanilor, foceenilor şi ale celorlalte popoare care or să ne vină în ajutor, suntem aproape cinci mii.

— Înţeleg, cinci mii, şopti Temistocle tulburat. Cinci mii împotriva a cinci sute de mii…

— Vom rezista cu orice preţ, până la ultimul, dacă va fi nevoie. Nu vom da înapoi nici măcar un pas, a rostit spartanul cum nu se poate mai încrezător. Acum să mă iertaţi, dar trebuie să veghez asupra unor pricini care sunt de datoria mea. Nu avem mult timp de pierdut înainte de năvălirea barbarilor.

Lacedemonianul, urmat de mai mulţi dintre ai săi, s-a îndepărtat, lăsându-ne singuri. Chipurile maratonienilor care asistaseră la dialog oglindeau toate îndoielile pe care le trăiam în acele clipe.

Temistocle m-a apucat de după umăr şi m-a tras deoparte.

— Ascultă, Eschil, va fi un dezastru.

— Poziţia este cum nu se poate mai prielnică, arhonte, am spus eu încercând să-l îmbărbătez. Trecătoarea este foarte strâmtă, abia dacă o să îngăduie carelor persane să treacă încet înşiruite unul după altul. Şi nu aş vrea să mă aflu în pielea barbarilor atunci când se vor lovi de zidul de oţel al Spartei. Aceşti bărbaţi sunt nişte adevăraţi titani.

— Numai o minune ar putea să-l împiedice pe Xerxes să traverseze trecătoarea Termopile, oare nu vezi? a rostit cu asprime. Iar dacă se va întâmpla aceasta, prea puţin, ba poate chiar deloc o să ne folosească faptul că Atena îşi va jertfi corăbiile la Artemision.

— Ce putem face? am întrebat resemnat, dându-mi seama că avea dreptate.

— Ia seama la ceea ce am să-ţi spun. O să mă îndrept din nou spre nord, în urma flotei. Iar tu, cu o mână de soldaţi şi trirema aflată în grija lui Abronicos, în care am încredere deplină, vei rămâne aici.

— Aici? Vrei să rămân aici?

— Da,. Aici, în Termopile.

— Blestematule! Din care pricină? am mormăit furios, înţelegând că încă o dată Temistocle avea de gând să se folosească de mine după bunu-i plac.

— Trebuie să rămâi aici, fără să intervii, ca să iei aminte la tot ce se petrece, iar când vei fi încredinţat că apărarea trecătorii va ceda, va trebui să navighezi până când ne vei ajunge din urmă spre Artemision ca să-mi dai de ştire. Dacă se va întâmpla asta, nu ne mai rămâne altceva de făcut decât să ne îndreptăm spre Atena, oricare ar fi neajunsurile luptei pe mare.

Rugăminţile şi împotrivirea mea nu au fost de niciun folos. Câteva ceasuri mai târziu, după ce a cercetat reparaţiile zidului şi după ce s-a despărţit

de Leonidas, Temistocle s-a îndreptat spre locul în care ne lăsaserăm bărcile.

Când să plece, maratonienii m-au privit cu durere în ochi şi s-au pornit iar să facă obişnuitele lor glume grosolane în chip de rămas-bun.

— Nu te plânge, Eschil, căci îţi va fi sortit să te desfeţi cu ciorba neagră a lacedemonienilor! a grăit Coridon izbucnind în râs.

— Să te lovească trăsnetul lui Zeus, bastard nenorocit! am mormăit încleştându-mi pumnul.

Am rămas singur. Singur în ciuda faptului că eram însoţit de cei opt atenieni vâslaşi. Le-am ordonat să apropie şi mai mult corabia de poziţia noastră. La sfârşitul zilei, am ancorat-o într-o radă adăpostită, la vreo treizeci de coţi distanţă de locul unde se aflau corturile.

Pe înserate, atât în tabăra noastră, cât şi în cea a duşmanului s-au aprins numeroase focuri. În ciuda căldurii înăbuşitoare din acea perioadă a anului, umezeala mării ne pătrundea încetul cu încetul în oase şi ne amorţea cugetul. Spartanii s-au adunat ciorchine în jurul focului, departe de camarilele beoţilor şi cele ale foceenilor, strânşi şi ei în preajma rugurilor aprinse. Am putut să-i observ pe îndelete la lumina flăcărilor, învăluiţi în mantiile lor roşii, de care nu se despărţeau niciodată. Pe toate chipurile era întipărit acelaşi rictus neclintit, aceeaşi căutătură sălbatică şi nemiloasă. Nu am putut să nu-mi amintesc poveştile despre lacedemonieni pe care bunicul meu avea obiceiul să mi le istorisească pe când eram copil. Toate vorbeau despre focul mocnit ce le ardea în vene, ţinându-le trează firea neîmblânzită. Erau luaţi din mijlocul familiei şi învăţaţi să mânuiască armele de la vârste fragede; erau forţaţi să supravieţuiască prin păduri şi prin munţi, singuri, fără sprijin, trebuind să-şi caute hrana printre puţinele roade ale pământul, siliţi adeseori să trăiască din furt, doar dacă acest lucru nu putea fi descoperit, căci, dacă se întâmpla să fie daţi în vileag, erau aspru

pedepsiţi. Străşnicia antrenamentului şi supunerea neclintită faţă de legile patriei făcea din ei adversari de temut. Niciodată nu dădeau înapoi în luptă, dorindu-şi mai degrabă să moară decât să fie consideraţi laşi de către ai lor.

Eram adâncit în aceste cugetări când unul dintre slujitorii lui Leonidas s-a apropiat de locul în care mă aflam. Mi-a spus că regele mă invita să mă alătur lui lângă foc. M-am înfăşurat în mantie şi l-am urmat. Spartanul mânca în tovărăşia unui bărbat a cărui vârstă nu am putut s-o ghicesc, cu toate că avea părul alb. La început, am crezut că era vorba despre vreun sfetnic sau despre un om de încredere. Apoi mi-am dat seama că era Megistias, magul care îi însoţea pe laconi, vestit pentru priceperea în a desluşi semne şi prevestiri.

Leonidas mi-a arătat spre locul din faţa lui şi m-a îndemnat să mă aşez. Mi-am sprijinit spatele de un bolovan şi mi-am întins palmele înspre foc.

— Eşti prietenul lui Temistocle? m-a întrebat el cu glas aspru.

Vorbea cu gura plină.

— Da, i-am răspuns.

— Care ţi-e numele?

— Eschil.

— Prea bine. Dacă e aşa, atunci eşti şi prietenul nostru. Hai, mănâncă împreună cu noi.

Şi, spunându-mi acestea, mi-a întins un blid plin cu o fiertură de culoare închisă, sângerie, în care pluteau nişte bucăţi de carne de porc. Am încercat să refuz cele oferite, însă el a insistat. Pe când sorbeam din zeama aceea, am înţeles glumele lui Coridon din clipa despărţirii. Fiertura neagră pe care o mănâncă spartanii mi s-a părut cum nu se poate mai greţoasă. Cu greu mi-am ascuns sila pe care mi-o trezea.

— Prietenul tău, Temistocle, a plecat nedumerit, a grăit Leonidas, savurând mâncarea. Nu pare să se încreadă prea mult în noi. Se prea poate să-ţi fi

cerut să rămâi aici în aşteptarea a ceea ce are să se întâmple… oare mă înşel?

— El are pe deplin încredere în tine, rege Leonidas. Gândeşte-te însă că, oricâtă vitejie veţi arăta în luptă, cu greu veţi putea opri o armată atât de mare, i-am răspuns.

— Vom putea, a şoptit. Îi vezi pe toţi bărbaţii aceştia?

Şi a arătat înspre cei care îi alcătuiau garda, adunaţi în jurul focurilor. La lumina flăcărilor, păreau nişte torţe cu chip de om.

— Îi văd.

— Când am plecat din Sparta m-am încredinţat că toţi au copii, a rostit el cu gravitate. Niciun lacedemonian fără urmaşi care să-i ducă stirpea mai departe nu trebuie să moară pe câmpul de luptă. Neamul nostru nu trebuie să piară.

Am încuviinţat. Aproape toţi hopliţii spartani păreau să aibă vreo cincizeci de ani. Acest amănunt mi-a atras atenţia. Acum, după cele spuse de rege, am înţeles de ce.

— Eşti căsătorit, Eschil?

— Nu, dar dacă voi rămâne în viaţă vreau să mă căsătoresc după război.

A surâs. A lăsat blidul la o parte şi şi-a şters buzele cu un capăt al mantiei. Apoi m-a privit drept în ochi.

— Aşa să faci. Să ai copii, caută-ţi o femeie care să ţi-i dăruiască. Niciun bărbat nu e desăvârşit, nu şi-a îndeplinit menirea dacă nu are un moştenitor. O să-ţi istorisesc ceva, mi-a spus el în şoaptă, pregătindu-se de mărturisire. Soţia mea, regina Gorgo, a vărsat lacrimi neostoite în noaptea dinaintea plecării noastre. Femeile plâng întotdeauna. Pe ele singurătatea şi pierderile le îndurerează mai mult decât pe noi. M-a strâns în braţe şi mi-a spus că se teme pentru viaţa mea. Se întreba ce are să se întâmple cu ea dacă eu am să mor în luptă… Apoi m-a întrebat cu glas tremurător: Ce trebuie să fac de nu te vei întoarce?

Apoi regele m-a privit din nou, pironindu-şi ochii într-ai mei.

— Ştii ce i-am răspuns?

— Mi-e cu neputinţă să ştiu.

— Ia aminte. I-am zis: Dacă am să mor, să te căsătoreşti din nou; alege un spartan vrednic de amintirea mea, căsătoreşte-te cu el şi dăruieşte-i copii puternici care să-i ducă mai departe stirpea şi viitoarea glorie a Spartei.

— De ce îmi povesteşti toate acestea, rege Leonidas?

— Ca să înţelegi ce voinţă de fier ne-a adus până aici, Eschil, mi-a răspuns. Îi vom opri pe năvălitori la Termopile şi vom muri pe acest pământ aşa cum cere legea noastră, cu spada în mână, încredinţaţi că femeile şi copiii noştri vor fi mândri de faptele noastre şi că numele nu ne vor fi date uitării.

Tăria cu care regele Spartei a pronunţat aceste cuvinte m-a făcut să mă adâncesc în tăcere. Mi-am ţintuit privirea în flăcări şi m-am lăsat într-atâta furat de formele lor şerpuitoare, încât nici nu am observat că Leonidas, după ce şi-a potrivit mantia, s-a ridicat fără zgomot aidoma unei pisici sălbatice, pierzându-se apoi printre umbrele corturilor.

Atunci a vorbit Megistias, magul, de care uitasem cu totul.

— Aici avem să pierim cu toţii, a prevestit el cu o fărâmă de glas.

— Cum de spui acestea? Oare poţi vedea ce are să se întâmple?

— Ce are să se întâmple a fost profeţit. Oracolul din Delfi grăit-a cum nu se poate mai limpede când a dezvăluit destinul Spartei.

Un fior puternic mi-a străbătut trupul. A fost de-ajuns să pomenească de oracol ca să-mi adun cugetul împrăştiat.

— Ce v-a prevestit Pitia?

— De această dată a fost mai puţin tainică decât în alte împrejurări, a spus Megistias cu ironie. Se pare că Apollo, în bunătatea lui, ne dă dreptul să alegem.

Magul a repetat cu glas lugubru profeţia pe care zeul le-o trimisese prin buzele Pitiei:

Priviţi, locuitori ai întinsei Sparte; cetatea voastră puternică şi măreaţă ori fi-va nimicită de urmaşii lui Perseu, ori nu va fi; dar, pentru ca să nu se întâmple aceasta, pământul Lacedemoniei va plânge moartea unui rege din stirpea lui Heracles.

Căci puhoiul duşmanilor, întăriţi de Zeus, nu va fi stăvilit de taurii şi leii cei viteji, ci nu se va opri. Până când nu le va nimici ori cetatea, ori regele.

— După cum vezi, nu avem decât două căi de ales, a murmurat Megistias după ce a destăinuit augurul. Ori pieirea Spartei, ori viaţa unui rege spartan.

— Atunci? am îngăimat eu.

— Atunci, Eschil, să n-ai nici cea mai mică îndoială, a rostit grav ca un trimis al morţii. Leonidas, urmaşul lui Heracles, a venit până aici ca să moară, iar noi împreună cu el. Această trecătoare va fi mormântul nostru.

Cuvintele lui Megistias mi-au răvăşit sufletul. O tristeţe adâncă, neostoită precum marea m-a copleşit, umplându-mi ochii de lacrimi. Căzut pradă deznădejdii, nu am putut să nu-mi amintesc cele rostite de Temistocle cu o noapte în urmă pe puntea *Egidei din Triteea* în privinţa atitudinii noastre în faţa destinului.

Toţi suntem înfrânţi în cele din urmă, doborâţi la pământ, îngropaţi…

Demnitatea înseamnă să hotărăşti când, cum şi unde.

28
CEI TREI SUTE DE LA TERMOPILE

Leonidas era încredinţat că barbarii aveau să atace cât de curând, dar s-a înşelat. Au trecut patru zile până când aceştia s-au hotărât să înainteze cu toate forţele. În dimineaţa următoare celor povestite, rămăşiţele unei furtuni care întuneca grozav cerul la miazănoapte au ajuns până la noi. Când vremea s-a mai îmblânzit, perşii şi-au apropiat poziţiile cu două stadii, aşezându-se ceva mai departe de până unde ar fi putut răzbate săgeata celui mai iscusit dintre arcaşi. În seara celei de-a doua zile, mai multe care de luptă au făcut incursiuni prin împrejurimi, cercetând câmpul şi întăriturile noastre. Am înţeles că despotul ahemenit voia să ştie numărul oştenilor noştri, iar regele spartanilor nu a întârziat în a-l face cunoscut. A poruncit ca toţi spartanii să stea la vedere. Pentru aceasta, Cei Trei Sute s-au aşezat în faţa zidului şi au început să se antreneze, apoi să-şi pieptene şi să-şi spele părul cu grijă, îndeletnicire ce nu se aseamănă în niciun chip cu felul în care se gătesc femeile, fiind în fapt, după cum mi-au spus ei, un vechi obicei de-al lor. De fiecare dată când se pregătesc să-şi primejduiască viaţa sau când simt că sfârşitul le este aproape, se îngrijesc în felul acesta.

Timpul a trecut cu o chinuitoare încetineală. Mi-a venit în minte lunga aşteptare dinaintea atacului nostru de la Maraton. Părea că împrejurarea se repetă. Poate că regele regilor spera ca, lăsându-ne copleşiţi de neliniştea pe care o naşte aşteptarea, să părăsim până la urmă trecătoarea, descurajaţi.

Nemaivăzuta desfăşurare de forţe a mulţimii aceleia nedesluşite de trupuri şi lănci ce acopereau zarea nu ne lăsa să întrevedem vreo rază de speranţă. Dar nimic din aceasta nu avea să se întâmple.

De îndată ce Poseidon a slobozit soarele în dimineaţa celei de-a patra zile, un car de luptă, urmat de vreo doisprezece călăreţi care fluturau în vânt însemnele barbare, s-a apropiat până la un stadiu depărtare de întăritura noastră. Hidarnes, trimis de Mardoniu, comandantul suprem al hoardei, venea pentru a ne cere să ne predăm. Purta mantia neagră cu galben a marilor căpetenii şi o curea de piele de culoarea tăciunilor de care atârnau solzi de aur.

Leonidas şi-a lăsat scutul şi arma şi a ieşit în întâmpinarea lui cu pas hotărât.

— Este Hidarnes, căpetenia armatei pe care o ai înaintea ochilor, cel care îţi vorbeşte! a rostit cu glas tunător, trăgând cu putere frâiele pentru a-şi stăpâni armăsarii nerăbdători.

— Iar Leonidas, fiul lui Anaxandridas, din stirpea lui Heracles, e cel care-ţi răspunde.

— Xerxes m-a trimis ca să vă-ndemn să vă veniţi în fire, a spus pe când îi urmărea cu privirea pe lacedemonienii adunaţi în faţa zidului cu o neclintită solemnitate. Depuneţi armele şi lăsaţi armata noastră să străbată trecătoarea. Dacă o veţi face, toţi veţi scăpa cu viaţă.

— Aceasta nu este cu putinţă. Spune-i regelui tău că vom apăra trecătoarea cu orice preţ.

A urmat o tăcere încordată, ireală. Până şi vântul părea că adormise şi împietrise, apăsând greu asupra noastră.

— Nu te purta cum numai un nebun ar fi în stare, a spus Hidarnes îndreptându-şi biciul spre Leonidas. Oare eşti orb? Dacă le poruncesc tuturor arcaşilor mei să-şi întindă arcul, atât de multe fi-vor săgeţile, încât vor acoperi lumina soarelui!

Şi, cu un gest teatral, a arătat spre înalt.

Atunci s-a petrecut ceva neaşteptat. Un hoplit spartan, pe nume Dieneces, care făcea parte din prima linie, şi-a părăsit locul şi a făcut câţiva paşi în faţă.

— Cu atât mai bine, persanule! a rostit el cu sarcasm. Aşa o să ne luptăm la umbră!

Cei Trei Sute au izbucnit cu toţii în râs.

Surprinderea s-a zugrăvit pe chipul lui Hidarnes.

— Vă mai spun doar o dată! a urlat acesta. Depuneţi armele!

În acea clipă, urmărit de toate privirile, Leonidas şi-a scos spada din teacă şi a agitat-o în aer, făcând-o să strălucească pentru o clipă. Apoi şi-a întins braţele în cruce, înfruntându-l pe general şi pe toţi cei care îl însoţeau, rostind cu glas mândru şi tunător, dintr-o suflare, aceste cuvinte menite să nu le uit în veci şi pe care nimeni nu trebuie să le uite:

— *Molon labe!* Veniţi să le luaţi!

Hidarnes a dat bice cailor, iar cvadriga s-a îndreptat spre rândurile barbare. Aşteptarea luase sfârşit. Leonidas a poruncit ca spartanii să fie cei care să stăvilească atacul iminent, în pofida protestelor căpeteniilor tespilor şi beoţilor – care voiau ca oamenii lor să fie aşezaţi în mijlocul câmpului de luptă.

— Noi, spartanii, am fost primii care am ajuns la Termopile, i-a lămurit regele. Drept e atunci să fim noi primii în a ne măsura cu duşmanul.

La semnalul lui, Cei Trei Sute, desfăşuraţi în douăsprezece rânduri a câte douăzeci şi cinci de oameni, au înaintat, aşezându-se la vreo opt sau zece pietre depărtare de fâşia îngustă de pământ aflată în faţa zidului.

Deasupra mulţimii nedesluşite a perşilor s-a ridicat dintr-odată mare zarvă, amestec de strigăte furioase, rugi, cântece, sunet de surle şi de tobe. Mezii s-au pus în mişcare, la pas, într-un zgomot asurzitor. Am socotit că trebuia să fie vreo trei mii cei care se desprinseseră în cel dintâi val de grosul hoardei.

În vreme ce avangarda se apropia, spartanii au închis şirul nepătruns de scuturi, prefăcându-le într-un zid de metal; au apucat lăncile, alcătuind o

pădure deasă de ţepuşe oţelite, şi, fără să aştepte atacul duşmanilor, s-au aruncat asupra lor cu o risipă de furie ce ar fi făcut să pălească vitejia lui Ahile în faţa zidurilor Troiei.

Aflat la adăpost de toate acestea, am contemplat, uimit şi tulburat, brutala încleştare. Sute de mezi au căzut străpunşi de suliţe în timpul primului atac. Nu le erau de niciun folos scuturile firave de răchită în faţa sariselor ce loveau nemilos, implântându-se în piepturile lor ca nişte berbeci de luptă şi ridicându-i la mai bine de un cot deasupra pământului. Credeam c-or să mi se rătăcească minţile tot auzind strigătele, gemetele şi horcăitul lor. Văile munţilor Calidromului sporeau şi ele acest vaier prelung. Nu-mi amintesc să fi auzit la Maraton un vuiet aşa grozav de cruzime, durere şi moarte ce cuprindea totul din jur.

La Termopile însă l-am auzit şi încă îmi mai răsună în minte.

Ca un puhoi de trupuri prăvălindu-se în gol de pe înălţimi, tot mai multe batalioane de barbari se revărsau asupra spartanilor pe măsură ce piereau cei dinaintea lor. Călcau peste cadavrele celor din propria armată, adunate de o parte şi de alta a frontului, şi se aruncau asupra lui Leonidas şi a oamenilor lui ca o haită de şacali înnebuniţi de mirosul sângelui. După o vreme care mi s-a părut o veşnicie de nelinişte şi teamă, lacedemonienii, ascultând de un semnal nevăzut, hotărât poate de mai înainte, s-au întors cu spatele la duşmani şi, fără să rupă formaţia, au luat-o la fugă. M-am gândit atunci că dădeau înapoi în faţa unei înfruntări ce se vădea supraomenească şi cu neputinţă de îndurat.

M-am înşelat. Nu se retrăgeau, era doar una dintre numeroasele tactici de luptă în care spartanii erau maeştri neîntrecuţi. Când s-au încredinţat că mezii, înfierbântaţi de luptă, s-au lăsat păcăliţi şi îi urmăreau îndeaproape, s-au întors cu toţii dintr-odată, ca un singur trup însufleţit de o singură

voinţă. Lovind astfel cu toată furia, ca un taur sălbatic care-şi arcuieşte grumazul, au semănat groaza în rândurile oştirii lui Xerxes.

Barbarii, înaintea oştirii zdrobitoare a lacedemonienilor, şi-au pierdut cumpătul şi au început să bată în retragere. Fără a se mulţumi cu aceasta, sătui fiind de sânge străin, hopliţii lui Leonidas tot nu i-au cruţat. I-au hărţuit fără milă, lovind trupele duşmane cu o cruzime nemaivăzută. Au omorât atâţia perşi în prima zi la Termopile, încât pe înserate, când lupta s-a sfârşit după nenumărate încleştări, trupurile lor sfârtecate acopereau tot câmpul, colorându-l în roşu.

Numai şapte spartani îşi pierduseră viaţa în acea zi. Vreo treizeci şi-au recăpătat puterile şi şi-au cauterizat rănile când s-au înapoiat la zidul foceean. Jur pe Zeus că nici măcar unul nu s-a văitat câtuşi de puţin atunci când tovarăşii de arme au aplicat fierul înroşit pe tăieturile braţelor şi ale picioarelor. Rezistenţa lor la durere era de neînchipuit. Nu degeaba în tinereţea lor, în nesfârşiţii ani de pregătire militară, sunt biciuiţi în timpul unei ceremonii în Limneu în faţa imaginii lui Artemis Ortia, fără să scoată nici măcar un geamăt.

Am mulţumit zeilor că duceam război împotriva Persiei şi nu a Spartei. Orice grec, luat individual, poate să se asemene lor în vitejie şi îndrăzneală, dar nu este în toată Elada falangă sau infanterie grea care să se poată măsura cu ei atunci când luptă împreună şi nici nu se află pe faţa pământului vreo oştire care să nu tremure numai dacă li se rosteşte numele.

De la înălţimea întăriturii, la ceas de noapte, am văzut cum perşii împânziseră câmpul de luptă la lumina făcliilor ca să-şi ridice morţii. Păreau o puzderie de licurici zburând în zare. Au încărcat nu mai puţin de douăzeci de care mari cu rămăşiţele oştenilor barbari.

Când m-am trezit în dimineaţa următoare, am văzut cum spartanii şi beoţii lucrau cu multă luare-aminte, mişcându-se la adăpostul luminii sărace şi triste a zorilor. Înşirau paie şi catran de-a lungul unei linii aflate la vreo cincisprezece sau douăzeci de pietre de zid. Iar când acestea au fost orânduite după cum li se poruncise, au secerat toate ierburile înalte întâlnite în cale şi le-au împrăştiat pe pământ, tăinuind capcana. Chiar dacă scopul celor văzute îmi scăpa, în curând aveam să înţeleg ce urmăreau.

Tabăra barbarilor avea să dea semne de trezire nu peste mult timp, iar soarele nu se afla încă pe cer când au pornit năvală să ocupe aceleaşi poziţii din ziua dinainte. Acum, Nemuritorii s-au aşezat în faţă. Cu toţii auziserăm vorbindu-se despre ei. Erau elita oştirii lui Xerxes. Se îmbrăcau în negru, se apărau cu platoşe aurite şi coifuri conice şi tari de cupru. Se spunea că niciodată nu dădeau înapoi în luptă şi, dacă unul dintre ei era răpus, un altul îi lua imediat locul.

Eu m-am aşezat într-un capăt al zidului foceean, înspre mare, dorindu-mi să văd de aproape felul cum erau orânduiţi barbarii în timpul pregătirilor de luptă.

— Se pare că în sfârşit putem să ne măsurăm cu nişte războinici adevăraţi, am auzit un glas venind din spatele meu. L-am recunoscut într-o clipă. Era Leonidas.

— Să ne păzească zeii! am bolborosit cu privirea pironită la perşii maiestuoşi.

— Or să ne păzească. Dar să ne lase nouă plăcerea de a lupta, a răspuns ironic.

Şi pentru prima şi ultima dată i-am auzit râsul sincer şi tare. Fără să-şi ia rămas-bun, regele a coborât de pe zid. L-am văzut schimbând câteva vorbe cu căpeteniile din contingentul beoţian, apoi, după ce şi-a strâns lungu-i păr şi şi-a pus coiful, s-a îndreptat spre deschizătura strâmtă din mijlocul zidului.

Spartanii, urmaţi de vreo cincizeci de beoţieni bine înarmaţi, s-au desfăşurat în mijlocul câmpului de luptă, încă o dată, lacedemonienii şi-au luat dreptul de a ocupa poziţiile cele mai primejdioase. M-am văzut nevoit să mă retrag, întrucât vreo treizeci de arcaşi foceeni se urcaseră pe îngustul drum al străjilor din spatele crenelurilor, punând din loc în loc oale cu tăciuni şi mănunchiuri de săgeţi înfăşurate cu cârlţi.

Când Nemuritorii s-au pus în mişcare, am fost cuprins de îndoieli. Am înţeles că soarta luptei nu avea să se hotărască la fel de uşor aşa cum se întâmplase cu o zi în urmă. Cel puţin două mii dintre aceştia, desprinşi de restul, s-au năpustit ca o urgie asupra spartanilor. Şi-au încleştat lăncile scurte cu asprele sărise ale hopliţilor într-un scrâşnet furios de metal şi lemn.

Mărturisesc că mi s-a pus un nod în gât când, în cumplita învălmăşeală din toiul luptei, l-am văzut pe Leonidas dând ordin de retragere. Au făcut-o fără să întoarcă spatele, în ordine, pas cu pas, fără să se oprească din luptă. Dădeau înapoi, aparent pentru că nu puteau să mai îndure cumplitele lovituri ale perşilor, până când au ajuns în apropierea fortificaţiei.

Atunci am înţeles totul.

Arcaşii foceeni, de pe înălţimi, au luat săgeţi, le-au aprins cu tăciuni şi le-au slobozit în depărtare. Acestea au trecut prin văzduh ca un arc de fum pe deasupra mulţimii de luptători, înfigându-se chiar în fâşia de paie şi crengi aşezate la începutul zilei, aflată acum în spatele ariergărzii Nemuritorilor.

Un perete de foc s-a înălţat în urma lor. Flăcările s-au răspândit de-a lungul câmpului, izolându-i pe oamenii lui Hidarnes de ceilalţi. Aceasta era vicleana cursă pe care o urziseră spartanii pentru a întâmpina cele mai bune trupe ale regelui regilor. De îndată ce i-au văzut înconjuraţi, fără putinţă de scăpare sau vreo nădejde de a primi sprijin, lacedemonienii s-au năpustit asupra lor ca o

vijelie, cu atâta furie, încât multe suliţe s-au frânt în toiul încleştării. Astfel, de la o luptă purtată la depărtare au ajuns să se înfrunte în vecinătatea întăriturilor spartane, unde Leonidas şi Cei Trei Sute aflaţi sub comanda lui i-au lovit pe barbari fără milă, strânşi unii lângă alţii. Cu negrăită cruzime i-au împins până în locul fără putinţă de întoarcere unde nu aveau de ales decât între a muri sfârtecaţi de vârful săbiilor, ce secerau braţe, retezau coifuri şi capete ori străpungeau cerbice, sau a străbate cortina infernală de foc care le împiedica retragerea.

Am văzut sute dintre ei alergând, slobozind urlete cumplite, prefăcuţi în torţe umane pe când îşi căutau năuciţi, fără nădejde de scăpare, izbăvirea, fără a reuşi să ajungă până la malul mării.

Nici măcar un singur Nemuritor nu a supravieţuit acelei dimineţi de vară la Termopile. Printre cei morţi se numărau şi doi fraţi ai regelui persan.

Focul nu s-a stins până spre seară, când nu mai rămăsese nimic de ars. Atunci barbarii au încercat un nou atac. S-au năpustit în număr mare asupra zidului nostru, ocolind rămăşiţele carbonizate şi groteşti ale trupurilor Nemuritorilor. Arcaşii beoţieni i-au împuţinat. Abia dacă o mie dintre aceştia au ajuns la baza crenelurilor, luptând ca să ajungă deasupra. Spartanii le-au străpuns gâtul şi ceafa – aşa cum ai înfige harponul în rechinii mării –, apoi le-au aruncat leşurile asupra celor care veneau din urmă.

N-au mai îndrăznit să mai pornească un asemenea atac în tot restul zilei. Au rupt-o la fugă cu groaza în priviri, abandonându-şi în învălmăşeală aproape toate armele.

Voiau mai degrabă să rabde şfichiuitul bicelor mânuite de oştenii din garda regelui, cei care îi împingeau la luptă, decât să-şi piardă viaţa în mâinile unui duşman invulnerabil şi necruţător.

M-am gândit, văzând nenorocirea ce se abătuse asupra barbarilor, că Xerxes, aflat la adăpost în partea cea mai înaltă a taberei sale, răgea ca un elefant căruia i se tăiaseră picioarele, rănit de moarte. În două zile, pierduse vreo douăzeci de mii de oameni.

Dar vremea strâmtorii Termopile se scurgea ca nisipul dintr-o clepsidră. Cea de-a treia zi pe care mi-a fost dat s-o trăiesc în locul acela îngust avea să fie şi ultima pentru apărătorii ei.

Un zvon de frământare m-a deşteptat din somn. M-am ridicat şi am luat armele. În jurul meu era o forfotă neostoită de umbre care-şi căutau armurile şi scuturile. Am încercat să aflu ce se petrecea, dar nimeni n-a ştiut să-mi spună din ce pricină se pornise dintr-odată atâta zarvă în tabăra noastră. În cele din urmă, m-am întâlnit cu Leonidas şi Megistias. Vorbeau cumpănit, în şoaptă.

— Ascultă, Megistias, trebuie să pleci, l-am auzit pe rege spunând. Întoarce-te în ţinutul tău.

— N-am să fac asta. N-am să fac asta chiar dacă mi-o vei porunci.

— Nu ai de ce să mori aici. Nu eşti soldat.

Tremurând la presimţirea că un eveniment tragic avea să se petreacă în curând, m-am hotărât să întrerup ceea ce se vădeau a fi vorbe de rămas-bun.

— Ce se întâmplă? am îngăimat.

— Eschil? a întrebat Leonidas mijindu-şi ochii.

— Da, eu sunt. Ce se petrece?

— Perşii ne-au înconjurat, a murmurat monarhul. Cineva i-a călăuzit până aici pe o cărare veche folosită de păstori, aşa că au izbutit să ocolească lanţul Calidromului şi să ni se năpustească în spate. Grosul Nemuritorilor s-a adunat îndărătul nostru.

Şi fără întârziere, mi-a arătat coasta cea mai îndepărtată a munţilor ce se înălţau deasupra capetelor noastre.

— Dar nu ai spus că, dacă aşa ceva are să se întâmple, o să fim apăraţi de mulţimea foceenilor

puşi să păzească ieşirea din trecătoare?

Pe chipul lui Leonidas s-a zugrăvit un zâmbet plin de înţeles.

— Foceenii, prietene, au luat-o la fugă spre culmile munţilor când i-au văzut pe Nemuritori apropiindu-se. Doar vreo câţiva au avut curajul să vină până aici şi să ne dea de ştire de ce o să se abată asupra noastră.

— Asta înseamnă…

— Asta înseamnă că zarurile au fost aruncate. Tocmai am dat poruncă tuturor puterilor aliate să se retragă de îndată, atât timp cât mai e cu putinţă.

L-am privit cu neîncredere.

— Şi hopliţii Spartei trebuie să se pună la adăpost. Trecătoarea este pierdută. Nu are rost ca lupta să continue aici. Ar fi o nebunie, am răbufnit eu.

— Nu. Noi, spartanii, vom rămâne la Termopile. Îi vom stăvili pe barbari atât cât vom putea; asta le va da mai mult timp celorlalţi. Demofilos, cel aflat în fruntea tespilor, m-a anunţat că şi ei vor rămâne. Şi vreo câţiva tebani…

— E un sacrificiu fără rost! am exclamat înţelegând dorinţa îndârjită a lui Leonidas. Toată Atica a fost evacuată, iar Sparta şi Grecia vor avea nevoie de voi în vremurile ce-or să vină.

— Barbarii n-or să înceteze până n-or să răpună o cetate sau un rege… îţi aminteşti? Ştiu că Megistias ţi-a dezvăluit profeţia, mi-a răspuns el cu asprime. Eu sunt acest rege. Dacă eu voi muri aici – la Termopile –, Sparta va trăi.

— Dar…

— Ai vorbit destul, Eschil. Faci risipă de cuvinte. Noi urâm să le irosim. Trebuie să pleci acum. Dă-i de veste lui Temistocle că apărarea o să cedeze. El şi Euribiades vor şti să ia hotărârea cea mai bună, a poruncit el. Hai, acum pleacă!

Am făcut doi paşi înapoi, fără să mă întorc, clătinându-mă, încredinţat că fatalitatea îşi întindea mâna-i neagră asupra vieţii noastre. Megistias m-a

privit pentru o clipă. Apoi am făcut stânga-mprejur şi am plecat de acolo, însă vocea lui Leonidas m-a mai oprit o dată din drum. L-am văzut cum trecea prin faţa oamenilor lui, care se adunaseră în apropiere, dându-le instrucţiuni.

— Spartani, suntem înconjuraţi! le-a dat de ştire fără ocolişuri. Nu putem să mai apărăm acest zid multă vreme. Pregătiţi-vă de luptă. Să îi lovim pe barbari şi să-l ucidem pe Xerxes! Spartani, în noaptea asta vom cina în Hades!

În penumbra ceasului aceluia, cu ochii împăienjeniţi de lacrimi, am alergat spre corabie. Am ajuns aproape fără suflare şi i-am deşteptat pe vâslaşi, care au împins-o în mare. S-au aşezat la locurile lor şi au început să vâslească, nedumerirea fiindu-le întipărită pe faţă. La câţiva metri depărtare de ţărm, am desfăcut mica velă şi ne-am îndreptat spre trirema noastră ancorată într-o radă dinspre miazăzi. Am ajuns în dreptul acesteia când orizontul era învăluit într-o boare chihlimbarie, iar făpturile şi tot ce era în preajmă se iveau din adâncul negurilor.

L-am zărit pe punte pe Abronicos. A fost mirat să mă vadă apărând pe neaşteptate.

— Ce s-a întâmplat, Eschil? m-a întrebat cu glas somnoros.

— Frontul de la Termopile o să cadă, ai noştri sunt înconjuraţi! am îngăimat eu. Porunceşte să plecăm cât mai repede de aici!

Pregătirile de plecare nu au fost atât de uşoare pe cât îmi închipuisem. Atunci când corăbierii au apucat vâslele, a fost nevoie să îndrepte corabia spre largul mării cu o manevră lentă pe care Abronicos a numit-o întoarcere pe loc.

După asta, au întins vela, care a fluturat însă nehotărâtă din pricina lipsei vântului, apoi au lăsat-o să cadă în mijlocul unei tăceri ireale. Înaintând cu puterea braţelor, am urmat coasta la mai puţin de un stadiu depărtare de ţărm. De pe punte am putut vedea cum se retrăgeau în goană bezmetică,

nădăjduind să scape cu viaţă, ultimii locrieni, foceeni şi majoritatea detaşamentelor beoţiene. Pe când cei mai întârziaţi fugeau încă risipindu-se printre copaci, au apărut deodată Nemuritorii din desişul ce ascundea cărarea Anopeea, barând trecerea ca un drug de fier.

Au alcătuit o coloană puternică şi s-au pus în mişcare, avansând în paralel cu corabia noastră, cu gând să se năpustească asupra ariergărzii spartane.

Abronicos a dat ordin ca arcaşii noştri să tragă asupra lor, însă distanţa era prea mare, iar săgeţile cădeau în mare.

— Blestemat să fii, Abronicos! am strigat furios. Nu poţi să îndrepţi corabia şi să te apropii de ţărm?

— Ţi-ai pierdut minţile? m-a mustrat el cu asprime. Vrei să ne împotmolim? Coasta centrală a triremei nu ar rezista!

Atunci a făcut semn pilotului să mişte cârma ca să ne îndepărtăm de recife.

Când am ajuns, aproape în acelaşi timp cu coloana Nemuritorilor, pe câmpul de luptă, Leonidas îşi aşezase dinainte oamenii la loc deschis, fiind urmaţi de câteva sute de tespi şi tebani. Păreau o picătură de sânge pe cenuşa neagră a pământului pârjolit. Se înfruntau, netemători, cu grosul armatei lui Xerxes, care înainta la pas, organizată în şiruri nenumărate. Spartanii s-au aşezat în formă de lance, al cărei vârf oţelit era însuşi regele lor, o lance ascuţită gata să se înfigă în pieptul duşman şi să-i atingă inima.

În văzduh a răsunat ordinul de atac. Şi de îndată un strigăt mândru a izbucnit din piepturile lor. Soldaţii care mai rămăseseră dintre Cei Trei Sute s-au aruncat ca un şuvoi de demoni într-un ultim atac deznădăjduit şi furios, de parcă ar fi vrut să ajungă dincolo de orice prag al curajului omenesc. În iureşul asaltului lor, au izbutit să treacă linie după linie, ca nişte trimişi ai Moirelor, croindu-şi

drum în trupul oştirii barbare, semănând în calea lor agonie şi moarte.

La puţină vreme, după ce li s-a istovit avântul, aveau să fie înghiţiţi. Perşii au închis rana şi i-au înconjurat. Am căzut în genunchi pe puntea navei şi am început să-mi lovesc capul şi pieptul cu pumnii, zdrobit de durere, în pragul nebuniei. Când în cele din urmă m-am ridicat asemeni unei umbre, am fost martorul actului final al tragediei de la Termopile.

După ce au căsăpit mulţime de spartani, barbarii s-au dat înapoi, făcând o roată mare în jurul lor. În centrul acelui cerc al morţii, vreo treizeci de lacedemonieni, răniţi şi vlăguiţi, se chinuiau să se mai ţină pe picioare. Se sprijineau unii de alţii, părând să strige, în mijlocul acelei linişti apăsătoare ce prevesteşte moartea:

— *Molon labe!* Veniţi după armele noastre! Veniţi să le luaţi!

Arcaşii lui Xerxes şi-au potrivit săgeţile în corzile arcurilor. Le-au întins. Au tras ţintind spre cer. Săgeţile, ca un stol de corbi veniţi din Hades, au întunecat soarele. Au tras până când ultimul dintre Cei Trei Sute a căzut la pământ, străpuns de moarte.

Fără să slăbească scutul din strânsoare. Pe drumul spre legendă.

29
RETRAGEREA DE LA ARTEMISION

Un vânt trist şi schimbător, care când părea să ne însufleţească vela, când dispărea, silindu-i pe corăbieri să vâslească şi mai tare, ne-a dus până la Artemision. Am făcut această călătorie cufundat în gândurile mele, abătut, întrebându-mă care avea să fie deznodământul cumplitului război care abia începuse. De nenumărate ori mi s-au perindat prin minte imaginile cumplite ale spartanilor jertfindu-se cu o vitejie legendară, vrednică de a fi amintită veacuri de-a rândul.

Mai târziu aveam să aflăm că Xerxes, furios din pricina rezistenţei pe care au opus-o acea mână de eroi neînfricaţi, a poruncit ca leşul lui Leonidas să fie sfârtecat, iar capul lui să fie înfipt într-o ţeapă şi arătat lumii drept pildă pentru toţi cei care ar fi îndrăznit să-i înfrunte puterea.

Pe înserat, am ajuns din urmă ariergarda flotei aliate. Triremele din Megara, Egina, Epidaur şi Corint, venite mai târziu, erau ancorate la adăpostul unui promontoriu. Pe multe dintre acestea puteau fi văzute cicatricele ciocnirilor cu flota persană. Dulgherii se străduiau să fortifice coastele de lemn, în timp ce corăbierii dregeau sau înlocuiau velele. Întinderea plumburie a mării era presărată de numeroase pânze albe. Abronicus şi cu mine ne-am strămutat, alunecând printre neîmblânzitele valuri înspumate, pe *Egida din Triteea.* De îndată ce am pus piciorul pe punte, am recunoscut vocea lui Temistocle, care se auzea întretăiată dinspre proră. Părea prins într-o discuţie aprinsă cu Euribiades, amiralul spartan.

— Eubeii încă nu au terminat evacuarea! mi se părea că îi spunea cu asprime lacedemonianului. Dacă ne retragem acum, îi lăsăm lipsiţi de apărare.

— O să vă dau înapoi cei cinci talanţi nenorociţi! a răcnit arhontele. Dar trebuie să ne

îndreptăm imediat spre miazăzi! Eubeii n-au decât să facă aşa cum ştiu mai bine!

I-am zărit pe maratonieni zăcând istoviţi pe puntea de la pupa. Niciunul nu părea să-mi fi observat sosirea. M-am depărtat de Abronicos şi m-am alăturat lor.

— Ce se petrece aici? am întrebat fără ocolişuri.

M-au privit de parcă dinaintea ochilor lor s-ar fi întrupat o nălucă. Agrades dormea, cu părul acoperindu-i chipul. Am observat că avea braţul bandajat. Mai mult ca sigur o săgeată persană îi străpunsese carnea. Numai Erginos a îndreptat spre mine o privire prietenoasă şi a găsit de cuviinţă să-mi răspundă:

— Temistocle şi Euribiades nu au ajuns la o înţelegere, m-a lămurit cu oboseală în glas. Cel dintâi nu vrea să ne retragem – îl ştii prea bine, e mai încăpăţânat ca un catâr –, iar spartanul crede că, dacă mai rămânem aici, o să pierdem toate corăbiile.

Cu greu şi cu multă răbdare am izbutit să înţeleg tot ceea ce se petrecuse în Artemision în ultimele trei zile. Nici măcar Tisias şi Brison, cei mai vorbăreţi dintre maratonieni, nu păreau dornici să dea prea multe lămuriri, aşa că a trebuit să pun istorisirile cap la cap şi să întrevăd cele întâmplate bizuindu-mă pe comentariile laconice ale unora şi altora.

Când flota noastră a ajuns la miazănoapte de Eubeea, siluetele corăbiilor persane se prefirau de-a lungul orizontului, în apropiere de Afetas. Velele lor erau atât de numeroase şi de impunătoare, încât în curând s-au iscat neînţelegeri în privinţa tacticilor celor mai potrivite. Amiralul spartan era de părere să ne întoarcem fără să luptăm, susţinut fiind de Adimantos, comandantul celor patruzeci de corăbii din Corint ce ni se alăturaseră în apropierea coastelor atice. Temistocle voia să pornească lupta fără întârziere sau ocolişuri. Prăpastia dintre cele două păreri s-a adâncit şi mai

mult când nişte trimişi din Eubeea au ajuns pe maiestuoasa triremă unde avea loc disputa. Eubeii i-au cerut lui Euribiades să-i înfrunte pe perşi, întrucât populaţia nu fusese încă evacuată din ţinutul lor, fiind astfel cei dintâi în a îndura cruzimile barbarilor dacă aliaţii s-ar fi retras. Spartanul a tăgăduit cu străşnicie. Ajuns aici cu lămuririle, Coridon mi-a istorisit că, văzând împotrivirea lacedemonianului, eubeii au încercat atunci să-l înduplece pe Temistocle. L-au ispitit cu o sumă uriaşă; se pare că i-au pus în mână o adevărată comoară: treizeci de talanţi de argint.

— Mi-e greu să cred că arhontele a primit banii aceştia, am spus eu în apărarea lui.

— Ba chiar aşa a făcut, a comentat cu răutate Coridon. Treizeci de talanţi în cap, cu care i-a cumpărat pe Euribiades şi pe Adimantos. Unuia i-a dat cinci, iar celuilalt trei, de parcă ar fi ieşit din propriu-i buzunar.

— De aceea încă ne mai aflăm aici, mi-a explicat Tisias. Dacă Temistocle nu ar fi nebun, acum am vâsli înapoi spre Phaleron şi Munichia. Nu putem să luptăm cu ei în apă adâncă, Eschil. Ne sunt superiori numeric, în proporţie de şase la unu.

Când am vrut să aflu mai multe despre felul în care se desfăşura războiul, Brison mi-a povestit că avuseseră loc câteva încleştări în prima zi, fără vreo izbândă hotărâtoare. Barbarii pierduseră ceva corăbii, dar nici noi nu scăpaserăm neatinşi. Se pare că barbarii, după ce înţeleseseră că nu puteau pătrunde prin strâmtorile care despart Eubeea de continent – canal unde, dincolo de numărul oştenilor, contează poziţia navelor –, aleseseră să trimită o parte dintre trireme să înconjoare ţinutul eubeilor, cu gândul mârşav de a se năpusti asupra ariergărzii noastre, dacă am fi rămas pe poziţii, sau de a ne ieşi în întâmpinare, dacă ne-am fi retras. Un anume Sicinius, care făcea parte din echipajul persan, s-a aruncat în apă şi a înotat stadii întregi,

distanţa ce desparte Afetasul de Artemision, ca să ne dea de ştire de intenţiile duşmanilor. Vreo câteva dintre corăbiile noastre au pornit pe urmele lor cu prevedere, fără să se apropie prea mult. S-au întors la Artemision o zi mai târziu, aducând veşti cum nu se poate mai bune: vreo două sute de trireme persane se scufundaseră în mare; fuseseră lovite de o furtună violentă, aceeaşi care ajunsese până la trecătoarea Termopile, apoi, aflate în derivă, purtate de vânt şi de valuri, se izbiseră de stânci.

— Poseidon ne ocroteşte, am şoptit.

— Nu întotdeauna, Eschil, nu întotdeauna, m-a corectat Brison. Azi au încercat să ne prindă prin învăluire, din care am scăpat cu multă iscusinţă. Le-am scufundat o mână de corăbii, dar şi noi am suferit grele pierderi din pricina lor. În larg, corăbierii egipteni sunt ca nişte demoni, au lovit cinci dintre triremele noastre!

Vorbeam despre toate acestea când Temistocle s-a apropiat de noi cu chipul tulburat. Abronicos şi cu mine îi anunţaserăm înfrângerea de la Termopile şi moartea lui Leonidas. După strălucirea ochilor, am înţeles că pierderea spartanului era pentru el o grea lovitură.

— Voi da poruncă să ne întoarcem în Saronic.

Şi, fără să mai spună nimic, posomorât, s-a pierdut printre soldaţii care umpleau puntea, căutându-i pe comandantul triremei şi pe cârmaci.

Vestea retragerii din Artemision a trecut de la o corabie la alta cu iuţeala fulgerului. Sub punte, cei o sută şaptezeci de vâslaşi se străduiau să întoarcă *Egida din Triteea* cu prora spre miazăzi. Şi, chiar dacă Eol s-a arătat din prima clipă dornic să binecuvânteze cu suflarea-i retragerea noastră, corăbierii nu au slăbit strânsoarea vâslei până când cea din urmă dintre triremele persane n-a dispărut în zare, lăsată în urmă cu puţin timp înainte ca noaptea să se aştearnă peste toate.

Ne-am întors în apele prietenoase din apropierea Atenei în jumătatea timpului petrecut ca să ajungem în partea de nord a Eubeei. Temistocle a rămas tăcut şi retras bună parte din drum. Umbla cufundat în gândurile lui. Nu l-am văzut mâncând, râzând sau vorbind cu nimeni. S-ar fi spus că izbânda nesigură a flotei noastre alăturată tragediei de la Termopile lăsaseră răni adânci în sufletul lui neînfricat. Abia dacă am schimbat cu el vreo câteva cuvinte.

Dacă e să spun adevărul, niciunul dintre maratonieni nu era prea vesel. Cu toţii ştiam că flota persană, aflată la numai o zi depărtare, era pe urmele noastre, tot aşa cum un lup neadormit îşi adulmecă prada în adâncurile pădurii. Sprijiniţi în lemnul tribordului, contemplam cu privirea goală, în tăcere, liniile capricioase ale munţilor desluşiţi dincolo de plajă ca un spectacol de infinite şi fascinante forme. În închipuirile cele mai cumplite ne imaginam cum toate acele pământuri şi aşezări aveau să fie şterse de pe faţa pământului de hoardele lui Xerxes.

Trecătoarea Termopile nu izbutise să-i oprească, înaintau, ca o vijelie, gata să spulbere Atena. M-am întrebat de o mie şi una de ori dacă am fi fost capabili să luptăm uniţi până la moarte, risipind umbrele dezbinării cuibărite în rândurile noastre. M-am îndoit de cele înfăptuite de mine şi de Temistocle în lunile dinainte. Duceam dorul blândei prezenţe a lui Eris, duceam dorul fiecărei clipe din viaţa mea de până atunci, pe care o vedeam acum ca pe un paradis pierdut pentru vecie.

Trirema noastră s-a oprit la sud de Eubeea. Când i-am văzut pe corăbieri strângând velele şi coborând verga de pe catarg, am înţeles că ceva se întâmpla. L-am văzut pe Temistocle dând ordine mai multor oameni. La puţină vreme, i-am zărit îndreptându-se spre coastă într-o corabie uşoară.

— I-ai trimis după provizii? l-am întrebat pe arhonte, care stătea cu spatele la mine.

Nu s-a întors şi continua să privească ţintă un colţ de stâncă.

— Nu. Le-am dat poruncă să scrie mesaje pe pietre, la hotare şi în alte locuri uşor de văzut, de aici până la capătul ţinutului eubeilor, a răspuns fără să se uite la mine.

— Mesaje? Pentru cine?

— Pentru grecii din Ionia care se află în flota persană.

— Cu ce scop?

— Ca să-şi amintească de faptul că sunt greci, că Grecia este adevărata lor patrie, a murmurat. Pentru ei a început războiul nostru împotriva barbarilor. Noi îi sprijinim în răzvrătirea lor împotriva lui Darius. Mă îndoiesc că au dat uitării un asemenea lucru.

— Crezi că aceasta va fi de vreun folos?

— Poate că o să-i îndemne să dezerteze şi să treacă în tabăra noastră atunci când va fi să ducem bătălia hotărâtoare. Sau poate că mă înşel şi că n-o să aibă destul curaj ca să scape din jugul tiranului. Teama e un stăpân puternic. Oricum ar fi, Xerxes o să ia seama la asta.

— Nu înţeleg.

— Lui Xerxes i se va da de ştire de existenţa mesajelor. Ştiu că este viclean şi neîncrezător. De asta sunt încredinţat. Îi va fi teamă că ionienii vor putea să-l trădeze şi îi va îndepărta din trupele sale. Apoi o să dea ordin ca triremele să fie aşezate în poziţia cea mai adăpostită.

Nu am putut sau n-am ştiut cum să contrazic raţionamentul lui Temistocle. Logica părea că se află de partea lui, deşi de-a lungul vieţii mi-am dat seama că, de cele mai multe ori, logica nu-i de folos în vremuri de restrişte, cum erau, fără îndoială, cele pe care le trăiam atunci.

Urmând instrucţiunile arhontelui, acest înscris a rămas dăltuit pe toate stâncile, columnele şi

pietrele aflate la vedere în calea barbarilor:

Greci din Ionia: nu-i atacaţi pe fraţii voştri. Grecia vă este mamă. Luptaţi de partea noastră. Desprindeţi-vă din rândurile barbare. Şi, de nu-i cu putinţă, purtaţi-vă ca nişte laşi. Să nu uitaţi nicicând că îndurăm acest război pentru faptul de a vă fi sprijinit în trecut.

Nu ştiu dacă mesajele au fost de vreun ajutor. După mine, era un lucru mai lipsit de însemnătate decât un trunchi pus de-a curmezişul în calea unui elefant furios care înainta în goană. Era cum se poate mai limpede faptul că fugeam din faţa lor, că noi eram cei urmăriţi, iar în retragerea noastră nu aflam nicio veste şi niciun semn care să ne îngăduie a întrezări cea mai mică speranţă cum că sorţii războiului vor fi întorşi.

Temistocle era convins de faptul că în zilele acelea de vară, după încheierea serbării Carneenelor, forţele Spartei împreună cu restul trupelor de uscat ale Ligii din Corint se aflau pe drum, gata de luptă.

Numai că veştile pe care le aflam din toate colţurile Beoţiei spuneau exact contrariul.

Nimeni nu i se împotrivea lui Xerxes. Tot pământul i se pleca dinainte.

Eram singuri. Singuri şi dezbinaţi.

30
ACROPOLELE ÎN FLĂCĂRI

După o viaţă întreagă petrecută scriind piese de teatru, ştiu că niciodată nu se trece de la o parte la alta a unei tragedii fără ca actorii să se aşeze altfel în scenă, fără ca măştile să se schimbe, îndeobşte de la gravitate la deznădejde, şi fără ca noi elemente să nu se ivească în mijlocul prosceniului, tulburând sufletul auditoriului. În triada violenţei, a nimicirii şi a jafurilor trăită vreme de doi ani, între prologul cumplit de la Termopile, despre care am istorisit mai înainte, şi punctul culminant în care ne puneam nădejdea petrecut la Salamina s-au întâmplat multe lucruri. Şi în scurtă vreme. Despre aceste lucruri voi povesti aici, încercând să explic, pe cât de bine pot, şiretlicul pe care, deznădăjduiţi fiind, ne-am văzut siliţi să-l urzim pentru izbândă.

Când velele au fost coborâte şi triremele noastre s-au alăturat în veghe neclintită celor ancorate la Salamina, am încercat să dau de fratele meu. L-am căutat zadarnic, chiar dacă am cercetat multe trireme şi am întrebat de fiecare dată unde se afla. La căderea nopţii, am renunţat. Ne-am întâlnit în dimineaţa următoare, din pură întâmplare, în furnicarul de soldaţi care duceau armele pe punte, în strigătele mânioase ale căpeteniilor care vegheau la buna rânduială, în forfota mulţimii curioase cocoţate pe stâncăriile insulei.

Ne-am strâns în braţe cu putere când ne-am găsit în mijlocul acelui norod.

— Aminias, măriţi fie zeii că mi te-au scos în cale, te-am căutat fără încetare!

— Şi eu te-am căutat, a murmurat el apucându-mă de braţ cu drag. Din nefericire, frate, nu am să-ţi dau veşti bune. Tocmai acum s-au întors iscoadele, fără să aibă a spune nimic îmbucurător.

— E cu putinţă oare să ne aşteptăm la mai rău de atât? am spus eu ironic.

— E cu putinţă. Multe cetăţi ard în flăcări: Caradra, Amficeea, Neon şi Elateea… Armata persană pârjoleşte totul în calea ei. Azi vor ajunge la Atena. S-au împărţit…

— S-au împărţit?

— Întocmai. Xerxes, în fruntea grosului oştirii, se va năpusti asupra capitalei înainte ca ziua să fie pe sfârşite. De când au prădat Parapotamiosul, înaintează pe mai multe fronturi. Unul dintre acestea, din câte am aflat, se îndreaptă spre Delfi, spre Parnas. Şi e de aşteptat ca avangarda, în drumul spre Atena, să nimicească şi Eleusis. Pricepi?

— Prea bine.

— Euforion nu va putea să rabde aşa ceva. Când vestea o s-ajungă la Trecena, va muri de obidă.

Fratele meu avea dreptate. Tot ceea ce se spunea despre înaintarea perşilor ne lăsa să înţelegem că mica şi sfânta noastră Eleusis avea să fie nimicită, iar împreună cu aceasta şi pământurile şi avuţia noastră. Eleusis urma să suporte, după cum aveam să aflăm în curând, mânia năvălitorilor. O parte dintre barbari s-au îndreptat mai întâi spre Delfi. Acolo, după cât se povesteşte – despre aceasta însă nu am nicio încredinţare dincolo de cele auzite –, mulţimile au început să fugă, îngrozite, adăpostindu-se într-o peşteră din stânci numită Coricia. După cât se pare, întrebat fiind de cumplita primejdie ce se apropia, oracolul a spus că Apollo nu vrea ca cineva să ia armele în numele lui, căci, întrucât era zeul cel mai puternic, putea să apere singur sanctuarul. De altfel, se spune că mulţime de lucruri nemaivăzute îi făcuseră pe barbari să se îndepărteze în goana mare de locurile sfinte: bucăţi mari de stâncă se prăvăliseră din Fedriade asupra capetelor lor, armele zeului s-au înfăţişat în faţa templului lui Apollo, gata de luptă, iar făpturi fără chip i-au hărţuit fără încetare… Nu ştiu în ce măsură Aceratos, profetul lui Apollo, a avut de-a face cu toate acestea. Era un bărbat cu

adevărat inteligent, căruia se pare că nu-i lipsea nici puterea, nici iscusinţa. Nu m-ar mira câtuşi de puţin să se fi aflat în spatele unor asemenea isprăvi. Drept este însă că hoardele lui Xerxes nu au distrus oracolul din Delfi. Au cotit-o spre Atena, iar în drumul lor au jefuit Eleusisul.

— Tatăl nostru e un eupatrid, să nu uiţi asta. Are o inimă tare. Chiar dacă ţinutul nostru va fi cuprins de flăcări din cele patru zări şi se va preface în cenuşă, va îndura necazul… Euforion nu va muri!

— Să te audă Zeus! a răspuns Aminias covârşit de tristeţe. Dintre toate, cel mai rău lucru este haosul care domneşte pe triremele noastre. Triarhii din Epidaur, Egina, Megara şi din alte cetăţi se gândesc să ridice velele şi să se întoarcă în ţinuturile lor. Bine-ar fi să mă înşel, dar cred că azi vom fi martorii unei adevărate debandade, Eschil. Ceea ce nu-i întru totul lipsit de logică. Dacă tot e să murim, cel puţin s-o facem apărându-ne pământurile şi templele.

— Dacă are să se întâmple aceasta, frate, înseamnă că suntem pierduţi cu toţii, am rostit eu cu convingere.

La sfârşitul zilei, mânia lui Temistocle s-a dezlănţuit. Am fost de faţă cât timp a vorbit cu Caliades, care pe atunci era arhontele pus să vegheze asupra orânduielilor civile ale Atenei, şi cu ceilalţi strategi şi amirali din Liga Corintului. Într-un loc retras, în partea de miazănoapte a Salaminei, sub un cort uriaş de unde se putea desluşi mare parte din litoralul atic, s-au sfătuit despre toate câte erau de făcut.

Euribiades, spartanul, ultimul venit, a fost cel dintâi care a spus ce gândea. A venit cu coiful sub braţ, şi-a şters broboanele de sudoare ce îi acopereau fruntea şi, după ce a umplut un crater cu apă proaspătă, şi-a dezvăluit planurile.

— Cred că nu trebuie să pierdem nicio clipă din timpul preţios cugetând la cele întâmplate la

Artemision şi Termopile, a spus în loc de introducere.

S-a aşezat lângă harta zugrăvită pe pielea unui animal şi, arătând spre miazăzi, a adăugat cu gravitate:

— A venit vremea să luăm o hotărâre. Sunt de părere că trebuie să ne retragem, să ducem flota până la istmul din Corint şi să apărăm Peloponezul.

— Unde sunt falangele din Sparta şi din Corint? a întrebat mohorât Temistocle. Nimeni n-a ştiut să ne spună pe unde au luat-o la întoarcere.

Euribiades aştepta această întrebare. Sunt convins de asta. I-am putut citi în ochi. Cu un gest aspru a întins braţul şi un slujitor i-a pus un papirus în mână. Fără îndoială că era o veste primită chiar în acea zi. Şi-a aruncat repede ochii peste el, căutând să cuprindă ceea ce ştia că trebuia să spună.

— Oştirile noastre s-au adunat să întărească trecătoarea Peloponezului. În ceasul de faţă, istmul Corintului e o fortificaţie cu neputinţă de învins. Cleombrotos, fiul lui Anaxandridas şi fratele lui Leonidas, este căpetenia armatei. Cu o asemenea apărare vom putea să-l oprim pe Xerxes.

Adimantos, strategul corintian, a încuviinţat. Cu toţii am priceput că el şi Euribiades cântăriseră amândoi dinainte cum stăteau lucrurile şi-şi urmăreau ţelul propriu, dincolo de ce ar fi fost potrivit pentru toată lumea. Însă e drept că mulţi dintre cei prezenţi îi sprijineau, asemeni unor miei gata să se desprindă de grosul turmei şi să o ia la vale de-a rostogolul mai degrabă decât să li se taie lâna.

Fără a se mai sfătui cu Caliades, Temistocle a şi intervenit spumegând de furie.

— Adunătură de trădători! Blestemaţilor! a fulgerat arhontele. De ce folos vă este să apăraţi Peloponezul atâta vreme cât Grecia întreagă cade în mâna lui Xerxes? Nu am lămurit toate acestea în

Corint? Dacă vreţi să vă apăraţi casele, luptaţi aici, la Salamina! Şleahtă de fricoşi! Dacă triremele din flota alianţei se împrăştie care-ncotro, vă faceţi vinovaţi de cea mai cumplită dintre nenorociri! Doar dacă vom rămâne cu toţii uniţi vom izbândi!

— Stăpâneşte-ţi limba, Temistocle, şi nu te pripi, l-a prevenit Adimantos cu asprime. Te-ai înfierbântat prea tare. Nu uita că la întreceri, cei care fură startul sunt aspru pedepsiţi de judecători.

— Ai dreptate, Adimantos, a izbucnit Temistocle întorcându-se spre el. Cei care pornesc înainte de semnal primesc o lovitură-n spate! Dar tu să nu uiţi asta: cei care rămân în urmă nu vor fi încoronaţi cu lauri niciodată!

Pentru o clipă m-am temut că toţi amiralii, strategii şi arhonţii, pierzându-şi în cele din urmă demnitatea, aveau să se încaiere ca nişte oameni de rând, lăsând cuvintele şi argumentele să fie înlocuite de lovituri şi duşmănie. Poate că aşa s-ar fi întâmplat dacă în cort nu ar fi pătruns doi soldaţi cu chipurile răvăşite.

— Atena e în flăcări! Ard Acropolele! au dat de veste înspăimântaţi. Barbarii pârjolesc cetatea!

Toate neînţelegerile au fost lăsate pe mai târziu. Am fugit cu toţii spre un promontoriu de pe care se putea desluşi linia inconfundabilă a sfântului podiş al Atenei. Numeroase coloane de fum se ridicau în văzduh. În liniştea împietrită aşternută peste nisipurile din Salamina înainte de asfinţit se auzeau parcă strigătele atenienilor ucişi în faţa casei, gemetele bătrânilor descoperiţi de moarte în paturile lor, furia dezlănţuită din piepturile celor câtorva sute de oameni care apărau fără sorţi de izbândă zidurile ridicate în grabă pe culmile Acropolelor.

Am rămas acolo, năuciţi şi copleşiţi de durere, privind cum se întindeau flăcările şi sporea lumina pe măsură ce cuprindeau totul, ca nişte martori muţi ai distrugerii şi ai nebuniei.

Marea ne mângâia picioarele cu blândeţe, de parcă însuşi Poseidon s-ar fi arătat îndurerat de nefericitul destin al lui Palas Atena, cu care mai înainte vreme se întrecuse în luptă ca să câştige inima cetăţii noastre.

Tulburaţi, cu umbra morţii cuibărită în adâncul sufletului, ne-am întors la sfat. Nimeni nu a vrut să ia cuvântul, nimeni nu voia să fie primul vorbitor după cele văzute. Şi de această dată, primul care a deschis gura a fost tot Euribiades.

— Nefastă este ziua aceasta! a rostit mohorât. Dar dacă nu hotărâm când şi unde să aibă loc lupta, nenorociri şi mai mari se vor abate asupra noastră în viitor.

— Aici trebuie să ne luptăm! A sosit ceasul luptei! a izbucnit Temistocle lovind cu putere masa în jurul căreia ne adunaserăm, făcând craterele să zboare cât colo.

Euribiades s-a uitat la el cu adânc dispreţ.

— Acum şi aici? l-a întrebat neîncrezător. Toţi care ne aflăm sub acest cort avem cetăţi, pământuri şi neamuri de apărat. Oricum, de ce ar trebui să plecăm urechea la cele spuse de tine, de vreme ce nu mai este o Atenă care să fie apărată? Arhonte, voi, atenienii, nu mai aveţi cetate!

— E drept: Atena este pierdută! spuse şi Adimantos. Trebuie să ne retragem!

— Neghiobi blestemaţi! a rostit Temistocle tunător. Atena n-a pierit! Atena suntem noi!

Amiralul spartan s-a întors, sătul de intervenţiile furioase ale arhontelui. Şi-a apucat toiagul de căpetenie şi l-a ridicat, gata să-l lovească în umăr dinaintea tuturor privirilor încremenite. Numai că Temistocle, cu iuţeala fulgerului, i-a prins braţul chiar atunci când băţul şuiera în aer.

— Vrei să mă loveşti? a rostit printre dinţi în timpul încleştării. Prea bine, n-ai decât să mă loveşti. Loveşte-mă, Euribiades, dar mai întâi ascultă ce-am să spun, căci nu voi mai vorbi pe urmă despre asta!

Spartanul şi-a stăpânit furia, surprins se pare de atâta convingere, şi fără chef l-a ascultat pe arhonte.

— Atena n-a murit, Euribiades! a afirmat Temistocle arătând spre ape. Acum Atena e o cetate plutitoare! Atena este flota noastră! Aceste două sute de corăbii sunt Atena! Iar Atena se va lupta pentru libertatea ei şi pentru a voastră! Vom lupta aici, în strâmtori, în faţa nisipurilor, unde numărul oştenilor nu are importanţă. Toţi ştim că în larg, în faţa istmului, e cu neputinţă să-i înfrângem. Asta am învăţat la Artemision. Aşa că aici vom duce lupta, până la sfârşit. Dacă vă veţi retrage, vom pierde şi Salamina, şi Egina, şi Megara. Nu încercaţi să vă păcăliţi singuri. Dacă ne lăsaţi de izbelişte, atunci noi, atenienii, ne vom lua familiile pe corăbii şi vom porni pe mare. Ne vom căuta, să n-aveţi îndoială, o nouă patrie, în Siris, în Italia… Iar voi va trebui să vă înfruntaţi cu Xerxes în ţinuturile voastre, singuri şi dezbinaţi.

A urmat o linişte de mormânt.

Din locul meu din spate, l-am văzut intrând în cort pe Aristide cel Drept, fiul lui Lisimah, eternul adversar al lui Temistocle. Se întorsese din exil ca să ni se alăture în luptă. M-a salutat uşor cu privirea lui demnă, dat fiind că noi întotdeauna ne înţeleseserăm bine. A ales să rămână în aşteptare, la adăpostul umbrei.

Temistocle, care părea să fi spus tot ceea ce avea de spus, nu a şovăit în a-şi încheia discursul într-o notă tragică:

— Asta e tot, Euribiades. De vei rămâne şi de te vei lupta, vei arăta că eşti viteaz. Iar de te hotărăşti să pleci, să n-ai nicio îndoială: vei semna condamnarea la moarte a întregii Elade.

Raţionamentul arhontelui a tulburat sufletul luptătorilor. Fără cuvinte, unul după altul, cuprinşi de îndată de curaj sau poate de ruşinea de a fi luaţi drept fricoşi, au încuviinţat.

Aveam să luptăm la Salamina, în faţa Aticăi în flăcări, să luptăm până la moarte şi până la ultimul om.

De cum s-a încheiat sfatul, toţi s-au îndreptat spre corăbii. Atunci, Aristide a venit spre mine şi m-a salutat cu prietenie:

— Eschil, hoţomanule! mi-a spus el vesel. Arăţi la fel de neîmblânzit şi tânăr ca în vremurile Maratonului. Se vede că eşti fiul cel iubit al lui Cronos.

— Hai, nu-ţi bate joc de mine. Oare nu vezi că a început să-mi cadă părul?

Am râs cu poftă. Temistocle ni s-a alăturat. Părea a fi cu gândurile în altă parte după cele discutate în timpul sfatului de război. Cei doi s-au privit cu rezervă. Spre uimirea mea, arhontele a atins uşor umărul lui Aristide şi i-a spus cu glas împăciuitor:

— Ascultă, Aristide, îţi cer să uiţi neînţelegerile noastre. În noaptea asta toţi s-au înţeles să pună totul în joc. Mâine însă laşitatea şi îndoielile vor frânge ceea ce acum pare a fi o hotărâre de nezdruncinat. Am nevoie să mă ajuţi în privinţa aceasta.

— Nu te teme. O voi face, l-a încredinţat. Când se vor linişti apele voi fi din nou cel mai aprig duşman al tău, dar îţi voi fi cel mai bun aliat atât timp cât ţine războiul. Acum trebuie să ne străduim numai în a ne apăra patria.

— Îţi mulţumesc.

— Oricum, cel mai crud duşman, dată fiind slaba voinţă ce ne leagă, este timpul, a grăit Aristide. Dacă Xerxes se hotărăşte să nu ne înfrunte pe mare sau să amâne această luptă, aşteptarea va aduce dezbinare. Fiecare îşi va îndrepta corăbiile spre portul de acasă.

— Şi eu cred acelaşi lucru. Dacă Xerxes nu ne atacă în curând, vom fi înfrânţi înainte de a începe lupta, am spus eu.

Chipul lui Temistocle se aprinse. O lumină tainică a licărit în adâncul pupilelor lui întunecate. M-am cutremurat. Cunoşteam prea bine înţelesul acelei scântei. De fiecare dată când se aprindea, intram într-o nouă încurcătură.

— Poate că, după toate cele întâmplate, până la urmă o să-i dăm de capăt, spuse Temistocle cufundat în gânduri. Ascultaţi însă ce mi-a venit în minte. Cred că o să ne folosească.

Chiar şi acum, după ce au trecut atâţia ani de la acea noapte, când viaţa mi se apropie de sfârşit, nu pot să nu mă plec în faţa minţii ascuţite a arhontelui, un bărbat capabil de urzelile cele mai viclene dacă trebuia să schimbe cursul viitorului.

Aristide a făgăduit să păstreze taina, iar eu să duc la îndeplinire planul.

31
CAPCANA

În toiul nopţii, când toţi din Salamina dormeau duşi, m-am suit împreună cu Siciniu, slujitorul lui Temistocle, într-o corabie uşoară purtată în tăcere spre coastă de doi vâslaşi. Lumina flăcărilor ce mistuiau cetatea noastră sfântă se răsfrângeau asupra chipului întunecat al mării.

Siciniu, un om tăcut din fire, mi-a şoptit la ureche nişte cuvinte care păreau să-i izvorască dinlăuntrul fiinţei. Amândoi am rămas înfăşuraţi în mantii, la proră, privind ţintă spre stânci.

— O să murim amândoi în noaptea asta.

M-am uitat la el cu coada ochiului şi am zâmbit. Am încuviinţat. Am făcut aceasta ca să-l încredinţez de hotărârea mea de a duce până la capăt nesăbuita faptă care ne împingea spre ţărm. Însă înlăuntrul meu ştiam prea bine că nu aceasta avea să fie ultima noapte a vieţii noastre.

De îndată ce corabia a atins nisipul, am pornit-o pe o cărare ce ducea spre Atena. Corăbierii ne-au făgăduit că aveau să ne aştepte până la revărsatul zorilor, ba chiar până la amiază dacă soarta ne era prielnică şi nu aveam să fim descoperiţi. După ce am apucat-o pe scurtături şi prin hăţişuri, am ajuns la drumul mare. Amândurora ni s-au umplut ochii de lacrimi când am văzut în depărtare conturul familiar al capitalei. Ardea. Flăcările se ridicau spre văzduh din toate părţile. Templele de pe Acropole fumegau. Fără îndoială că perşii descoperiseră calea spre incinta sacră şi cum să-i ucidă pe puţinii care se încăpăţânaseră să opună rezistenţă. Mai târziu aveam să aflăm că cei mai mulţi aleseseră să se arunce în gol de pe înălţimile colinei.

De îndată am observat toate câte se petreceau în jurul nostru: pâlcuri de călăreţi treceau în galop, mânând cai şi vite, în timp ce carele scârţâiau de

greutatea amforelor şi a statuilor de bronz, iar văzduhul răsuna de stranii incantaţii şi cântece stârnite din ameţeala vinului.

Pe drum am întâlnit nişte soldaţi a căror datorie era să păzească ruta spre porturi. Ne-au lăsat să trecem. Inima a început să-mi bată cu putere.

Siciniu era de origine persană. Le vorbea limba fără cusur, ba putea încă să se facă înţeles în elamită şi akkadiană. A spus ceea ce hotărâserăm dinainte.

— Venim din Salamina. Purtăm veşti de mare însemnătate pe care numai Xerxes şi generalii lui trebuie să le audă. Trebuie să ne duceţi grabnic la cei care pot să dovedească adevărul spuselor mele. Sunt de mare însemnătate.

Ne-au privit cu mare neîncredere. S-au încredinţat de faptul că nu aveam arme asupra noastră şi ne-au poruncit să aşteptăm. Ne-am aşezat pe rădăcinile unui măslin gros, păziţi îndeaproape de patru bărbaţi cu înfăţişare aspră.

La puţină vreme, a sosit un car tras de două catârce. Am fost legaţi de mâini şi siliţi să urcăm. Am pornit-o spre poarta de miazăzi a oraşului, dar, înainte de a ajunge acolo, carul s-a întors pe neaşteptate spre stânga şi a înconjurat cetatea, luând-o pe Calea Sacră ce duce spre Eleusis.

Acolo se afla principala tabără a lui Xerxes, atât de întinsă că părea nesfârşită. Mii de corturi şi coviltire se pierdeau în depărtare, până unde puteam cuprinde cu privirea. Pretutindeni ardeau sute de focuri, adunând în juru-le mulţime de soldaţi de toate neamurile, îmbrăcaţi în straie de pe alte meleaguri, beau şi se veseleau cu puzderia de prostituate aflate la tot pasul. Oameni beţi se prăbuşeau la pământ pe când treceam pe lângă ei, sub greutatea prăzii purtate în saci, silindu-l astfel pe vizitiu să tragă întruna de frâie, iar pe cei care ne păzeau să coboare ca să-i dea la o parte din drum.

Pavilioanele lui Xerxes, alcătuite din nu mai puţin de douăzeci de corturi cu înfăţişare măreaţă, se înălţau în mijlocul acestei viermuieli ameţitoare, în spatele unei împrejmuiri de câţiva coţi înălţime păzite de Nemuritori. Am coborât din car şi am fost duşi fără întârziere dinaintea unui căpitan.

Siciniu a repetat ceea ce le spusese şi soldaţilor, însă mai cred că pe lângă acestea s-a mai plâns cât se poate de cuviincios de felul în care fuseserăm trataţi, întrucât nemulţumirile, chiar dacă sunt rostite în limbi barbare sau lipsite de nobleţe, sună mereu la fel.

Cu toate împotrivirile noastre, tot nu ne-au scos legăturile. Căpitanul s-a făcut nevăzut după perdelele de în.

— Şi acum ce facem? am mormăit eu.

— Acum aşteptăm.

Aşteptarea a fost lungă, mai lungă decât crezusem. Mi-am petrecut vremea privind forfota neîncetată a femeilor care intrau şi ieşeau din cortul uriaş. Purtau brăţări nenumărate pe braţe şi la glezne, pe care le făceau să sune îndrăzneţ de parcă ar fi urmărit să îndemne prin clinchetul lor la desfrânare. Una dintre ele, dăltuită parcă în abanos, şi-a îndreptat spre mine o privire pe care n-am s-o uit niciodată, nu ştiu dacă dispreţuitoare sau pătimaşă. Am văzut-o apoi ieşind alături de un bărbat – probabil o înaltă căpetenie din oştirea persană.

Căpitanul s-a întors şi ne-a făcut semn că urma să fim primiţi. Am respirat adânc. Siciniu părea mai liniştit decât mine. Mi-a luat-o înainte, căci conform planului viclean urzit de noi, el îmi era tălmaci, iar eu eram trimisul.

Chiar dacă aş petrece zile întregi încercând să zugrăvesc întocmai măreţia înfăţişată dinaintea ochilor noştri, tot mi-ar fi cu neputinţă să o fac: atât de mare era risipa de forme, mărimi, culori şi miresme, că ar fi zguduit simţurile oricărui grec de neam ales. Pavilionul era sprijinit pe doisprezece

pilaştri lucraţi în lemn de cedru, fiecare înfăţişând câte un războinic înzestrat cu toate armele de trebuinţă. Covoarele acopereau totul. Mesele, aşezate la dreapta şi la stânga, erau încărcate de mâncăruri şi băuturi de tot felul. Amirali, satrapi, principi, aliaţi, sfetnici, generali şi *orosanga,* aşa cum îi numesc perşii în limba lor gângavă pe credincioşii regelui, se dedau fără urmă de cumpătare acestui fast necuviincios, îmbuibându-se şi bând fără măsură, strigând şi râzând în hohote, strângând în braţe femeile care treceau pe lângă ei. Sclavii, îmbrăcaţi în tunici albe, umblau dintr-o parte în alta turnând băutură, străduindu-se să le facă pe plac tuturor acelora care îi chemau ridicându-şi craterele. Un fazan cu pene aurite a trecut în fugă printre picioarele mele.

În mijlocul acestui adevărat palat se afla cuceritorul, regele regilor. Tolănit greceşte pe un divan lucrat în aur şi fildeş, Xerxes se lăsa vrăjit de una dintre cele mai frumoase femei pe care mi-a fost dat să le văd vreodată. Am ştiut că era Artemis, tirana din Halicarnas, regina elenă pe capul căreia noi, atenienii, puseserăm un preţ de zece mii de drahme, ba chiar am fi fost gata să dăm drept răsplată pentru cine ar fi putut s-o prindă tot argintul din minele Laurionului, atât de mare era ura pe care i-o purtam. Se alăturase ahemenidului de bunăvoie, aducând cu sine şi cinci corăbii bine înarmate. Despre ea se mai spunea că era pe atât de bună sfătuitoare în timpul zilei pe cât era de iscusită ibovnică la vremea nopţii.

Soldaţii ne-au împins până la mijlocul cortului, dinaintea privirii tuturor. Îmi încleştasem dinţii cu putere, simţindu-mă umilit să mă aflu legat de mâini în faţa acelei hoarde de făpturi josnice. Dar eram pregătit să îndur orice jignire dacă aceasta îmi îngăduia să izbândesc în misiunea încredinţată.

Când Xerxes s-a săturat de braţele desfătătoare ale Artemisei, ne-a privit cu vădită curiozitate. Şi-a

aţintit ochii întunecaţi, marcaţi de un contur negru pe pleoape, după obiceiul persan, într-ai mei. Apoi, petrecându-şi nervos degetele prin filigranele bărbii, a rostit tunător:

— Mi-au spus că aduci veşti de mare însemnătate. E-adevărat?

De îndată ce s-a auzit glasul suveranului, întru totul pe măsura înfăţişării sale cumplite, toată zarva asurzitoare care domnea în jur s-a prefăcut într-un murmur stins.

— Întocmai, puternice stăpân. Port cu mine o veste nepreţuită, am afirmat cuprins de nelinişte. Am remarcat că Siciniu tălmăcea de îndată cele spuse de mine în graiul barbarului. Trebuie să aflaţi că vă puteţi bizui pe cel mai bun aliat din rândurile atenienilor. Omul acesta veghează la binele perşilor şi fără de tăgadă a trecut de partea voastră.

— Mă bucur să aud asta! Îl voi acoperi de cinste dacă e meritată! Dar spune-mi, trimisule, cine este acest om? a întrebat cu vădită neîncredere. Apoi, surâzător, şi-a întins mâna dreaptă şi a arătat spre o masă din apropiere. După cum poţi vedea, mulţi sunt cei destul de înţelepţi încât să înţeleagă de partea cui se află zeii!

Am privit cu coada ochiului la oaspeţii tiranului. Am înţeles de îndată că erau greci cu toţii, greci renegaţi. Am ghicit, după straiele pe care le purtau, că mulţi dintre aceştia erau tebani, iar ceilalţi, fără îndoială, erau macedoneni.

În vremea aceasta, pe când le cercetam feţele înroşite, buhăite de excesul de băutură, am zărit un bărbat a cărui prezenţă m-a tulburat. Îşi ascundea chipul sub o mască de piele, asemănătoare celor folosite de nenumărate ori la reprezentarea operelor mele, una însă cu totul lipsită de expresie, căci nu vădea nici bucurie, nici tristeţe. De îndată, privirea mi-a fost atrasă de coiful purtat de această figură anonimă în chip de coroană. Era un coif de argint, cu vârf împodobit de cvadriga solară a lui

Apollo, giuvaierul pe care Eris mi-l descrisese amănunţit în templul de la Delfi.

Un fior puternic mi-a zguduit trupul. În faţa mea se afla chiar ucigaşul tatălui şi unchiului femeii pe care o iubeam, cel care se făcea vinovat de jefuirea Trezoreriei ateniene din sanctuarul lui Apollo.

Acesta mi-a susţinut privirea cercetătoare. M-a ţintuit la rându-i şi m-a recunoscut. Am simţit asta, n-am nici cea mai mică îndoială. Însă nu şi-a dat seama că şi eu, chiar prins fiind în lumina tăioasă a ochilor lui, vedeam dincolo de mască şi îi rosteam numele printre dinţi: Licaon, buleutul din Atena, aristocratul credincios celor doi fii ai regelui Pisistrate, Licaon, prietenul perşilor.

Toate aceste gânduri mi-au străbătut mintea în doar câteva clipe, care mi s-au părut însă nesfârşite. Am început să asud. Abia dacă mai auzeam glasul lui

Siciniu, care pe un ton nerăbdător îmi poruncea să-mi vin în fire.

— Eschil, blestematule! m-a zorit el cu o mustrare mută. Xerxes te întreabă de cine eşti trimis, ce ai să-i spui şi care este preţul veştii.

Am respirat adânc şi am încercat să mă adun.

— Nu mă siliţi, mărite stăpâne, să rostesc numele aliatului vostru dacă nu este în taină, l-am rugat eu. Dacă ceea ce o să vă spun acum se va face cunoscut, viaţa acestui om va fi pusă în primejdie. Sunt încredinţat că ştiţi prea bine că nici în rândurile voastre, nici în ale noastre nu lipsesc trădătorii, iar războiul încă nu s-a încheiat.

— E-adevărat, a grăit Xerxes pe când îşi cufunda mâna într-o tavă plină de curmale.

— Dar se va încheia mult mai repede decât era de aşteptat de veţi ţine seama de ce am să vă spun.

— Vorbeşte! a rostit regele cu vădită nerăbdare.

Nu ştiu cum de am îndrăznit să întârzii şi mai mult dezvăluirea. Expresia obosită pe care o oglindea chipul persanului arăta cât se poate de

limpede că înainte cuvântarea i se părea cu totul supărătoare.

— O voi face numaidecât, dar mai întâi aş vrea să vă cer ceva. Nu se cuvine ca un om care-aduce o asemenea veste bună să fie tratat cu dispreţ. Vă rog să daţi poruncă slujitorilor să ne dezlege.

Siciniu m-a privit îngrozit. Însă se pare că înfăţişarea mea mândră i-a fost pe plac tiranului. A fost de-ajuns să facă un semn cu mâna ca paznicii noştri să ne taie legăturile de la încheieturile mâinilor.

— Supusul vostru slujitor îmi cere să vă trimit sfatul lui de-a ataca fără întârziere, cu toată puterea, flota aliată care adastă ancorată la Salamina, am rostit eu cu glas neşovăielnic, aproape teatral. Dacă veţi face aceasta, veţi dobândi cea mai mare izbândă. Zâzania domneşte printre atenieni, corintieni, spartani, locuitorii Megarei şi ai Eginei. Iar gândul celor mulţi de a porni să apere Peloponezul şi propriile interese cântăreşte mai mult decât voinţa câtorva de a duce lupta pe coaste. Doar o slabă legătură îi uneşte, o legătură ce se va rupe de îndată ce vă veţi îndrepta spre ei. O să-i vedeţi cum or să fugă, cum or să se bată între ei, cum or să dezerteze şi or să se alăture rândurilor voastre. Numai o zi şi e de ajuns ca să zdrobiţi aceste state răzvrătite!

Nu-mi terminasem încă vorba când s-a ridicat un general, cred că însuşi Mardoniu, arătându-şi neîncrederea faţă de o asemenea acţiune. Uitându-se pieziş înspre mine, a zis:

— Nu e nevoie să ne aruncăm orbeşte într-o luptă pe mare! Să înaintăm mai bine pe uscat până în Corint şi aşa vom câştiga războiul.

Spre uimirea mea, Artemis din Halicarnas a susţinut părerea lui Mardoniu.

— În Salamina sunt înconjuraţi şi în imposibilitatea de a primi ajutoare sau provizii, a spus ea. În scurtă vreme, or să se predea. Încă de pe acum eşti stăpânul întregii Atici. Mai departe,

lupta va trebui dată pentru cucerirea Corintului, înainte de a izbuti să ridice în grabă zidul la care trudesc.

— Nu veţi putea să cuceriţi Peloponezul fără ajutorul flotei voastre, preaputernice Xerxes, am grăit eu, înfiorat la gândul că regele ar fi putut să respingă propunerea pe care i-o făcusem. Apoi, dacă flota se împrăştie, vă veţi vedea silit să luptaţi în fiecare port. În clipa de faţă, în rândurile aliaţilor domneşte atâta teamă, încât nu se gândesc decât la cum să scape. Cel care mă trimite vă îndeamnă să înconjuraţi, la vreme de noapte, strâmtorile pe unde ar putea să scape, cele dinspre golful din Eleusis, spre apus, dar şi spre răsărit.

— Înţeleg, a murmurat tiranul. Spune-mi, emisarule, ce cere acest *orosanga* în schimbul credinţei sale? Pe Ahura-Mazda, am să-l acopăr cu aur!

— Satrapia Atenei. Vă cere să-l numiţi satrap al cetăţii atunci când războiul se va fi sfârşit. Vrea să vă slujească.

— Îmi pare rău, va trebui să-i spui că această dregătorie este dată, a rostit regele arătând spre bărbatul cu faţa acoperită. Oricum, voi fi darnic cu…

Xerxes a făcut semn unuia dintre sfetnicii lui, care s-a apropiat de mine şi mi-a cerut să-i şoptesc la ureche numele aliatului. Peste câteva clipe, chipul despotului s-a luminat când a aflat că era vorba despre Temistocle.

— El? a întrebat mulţumit, apropiindu-şi faţa şi arcuindu-şi peste poate o sprânceană.

— Da, chiar el, preaputernice stăpâne. Te roagă să nu-i uiţi numele atunci când va veni vremea să orânduieşti căpetenii asupra noilor ţinuturi cucerite.

— Spune-i din partea mea că nu voi uita acest ajutor. Îi voi acoperi de atâta cinste, încât satrapia Atenei i se va părea neînsemnată. Puteţi să

mergeţi, a încheiat Xerxes, făcându-ne semn să ne retragem.

Am dat înapoi fără să întoarcem spatele regelui până am ajuns în dreptul perdelei de la intrare. În ultima clipă, când de-acum toată adunarea se pornise din nou să petreacă, am aruncat o privire spre bărbatul cu chipul acoperit de mască. Ochii lui, ca două scântei de cremene, nu încetau să mă tulbure şi să mă urmărească. Am rostit din nou numele lui Licaon printre dinţi şi am jurat să-l ucid cu propriile mâini, desfătându-mă de cumplita-i agonie.

32
PREASFÂNTA SALAMINA

Cu o zi înainte de lupta pe mare, am putut vedea cum flota persană, rămasă până atunci în apropierea porturilor Atenei, se îndrepta spre larg. Perşii şi-au orânduit corăbiile îndepărtate de litoral una lângă alta, în trei mari cercuri dinaintea intrării în strâmtoarea ce desparte Salamina de coasta Aticii. Triremele ahemenite se aflau în mijlocul formaţiei, corăbiile ionice pe flancul drept, iar cele egiptene şi feniciene, pe stânga. Din capătul Cinosurei, o limbă lungă de pământ intrată adânc în mare arătând parcă spre nord-est, am observat că eram înconjuraţi din toate părţile de barbari.

— Se pare că a funcţionat vicleşugul, Eschil, a rostit Temistocle uimit, privindu-le desfăşurarea de forţe. Xerxes a muşcat momeala.

Amândoi, aflaţi ceva mai departe de restul maratonienilor, le observam înaintarea pe când ne răcoream picioarele în apă. Soarele se afla în înălţimi şi se revărsa asupra capetelor noastre ca un blestem.

— Da, aşa se pare, am murmurat îngândurat. Zarurile au fost aruncate.

— Şi încă foarte bine, prietene. Ai luat în seamă din ce parte bate vântul?

M-am încruntat. Era limpede că bătea dinspre mare înspre uscat.

— Aş zice că vine dinspre… Corint… am şovăit, făcând un semn în spatele meu.

— Întocmai. În vremea aceasta a anului, când vara este pe sfârşite, întotdeauna bate dinspre vest sau sud-vest.

— De unde ştii tu lucrurile astea?

Temistocle a început să râdă. Şi-a umezit mâinile în mare şi şi-a răcorit faţa chinuită de căldură.

— Îţi place să pescuieşti? Nu ţi-am povestit niciodată că pe vremea când eram copil îi însoţeam pe tata şi pe vărul lui la pescuit, m-a lămurit el. Ochii-i zâmbitori păreau să întrevadă un trecut fericit. Cam prin părţile acestea obişnuiau să-şi arunce năvoadele. Chiar aici, lângă insuliţa asta aflată în faţa ochilor noştri, Psitalia. Ştii că printre stâncile astea se pot prinde cei mai mari octopozi? Prindeam o mulţime. Atunci erau nemaipomenit de mari.

Şi, împreunându-şi mâinile, mi-a arătat cât de mare putea să fie prada.

— Niciodată nu am pescuit, arhonte. Dar îmi place să mănânc ce-i pescuit, i-am spus în glumă.

— Porneam la drum dis-de-dimineaţă, aruncam năvoadele şi coşurile în apă, iar pe la prânz, cu ele pline, aşteptam să se stârnească un vânt numit de marinari zefir, ce bate îndelung, în rafale puternice. Acesta ne împingea spre coastă aproape fără să fie nevoie să vâslim.

— Ce are a face tot ce mi-ai povestit cu bătălia?

Temistocle s-a uitat la mine şi apoi a rostit zâmbind tainic:

— Are a face, Eschil, şi încă foarte mult. Mâine, perşii vor intra în strâmtoare îndreptând spre noi flancurile corăbiilor. Iar triremele noastre, cu prorele întoarse spre Atica, vor ridica ancorele din adânciturile Pauliei şi Salaminei şi îi vor lovi împinse de zefir. O să-i zdrobim de stânci până îi vom face bucăţi. Velele n-or să le folosească la nimic, pentru că nu se poate vâsli împotriva vântului, pricepi?

— Nu cine ştie ce. Dar, dacă spui tu, aşa trebuie să fie. Să te-audă Zeus!

— De ce pentru fiecare dorinţă rosteşti mai întâi numele zeilor?

Mărturisesc că l-am privit cu dispreţ. Întrebările acestea mă făceau, fără să vreau, să fiu şi mai hotărât în convingerile mele.

— Noi doi suntem foarte diferiţi, Temistocle. Eu cred în zei, pe când tu nu.

— Ajunge cu zeii, rogu-te. Am să-ţi spun ceva. Nu ştiu în ce fel or să se sfârşească toate astea după desfăşurarea evenimentelor. De vom lupta cu îndârjire, vom izbândi. Dacă ne lipseşte convingerea, totul va fi fost în zadar. De aceea aş vrea ca azi să-mi iau rămas-bun de la tine, prieten drag. Aş vrea să ştii cât de mult am preţuit tot ceea ce ai făcut în ultima vreme. Fără ajutorul tău, nimic nu ar fi fost cu putinţă. Mâine, dacă voi mai fi în viaţă când totul se va fi sfârşit, pe tine şi pe nimeni altul am să caut să-l îmbrăţişez.

Recunosc că nu mă aşteptam la o asemenea mărturisire. Cuvintele lui Temistocle, cum nu se poate mai sincere, m-au dezarmat. Obişnuit fiind cu felul lui viclean de a vedea în toate un prilej de câştig, am fost mişcat să-l aud vorbind astfel.

— Nu mi-am visat moartea şi nici pe a ta n-am visat-o, am glumit eu.

— Cu atât mai bine. Hai, să mergem! Mai zugrăveşte-mi o dată chipul lui Xerxes, m-a rugat. Dar să nu treci cu vederea niciun amănunt. Spune-mi: Cum îi sunt ochii?

Nu am putut să-mi stăpânesc râsul pe când îi desenam pentru a cincea oară toate câte îmi aminteam din cele trăite în cortul regelui regilor.

Pe la sfârşitul zilei, când o triremă a dezertat din rândurile duşmane şi ni s-a alăturat, am ştiut fără nicio umbră de îndoială că Xerxes căzuse în capcană. Căpetenia corăbiei, un bărbat pe nume Panecios, fiul lui Sosimenes, ne-a încredinţat de faptul că generalii barbari primiseră poruncă să înainteze, astfel încât de dimineaţă să ne apară în faţă în partea de miazănoapte a Salaminei.

De-a lungul vieţii mele, am cunoscut neliniştea care strânge inima ca într-un cleşte în ajunul unei bătălii. Sufletul se zbate între avânt, mistuit precum iasca, şi deznădejde, ivită de îndată ce

gânduri viforoase năvălesc în minte, zbuciumându-se ca un mânz neîmblânzit.

Timpul pare să-şi oprească curgerea pe când te întrebi dacă vei mai trăi o zi, de parcă lumea întreagă s-ar opri încremenită într-o clipă ireală, iar toate cele de mai înainte vreme nu au fost decât simple pregătiri înainte de premieră, unde totul trebuie să se întâmple întocmai de la început până la sfârşit.

Cred că foarte puţini dintre noi au izbutit să doarmă în acea noapte. Cerul înstelat ne-a acoperit cu tainica-i învelitoare ţesută din teama celor viitoare şi nădejde. Sprijiniţi de pietrele de pe plajă, Tisias şi Brison, dioscurii, ne aminteau cele mai frumoase clipe petrecute împreună cu vreme în urmă. Au izbutit să ne facă pe toţi să râdem. Coridon abia dacă a deschis gura, rămânând tăcut, copleşit de melancolie, aceeaşi care plutea şi în ochii fratelui său, Augias. Acesta din urmă nu şi-a putut stăpâni plânsul amintindu-şi de soţia lui, Helice, care aştepta primul copil. Agrades a mărturisit cu însufleţire că nu i-ar fi păsat să-şi piardă viaţa dacă ar fi ştiut că în acest fel avea să-l reîntâlnească pe Deinomenos, marea lui iubire. Fratele meu şi Erginos, întovărăşiţi de o ploscă, nu au încetat să bea, spunând că zeii îi ocrotesc pe cei care nu se îngrijesc de soarta lor şi fac ceea ce trebuie făcut. Cred că au fost singurii care au putut să adoarmă.

Pe când în jurul meu se auzeau ba vorbe pline de întristare, ba răbufniri viteze, eu tot nu am reuşit să-mi alung de pe buze numele lui Eris. Aceasta nu a încetat să-mi străbată amintirile cu pasul ei gingaş, ca de abur, până când cea din urmă stea s-a stins pe cer. Abia atunci, răpus de oboseală, am putut închide ochii pentru scurtă vreme. M-am cufundat într-o stare de toropeală, chinuită de vedenii şi gânduri apăsătoare. O stranie lumină de culoarea chihlimbarului învăluia toată

acea înşiruire de imagini aparent fără nicio legătură între ele.

Era lumina *Omphalosului,* piatra sfântă a lui Zeus. Două picături mari de sânge se prelingeau printre împletiturile ca de lână dăltuite pe faţa ei.

O scuturătură puternică m-a făcut să deschid ochii. M-am ridicat în picioare, copleşit de o nespusă nelinişte, şi am rămas cu inima strânsă ca într-un cleşte până când lumina dimineţii mi-a redat liniştea în suflet.

Insula forfotea de treburi. Ne-am adunat pe nisipurile Pauliei, aproape de micul cătun de pescari de pe acele meleaguri, cu toate armele şi bagajele pregătite. Triremele se legănau uşor în mijlocul radei. Am adus jertfe zeilor, în special lui Poseidon. Augurii păreau să fie de partea noastră. Temistocle, cocoţat pe culmea unui dig, a rostit o cuvântare de îmbărbătare, cum nu cred să-l fi auzit rostind vreodată. Sunt încredinţat că toate cele spuse îi izvorau din adâncul sufletului, căci a izbutit să înflăcăreze cele câteva mii de bărbaţi aflaţi acolo.

Ultimele lui cuvinte au răsunat ca o poruncă: Luptaţi cu vitejie, a tunat cu vocea-i pătrunzătoare. Nu vă opriţi din luptă până nu-l veţi răpune şi pe cel din urmă barbar care pângăreşte pământul nostru sfânt!

Un strigăt asurzitor şi triumfal a izbucnit din piepturile noastre. Ne-am îmbarcat pe trireme şi pe pentecontere. Eu am urcat în cea a fratelui meu Aminias, care primise numele de *Tridentul lui Poseidon,* împreună cu Agrades şi Erginos. Coridon, Augias, Tisias şi Brison l-au însoţit pe arhonte pe *Egida din Triteea.*

Vâslaşii s-au aşezat la locurile lor, pregătiţi să înfrunte valurile. Arcaşii s-au aburcat pe catargele ce se înalţă în mijlocul punţii, spre proră, iar hopliţii – pe marginile corăbiilor, înarmaţi cu sarise şi suliţe. Trierarhii, urmaţi de căpeteniile penteconterelor, au început să cerceteze corăbiile.

Ici şi colo, pe punţi, se împărţeau nenumărate ciubăre şi căldări de apă, pregătite să înăbuşe vâlvătăile provocate de săgeţile persane; cârlige şi parâme apăreau înşiruite la marginea babordului şi tribordului, gata să fie prinse de corăbiile duşmane, iar puzderie de toporişti, berbeci de luptă şi punţi adăstau lângă ele înainte de atac.

Aminias, după ce s-a încredinţat că totul se afla în desăvârşită orânduială, a fluturat o năframă de culoare albastră, semn la care au răspuns cei de pe *Egida din Triteea.* Într-o linişte adâncă, întreruptă doar de scârţâitul uşor al lemnului şi de clinchetul inelelor de ancoră de pe catarg, stăteam în aşteptarea ordinului. Era o căldură înăbuşitoare. Prin zăbrelele coifului meu am putut să-l văd pe Temistocle îndreptându-se spre prora corăbiei lui. A privit cerul, apoi, cu o expresie de mulţumire aşternută pe chip, m-a căutat cu ochii lui mici şi întunecaţi, iar când m-a descoperit în mijlocul mulţimii de soldaţi mi-a făcut semn spre miazăzi.

Am zâmbit. Zefirul ne înfoia mantiile.

Mai rămânea doar să-i dăm de ştire lui Euribiades că eram gata de luptă. Amiralul spartan rămânea ancorat, în fruntea unui număr mare de corăbii, în ansa Salaminei, la dreapta de Paulia. Un om s-a cocoţat pe stâncării până a ajuns în vârful braţului de uscat care desparte cele două estuare. Cu o torţă a aprins rugul pregătit din ajun.

În vreme ce limba de foc se ridica tot mai mult, sunetul de *aulos* tulbura pacea acelui colţ de lume. Sute de tobe mici au răspuns chemării lui ascuţite bătând ritmul. S-au înălţat vergile, iar velele, desfăşurate cu repeziciune, au fluturat în bătaia generoasă a vântului. Cincizeci de mii de corăbieri au apucat vâslele şi au început să vâslească aşa cum se stabilise.

De îndată ce am ieşit din estuar, am îndreptat prora spre grupul compact de corăbii ahemenide. Triremele persane care navigau în paralel cu ţărmul se întorceau spre noi pregătite să ne

înfrunte. Se întindeau în zare pe cât puteam cuprinde cu privirea, de la insuliţa Psitalia, la tribord, până la vechiul sanctuar al lui Heracle la vest, aproape de capul Filaturi.

Am rămas cu ochii ţintuiţi la o pată albă ce sclipea sub soarele dimineţii. Era un cort întins, aşezat pe înălţimi, pe contrafortul munţilor Egaleos, în spatele corăbiilor persane, plin-ochi de oameni adăpostiţi la umbra sa. În vârfurile acestuia se ridicau numeroase stindarde.

Acolo se afla tronul regelui regilor.

— Se pare că Xerxes şi-a căutat un loc bun de pândă, a rostit Erginos glumeţ.

— Blestematul ăsta de satrap barbar, mormăi Agrades, nu ştie ce-i curajul! Dacă ar şti, acum s-ar afla pe corabia lui cea vestită, luptându-se în fruntea alor săi.

— Cred că ce are să vadă azi aici o să-i fie pe plac, am adăugat eu încleştând dinţii. Aşa că hai să-i pregătim ticălosului ăluia un spectacol pe cinste.

O corabie atenian ă şi apoi alta din flota Eginei, aflate la distanţă de celelalte, au fost cele care au pornit atacul. Cea atenian ă şi-a înfipt cu atâta furie pintenul în coasta unei trireme feniciene, aproape de proră, încât i-a sfărâmat bordul şi a rămas prinsă în măruntaiele acesteia fără să se mai poată desprinde.

Cea din Egina, înaintând pe partea dinspre răsărit, şi-a deschis cale prin trupul corăbiei abătute asupra ei, făcând să sară cât colo, din pricina ciocnirii violente, zeci de oameni, vâsle şi bănci.

Acesta e primul lucru pe care l-am văzut în acea zi cumplită în apele Salonicului. Ca o hoardă de rechini furioşi, ne-am năpustit asupra lor pe căile deschise de cele două corăbii hărăzite să dăinuie în amintirea noastră ca o oglindire a cinstei câştigate cu preţul avântului şi al vitejiei. Ne-am îndreptat spre ei vâslind în ritm de asalt, cu braţele înroşite

de efort şi velele gata să se rupă. Fratele meu a făcut o manevră temerară, neascultând de secundul său: a dat ordin timonierului să ţină cârma-vâslă în aceeaşi direcţie astfel încât corabia să poate pătrunde în locul strâmt dintre două trireme ale perşilor. Când ciocnirea era inevitabilă, iar corabia noastră aluneca pe valuri tot mai iute, a dat poruncă să fie scoase vâslele din apă. Am trecut printre cele două trireme iute ca vântul, muşcându-le din coaste, dezvelindu-le acoperişul înălţat deasupra bordului, acoperindu-le cu o ploaie crâncenă de săgeţi aprinse aruncate din stânga şi din dreapta. De îndată ce am trecut de cea dintâi stavilă, am pornit să ne înfruntăm cu o corabie egipteană mai mică în înălţime decât a noastră.

Destinele ne-au rămas legate de zeci de cârlige, pasarele şi harpoane. Îmi amintesc că, de îndată ce s-au împuţinat cei mai buni luptători persani aflaţi la înălţime, eu, Erginos şi Agrades, urmaţi de vreo doisprezece pedestraşi, ne-am aburcat pe puntea duşmanilor şi ne-am încleştat într-o luptă corp la corp pe viaţă şi pe moarte, acoperindu-ne de sânge din cap până în picioare. Nu am arătat nicio umbră de milă nici măcar faţă de vâslaşi. Mie mi s-a frânt lancea la puţină vreme de la începutul luptei, dar nu am încetat să împart în juru-mi lovituri cumplite cu spada şi cu marginea scutului. Ieşit din fire de parcă aş fi fost stăpânit de furii, m-am lăsat purtat de iureşul bătăliei lovind fără cruţare, punând capăt unui şir lung de vieţi. În starea aceasta de cumplită rătăcire atotstăpânitoare, nu se mai simt tăieturile, nici rănile. Muribunzii, prăbuşiţi la pământ, pun mâna pe cuţite, gata să-i răsplătească pe cei care se mai ţin încă pe picioare cu cea mai aspră dintre pedepse. Numai că ascuţişurile acestora, atunci când străpung carnea coapselor neacoperită de armură, nu se mai simt în ardoarea urii decât ca înţepătura neînsemnată a unei gângănii.

Când n-am mai aflat pe nimeni în preajmă împotriva căruia să mă bat, mi-am ridicat privirea. Puntea era înţesată de cadavre şi arme abandonate. Tovarăşii de luptă s-au apropiat şovăitori, cuprinşi de acelaşi tremur neînţeles care încă mă mai zguduia. Corabia era a noastră, dar tot se mai afla pe linia de plutire. Mi-am dat coiful la o parte. Prin crăpăturile dintre scândurile punţii, ochii mei au întâlnit privirea îngrozită a vâslaşilor. Erau prinşi cu lanţuri de băncile lor. Nu erau oameni liberi precum cei care făceau triremele noastre s-alunece pe valuri, ci sclavi.

— Cu aceştia ce facem? a întrebat Erginos respirând întretăiat. Părea c-avea să se prăbuşească dintr-o clipă în alta. În umăr avea o tăietură adâncă.

— Să dăm foc corăbiei, să se scufunde odată cu ea! a rostit Agrades necruţător.

— Ba nu! Să le sfărâmăm lanţurile şi să cufundăm corabia în mare! am strigat eu.

Am luat două securi şi am coborât pe la pupa până am ajuns în pântecele corăbiei, unde aerul era înăbuşitor. Erginos şi cu mine am lovit cu străşnicie de câteva ori lanţurile din jurul băncilor vâslaşilor. Aceştia au înţeles de îndată ce se petrecea şi au început să se descotorosească la rându-le de fiarele şi cătuşele care îi ţineau prizonieri pe locurile lor.

— Sunteţi liberi, dar să nu vă mai întoarceţi nicicând în Grecia, de nu, veţi muri! le-am spus eu.

— Degeaba, nu te înţeleg, Eschil.

— Ba poţi să fii încredinţat că au înţeles.

Am urcat pe punte. Fratele meu, de pe *Tridentul lui Poseidon,* ne îndemna să ne întoarcem pe trirema noastră. Nu ne-am îndurat să plecăm până ce nu am împrăştiat focul din toate colţurile corăbiei egiptene. Când ultimul dintre cei de la galere a scăpat de la pieire aruncându-se în ape, aceasta ardea prefăcută într-o uriaşă torţă.

Am tăiat cu lovituri de topor corzile de fier şi frânghiile care ne ţineau pe loc şi, alături de o corabie din Megara şi alta din Egina, am intrat tot mai mult în miezul bătăliei. Saronicul devenise un câmp de luptă de o nemaivăzută măreţie. Triremele noastre ţineau corăbiile persane într-o fâşie îngustă de mare, adunate laolaltă ca nişte vite, fără să le îngăduie nicio manevră, împingându-le tot mai mult spre ţărm. Până în văzduh urca o larmă asurzitoare, un vuiet neomenesc în care se amestecau strigătele a nenumărate gâtlejuri, şuierul a mii de săgeţi şi plesnetul ca de tunet al catargelor în prăbuşirea lor.

În mijlocul acelui prăpăd, am căutat *Egida din Triteea.* I-am desluşit stindardul la un stadiu depărtare, înainta cu repeziciune, gata să-şi înfigă pintenul în corabia cea mare a perşilor. Cuprins de înfiorare, i-am cerut lui Poseidon să-i ocrotească pe Temistocle şi pe ceilalţi maratonieni.

Fratele meu se gândise că vitejia arhontelui avea să fie pusă din nou la încercare.

— E corabia lui Aravignes, fratele lui Xerxes! a exclamat el. E apărată de alte două. O să înconjoare *Egida din Triteea.* Temistocle e pierdut!

Aminias n-a şovăit nicio clipă. A strigat cârmaciului să dea poruncă vâslaşilor să-şi sporească avântul, ceea ce, după părerea mea, era cu neputinţă. Însă corăbierii au tras aer în piept şi cu o nevăzută încrâncenare au făcut ca trirema noastră să alunece pe valuri cu viteza unei săgeţi. Am scurtat distanţa, năpustindu-ne pe neaşteptate asupra babordului celei mai însemnate corăbii persane. Berbecul nostru de luptă i-a străpuns coastele cu o izbitură atât de cruntă, încât ne-am rostogolit cu toţii pe punte. Atunci, Aravignes şi ai săi au încercat să pătrundă pe trirema noastră dinspre proră, dar locul era prea strâmt în partea aceea şi nu au izbutit. De la înălţimea catargelor, arcaşii noştri i-au potopit cu săgeţi. Fratele lui Xerxes a fost primul care şi-a pierdut viaţa,

străpuns de numeroase vârfuri ascuţite. Din nefericire pentru barbari, chiar atunci Temistocle ajunsese la tribord. Am putut să-i văd, în mijlocul haosului care domnea peste tot, pe Tisias şi pe Brison luptându-se ca nişte lei, lovindu-i pe Nemuritori, căţăraţi pe ghizdurile punţii.

La scurtă vreme, sorţii întorcându-se în chip tot mai vădit în favoarea noastră, şi alte corăbii ateniene au venit ca să aducă întăriri. Aminias, văzând că Temistocle nu se mai afla în primejdie, a dat ordin să ne retragem. Manevra a fost cât se poate de anevoioasă, pentru că pintenul *Tridentului lui Poseidon* era bine înfipt în vintrele corăbiei persane, astfel încât a fost nevoie de strădania întregului echipaj pentru a duce la bun sfârşit porunca aceasta. Ne-am eliberat din încleştare prin lovituri de topor, slujindu-ne de drugi de lemn şi berbeci de luptă. Apoi, de îndată ce am dus aceasta la îndeplinire, am îndreptat prora în aşa chip încât să ne alăturăm celor din Megara şi Egina. Cei aflaţi la bordul triremei din Megara, ce naviga în paralel cu noi, ne-au făcut semn înspre două corăbii care se îndepărtau în grabă, încercând să se strecoare pe lângă liniile noastre.

— Este Artemis! a strigat către noi un hoplit. Regina Halicarnasului!

Erginos şi-a ascuţit privirea.

— E-adevărat, ea el Acest stindard aparţine Halicarnasului!

Am luat-o pe urmele celor două ambarcaţiuni. Nu am întârziat să o ajungem pe cea rămasă în urmă, cu toate că vântul prielnic, suflând în velele acestora cu însufleţire, le împingea tot mai mult spre porturi. Aminias le-a dat de înţeles prin semne celor din Megara şi din Corint să o pornească ei pe urmele reginei trădătoare, în timp ce noi ţineam pe loc trirema din escorta acesteia.

Vâslind cu o nemaivăzută repeziciune, scurtând cot cu cot distanţa dintre noi, am izbutit să ne apropiem pe partea dreaptă. Când pântecele

corăbiilor noastre s-au izbit cu un scrâşnet prelung al carapacelor de lemn, ne-am aruncat lăncile asupra lor, însă fără prea mulţi sorţi de izbândă. Erginos şi-a dat scutul la o parte, la fel şi sarisa, şi a apucat un arc. Cu mânia stăpânită a lui Odiseu căutând să se răzbune în Itaca, l-a întins şi a tras. Săgeata a şuierat în văzduh, înfigându-se în inima timonierului care s-a prăbuşit peste cârmă. Trirema din Halicarnas a virat brusc spre o penteconteră persană, izbind-o din faţă, proră la proră, în timp ce gâtlejurile noastre se istoveau într-un strigăt de biruinţă.

Oricum, regina Artemis a izbutit să scape din încleştata urmărire la care au supus-o megarenii şi corintienii. Văzând cum o corabie aliată, condusă de Damasitimos, regele calindeilor, i se pusese în cale, împiedicând-o astfel să fugă, nu a şovăit în a da ordin de atac cu gând să se pună la adăpost. Nu ştiu dacă Xerxes, care părea s-o preţuiască nespus, avea s-o ierte pentru purtarea-i schimbătoare. Trirema calindeană s-a scufundat cu repeziciune: am văzut cu propriii ochi cum oamenii aflaţi pe puntea acesteia se aruncau în valuri şi piereau loviţi de chilele numeroaselor corăbii avântate în luptă.

La căderea serii, multe dintre corăbiile barbare erau mistuite de flăcări sau naufragiate în iureşul bătăliei. Multe dintre acestea, împinse tot mai mult spre ţărm de flota noastră, se zdrobeau în cele din urmă de stânci, izbindu-se una de alta până se desfăceau din încheieturi şi se sfărâmau în bucăţi; altele, cele aflate mai departe de litoral, cădeau pradă atacului nostru strâns şi vijelios. Pe când marea înghiţea rămăşiţele dispreţuite de mânia noastră, perşii îşi căutau zadarnic scăparea în valuri. Sleiţi de puteri, se scufundau cu toată panoplia de arme, iar puţinii care izbuteau să se îndepărteze de vâltoare şi ajungeau pe uscatul din vecinătatea Salaminei erau ucişi de concetăţenii noştri. Femei şi bătrâni îi aşteptau la mal, urcaţi pe

stânci. Înarmaţi cu pietre, pari şi lănci, zdrobeau spinările sau capetele tuturor celor care puneau piciorul pe coaste. Cuprinşi cu toţii de o nebunie furibundă, nu au luat ostatici: i-au nimicit pe toţi cei care le cădeau în mâini, aşa cum se prind tonii cu harpoanele când se apropie de mal în bancuri uriaşe.

Tridentul lui Poseidon a luptat toată ziua, chiar cu pântecele spintecat de nenumărate răni. La asfinţit, am sortit chinurilor infernale o triremă egipteană, două corăbii feniciene şi alte două ahemenide. Nu i-am lăsat să scape decât pe vâslaşi. Erginos îşi bandajase strâns umărul. Lupta fără coif şi cu o spadă care nu era a lui. Eu umblam şovăielnic, cu fălcile încleştate, cu două împunsături adânci şi dureroase în şoldul stâng. Agrades şi fratele meu, în schimb, erau teferi.

În acea vreme, corabia lui Aristide cel Drept, *Tunetul lui Zeus,* s-a ivit în calea noastră. Cocoţat pe chipul de lemn sculptat pe proră, Aristide ne îndemna strigând din toate puterile să-l urmăm. Venea din Salamina, unde poposise ca să adune un număr important de hopliţi. Cu glasul întretăiat de rafalele de vânt, ne-a dat de înţeles că un detaşament persan luase în stăpânire mica insulă a Psitaliei şi îi nimicea la rându-i pe naufragiaţii greci ajunşi în dreptul corăbiilor acestora.

Am virat în cerc şi ne-am îndreptat prora spre insulă. Vântul ne părăsise, aşa că a trebuit să ne apropiem de mal vâslind. De îndată am desluşit în depărtare mai bine de o sută de barbari înarmaţi până în dinţi. Cele două trireme au înaintat prin locul unde marea e puţin adâncă până au rămas cu calele înfipte în nisipul unui mic golf. Ne-am aruncat în luptă. Unsprezece hopliţi şi-au pierdut viaţa în atac, căci perşii, cocoţaţi pe stânci, erau arcaşi destoinici. Luptând umăr lângă umăr, am recucerit pământul Psitaliei palmă cu palmă, animaţi de o încrâncenare ce lor le era străină. În cele din urmă, după o cumplită luptă corp la corp,

la adăpostul scuturilor, am izbutit să-i înconjurăm pe puţinii care mai erau în picioare. Şi-au aruncat armele şi s-au predat. Însă Aristide s-a arătat necruţător. A dat poruncă să fie ucişi, iar noi ne-am supus fără şovăire.

La căderea nopţii, Salamina arăta ca o scenă plină de groază şi de moarte. Apele Saronicului se înroşiseră de sânge, iar trupuri hăcuite pluteau pe faţa lor care încotro; valurile purtau cu sine catarge, scânduri, odgoane, doage, steaguri şi vele. Pe covorul întunecat al mării ardeau vâlvătăi, mistuind rămăşiţele luptei. Perşii pierduseră zeci de mii de bărbaţi şi nu mai puţin de trei sute de corăbii; cele care mai rămăseseră, şubrezite de loviturile primite, se îndreptau cu repeziciune spre porturile Atenei, hărţuite fără milă de cei din Egina.

Victoria era a noastră. Întru totul.

Oracolul se împlinise. Preasfânta Salamina!

Numai că o bătălie nu înseamnă întreg războiul. Mai era încă nevoie de multă pricepere ca să-l câştigăm. Iar la sfârşitul zilei, întorşi la micul golf, nenorocirea avea să ne umbrească triumful.

33
PIERDERI ŞI NOI UNELTIRI

Dintre toate nenorocirile ce se pot abate asupra unui popor de-a lungul istoriei sale, niciuna nu se aseamănă cu războiul. Războiul zdrobeşte totul. Nimiceşte neamuri şi pângăreşte morminte, dărâmă temple şi sfarmă zei, destramă firul subţire care îi leagă pe oameni de trecutul lor; otrăveşte inima şi în vârtejul lui spulberă visurile ce clădesc viitorul într-o prăpastie adâncă şi întunecată.

Cu toate că au trecut mulţi ani de la acea zi de sfârşit de vară la Salamina, niciodată nu am încetat să-mi amintesc urgia pe care am fost siliţi să o trăim. Adevărul e că niciodată nu am izbutit s-o alung din cugetul meu. E de ajuns să-mi închid pe jumătate ochii pentru ca imaginile de atunci să-mi năvălească iarăşi în minte. Atunci când mi se întâmplă asta, simt din nou mirosul de lemn şi de carne arzând, atingerea vâscoasă şi stranie a sângelui ce se prelinge printre degete, zarva asurzitoare care copleşeşte totul, zbaterea nestăpânită a inimii…

Acum ştiu că războaiele nu pot fi câştigate niciodată. Nu sunt altceva decât o uriaşă pierdere.

Atunci când am pus în scenă *Perşii* pentru prima oară, la ceva vreme după conflict, multora le-a fost greu să înţeleagă cum gloria şi triumful elenilor asupra barbarilor erau cântate prin ochii îndureraţi ai mamei lui Xerxes, cu inima rănită, neîmpăcată, rătăcind înnebunită de atâta suferinţă printre coloanele măreţului palat, întrebându-se ce i s-a întâmplat fiului ei.

Într-adevăr, înfrângerea unora înseamnă izbânda altora.

Mărturisesc cu tristeţe că ideea acestei opere mi-a venit contemplând necuprinsa jale pe drumul de întoarcere, după bătălie, spre ţărmul Salaminei.

Îmi amintesc că am coborât cu toţii şchiopătând din trireme. Eu m-am împiedicat şi am căzut cu faţa în jos pe nisip. Erginos şi Agrades s-au prăbuşit la rându-le, după ce au aruncat cât colo scuturile şi lăncile. Nu ştiu cât timp am rămas aşa. Simţeam cum valurile îmi mângâiau picioarele cu blândeţe. Mi-era cu neputinţă să rostesc vreun cuvânt. Puteam să aud, în depărtare, strigătele de bucurie ale civililor, care alergau spre ţărm atunci când veneau apropiindu-se tot mai multe corăbii.

Când am izbutit să mă ridic, locul se prefăcuse într-un furnicar de oameni şi torţe. Părinţii îşi căutau fiii, femeile, bărbaţii, iar fraţii pe cei de-acelaşi sânge. În mulţime i-am zărit pe maratonieni şi pe Temistocle. Împleticindu-mă, am ajuns până la ei. Pe feţele lor nu se vedea nicio licărire de veselie. M-am temut de ce era mai rău.

— Ce se petrece, arhonte? am îngăimat. Nu-i aşa că am învins?

A întârziat să-mi răspundă. A încuviinţat laconic şi şi-a îndreptat privirea în altă parte. I-am cercetat atunci din ochi pe Tisias şi pe Brison. Cuirasatele acestora erau pline de împunsături, iar feţele le erau negre.

— Unde este Coridon? am întrebat. De îndată ce am rostit aceste cuvinte, mi-am dat seama că nici fratele său, Augias, nu îi însoţea.

— Eschil, e cumplit ce s-a întâmplat, a murmurat Tisias. Coridon a murit. Pe înserate, am lovit o corabie persană. Ne-am luptat strâns, cocoţaţi pe margini. Câţiva Nemuritori au încercat să sară pe puntea noastră.

Tisias îşi întrerupse istorisirea, lăsă capul în jos şi izbucni în hohote de plâns.

— Coridon s-a aruncat asupra lor. El i-a înfruntat cel dintâi, m-a lămurit Brison reluând firul povestirii. În vremea asta noi ne luptam la proră. L-au răpus. Erau prea mulţi, prea mulţi… Trupul i-a căzut în mare. Augias, văzând ce se

petrece, s-a năpustit asupra lor ca un diavol, fără să ne mai aştepte. Pe doi i-a răpus, dar a murit şi el.

M-am lăsat în jos, am căzut în genunchi, pe nisip, străpuns de o durere nemărginită. Am plâns nemângâiat. Lacrimile mi se amestecau cu sângele uscat de pe faţă, sângele meu şi al multor altora cărora le curmasem viaţa în acele zile. Am simţit în starea de agonie în care mă aflam cum braţele puternice ale lui

Temistocle mă sileau să mă ridic în picioare. M-am prins de grumazul fratelui meu care venise împreună cu Erginos şi Agrades.

— Amândoi! Au murit amândoi! am strigat deznădăjduit, îndepărtându-i. Fiţi blestemaţi, zeilor! Şi voi, perşilor! Război blestemat! De ce?

— Ajunge, Eschil! a poruncit arhontele. Stăpâneşte-te! Părinţii lui Coridon şi ai lui Augias nu trebuie să te vadă astfel! Încă nu au aflat nimic!

— Şi Helice? am întrebat eu neliniştit. Cine o să aibă curajul de a-i spune soţiei lui?

— Am s-o fac eu, ne-a încredinţat Temistocle. E datoria mea.

Ca un alai pe urma unui car mortuar, l-am urmat pe arhonte cu capul în jos, pregătiţi să ne întâlnim cu familiile prietenilor noştri. I-am găsit în cele din urmă la intrarea într-un cort strâmt al pescarilor din partea locului. Eu îi ştiam prea bine pe bătrânul Carenus, un bărbat firav, înaintat în zile, şi pe soţia lui Agarista, o femeie tăcută, demnă şi puternică la fel ca toate atenienele. Ultima dată când îi văzusem în timpul nunţii lui Augias cu Helice, chipurile acestora oglindeau fericirea. Faptul de a-i afla acum îndurând lipsuri, cu puţina avere adunată în nişte boccele, aşezaţi pe o bancă îngustă lângă foc, m-a întristat şi mai mult.

Cred că amândoi au ghicit cele petrecute când ne-au văzut apropiindu-ne. Agarista şi-a ajutat bărbatul să se ridice în picioare. I-a întins toiagul. L-am auzit pe Temistocle povestindu-le ce se întâmplase. L-au ascultat de la început până la

sfârşit, dinaintea privirilor noastre îndurerate. Atunci, în pragul cortului s-a ivit Helice. S-a sprijinit într-o parte. Imediat şi-a dat seama de tot. Şi-a dus mâna la pântece, unde creştea pruncul, şi s-a lăsat să alunece până a căzut la pământ, potopită de plâns.

Toţi i-am ajutat să treacă peste clipa de restrişte. Ne-am adunat în jurul trupurilor acestora, care păreau să cheme moartea, ca boabele unui ciorchine. Pentru prima, dar şi pentru ultima dată l-am văzut pe Temistocle plângând în hohote ca un copil, împărtăşind cumplita greutate a durerii cu Agarista, care-şi smulgea părul din cap şi îşi lovea faţa cu pumnii. În memoria acestei femei, care a murit peste un an, am întruchipat-o pe regina Atosa din *Perşii.*

De aceea, după victoria de la Salamina, nu am sărbătorit. Noi, maratonienii, ne-am impus o linişte desăvârşită, care, în ciuda tuturor celor întâmplate, ne era folositoare, căci nimeni nu avea nimic de spus. Am izbutit să adorm spre dimineaţă, cu sufletul zdrobit şi lipsit de credinţă.

În deznădejdea mea, vedeam imaginea pietrei sfinte şi cele două picături mari de sânge care îmi apăruseră în vis înainte de bătălie.

După euforia care însoţeşte biruinţa, mereu apare îndoiala. După câteva zile de la cele povestite, când încă se mai dregeau stricăciunile de pe corăbii şi se oblojeau rănile, au ajuns până la noi veşti neliniştitoare. După cât se pare, Xerxes se pregătea să construiască un dig şi un ponton pe bărci, asemănător celui de care se slujise ca să treacă Helespontul, cu gând să înlesnească trecerea pedeştrilor de pe coasta Aticii până la Salamina. Multe dintre corăbiile noastre ieşite din estuar au pornit să se încredinţeze de adevărul unor asemenea zvonuri. Eu eram convins că nu erau decât scorneli, întrucât alte iscoade ne dădeau de ştire că regele regilor, îngrozit de furia pe care am arătat-o în luptă şi temându-se pentru viaţa lui,

plănuia cum să se pună la adăpost şi să se întoarcă în Persia.

— Sunt sigur că Xerxes îşi pregăteşte retragerea. Mai bine spus: fuga! a afirmat Temistocle cu obişnuita-i vehemenţă. Ştie prea bine că e cu neputinţă să se construiască o pasarelă până în Salamina. Corăbiile noastre or să aibă grijă ca o asemenea ispravă să nu fie dusă până la capăt. Asta-i o viclenie. E neliniştit, îngrozit. Veştile primite mă încredinţează că se va întoarce în Persia cu grosul trupelor sale, lăsându-l pe Mardonius aici, în fruntea a vreo trei sute de mii de oameni.

Euribiades, amiralul spartan, a încuviinţat. Adunarea avea loc sub marele cort aflat la pupa corăbiei lor vestite. Eu îmi găsisem loc pe o grămadă de parâme, aproape de margine, lângă Aristide, care se apăra de căldură făcându-şi vânt cu petasul cu boruri largi.

— Să zicem că e aşa precum spui, arhonte, a rostit lacedemonianul. Atunci, după judecata-ţi, ce ar fi de făcut?

Am surâs văzând câtă cinstire îi arăta Euribiades lui Temistocle de fiecare dată când voia să-şi dea cu părerea. După Bătălia de la Salamina, toată lumea ridica în slăvi iscusinţa şi agerimea lui Temistocle, care devenise un adevărat erou.

— Să ridicăm ancora de îndată! a propus arhontele. Să trimitem o parte din flota noastră spre Helespont cu porunca de a nimici toate punţile ce unesc Europa şi Asia!

— Cred că acest lucru nu e chibzuit îndeajuns… E prea departe şi prea primejdios! a mai adăugat Euribiades.

Ca un bun spartan ce era, nu-i plăcea să facă incursiuni mai departe de propriul teritoriu.

— Dacă le tăiem persanilor porţile de scăpare, asta ar însemna să rămână prinşi în Elada ca într-o capcană.

— Întocmai! a rostit Temistocle lovind cu pumnul în masă. Ca într-o capcană! Doar astfel îi vom înfrânge!

Atunci a intervenit Aristide. A făcut-o de parcă nu ar fi avut niciun chef, fără să se obosească să se ridice.

— Gândeşte-te puţin, Temistocle, l-a îndemnat el. Dacă îl împiedicăm pe Xerxes să se retragă, e ca şi cum am prinde în cuşcă un leu. S-ar vedea silit atunci să petreacă iarna în Grecia, timp în care nu o să stea cu mâinile în sân. O să caute să încheie pacte cu unii şi cu alţii, pregătindu-şi cu grijă restul campaniei. Nu uita: forţa lui nu e de neglijat. Şi încă ceva: ne vor prăda câmpurile, or să trăiască din recoltele noastre!

Euribiades, care nu voia să intre în conflict cu Temistocle, a rostit cu glas domol, alăturându-i-se lui Aristide.

— Cred că Aristide are dreptate… E drept că am obţinut o izbândă răsunătoare, dar de câte ori, oare, în războaie, cel care pare a fi învins e în stare să-şi reverse toată furia şi să iasă victorios? Dacă acest lucru ar atârna de mine, aş construi toate punţile cu putinţă, numai ca Xerxes să plece din Grecia.

În cele din urmă, arhontele a acceptat, fără prea multă convingere, părerea spartanului. Sunt încredinţat că ştia că acesta era lucrul cel mai chibzuit pe care putea să-l facă. Dacă Xerxes ar fi plecat cu o parte din armata sa, ar fi fost posibil pe viitor să-l înfrângem pe Mardoniu. Reticenţa lui era şi mai vădită pe cât de necugetată era euforia atenienilor în acele clipe. Mulţi dintre strategii şi trirarhii noştri credeau că trebuia să urmărim flota persană, să ajungem în nord şi să distrugem punţile. Şi erau hotărâţi să ducă acest lucru la îndeplinire, cu sau fără ajutorul flotei aliate.

— Dar ce se va întâmpla dacă toate aceste veşti se dovedesc false? s-a întrebat cu voce tare Aristide după ce adunarea s-a încheiat. Nu e oare

cu putinţă ca acest zvon să fie o înşelăciune? Poate că Xerxes nu intenţionează să plece…

— E o posibilitate, şi încă una cât se poate de îndreptăţită! am încuviinţat eu.

— Întotdeauna în zvonuri e şi o fărâmă de adevăr, a cugetat Temistocle. Dacă s-au auzit în tabăra persană, înseamnă că la asta se gândeşte regele. Poate că nu trebuie decât să-l îndemnăm să plece din Grecia cât mai curând, nu credeţi?

Îmi amintesc că Aristide, care se plimba de colo până colo adâncit în gânduri, cu mâinile la spate şi privirea îndreptată în jos, l-a privit pe arhonte cu uimire. Am suspinat. Ştiam că Temistocle avea în vedere noi uneltiri.

Şi aşa a fost.

Spre seară, arhontele a trimis după slujitorul său Siciniu. I-a spus că avea tot dreptul să nu primească, dacă aşa găsea de cuviinţă, însărcinarea ce avea să-i dea.

— Ascultă, Siciniu, i-a spus după ce l-a înştiinţat de toate cele auzite, vreau să te duci la Xerxes. Sunt încredinţat că te va primi. Trebuie să-i spui că Temistocle, prietenul şi omul lui credincios, îi deplânge înfrângerea, nenorocire pricinuită nu de lipsa lui de prevedere sau de tactică, ci simplului cherem al vântului, al fortunei sau al zeilor. Vorbeşte-i cu convingere, astfel încât să nu bănuiască vreo înşelăciune sau făţărnicie în sufletul tău. Transmite-i din partea mea că generalii aliaţi au hotărât să-i distrugă cea mai bună cale de scăpare: punţile spre Helespont. Spune-i că trebuie să-şi trimită corăbiile să le apere, dacă vrea să le folosească la întoarcere. Nu uita să-i mai zici că mă tem pentru soarta lui. Dă-i de înţeles că se unelteşte împotriva lui, că mulţi sunt cei pregătiţi să îl ucidă şi că preţul pus pe capul său este de treizeci de mii de drahme. Ai priceput?

— Întocmai…

— Te vezi în stare să duci lucrul ăsta la capăt?

— Da.

— Prea bine atunci. Te va însoţi Arnaces, un eunuc de-al lui Xerxes pe care l-am făcut prizonier în timpul bătăliei. Spune-i regelui că-l eliberăm drept dovadă a bunăvoinţei pe care o avem faţă de el. Fortuna să te însoţească, Siciniu! Pregăteşte totul de plecare în zorii zilei. Zeii să te aibă-n pază! mai rosti Temistocle, îmbrăţişându-l cu putere.

Slujitorul s-a îndepărtat, iar eu am rămas singur cu arhontele.

— De ce nu-mi îngădui să-l însoţesc pe Siciniu? l-am întrebat. Faptul că Temistocle mă lăsase departe de uneltirile lui mi se părea ciudat. Poate că aş afla mai multe despre atenianul acoperit de obrăzar din cortul regelui persan.

— Uită de trădătorul acela. Toate la vremea lor, Eschil, a mormăit el. Avem un război de câştigat. Apoi, trebuie să-ţi mărturisesc, sunt neliniştit. Nu ştiu în ce stare se află Xerxes. E posibil să fie furios, nutrind dorinţa de răzbunare. Iar eu nu vreau să te pierd. Pentru tine am o misiune şi mai importantă, m-a prevenit în timp ce mă privea cu viclenie. Acum e vorba despre ceva uşor: ai grijă să răspândeşti printre trirarhii atenieni zvonul cum că în curând vom porni înspre Helespont, că încă mă mai tocmesc cu Euribiades în această privinţă. Şi murmură în urechile soldaţilor cum că ar exista un pact secret de a-l ucide pe Xerxes. Treizeci de mii de drahme, să nu uiţi. Înainte ca ziua să fie pe sfârşite, numai de asta trebuie să se vorbească în taberele din Salamina.

— Ai încredere în mine. E ca şi făcut.

La căderea nopţii, când vestea mincinoasă fusese răspândită, împrejurul focurilor nu se auzeau decât murmure despre iminenta incursiune a flotei noastre şi despre faptul că se puneau la cale tot felul de vicleşuguri împotriva tiranului persan. Sunt încredinţat că toate aceste scorneli au fost

auzite de iscoadele lui Xerxes şi că au ajuns la cortul lui cu mult înaintea preabunului Siciniu.

Slujitorul cel credincios al lui Temistocle şi-a dus sarcina la îndeplinire. S-a întors, spre liniştea noastră, a doua zi pe înserate. A povestit cum regele, care l-a primit cu chip înnegurat, i-a mulţumit pentru că-i dăduse de ştire şi că-i promisese să-l răsplătească. La cinci zile după ce se pusese la cale vicleşugul, am fost întru totul încredinţaţi că despotul ridica tabăra şi că, aflat în fruntea a jumătate din armata sa, o pornea spre Helespont.

În Grecia, îl lăsase în fruntea celor mai bune trupe pe Mardoniu, primul general al său, care se juruise să înfrângă toate popoarele Eladei şi să le aducă în lanţuri dinaintea lui Xerxes.

Erau trei sute de mii de bărbaţi, pregătiţi să se lupte cu noi în câmpiile Plateei.

34
DRUMUL PUSTIU

Voi istorisi mai departe toate cele întâmplate în următoarele luni, după Bătălia de la Salamina. Drumurile noastre – al meu şi al lui Temistocle – s-au despărţit cât au durat toamna şi iarna din pricina unei discuţii aprinse despre care voi vorbi în continuare. Fiecare şi-a văzut de treburile sale, cel puţin pentru un timp. Ceea ce voi povesti despre el de la începutul primăverii următoare am aflat din propria-i gură – când am trecut într-o oarecare măsură peste neînţelegerile noastre –, dar şi din cele auzite de la Tisias şi Brison, cei care îl însoţiseră în timp ce eu îmi urmam calea.

Xerxes, după cum spuneam, s-a retras din Grecia de parcă ar fi fost urmărit de furii. Artabaz, unul dintre generalii lui de frunte, l-a escortat până la Dardanele cu şaizeci de mii de oameni. A părăsit pământurile noastre şi pe Artemis, regina Halicarnasului, luând cu sine pe unul dintre fiii tiranului până la Efes. Din câte am putut afla, retragerea perşilor a fost marcată de greutăţi şi neajunsuri. Barbarii au îndurat o foame atât de cruntă, încât au ajuns să mănânce până şi frunza copacilor; slăbiţi şi istoviţi, au fost decimaţi de tot felul de molime în trecerea lor prin Macedonia şi Tracia. Ciuma şi dizenteria le-au împuţinat rândurile, mulţi dintre ei pierind pe drum. Cei care se îmbolnăveau şi nu mai puteau ţine pasul cu ceilalţi erau părăsiţi prin cetăţile sau cătunele pe unde treceau. Popoarele care cu luni în urmă îşi arătaseră supunerea faţă de regele perşilor, de teamă sau nădăjduind la vreun câştig, s-au ridicat împotriva lui atunci când vedeau oştirile barbare retrăgându-se. Şi atunci când au ajuns la marele canal, satrapul a văzut că două dintre punţi fuseseră spulberate de furtună. Doar cu ajutorul

celor trei sute de corăbii ale sale a izbutit ahemenidul să se pună la adăpost în Asia.

Cât despre Mardoniu, acesta a dus oştirile până în Tesalia. Acolo şi-a aşezat corturile de iarnă, pregătit să poarte războiul în anul următor.

Temistocle, un bărbat care nu suporta să stea degeaba, urzea să facă mai multe incursiuni, atât timp cât vremea prielnică avea să o îngăduie. Hotărâse ca flota să se retragă din ape adânci ca să petreacă lunile ploioase în portul din Pasagas. Numai că în primele zile ale toamnei, după retragerea corăbiilor persane, văzând apatia generală de la bordul triremelor greceşti, arhontele i-a convins pe toţi că trebuiau acum să pedepsească insulele care îl sprijiniseră pe Xerxes. Când Tisias şi Brison m-au înştiinţat despre intenţiile acestuia, am crezut că-şi pierduse judecata.

— O să asediem insula Andros, apoi Paros şi Caristos, m-a lămurit Tisias.

— Temistocle a înnebunit, i s-a urcat gloria la cap, am mormăit eu îndurerat. Îmi oblojeam rănile de la picior care nu se vindecaseră încă. Îmi petreceam mult timp tolănit la umbra unei colibe în Paulia. Fratele meu Aminias plecase la Eleusis, vrând să vadă cu ochii lui în ce stare se afla avutul nostru.

— Se poate. Doar el ştie ce face. Spune că insulele acestea au de plătit o sumă importantă Atenei, drept despăgubire pentru necredinţa lor.

— O, zei, asta înseamnă ca grecii să se lupte între ei! am rostit eu cu mâhnire.

— Da, e-adevărat. Numai că războiul costă mulţi bani şi trebuie să-i luăm de undeva, a spus Brison ridicând din umeri. Exploatarea minei Laurion a încetat, de luni bune nu se mai scoate argint.

Nu a fost chip de a-l face pe Temistocle să renunţe la noile şi nesocotitele lui planuri. Am vorbit de nenumărate ori cu el, de fiecare dată

zadarnic. A pornit în fruntea a patruzeci de trireme şi a asediat Androsul fără să obţină nimic. Sfatul insulei a refuzat să plătească suma cerută de arhonte, invocând faptul că pe meleagurile acelea stăpâneau în voie nevoile de tot felul şi sărăcia cea mai lucie, iar locuitorii nu au acceptat să plătească daunele impuse. Mai târziu, acesta s-a ridicat împotriva insulelor Paros şi Caristos şi, după cum povesteau cu răutate cei care îl defăimau şi al căror număr crescuse de la o zi la alta, a izbutit să adune o sumă foarte mare, nerecunoscută nici pe jumătate la întoarcere.

Socot că dorinţa de îmbogăţire e în firea omului. Ştiu prea bine că avuţia lui Temistocle era îndestulătoare şi că niciodată nu a trăit în lipsuri. Însă rangul de seamă pe care îl ocupa l-a dus într-o oarecare măsură la pierzanie. Grecii, după cum am spus, sunt neîncrezători în bunurile câştigate prin înşelăciune. Puterea ne împinge să cădem în această ispită lesne de îndeplinit, dar nedemnă. Printre altele fie spus, bunul renume al lui Temistocle ajunsese să fie ponegrit îndeajuns în timpul expediţiei spre Artemisium, când a fost plătit de locuitorii Beoţiei pentru ca flota aliată să-i apere în timpul retragerii lor.

Poate că toate aceste lucruri ar fi fost trecute cu vederea dacă arhontele nu s-ar fi purtat cu atâta aroganţă după victoria de la Salamina. Drept mulţumire adusă lui Apollo pentru înfrângerea zdrobitoare a perşilor, toate statele care îşi uniseră puterile în prima parte a războiului au trimis o ofrandă colectivă la oracolul din Delfi. Apoi s-au adunat pe istmul Corint, în templul lui Poseidon, acolo unde fusesem împreună cu Temistocle ca să punem la punct apărarea comună. Brison mi-a spus că, de îndată ce au isprăvit să-şi rostească unii altora tot felul de panegirice, au hotărât să aleagă prin vot numele celor cărora li se datora triumful. Adevărul e că am râs în hohote când Tisias, cu obişnuitul lui simţ al umorului, a spus că toţi

amiralii şi strategii se votaseră pe ei înşişi primii, iar pe Temistocle, din respect, pe locul doi. Îl vedeam parcă pe laşul de Adimantus, generalul corintian, scriindu-şi numele fără pic de ruşine. Ştiam cu toţii că în timpul războiului corăbiile din Corint s-au purtat într-un mod demn de dispreţ. Nu au decis să intervină până când balanţa nu s-a înclinat în mod vădit în favoarea noastră.

Faptul că treizeci de neamuri au căzut de acord în privinţa rolului de seamă îndeplinit de arhonte cred că i-a întunecat mintea. Aş spune chiar că, din cauza asta, şi-a pierdut simţul măsurii pe care întotdeauna l-a arătat în public. De îndată ce s-a terminat adunarea de la Corint, a primit să viziteze Sparta. Niciodată până atunci cetatea nu-i mai arătase vreunui grec atâta cinstire aşa cum vădise faţă de Temistocle. Spartanii îi acordaseră lui Euribiades titlul de viteaz, iar cel menit să răsplătească iscusinţa şi înţelepciunea, lui Temistocle. I-au pus pe cap o coroană din ramuri de măslin, i-au dăruit cea mai bună cvadrigă din Lacedemonia, iar pe drumul de întoarcere spre Atica a fost însoţit de un alai de trei sute de tineri.

Părea un zeu.

În ultimele zile de toamnă eu mă aflam în capitala pustiită. Rănile mi se vindecaseră, dar mai purtam toiag din pricină că şchiopătam uşor. Aminias, după ce stătuse câteva săptămâni în Eleusis, îşi petrecea timpul reparând stricăciunile din casa noastră, care, slavă zeilor, rămăsese în picioare. Partea din spate a atriului era cea mai şubrezită pentru că acolo se dărâmase acoperişul. În ciuda prezenţei fratelui meu, am petrecut o vreme de singurătate, trăind închis într-o stranie muţenie. Atena părea un pustiu unde lumea nu voia încă să se întoarcă. De altfel, mai bine de jumătate dintre atenieni rămăseseră în Salamina, Egina şi Trecena. Furia barbarilor devastase oraşul aproape în întregime. Nenumărate erau casele, clădirile administrative, templele, statuile şi

altarele prefăcute în ruine. Amintirea pârjolului se făcea simţită în fiecare cartier. În fiecare zi se găseau printre rămăşiţe alte şi alte cadavre.

Într-o dimineaţă, pe când umblam de colo-colo fără ţintă, am ajuns în agora. Vreo sută de cetăţeni se adunaseră în faţa clădirii Buleuterionului ca să-l asculte pe un intrigant foarte cunoscut. Se numea Timodemos din Afidna, un neguţător înstărit, detractor al lui Temistocle şi prieten – deşi ar fi poate mai nimerit să spun cârdaş, întrucât erau de-aceeaşi teapă – cu Licaon, bărbatul asupra căruia se îndreptau toate bănuielile mele.

— Până când, atenieni, până când? striga el cocoţat pe rămăşiţele unui piedestal. Oare nu vedeţi? Foamea de avere şi de faimă a omului acestuia o să ne ducă la pieire!

Am înţeles, de îndată, că îndârjita lui diatribă urmărea să pună sub semnul îndoielii prestigiul de care se bucura Temistocle. Mi-am croit drum prin mulţime până când am ajuns în primele rânduri.

— Temistocle cel chibzuit! Temistocle cel înţelept! Încoronat de lacedemonieni! urla făcând spume la gură. Ce ruşine! Nu aţi văzut ce primire i s-a făcut cu zile în urmă în carul cel falnic de război? Ascultaţi-mă, căci aici şi acum vă spun că arhontele va fi cel care va lua într-o zi puterea în mâinile sale şi va deveni un nou Pisistrate!

Nu m-am putut stăpâni şi am intrat în joc răspunzându-i cu asprime:

— Încetează cu prostiile, netrebnicule! Dacă în Atena e cineva care visează să fie rege, acela e Licaon! Iar de la o asemenea slujbă nici tu nu te-ai da înapoi, fricos nenorocit!

— Ia te uită! Pe cine avem aici? Altul pe care l-a lovit orbirea? a scrâşnit arătându-şi dinţii. E limpede că eşti prieten cu Temistocle… E-adevărat? Du-te atunci şi cere-i să te lămurească ce s-a întâmplat cu toţi banii obţinuţi sub ameninţarea sabiei din Paros şi Caristos! Toţi democraţii ăştia sunt la fel! Spun că se îngrijesc numai de binele

poporului, dar tot ce vor e numai să se îmbogăţească.

M-am înarmat cu ironie înaintea unui asemenea discurs defăimător.

— Ar trebui să înţelegem de aici că un aristocrat ca Licaon ar fura mai puţin? E din aceeaşi tagmă cu tine sau mă înşel? Pe Zeus, dacă n-ai dreptate, Timodemos! Cum de am fost atât de prost de nu am priceput până acum? Acesta a furat într-atât toată viaţa lui, încât, atunci când va ajunge la putere, se va mulţumi cu o nimica toată! Să-l numim dar satrap al lui Xerxes şi astfel îl vom ferici!

Un râs gros a izbucnit din rândurile celor adunaţi acolo. Nu aşteptam mai mult. Am făcut stânga-mprejur, lăsându-l pe Timodemos să înşire mai departe vorbe înveninate. Pe când ieşeam din mijlocul mulţimii, am dat nas în nas cu Licaon, pe care nu-l văzusem până atunci. Rămăsese la câţiva coţi distanţă de ceilalţi şi nu s-a sfiit să-mi vorbească.

— Tu eşti Eschil, nu-i aşa? m-a întrebat luând o înfăţişare aspră. Da, Eschil, cel care scrie tragedii. Te cunosc. Te-am văzut de multe ori cu Temistocle.

— Şi eu ştiu cine eşti, Licaon. M-am întors înfuriat spre el. Şi eu te-am văzut de multe ori. Pe Zeus, dacă ultima dată când te-am întâlnit nu erai însoţit de oameni de seamă! Ar trebui să porţi mai des masca aceea de piele! Te prinde de minune.

Chiar dacă rostind asemenea cuvinte riscam multe, am obţinut rezultatul scontat. Licaon s-a făcut alb ca marmura pentelică, dar a reuşit să se stăpânească. Ochii i s-au umplut de ură.

— O să ne mai întâlnim noi, a scrâşnit printre dinţi. Ai grijă ce faci. Şi cugetă bine ce spui şi în ce te bagi. Zilele-ţi sunt numărate.

— Mulţumesc pentru sfat, i-am răspuns mâniat. Singurul pe care pot să ţi-l dau la rându-mi e să începi prin a-ţi căuta o gaură, una întunecată şi

adâncă, în care am să te vânez ca pe un şarpe. O să te jupoi, Licaon, chiar dacă pentru asta ar însemna să-mi petrec întreaga viaţă căutându-te.

L-am împins la o parte fără să stau prea mult pe gânduri. M-am îndepărtat de agora clocotind de mânie şi, uitând de faptul că mă supăra piciorul, am pornit cu pas iute în căutarea lui Temistocle.

L-am găsit cu un ciocan în mână la uşa casei sale, făcând tot felul de reparaţii ajutat de câţiva sclavi. Am zărit-o în depărtare pe soţia lui, o femeie de o rară frumuseţe, pe când străbătea atriul însoţită de una dintre fiicele sale şi de Siciniu.

Arhontele m-a privit de parcă năluca vreunui strămoş s-ar fi materializat în faţa lui. Trebuie să fi înţeles din privirea mea aprinsă că venisem cu gând să-l dojenesc.

— Eschil, pe toţi zeii! a bolborosit el. Cât de mult mă bucur să te văd, prietene!

— Îmi pare rău că nu pot spune acelaşi lucru!

— Ce s-a întâmplat? a întrebat el, surprins.

— Ce s-a întâmplat, spui? Numele tău umblă din gură în gură, i-am spus eu apucându-l de chiton şi scuturându-l. N-a încercat să iasă din strânsoare. M-ai mâhnit peste poate. Te-am ajutat, şi încă mult, o ştii prea bine, călcând chiar şi peste credinţele mele, făcând lucruri pe care niciodată n-aş fi cutezat să le săvârşesc. Iar dacă am înfăptuit aceasta, a fost cu un singur gând: să salvez Atena. Aşa că nu vreau ca atunci când tu vei fi defăimat fără cruţare bunul meu nume să aibă o soartă asemănătoare… ai înţeles?

— Nu prea bine.

— Atunci du-te în agora ca să auzi cu urechile tale tot ceea ce se vorbeşte despre tine. Azi, Timodemos e vizitat de muze. Dacă zeii ar fi înzestrat-o pe această canalie cu darul poeziei, te-ar ridiculiza în ritmuri arhaice. El şi Licaon nu pierd prilejul să te sape.

— Linişteşte-te. Totul e bine.

— Ba nu, nimic nu-i bine, i-am spus tunând şi fulgerând. Pentru mine nu-i nicio deosebire între a jefui Trezoreria din Delfi şi a-ţi însuşi despăgubirile de război.

— A, acum pricep. Despre asta este vorba?

— Despre asta şi despre îngâmfarea pe care o arăţi. Te crezi un zeu! Ai pierdut şi puţina judecată pe care o aveai. Te dispreţuiesc.

Temistocle mi-a luat mâna şi s-a desprins cu putere din strânsoare. A tras aer în piept. Şi, fără să mă slăbească o clipă din privirea-i arzătoare, m-a înfruntat spunându-mi:

— E drept că nu am declarat toţi banii pe care mi i-au dat locuitorii din Paros şi Caristos. Sunt păstraţi cu grijă. O să avem nevoie de ei. Mă gândesc să construiesc cu ei mai multe corăbii. Tu nu afli ceea ce aflu eu, lucruri pe care încă nu pot să ţi le dezvălui, îngăduie-mi însă să-ţi dau de ştire că, atunci când se va sfârşi războiul ăsta cu Persia, vor apărea alţi şi alţi duşmani… duşmani puternici.

— Despre ce duşmani vorbeşti?

— Despre spartani.

— Cum poţi să spui una ca asta?

— Ştiu lucrul ăsta, îl presimt. Ascultă, Eschil: puterea Atenei va creşte după înfruntare. Însă, în ciuda bunei înţelegeri dintre noi şi lacedemonienii, nu vor întârzia să se arate neîncrezători faţă de noi. Vom avea nevoie în viitor de mai multe corăbii şi de mai mulţi luptători, să întărim cetatea şi să ridicăm ziduri care să lege portul de capitală.

— Să construim un zid din Atena până la porturi? Ţi-ai pierdut cu totul judecata!

Îmi amintesc că i-am ascultat planurile cât se poate de uimit. În acele clipe nu ştiam dacă mă aflam în faţa unui augur în stare să întrevadă viitorul sau dinaintea unui amăgitor iscusit. Cele două posibilităţi mi se păreau deopotrivă de neliniştitoare şi supărătoare. Mi-a vorbit mai departe, fără să dea însă prea multe lămuriri. Dar

după toate cele spuse de-acum nu mai luam în seamă ce spunea.

— Mă înţelegi?

— Nu ştiu. Nu ştiu dacă te înţeleg. Dar cred că mai e ceva.

— Ce anume?

— Duşmanii tăi sunt cum nu se poate mai pricepuţi. Cunoşti zicala: lupul mai adoarme, dar nu şi duşmanii. Iar tu, prin purtarea-ţi mândră, le dai acestor duşmani prilejul să se întoarcă împotriva ta. Nu uita că la venirea primăverii o să fie aleşi alţi strategi şi arhonţi. Oamenii pleacă degrabă urechea la vorbe de ocară. Rişti să îţi pierzi puterea.

Temistocle a surâs.

— Nu-mi pasă. Dacă o s-o pierd, o să caut să fiu cumva de ajutor, a rostit el liniştit. Hai, Eschil, să nu facem din această întâlnire prilej de supărare. Ia spune, ce-ţi mai fac rănile? Vrei să intri şi să mănânci cu noi?

— Mă simt mai bine. Îţi mulţumesc de invitaţie, dar am multe de făcut, l-am refuzat eu. M-am hotărât să mă duc la Egina. Acolo se află părinţii mei. Şi cred că şi Eunice şi Eris. Nu am veşti de la niciunul dintre ei de luni bune.

— Sunt bine cu toţii.

— Aşa voiască zeii. Ai grijă de tine, arhonte.

— Şi tu, bătrânul meu prieten.

Ne-am îmbrăţişat. O privire prietenoasă a fost de-ajuns ca să ne mărturisim încrederea pe care o aveam unul în celălalt.

Trei zile după aceea, izbuteam să găsesc un loc pe corabia unui neguţător care străbătea marea între Saronic şi Peloponez. Îmi amintesc că, odată ajuns în Egina, chiar dacă acea călătorie fusese scurtă, m-am îmbolnăvit din pricina răului de mare. Mi-am găsit familia fără prea multă greutate. Se aciuase într-o colibă de păstori la marginea unui cătun, alături de Democedes, Latona şi alţi slujitori. Chiar dacă nu se bucurau de multe dintre

înlesnirile de la Eleusis, îşi duceau viaţa de exilaţi cu demnitate. Locuitorii Eginei îi ajutau pe atenienii refugiaţi pe teritoriul lor ferindu-i de lipsuri cum puteau mai bine. Cred că cea mai mare izbândă a acestor vremuri nefericite a fost unirea care a domnit între greci. Singura umbră care mi-a întristat inima în timpul vizitei a fost starea lui Euforion. Mi-am găsit tatăl îmbătrânit mult, şubrezit, de parcă neajunsurile ultimelor luni l-ar fi ros pe dinăuntru, răpindu-i vlaga şi voinţa de a trăi. Rostea cuvinte greu de desluşit, părând adesea cu gândul departe. M-am rugat ca zeii, în bunăvoinţa lor, să-i îngăduie a-şi sfârşi zilele în casa noastră din Eleusis.

Chiar dacă am străbătut insula dintr-un capăt în altul, tot nu am izbutit să aflu de la nimeni unde se aflau Eris şi Eunice, de parcă le-ar fi înghiţit pământul. O săptămână mai târziu, m-am îndreptat spre Trecena, tot în zadar. Nimic. Dispăruseră cu totul.

Pe măsură ce înaintam în căutarea-mi zadarnică, m-am cufundat într-o tristeţe adâncă.

M-am întors în Atica, dar n-am vrut să rămân în Atena, aşa că am plecat la Eleusis.

Casa unde am copilărit era goală. Am însufleţit-o cu amintirile mele. Pierdut în pustietatea încăperilor, am urlat a deznădejde ca un lup rătăcit de haită.

35
PE MARGINEA PRĂPASTIEI

Lunile petrecute de unul singur în Eleusis au trecut cu greu, de parcă timpul ar fi fost de melasă, şubrezindu-mi sufletul şi schimbându-mi într-o oarecare măsură felul de a fi. Câteva nopţi la rând i-am visat pe Coridon şi pe Augias. Îi vedeam rătăcind pierduţi prin neguri, cu melancolia şi aceeaşi vagă tristeţe arătată în ajunul morţii întipărite pe chip. De multe ori m-am întrebat dacă cei doi au ştiut că nu aveau să supravieţuiască bătăliei. Faptul că *Omphalosul* apăruse în viziunile mele mă tulburase adânc. Acest semn ceresc, aşa cum ajunsesem să cred că era, îmi pricinui o nelinişte cumplită şi mă silea să retrăiesc cumplita prevestire a Aristonicei în Delfi. La toate acestea se adăuga faptul că Eris nu era lângă mine. Mi-era teamă că nu aveam s-o mai văd. Şi purtat de un asemenea amestec straniu de durere şi singurătate, am ajuns să nu mai mă intereseze deloc cele ce aveau să vină. Viitorul nu mă mai rodea ca înainte. În acea perioadă îngrozitoare, în care mi-am dus zilele de azi pe mâine, aşa cum au făcut toţi grecii, am privit cu alţi ochi, străini parcă de mine, spre toate câte mă înconjurau. Aş putea să zugrăvesc multe dintre lucrurile întâmplate atunci, chiar dacă pentru aceasta ar trebui să mă depărtez de miezul istorisirii de faţă. Însă nu pot să nu povestesc o scurtă întâmplare, poate cea mai frumoasă dintre cele pe care le port în minte, petrecută pe când pământul se trezea din amorţeala iernii, iar eu plănuiam să mă întorc în Atena.

Îmi reciteam o piesă de teatru lângă foc, în atriu, pe înserate, când ecoul unor paşi a răsunat la intrare. Am pus mâna pe spadă.

— Cine e acolo? am întrebat cu glas aspru.

Nu am primit niciun răspuns, dar am putut auzi limpede nişte paşi uşori, înaripaţi parcă, alergând

dintr-o parte în alta. Am luat o făclie şi cu nespusă grijă am început să cercetez încăperile. Am simţit respiraţia sacadată a cuiva adăpostit în penumbră, după usciorii androceului. Am năvălit ca o furie, ridicând torţa, gata să-i dau o lovitură crâncenă celui care îmi pătrunsese în casă.

Spre uimirea mea, am dat peste un copil înalt abia de câţiva coţi. Tremura ca varga. M-a privit înspăimântat.

— Nu mă omorî, a bolborosit acoperindu-şi capul cu mâinile.

Mi-a sărit inima din piept. Puţin lipsise să nu-i retez capul de pe umeri.

— Ce cauţi aici, netrebnicule? am scrâşnit eu.

— Eu… căutam…

— Ce căutai? Al cui eşti şi cum te cheamă?

— Sunt Tezeu, fiul lui Sosimenes al lui Timoxen al lui Lamus al lui…

— Ei gata, încetează, pe toţi zeii! am izbucnit mânios. De-acum ştiu cine eşti, îţi cunosc familia!

Am lăsat tăciunele aprins pe podea şi, aşezat pe vine, l-am privit în ochii speriaţi.

— Tezeu, spui? Pe minotaur îl cauţi, nu-i aşa? am şoptit schiţând un surâs.

— Ba mâncare căutam.

— Ei bine, îţi spun fără înconjur că, dac-ar fi să-l găsim pe monstru, l-am înghiţi cu totul. Şi eu sunt mort de foame. Mă cheamă Eschil. Şi-mi place la culme să răpun minotauri.

Chipul lui Tezeu s-a luminat.

— Ai omorât vreunul?

— Doar unul? Am ucis mai mulţi. Hai, vino, să stăm lângă foc. E tare frig.

Ne-am apropiat de jăratic. Am mai pus un braţ de lăstari de vie, iar pocnetul vesel care a cuprins locul ne-a înviorat de îndată pe amândoi, luminându-ne feţele.

— Ce cauţi afară din casă la ceasul ăsta? l-am întrebat. Îl cunosc pe Sosimenes, tatăl tău. El unde e?

— Tatăl meu este pe o corabie. Ne-au spus că l-au dus în Egina. Flota s-a adunat acolo.

— A, da? Atunci ştii mai multe decât mine!

— Tu nu lupţi împotriva perşilor? Ar trebui să lupţi împotriva lor!

— Am răpus vreo câţiva, să n-ai nicio îndoială.

— Mama spune că trebuie să fim gata să murim dacă e nevoie.

— De ce spune mama ta asta?

Tezeu a ridicat din umeri.

— Zice că nu vrea să fim sclavi. Nu vrea ca tata să se întoarcă acasă până când toţi barbarii nu vor fi ucişi sau alungaţi.

— Are dreptate. Ascultă: am o bucată mare de pâine de secară. E puţin uscată, dar vreau să i-o duci ei. Mai am şi un pumn de migdale şi măsline. Spune-i că l-ai cunoscut pe Eschil, fiul lui Euforion, şi că Eschil îi spune să nu se teamă, că în curând ne vom întoarce toţi acasă. Şi că niciun barbar nu ne va pângări templele şi mormintele.

— Aşa am să fac.

— Acum pleacă, fugi. Sunt sigur că te caută şi că o să-ţi tragă o chelfăneală bună!

Tezeu a plecat strângând în braţe pâinea şi celelalte merinde pe care i le-am dat. Dar s-a întors şi în ziua următoare. Am umblat împreună pe câmpuri. M-a dus până la un desiş ştiut şi de mine, căci de multe ori în copilăria mea mă jucasem acolo cu Cinegiros şi Aminias. Băiatul avea multă îndemânare în a trage cu praştia, încât a umplut o desagă întreagă de păsări, din care mi-a dat jumătate, ba chiar s-a străduit să mă înveţe cum să mânuiesc această armă. Apoi am ieşit la vânătoare în multe rânduri. Fericite zile. Eu alegeam pietrele după cum mă sfătuia el şi trăgeam la ţintă destul de bine, fără să fi învăţat, însă, tot meşteşugul. În schimb, întrucât grămăticii lipseau din Eleusis, m-am îngrijit să-l corectez în scriere şi declamare, apoi l-am învăţat să imite ţipătul cucuvelelor şi al bufniţelor noaptea, în care de copil eram

neîntrecut. În acele săptămâni petrecute alături de Tezeu mi s-au trezit trăiri pe care nu ştiam să le am.

Când îngheţul a încetat şi toate semnele firii arătau că se schimbă vremea, am ştiut că sosise timpul să mă întorc în Atena. Mi-am adunat puţinul pe care îl aveam într-o desagă şi, cu scutul în spinare şi sarisa pe umăr, am pornit la drum.

Nu străbătusem nici două stadii când m-a oprit o zarvă veselă. Tezeu m-a ajuns din urmă în fugă, însoţit de alţi patru copii.

— Eschil, Eschil! striga el.

— Acum ce mai e?

— Mama, a îngăimat el gâfâind, mama vrea să iei asta cu tine.

Şi, spunând acestea, a scos dintr-o mică legătură o figurină de lut.

— Demetra să te ocrotească! A jertfit un porumbel în dimineaţa asta pe altarul ei şi s-a rugat pentru tine şi pentru tata. Spune să vă întoarceţi amândoi. Şi eu vreau să-ţi dau ceva…

— Ce?

— Ţi-am făcut o praştie. Ştii doar că ale mele sunt cele mai bune din Eleusis. Cu praştia asta o să-i răpui pe toţi perşii.

Am surâs. Am încercat-o pe marginea drumului. Am păstrat cele două daruri şi nu m-am uitat înapoi pentru ca Tezeu să nu-mi vadă lacrimile mari ce mi se rostogoleau pe obraji, nici îndârjirea cu care îmi încleştasem fălcile.

Am ajuns în cetate în aceeaşi zi cu un macedonean pe nume Alexandru, trimis de-al lui Mardoniu. După cercetarea mai multor oracole, printre care şi cel din sanctuarul Ptoios, ce-i răspunsese în chip minunat în limba vorbită în Caria, generalul persan hotărâse să-i ispitească pe greci cu o propunere de pace. Presupun că barbarul ştia la vremea aceea că eram pregătiţi să-l hărţuim fără încetare, până la sfârşit, şi de cât de folositoare ar fi fost pentru el o înţelegere cu

Atena, duşmanul cel mai puternic de până atunci. De aceea îl trimisese ca emisar pe Alexandru, cunoscut în cetate şi care se bucura de încrederea tuturor.

Dintr-o stranie potrivire, deşi mai degrabă înclin să cred că fuseseră preveniţi de această negociere, în aceeaşi zi s-a prezentat şi o solie din partea Spartei. *Bule* a hotărât să asculte propunerile lui Alexandru în prezenţa spartanilor, căci nu era de dorit să apară vreo suspiciune în rândul aliaţilor noştri. Macedoneanul, după o lungă introducere în care s-a străduit să ne dea de înţeles că nu puteam duce la nesfârşit un război împotriva lui Xerxes, ne-a transmis propunerea lui Mardonius:

— Persia doreşte prin urmare să încheie pacea cu Atena, a spus el. Atunci Mardoniu va pune capăt luptei şi se va gândi la condiţii favorabile pentru voi. Vă va înapoia toate pământurile cucerite, iar în semn de bunăvoinţă vă va îngădui să luaţi în stăpânire alte ţinuturi râvnite. De asemenea, promite că toate templele şi sanctuarele vor fi reconstruite.

Buleuterionul era plin de oameni. Aminias şi cu mine izbutiserăm să ne croim drum prin mulţime şi să ne cocoţăm pe piedestalul unui pilastru. De acolo puteam vedea cum Temistocle îi şoptea ceva la ureche lui Aristide cel Drept. După discursul lui Alexandru, au vorbit spartanii. Judecând după chipul lor, era limpede că nimic nu-i înspăimânta mai mult ca o posibilă alianţă dintre Atena şi Persia.

— Oare mai e nevoie să vă amintesc, atenieni, că acest război a început din pricina ajutorului dat de Atena coloniilor ionice atunci când acestea s-au ridicat împotriva lui Darius, tatăl lui Xerxes? a întrebat ambasadorul. Toate relele îndurate de acolo ni se trag. Nu ar fi drept ca acum să primiţi condiţiile barbarilor îndepărtându-vă de noi. Sparta făgăduieşte să vă stea alături în acest război dacă vă veţi ţine cuvântul dinainte. Sparta îi va ocroti pe

copiii şi pe femeile Atenei atât timp cât va mai fi nevoie.

După ce lacedemonienii şi-au încheiat cuvântarea, Aristide s-a ridicat şi s-a îndreptat spre mijlocul încăperii. L-a privit drept în faţă pe Alexandru şi i-a zâmbit:

— Ascultă, Alexandru… Ştii prea bine că te bucuri de cinstirea atenienilor, dar nu ar trebui să mai rosteşti asemenea cuvinte în faţa sfatului acestuia, a rostit cu un glas liniştit, pentru ca ulterior să adopte un ton mai ferm şi mai aspru. Ştim prea bine că puterea Persiei este mai mare decât a noastră. Nu uita însă – să transmiţi întocmai ceea ce-ţi spun – dragostea noastră de libertate. Pentru aceasta vom continua să ne luptăm. Spune-i lui Mardoniu că, atât timp cât soarele va mai străluci pe cer şi se va înălţa în fiecare dimineaţă, nu vom încheia nicio înţelegere cu el. Ba din contră: vom porni împotriva armatei sale, încrezându-ne în zei şi în eroii noştri.

Un murmur de încuviinţare a răsunat în toată clădirea. Atunci a luat cuvântul Temistocle, pentru a-i învinovăţi pe trimişii spartani de purtarea lor.

— Putem să înţelegem de ce sunteţi bănuitori. Pe noi, atenienii, nu ne supără îndoielile sau temerile Spartei, dar credem că e nedemn şi ruşinos, deşi cunoaşteţi prea bine felul nostru de a gândi, să vă temeţi de o trădare. Nicăieri în lumea cunoscută nu este atâta aur şi niciun ţinut nu este îndeajuns de mândru ca să le primim drept plată în schimbul alianţei cu barbarii. Ba dimpotrivă: suntem nerăbdători să răzbunăm distrugerea caselor şi a templelor noastre. Cu toţii suntem eleni. Şi nu vor fi atenienii primii în a-i trăda pe cei de-acelaşi sânge, cu aceeaşi credinţă, limbă şi lege. Transmiteţi-le eforilor din Sparta că, atât timp cât un singur atenian va rămâne în viaţă, nu va exista nicio înţelegere cu Persia. Mai spuneţi-le să-şi trimită falangele să apere Atica fără întârziere, căci, atunci când Mardoniu va afla de

împotrivirea noastră, nu va pregeta să năvălească asupră-ne încă o dată.

Temistocle nu se înşela. În săptămânile ce au urmat, Mardoniu, deşi fusese sfătuit de tebani să rămână în ţinutul Beoţiei, a înaintat spre miazăzi. Puţinii atenieni care îşi petrecuseră iarna în capitală au fost duşi din nou la Salamina. În timpul celei de-a doua evacuări, desfăşurate în grabă şi neorânduială, spaima a fost şi mai cumplită decât în urmă cu un an.

Ruinele Atenei au fost recucerite fără să întâmpinăm vreo rezistenţă şi fără ca Sparta să ne vină în ajutor. Lacedemonienii, urmăriţi încă de teama de a fi trădaţi de atenieni, se străduiau din răsputeri să întărească zidurile groase ridicate pe istmul Corintului. Supărarea lui Temistocle nu avea margini. Niciodată nu-l mai văzusem atât de mânios ca atunci, spumegând din pricina josniciei spartanilor.

În asemenea împrejurări tulburi şi nefavorabile au avut loc alegerile. Au fost aleşi noi arhonţi şi strategi, greutatea viitorului căzând pe umerii lui Aristide şi ai lui Xantipos. Temistocle, aşa cum mă aşteptasem, a pierdut puterea. Chiar şi aşa, a rămas activ în continuare şi apropiat de cercul celor care hotărau pentru ceilalţi.

Mardoniu a trimis la Salamina un alt sol, un bărbat cu numele de Muriquidas. A păşit pe insulă cu încredinţarea întipărită pe chip că aveam să ne supunem fără prea multe condiţii. Ambasadorul pers a încercat să-i cumpere pe unii şi pe alţii cu bani mulţi, gândind că astfel avea să ne distrugă alianţa. Un bărbat pe nume Licidas a primit târgul, sprijinind pe faţă voinţa regelui barbar. Îndoielile şi zavistia îi atinseseră pe membrii consiliului, care chiar ajunseseră să ia în considerare şi posibilitatea de a încheia un pact favorabil nouă.

În aceste tragice împrejurări, numai mânia dezlănţuită a femeilor ateniene a izbutit să zădărnicească orice tentativă de a ne preda

duşmanilor. S-au înţeles între ele şi, ca nişte furii, s-au năpustit înarmate cu pietre şi ciomege asupra familiei lui Licidas, lovindu-i fără cruţare pe soţia şi pe fiii acestuia. Dacă n-am ajuns să ne plecăm barbarilor, a fost din pricina dârzeniei lor. Hotărârea nezdruncinată a femeilor m-a făcut să-mi amintesc de mama micului Tezeu, atunci când spunea că era mai bine să mori decât să trăieşti în sclavie.

Aristide a hotărât să trimită o solie în Sparta cu o cerere disperată de ajutor. Timpul nostru era pe sfârşite. Temistocle l-a convins că cel mai potrivit pentru o asemenea misiune era el, căci se bucura de preţuirea lacedemonienilor, iar iscusinţa lui devenise proverbială. Aristide a primit, iar noi, maratonienii, l-am însoţit pe arhonte în călătorie. Fratele meu Aminias, în schimb, întrucât era trirarhul unei nave, a rămas în Salamina.

Escortaţi de trimişi din Megara şi Plateea, am ajuns în Laconia după un drum pe mare şi pe uscat pe care l-am străbătut cât de repede ne-a fost cu putinţă. Am nimerit în timpul sărbătorii religioase a iacinţilor, ţinută în amintirea lui Iacint, fiul unui rege al Spartei iubit de Apollo, pe care acesta, după cum spune legenda, îl ucisese din greşeală. Zeul, îndurerat de pierderea lui, a prefăcut sângele tânărului într-o floare roşie ce îmboboceşte la mijlocul primăverii.

Indignarea lui Temistocle la vederea acestor lucruri a fost atât de mare, încât a rostit un discurs aprig în faţa Gerusiei, sfat la care se adună cei douăzeci şi opt de înţelepţi ai Spartei împreună cu cei doi monarhi. I-a numit laşi, cerându-le să ni se alăture cât de curând. Însă eforii au evitat să se pronunţe, amânând răspunsul, până când s-au împlinit zece zile.

Furios şi măcinat de nerăbdare, Temistocle s-a înfăţişat din nou înaintea lor, împroşcându-i cu reproşuri şi ameninţări.

— Noi, atenienii, ne-am încrezut în voi, când puteam să vă fi lăsat singuri şi lipsiţi de sprijin în faţa perşilor, a scrâşnit fără să-şi ascundă ura. Aţi promis atunci că ne veţi ajuta, dar v-aţi îngrijit numai să vă puneţi pe voi înşivă la adăpost, ca nişte femei speriate ascunse după un zid, crezând că aşa îşi vor afla scăparea. Prea bine. Să nu uitaţi însă că din această clipă avem tot dreptul şi suntem pregătiţi să încheiem pace cu Xerxes, şi astfel să scăpăm cu viaţă. Ca aliaţi ai barbarilor, ne vom vedea siliţi să luptăm cu flota şi toate trupele noastre împotriva duşmanilor, acolo unde vor hotărî aceştia. Zeii să vă aibă-n pază! Veseliţi-vă dar de sărbătoarea iacinţilor. Mi-e teamă însă că o veţi face pentru ultima oară.

Spunând acestea, fără să mai aşteptăm vreo reacţie din partea spartanilor, am părăsit clădirea guvernului şi am pornit-o spre coastă. Nu străbătuserăm încă jumătate din drum când solii trimişi de Gerusia ne-au ajuns din urmă. Consiliul lacedemonienilor acceptase să-şi trimită falangele în Atica. Ordinul fusese dus la îndeplinire.

Îmi amintesc că Temistocle a surâs obosit. Părea istovit. Aş putea să jur că în acele zece zile nesfârşite îi apăruseră o puzderie de fire albe şi că noi riduri îi brăzdau fruntea.

Dar slăvit fie Zeus, căci ameninţările lui Temistocle au avut efectul scontat. Patruzeci de mii de spartani, hopliţi, pedeştri şi scutieri înaintau spre miazănoapte. Conducătorul lor era Cleombrotos, căci Plistarcos, urmaşul lui Leonidas mort la Termopile, era încă prea tânăr ca să îndeplinească această slujbă. Temistocle avea încredere în Pausanias. Mi-a spus că îl cunoscuse pe când fusese primit ca oaspete de seamă în Sparta şi că toată fiinţa lui vădea dârzenie şi loialitate neclintite.

Când ne-am întors în Salamina, pregătirile intraseră în linie dreaptă. Falangele Atenei au pornit la drum, iar flota noastră era pregătită să

iasă în larg. În această etapă a războiului, fusese luată hotărârea de a ne înfrunta cu Mardoniu pe uscat, venind înaintea lui şi ajungând din urmă restul flotei persane, aflate la adăpostul coastelor ionice după înfrângerea de la Salamina.

Temistocle, de neoprit în îndeplinirea planurilor sale, înzestrase pe propria cheltuială două trireme cu toate cele de trebuinţă, fără să-i pese, după cât se pare, că-şi pierduse poziţia de strateg. Ardea de nerăbdare să ridice ancora şi să-şi împlinească promisiunea. Eu şi ceilalţi maratonieni ne-am luat rămas-bun de la el şi de la fratele meu Aminias, aflat în continuare la cârma *Tridentului lui Poseidon.* Amândoi erau conduşi de amiralul spartan Leotiquidas, înlocuitorul lui Euribiades.

— Fie ca vânturile să vă fie prielnice, iar Poseidon să vă ocrotească! le-am spus amândurora pe când ne aflam pe puntea *Egidei din Triteea,* în ajunul plecării.

Agrades, Erginos, Tisias şi Brison mi-au împărtăşit urarea. Şi-au ridicat craterele şi au ciocnit pentru izbânda misiunii noastre. Cu toţii aveam un nod în gât şi ochii umezi de emoţie.

— Să vă păziţi unii pe alţii, i-a sfătuit Agrades, şi să nu vă depărtaţi corăbiile. Să faceţi asta pentru noi şi în amintirea celor care nu mai sunt. Scufundaţi flota barbară. Dar cel mai important, să vă întoarceţi cu bine.

Temistocle ne-a îmbrăţişat cu căldură. Când s-a despărţit de mine, mi-a şoptit la ureche o rugăminte:

— Sper să ne vedem din nou, Eschil. Dar, de nu va fi aşa, de are să se întâmple ceva, îţi cer să îmi făgăduieşti două lucruri.

— Poţi să-mi ceri orice. Spune-mi care-i cel dintâi.

— Să nu dai în vileag nicicând toate câte am făcut, m-a rugat el.

— Te-am încredinţat de mai multe ori de acest lucru.

— Prea bine. Ascultă. Dacă eu nu mă voi mai întoarce, tu şi maratonienii să vegheaţi asupra familiei mele. Copiii mei sunt încă la o vârstă fragedă.

— Nu vorbi astfel. Nu ai să mori pe mare. Nu uita că Aristonice ţi-a prorocit un destin şi mai cumplit, am glumit eu. Dar să nu ai nicio îndoială, o să fac orice pentru familia ta. Iar tu să ai grijă de fratele meu, ţine-i în frâu năvala. Doar ştii că e nestăpânit din fire.

În dimineaţa aceea, când încă mai dormeam visând la o izbândă răsunătoare, Mardoniu şi trupele persane au părăsit Atena, îndreptându-se spre Teba. Aflând de înaintarea spartanilor şi de pregătirile noastre de luptă, se retrăgea din Atica, un loc prea puţin potrivit pentru cavaleria sa.

Cetatea noastră a fost incendiată pentru a doua oară. Barbarii au dărâmat puţinele clădiri rămase în picioare, fără să-şi dea seama că aceste ruine în flăcări aveau să ne aprindă şi mai mult mânia.

Şi că răzbunarea nu mai lăsa loc pentru milă.

36
MÂNIA PLATEEI

Am străbătut calea cu pas grăbit, sub un cer de plumb. Aristides voia să ne reunim forţele cu falangele Spartei pe drumul spre miazănoapte. Pausanias înainta cu repeziciune dinspre istmul Corintului, iar când atenienii am ajuns la Eleusis, lacedemonienii şi mulţi alţi războinici care li se alăturaseră treptat aşteptau în taberele aşezate în împrejurimi. Armata a poposit în cetatea mea vreme de patru zile, fapt care a îngăduit numeroaselor contingente venite din Tegea, Megara şi Egina să se apropie, îngroşând astfel rândurile noastre.

La o primă socoteală, oştirile noastre numărau nouăzeci de mii de pedeştri. Când, trei zile mai târziu, aveam să ajungem în Plateea, eram o sută unsprezece mii de bărbaţi.

Înainte de a părăsi Eleusis, sacerdoţii au adus jertfe zeilor în apropierea ruinelor templului Demetrei. După ce au cercetat semnele, augurii şi magii au spus că momentul era favorabil. Pausanias şi Eurianax, mâna lui dreaptă, au ţinut în fiecare zi sfat cu Aristide şi alţi strategi eleni ca să organizeze desfăşurarea forţelor noastre. Cât despre mine, în noaptea dinaintea plecării, i-am vizitat pe Tezeu şi pe mama acestuia. În Salamina mă întâlnisem cu Sosimenes, care se pregătea să ridice ancora spre Ionia. A scris un răvaş grăbit pe care m-a rugat să-l înmânez nevestei lui. Femeia, tulburată de primirea veştii de la soţul său, nu mai ştia cum să-şi arate recunoştinţa şi a început să scotocească printre lucrurile din casă vrând să-mi dăruiască ceva din puţinul ei. Tezeu, cum era de aşteptat, m-a întrebat dacă am căpătat mai multă iscusinţă în a trage cu praştia, îndemnându-mă cu încăpăţânare să-mi arăt priceperea. A fost o noapte fericită.

Am ajuns la trecătorile din lanţul munţilor Citeronului, a căror linie şerpuitoare închipuie hotarul dintre pământurile Aticei şi cele ale Beoţiei, de la golful Corintului, înspre apus, până la coastele Mării Egee, în dreptul Eubeii. Am străbătut cu inima strânsă trecătorile. Pausanias a trimis numeroase detaşamente în recunoaştere ca să se încredinţeze că pe acele cărări nu ne pândea niciun pericol. Culmile se înălţau ameninţătoare deasupra capetelor noastre, în vreme ce teama unei ambuscade ne-a însoţit până la celălalt versant. La coborâre, am străbătut platourile şi povârnişurile care domină podişurile Beoţiei. În timp ce contemplam întinderea nesfârşită, am înţeles imediat că Mardoniu alesese acest loc, întrucât câmpul îngăduia desfăşurarea neasemuitei cavalerii barbare şi mişcările hoardelor care ne aşteptau acolo.

În acea clipă am văzut cum uimirea punea stăpânire pe chipul lui Erginos. Se sprijinea în mânerul sarisei sale înfipte în pământ ca să-şi recapete puterile. Părea să creadă că ceea ce i se înfăţişa înaintea ochilor nu era real.

— Va fi o bătălie cum nu s-a mai văzut, am rostit eu profetic.

— Nu va fi o bătălie. Acesta va fi războiul, Eschil. După aceea nu va mai fi nicio altă luptă. Totul se va încheia aici.

Am încuviinţat. Până unde puteam desluşi cu privirea, toată zarea era împânzită de perşi. Barbarii, aflaţi dincolo de pământurile nestăpânite de nimeni care ne despărţeau, îşi aşezaseră corturile la răsărit, de cealaltă parte a râului Asopos. Tabăra lor era o adevărată cetate de apărare: pe toate cele patru laturi de nouă sau zece stadii era împrejmuită de un zid gros cu turnuri înălţate din loc în loc.

În partea stângă a bastionului, în faţa ochilor noştri, zeci de mii de bărbaţi păreau să se antreneze pentru luptă, schimbându-şi poziţia

ocupată în batalioanele lor pestriţe. Vederea acestora nu putea decât să ne descurajeze. Cele spuse de Erginos erau adevărate: bătălia nu avea să fie uşoară.

Pausanias a dat poruncă să ne aşternem tabăra la înălţime, aşteptându-se ca Mardoniu să hotărască atacul fără a ne mai îngădui timp de ticluit vreo strategie. Am înţesat terenul de suliţe, iar când am găsit de cuviinţă că teritoriul era bine păzit, am început să întărim câteva puncte de pe margine: în locul unde se termina creasta se înşiruiau, de-a lungul a vreo cincisprezece sau douăzeci de pietre, movile domoale care făceau trecerea spre podiş. Aceste ridicături de pământ nu erau prielnice pentru apărare, dar puteau să ascundă mişcarea trupelor noastre de la poalele Citeronului.

Mardoniu nu a întârziat să ne atace. A trimis neîncetat unităţi de cavalerie împotriva noastră, sperând să ne facă prin aceste prime incursiuni să-l înfruntăm în câmp deschis, departe de adăpostul oferit de coasta abruptă. Curând aveam să înţelegem că nu puteam face faţă unor asemenea călăreţi destoinici. Potriveau săgeţile în arc din galop, slobozindu-le ca pe nişte fulgere asupra noastră şi retrăgându-se apoi fără să înregistreze pierderi. În cea de-a doua zi de bătălie s-a înregistrat unul dintre atacuri, în partea unde se adunaseră cei trei mii de hopliţi din Megara. Perşii, conduşi de un hiparh vestit şi iscusit pe nume Macistios, s-au năpustit asupra lor ca un blestem. I-au hărţuit fără cruţare, ucigându-i pe mulţi dintre ei. Luptătorii din Megara, văzându-se măcelăriţi de perşi, i-au cerut lui Pausanias să trimită alte unităţi ca să-i înlocuiască sau să vină în sprijinul lor. Nimeni nu le-a îndeplinit cererea. Numai Aristide i-a susţinut în luptă, poruncind lui Olimpiodorus, unul dintre căpitanii noştri, să aleagă trei sute de voluntari şi să vină în ajutorul celor înconjuraţi.

Maratonienii s-au avântat în această încleştare fără şovăire. Am alergat cu toate armele până am

ajuns în Eritras, în partea de răsărit a câmpului de bătălie, unde ne-am desfăşurat în două rânduri întinse. Tisias,

Brison şi cu mine am îngenuncheat pe linia frontului, sprijinind unul de altul în chip de pană marile scuturi. Ghemuiţi, cu suliţele ridicate, eram pregătiţi să străpungem caii barbarilor când aveau să ne atace din nou. Printre arcaşii înşiruiţi în spatele nostru se aflau Agrades şi Erginos, săgetaşi iscusiţi. În două rânduri am izbutit să-i respingem pe călăreţii perşi, fără ca acest fapt să le descurajeze asalturile. În cea de-a treia încercare, Macistios, într-un avânt vitejesc, a pornit ca o vijelie în fruntea celorlalţi călăreţi. Erginos şi Agrades şi-au înfipt săgeţile în armăsarul acestuia, care, după ce s-a ridicat în două picioare, s-a prăbuşit, azvârlindu-l pe generalul ahemenid în apropierea noastră. Tisias şi Brison au rupt formaţia cu gând să-l ucidă, urmaţi de noi, ceilalţi, înţelegând cu toţii că duşmanii aveau să încerce prin orice mijloace să salveze un om aşa de însemnat.

Pe când Macistios se ridica în picioare, asupra lui s-a aruncat Tisias, urmat îndeaproape de Brison. Amândoi îl loveau fără cruţare, însă persul, acoperit din cap până în picioare cu armura lui de bronz, se întorcea încoace şi încolo cu străşnicia unei furii, răspunzându-le cu aceeaşi măsură. Vreo douăzeci de barbari s-au năpustit călări să-i vină în apărare, răsucind spadele ca pe nişte seceri, dar am izbutit să le respingem primul atac prin înaintarea poziţiei noastre. Brison, care îşi ştirbise spada fără să-l fi rănit pe Macistios, şi-a dus mâna la cingătoare şi l-a ucis pe hiparh cu lovituri de pumnal, implântându-şi fierul în singurul loc vulnerabil: ochii. Toţi am rămas prinşi într-o vâltoare de praf, strecurându-ne printre copitele cailor ca să punem stăpânire înaintea perşilor pe leşul comandantului lor şi să-l ducem până la ariergarda noastră. Nu voiam sub niciun chip să

lăsăm să ne scape un asemenea trofeu, însă asupra noastră se revărsau din toate părţile tot mai mulţi duşmani, urlând de furie, stârniţi de îndrăzneala noastră. Cred că am fi pierit acolo cu toţii dacă nu s-ar fi ivit sute de hopliţi eleni care să cumpănească soarta bătăliei.

În noaptea aceea, din câmpul persan luminat de mii de torţe au ajuns până la noi ecourile plângerii lui Macistios. Sufletul lor era sfărâmat în vreme ce al nostru era cuprins de avânt. Nu încape nicio îndoială că această victorie a influenţat hotărârile luate de căpeteniile noastre în dimineaţa următoare. Pausanias ne-a ordonat să coborâm de pe versanţii abrupţi ai Citeronului spre Plateea. Ne-am ocupat poziţiile în apropierea fântânii Gargafia, lângă micul lăcaş sacru înălţat în memoria lui Andocrates.

Eu eram încredinţat că, de îndată ce vom ajunge la loc drept, încleştarea masivă a celor două armate va fi imediată, dar nu a fost aşa. Îngâmfarea persanilor primise o grea lovitură cu o zi în urmă. Mai ştiam că Mardoniu se sfătuia neîncetat cu ghicitorul care îi însoţea, pe nume Hegesistrate, duşman de moarte al spartanilor. Se părea că profeţiile acestuia nu erau favorabile. Şi în tabăra noastră se petrecea ceva asemănător: Tisamenos, augurul nostru, ne încredinţa că dacă am fi fost atacaţi am fi avut sorţi de izbândă, însă, dacă am fi noi cei care am porni ofensiva, am fi masacraţi. În asemenea împrejurări, căpeteniile elene s-au pornit să cerceteze amănunţit poziţiile pe care ar fi trebuit să le ocupe contingentele noastre pe câmpul de bătălie. Aristide ne-a explicat ironic că o dimineaţă întreagă comandanţi şi strategi îşi disputaseră onoarea de a conduce un flanc sau altul, aducând în sprijinul lor amintirea faptelor eroice şi a vitejiei din trecut a falangelor aflate sub oblăduirea lor. Pot să spun că în această privinţă noi, atenienii, am fost cei mai prudenţi şi poate singurii care am dat dovadă de cumpătare. Aristide, întrucât nu-i

plăceau vorbele goale, a primit să se aşeze în flancul stâng, în vreme ce spartanii, din pricini legate de onoare şi de dreptul lor de a conduce în luptă, şi-au organizat rândurile în partea dreaptă. În mijloc, unde mai rămânea loc destul, au fost dispuşi tegeţii, corintienii, arcadienii, egineţii, megarenii, plateii şi multe alte batalioane.

Timp de zece zile am rămas front lângă front, înţepeniţi pe poziţiile noastre, fără a porni niciunul la atac. Au avut loc numai mici încăierări, înăbuşite imediat de prudenţa generală. Timpul părea să se fi oprit în loc pentru toţi. În fiecare dimineaţă, parcă în virtutea unui pact nerostit, eleni şi perşi deopotrivă luam provizii de apă de la fântâna Gargafiei. Ei veneau cu burdufuri la mijitul zorilor, apoi ne apropiam noi cu carele.

Pe la miezul zilei, se mai întâmpla ceva care nu a încetat să ne surprindă pe noi, maratonienii. Desluşeam în depărtare cum unul dintre spartani, învăluit în mantia-i roşie, se desprindea din rând şi o pornea înainte până în mijlocul pământurilor nestăpânite de nimeni. Acolo se oprea, cu coama sângerie a coifului fluturând în vânt şi braţele în care ţinea sarisa şi scutul desfăcute în formă de cruce. În fiecare zi îi provoca pe barbari strigând din răsputeri, iar de fiecare dată când o făcea, numele lui răsuna din patruzeci de mii de gâtlejuri spartane: Aristodemos, ultimul de la Termopile.

Hoplitul devenise în scurt timp o legendă, astfel încât cu toţii îl susţineam cu strigăte în înfruntarea lui zilnică. Noaptea, când ne strângeam laolaltă, se zvonea că trei spartani scăpaseră din măcelul din trecătoarea Termopile. Leonidas, după cum se povestea, l-a trimis pe un anume Pantitas cu un mesaj în Tesalia. Când perşii au străpuns linia de apărare, acesta se afla în Sparta. Simţindu-şi onoarea pătată, nu a şovăit să-şi ia singur viaţa, spânzurându-se cu o funie. Pe ceilalţi doi, Euritos şi Aristodemos, monarhul i-a scutit de luptă pentru că se îmbolnăviseră. Cu toate acestea, primul a

hotărât să bată calea până la defileu, unde a aflat vestea că ai lui fuseseră încercuiţi. A murit în luptă. În ceea ce-l priveşte pe Aristodemos, el s-a întors în Lacedemonia, unde a îndurat dispreţul celor din jur şi ocara de a fi numit „fricos”. Cei din neam cu el nu-i îngăduiau să-şi aprindă focul de la vetrele lor şi nu îl acceptau în preajma lor.

De aceea Aristodemos se expunea pe câmpia Plateei dinaintea duşmanilor, cerându-le o săgeată care să-i străpungă pieptul şi astfel să se alăture Celor Trei Sute, aflându-şi astfel mântuirea.

Pe măsură ce zilele treceau, iar bătălia era amânată, tot mai mulţi voluntari, veniţi prin trecătorile Citeronului, ne-au îngroşat rândurile. Mardoniu, îngrijorat de creşterea continuă a efectivelor noastre, a poruncit ca un număr important dintre oştenii săi să stea de veghe pe înălţimile stâncilor. Aceştia au străbătut un drum ocolit ca să nu fie descoperiţi. Iar într-o noapte, cred că a zecea sau a unsprezecea de când adăstam în câmpie, au tăbărât peste caravana care ne aducea merinde şi au jefuit-o fără a mai lăsa pe nimeni în viaţă.

După două zile, la căderea nopţii, pe când ne frământau îndoielile asupra poziţiei pe care o ocupam, nişte călăreţi au ajuns până la tabăra noastră, a atenienilor. Înfăşuraseră copitele cailor cu pânză ca să nu fie auziţi. Un bărbat cu chipul acoperit a descălecat şi a cerut să fie condus dinaintea lui Aristide cel Drept. Acesta era Alexandru, macedoneanul, pe care îl primisem cu săptămâni în urmă în Atena, trimis, după cum am povestit, al lui Mardoniu ca să încheie pace. De data aceasta, la adăpostul umbrelor nopţii, monarhul venea să îndeplinească îndemnul sângelui său elen. Noi, maratonienii, cinam împreună cu strategul atunci când Alexandru a pătruns în cort, astfel încât am auzit cu toţii cele ce s-au rostit acolo.

— Zeii fie cu tine, Aristide! a salutat el dându-şi la o parte gluga care-i acoperea faţa.

— Alexandru? Aş minţi dacă ţi-aş spune că mă aşteptam să te văd aici! a exclamat Aristide. Ce misiune ţi-a mai dat Mardoniu de această dată?

— Niciuna. Dacă ar şti unde mă aflu, nu ar şovăi să îmi reteze capul.

— Înţeleg. Vorbeşte, te ascult, a şoptit strategul, remarcând tonul grav şi privirea bănuitoare a macedoneanului.

— Am venit pentru că sunt grec, Aristide, din veche şi nobilă stirpe. Chiar dacă slujba pe care o îndeplinesc nu-i una însemnată, nu pot să nu îţi dau de ştire de cele ce se pregătesc împotriva voastră, chiar dacă voi plăti cu viaţa. Trebuie să ştii că astăzi Mardoniu şi Artabazos au vorbit încrâncenaţi despre bătălie: sfatul celui din urmă, unul dintre cei mai nobili şi mai prudenţi persani, comandant peste o mare oştire, a fost ca trupele să se retragă la adăpostul zidurilor Tebei, iar de acolo, cu multă dibăcie, să vă cumpere pe unul şi pe altul astfel încât să vă dezbine. Numai că Mardoniu, războinic orbit de propria-i putere, se încrede doar în sine şi în oştirea numeroasă. Nu a ascultat de Artabazos şi a dat ordin de luptă. Înfruntarea va fi mâine. Trebuie să fiţi pregătiţi. O să se năpustească asupra voastră cu toată armata.

Aristide a încuviinţat. Niciunul dintre cei aflaţi acolo n-a îndrăznit să facă vreun comentariu.

— Cum aş putea să-ţi plătesc vitejia?

— Arată-mi recunoştinţa şi veţi ieşi victorioşi în luptă!

— Îţi jur pe Apollo că nu voi uita aceasta, prietene!

Macedoneanul a părăsit cu băgare de seamă tabăra noastră. Aristide l-a prevenit el însuşi pe Pausanias de bătălia ce urma să aibă loc atât de curând. Noi, ceilalţi, ne-am retras cu îngrijorarea zbătându-ni-se în piept. Întinşi pe iarba uscată, am rămas tăcuţi, adânciţi în propriile gânduri. Încetul

cu încetul, pe când ochii mi se închideau din pricina oboselii, întunericul nopţii începuse să se umple cu închipuiri de coşmar.

Se făcea că păşeam printr-o casă mare pe care o recunoşteam ca fiind a mea, deşi era diferită. O răsuflare adâncă îmi dogorea în ceafă. Cineva mă urmărea îndeaproape. Puteam să-i aud până şi bătăile inimii. În gineceu, am zărit-o pe Eris. Ţesea. Părea tristă, nu mi-a răspuns atunci când i-am şoptit la ureche. În cealaltă încăpere l-am întâlnit pe Temistocle. Arhontele îşi ridicase cupa din care bea în tihnă înconjurat de soţia şi de fiii săi. Mai departe am văzut-o pe Aristonice, profetesa: mă privea cercetător aşezată lângă o coloană a atriului. Zâmbea.

Răsuflarea celui care mă urmărea s-a făcut tot mai grea. Devenise o povară. M-am întors furios şi l-am privit drept în faţă. Era bărbatul cu chipul acoperit de mască. I-am smuls obrăzarul cu o mişcare iute. Groaza a pus stăpânire pe mine: pe faţa lui se amestecau deopotrivă trăsăturile lui Xerxes, ale lui Aceratos şi ale lui Licaon. Am început să fug înspăimântat. O voce poruncitoare a răsunat în încăpere: „Calcă pe propriile-ţi urme şi înfruntă-ţi destinul!” Am căutat ieşirea din casă. Am trecut pragul împleticindu-mă. Înaintea ochilor mei a apărut *Omphalosul,* plin de sânge…

— Eschil, Eschil, blestematule, trezeşte-te!

M-am ridicat în picioare împins parcă de un arc invizibil. În întunericul nopţii, Erginos îmi sprijinea ceafa pe când îmi pălmuia faţa.

— Erginos?

— Da, Eschil! Nu te mai zbate, era doar un vis. Şi, după câte bolboroseai, se pare că nu era unul frumos.

— O să mor azi, prietene.

— Lasă prostiile!

— Am văzut *Omphalosul.*

— Piatra lui Zeus?

— Da, am visat-o şi în noaptea dinaintea Bătăliei de la Salamina. Coridon şi Augias au murit în ziua aceea. E un blestem.

— Vorbeşte mai încet. Ai să-i trezeşti pe toţi. Vino-ţi în fire. Azi vom ieşi învingători şi niciunul dintre noi nu va muri.

În ciuda încercărilor lui Erginos de a mă domoli, nu am izbutit să mă liniştesc şi nici nu am îndrăznit să mai închid ochii toată noaptea. Am rămas cufundat în gânduri, cu privirea pierdută în miriadele de stele ce scânteiau în văzduh, dorindu-mi ca din locul unde se afla să le contemple şi Eris şi să viseze la mine.

În zorii zilei, Pausanias s-a apropiat de rândurile noastre, cu o expresie gravă aşternută pe faţă. A propus să schimbăm ordinea flancurilor, astfel încât noi, atenienii, să trecem în locul spartanilor, iar ei în al nostru. Pentru a justifica o asemenea mişcare, a spus că noi, atenienii, pentru faptul că ne-am luptat cu barbarii la Maraton, îi cunoşteam mai bine tactica.

Aristide nu s-a opus, iar înainte ca soarele să lumineze câmpul, ne şi schimbaserăm poziţiile între noi.

Însă manevra nu a trecut neobservată de duşmani. Cu viclenie, Mardoniu a ordonat trupelor sale ca batalioanele persane să se aşeze tot în faţa falangei spartane. Văzând acestea, Pausanias a cerut să ne întoarcem în flancul drept. Generalul persan nu a întârziat să facă aşijderea când şi-a dat seama că spartanii reocupau poziţia iniţială. Mişcările trupelor s-au încheiat pe la amiază, când soarele se afla la zenit.

Un sol de-al lui Mardoniu, urmat de mai mulţi purtători de steaguri, a străbătut câmpul în galop, până a ajuns în apropierea hopliţilor spartani ca să le transmită nemulţumirea generalului persan faţă de asemenea purtări printre războinici.

— Ni s-a spus că dintre toţi luptătorii din Elada, voi, spartanii, sunteţi cei mai de temut, a răcnit ca

un leu trimisul. Acum însă înţelegem că nu vreţi să vă măsuraţi cu noi, ci preferaţi să vă luptaţi cu grecii care ni s-au aliat, ba chiar cu sclavii noştri, căutând astfel să vă primejduiţi cât mai puţin viaţa. Aţi arătat că sunteţi nişte laşi. Mardoniu vă provoacă, lacedemonienilor, dacă sunteţi în stare, să luptaţi împotriva perşilor, în număr egal, fără intervenţia niciunui alt neam sau a vreunui contingent din partea noastră sau a voastră, încheind lupta în acest chip! Cel care va învinge va fi câştigat războiul! Iar dacă vreuna dintre forţele aici de faţă va hotărî să intervină, să o facă doar după ce ne vom fi măsurat între noi!

Pausanias a rezistat ispitei pe care o presupunea o asemenea înfruntare. Era prevăzător şi ştia prea bine că într-o bătălie stăpânirea de sine are tot atâta însemnătate ca avântul. După ce perşii s-au retras, bătându-şi joc de spartani, în rândurile noastre s-a lăsat o tăcere apăsătoare.

Toţi ne aflam la locurile stabilite în flancul atenian.

Îmi amintesc că Erginos şi Agrades erau în dreapta mea, iar Tisias şi Brison, în stânga. Ne înţeleseserăm să ne ocrotim unii pe alţii. Prin deschizătura coifului, am observat un amănunt îngrijorător: dioscurii se prinseseră unul de altul cu un lanţ de glezne.

— Pe Zeus, Brison! am îngăimat uimit. Ce înseamnă asta? Aţi înnebunit?

Amândoi şi-au privit picioarele şi au izbucnit în râs.

— Poate nu ştii că mulţi spartani, uniţi de prietenie sau iubire, se leagă unul de altul înainte de bătălie, a rostit Tisias.

— Uniţi în victorie sau în moarte, Eschil! a afirmat Brison cu un ton triumfal. Ne-am gândit să le propunem asta şi celorlalţi, dar ar fi cu neputinţă să ne mişcăm cu toţii în acelaşi timp.

I-am luat la rost, sprijinit de Agrades şi de Erginos. Însă aceştia nu încetau cu vorbele de

şagă, ignorându-ne rugăminţile. Nu a fost chip să îi înduplecăm. Sunetul strident a sute de trompete a răsunat pe văile Plateei, iar douăzeci de mii de călăreţi au prefăcut câmpul într-un uriaş nor de praf ce se ridica ameninţător.

M-am gândit că perşii călări aveau să ne zdrobească şi că faţă de tactica folosită în timpul atacurilor anterioare aveau să-şi îmboldească armăsarii cu gând să sară peste capetele noastre. Galopau aproape fără să strângă din frâie, îşi scoteau săgeţile din tolbe, le potriveau în arcuri şi ţinteau în apropierea noastră. Apoi se întorceau, se îndepărtau şi iar veneau în goană înspre noi, repetând manevra parcă la nesfârşit. Tot ce puteam noi să facem era să ne ridicăm scuturile şi să oprim revărsarea necontenită a săgeţilor. Dacă am fi rupt formaţia şi am fi alergat spre ei, ar fi însemnat să ne sinucidem.

Cei care se aflau în mijloc au fost cel mai aspru pedepsiţi. Pierderile din rândurile noastre şi ale spartanilor nu au fost importante, chiar dacă numărul celor răniţi, atinşi la mâini şi la picioare, a fost mare. Am înţeles că voiau să ne istovească, tot încercând să menţinem formaţia de luptă sub soarele arzător. Pedestrimea lor nu a intervenit deloc. Pe înserate, eram epuizaţi, cu hainele îmbibate de sudoare, plini de praf, lipsiţi de apă şi cu merinde puţine.

Ne-am trimis carele după apă la fântâna Gargafiei, dar aparii s-au întors spunând că izvorul se prefăcuse într-o mocirlă din pricina atâtor cai aduşi la adăpat. În tabără s-a cuibărit deznădejdea. Până şi în flancul nostru răzbătuse zvonul cum că strategii hopliţilor din mijlocul formaţiei de luptă plănuiau să-şi conducă unităţile, la adăpostul întunericului, în deplină linişte, până la insula formată de Aesopos în curgerea lui în locul unde apele i se despart într-un al doilea râu – Oeroe – cu undele căruia se uneşte mai departe. Au cerut sfat lui Pausanias, şi după cele auzite acestuia i s-a

părut nimerită asemenea manevră. Când dimineaţa era înaintată, megarii, egineţii, corintienii şi alte neamuri s-au pus în mişcare. Aristide, care nu primise ordin să-şi schimbe poziţia, ne-a trimis pe Erginos şi pe mine până în flancul spartan după instrucţiuni. Lacedemonienii rămâneau pe poziţii. Ne-au însoţit până la cortul unde li se adunaseră căpeteniile.

— Am spus că nu, şi nu o să spun în continuare! răcnea ieşit din fire unul dintre căpitani.

Am rămas în penumbră, fără a îndrăzni să ne facem simţită prezenţa. Pausanias şi secundul său, Eurianax, se înfierbântaseră în disputa cu un subaltern pe nume Amonfaretos.

— E mai bine să ne retragem până la Oeroe. Pe Artemis, Amonfaretos! striga Pausanias. Cugetă şi tu, şi-ai să ne dai dreptate! Râul formează în curgerea lui, în locul unde se desparte în două braţe, o insulă uşor de apărat. Aici suntem descoperiţi şi ne lipseşte apa.

— Pe Zeus, dacă ceea ce urmăriţi e să fugiţi, puteţi s-o faceţi, nu voi fi eu cel care o să vă stea în cale! a spus cu glas de tunet militarul încăpăţânat. Dar cei aflaţi sub ordinele mele rămân cu mine. Vom lupta aici, şi numai aici! Aici, în locul ăsta!

Ochii lui Amonfaretos ardeau. Era un bărbat scund, dar foarte voinic. A dat o lovitură puternică în masă, dar cum fermitatea gestului nu i s-a părut destul de grăitoare, s-a aplecat şi a apucat un bolovan pe care doi bărbaţi l-ar fi urnit cu greu, l-a ridicat la nivelul umerilor şi apoi l-a lăsat să cadă la picioarele lui Pausanias.

— Piatra aceasta este votul meu. Cu piatra aceasta votez ca să luptăm aici!

De abia atunci spartanii ne-au remarcat prezenţa. Le-am cerut să ne dea ordine în legătură cu ce aveam de făcut, dar cum printre ei domnea discordia, Pausanias ne-a spus doar să-i transmitem lui Aristide ca în timpul nopţii să ne apropiem poziţiile de ale lor.

Aşa am făcut. În zorii dimineţii următoare, ocupam colinele domoale unde se aflaseră corintienii cu o zi în urmă, iar spartanii au dat înapoi căutând adăpostul coastelor Citeronului, aproape de râul Moloente.

Haosul şi dezordinea pe care le vădeau mişcările noastre nu au trecut neobservate de ochii lui Mardoniu. Sunt încredinţat că, privind la câmpul nostru când soarele s-a ridicat în văzduh, şi-a dat seama că cel puţin un sfert din efectivele noastre fugiseră. Acest lucru era parţial adevărat. Mai rămăseserăm doar noi, atenienii, ascunşi după movile sau în văgăuni, şi spartanii lângă vecinii lor, locuitorii din Tegeea, cocoţaţi pe stânci. Atunci persanii au atacat cu toate efectivele lor. Mai întâi s-a apropiat cavaleria, după care au urmat nenumărate şiruri de pedestraşi. Restul oştirilor barbare, conduse de însuşi Mardoniu în ceea ce părea a fi atacul final, s-a alăturat ofensivei. Mai bine de două sute de mii de bărbaţi au străbătut câmpia în goană, scoţând fără încetare strigăte de luptă.

Sosise vremea. Cu un nod în gât, am văzut cum perşii îşi mânau caii spre rândurile spartanilor, astfel încât prima noastră intenţie a fost să le venim în ajutor cu toţi arcaşii noştri, dar nu a fost cu putinţă. Câţiva tebani urmaţi de alţi greci renegaţi s-au abătut asupra noastră. Ne-am încleştat încă de la început într-o sălbatică şi crâncenă luptă corp la corp, asurziţi de scrâşnetul metalului şi de vuietul cumplit ce acoperise văile. De pe înălţimile stâncilor, locuitorii Tegeei şi spartanii cădeau răpuşi de ploaia deasă de săgeţi fără a mai izbuti să atace la rândul lor. Pausanias, din câte am aflat mai târziu, nu coborâse în câmpie, trecând astfel la ofensivă, pentru că nu primise niciun semn limpede de izbândă, cu toate că adusese multe ofrande Herei.

Tegeii, văzându-se nimiciţi în felul acesta, au fost primii care s-au aruncat în luptă, năpustindu-

se ca un potop venit parcă din Hades asupra barbarilor. În curând aveau să pătrundă ca un vârf de lance în mulţimea armatei persane, urmaţi îndeaproape de întreaga falangă spartană coborâtă în goană.

Zeiţa vorbise în sfârşit. Auspiciile se arătau favorabile: laurul victoriei nu se afla de partea barbarilor.

Pausanias, Eurianax şi Amonfaretos i-au condus pe hopliţi într-o încleştare legendară de arme, sânge şi praf. Au doborât cai, au străpuns scuturile şi liniile duşmane, au secerat tot ceea le stătea în cale fără a-şi precupeţi câtuşi de puţin avântul. În acest atac vecin cu nebunia, multe sarise s-au rupt şi multe spade şi-au tocit ascuţişul. Înşişi zeii, martori din înălţimi ale celor petrecute, trebuie să fi amuţit cu răsuflarea tăiată înaintea unei asemenea vitejii.

Am luptat preţ de o veşnicie la porţile întunecate ale Hadesului, înfruntându-ne lăncile şi pavezele de bronz cu săgeţile şi scuturile de răchită ale perşilor.

Arimnestos a fost unul dintre cei dintâi care au străpuns linia de apărare a gărzii personale a lui Mardoniu. Erau o mie de Nemuritori care nu cunoscuseră potrivnic şi nu fuseseră nicicând înfrânţi de nimeni. Urmat de o sută de hopliţi furioşi, spartanul a semănat moarte în rândurile barbarilor până a ajuns în mijlocul formaţiei acestora. Acolo l-a zărit pe general vorbind supuşilor săi călare pe un cal alb. Cu un strigăt cumplit ce s-a ridicat deasupra zarvei generale, Arimnestos şi-a aruncat lancea, străpungându-i grumazul. Mardoniu a căzut secerat. Moartea lui avea să însemne pentru perşi începutul sfârşitului. Dacă până atunci s-au luptat vitejeşte, încrezători în izbândă, teama a început să le cuprindă rândurile când şi-au pierdut căpetenia.

Au început să dea înapoi. Dacă la început băteau în retragere păstrându-şi formaţia, mai târziu,

buimăciţi şi lipsiţi de orice nădejde, au lăsat mândria la o parte şi au pornit la fugă în dezordine, hăituiţi neîncetat de falangele spartane. Văzând că perşii se retrăgeau în debandadă, toate neamurile, triburile şi hoardele care îi însoţeau au făcut întocmai. Venise ceasul răzbunării. Pausanias era gata să spele cu sânge sângele vărsat de Leonidas şi de Cei Trei Sute.

În timp ce se întâmplau toate acestea, noi, atenienii, eram încleştaţi în continuare în luptă într-un vuiet asurzitor. Îi pierdusem din ochi pe ceilalţi maratonieni în învălmăşeala din jurul meu. Până atunci, scăpasem teafăr ca prin minune, doar cu câteva zgârieturi pe braţe, căci în fiece clipă găsisem un prieten în spatele căruia să mă adăpostesc. Acum însă, amestecaţi cum eram din neamuri diferite, nenumăraţi erau cei răpuşi în chip mişelesc, căci nimeni nu-şi mai alegea potrivnicul, nici nu mai lovea din faţă vitejeşte, încălcând legile luptei drepte.

Sosise vremea groazei şi a loviturilor necruţătoare de pumnal.

Vestea că armata persană se retrăgea şi că izbânda era de partea noastră ajunsese până la râul Oeroe unde se aflau corintienii, megarenii şi mulţi alţi eleni „tremurători“, aşa cum i-ar fi numit spartanii. Atunci strategii lor au vrut să ia parte la glorie deopotrivă şi au venit în galop, în fruntea oştirilor, lovindu-i din plin pe barbarii care izbutiseră să scape, însă mulţi dintre aceştia şi-au pierdut viaţa, căci, atacând fără oblăduirea nimănui, au fost nimiciţi de cavaleria tebană.

Dintr-un capriciu al fortunei sau poate din porunca zeilor, dar fără îndoială datorită străşniciei nemaiîntâlnite cu care am luptat am devenit din asupriţi asupritori. Ceea ce a urmat în acea seară pe câmpiile Plateei a fost un măcel aproape cu neputinţă de zugrăvit. Am urmărit şi am ucis fără cruţare mai bine de o sută de mii de bărbaţi în timpul contraatacului, iar cei care au supravieţuit,

mai numeroşi decât cei răpuşi, au rămas înconjuraţi în interiorul taberei lor întinse, la adăpostul căreia s-au refugiat atunci când totul era pierdut. Spartanii i-au împresurat, însă hopliţii spartani nu erau războinici obişnuiţi să asedieze. Din înălţimi, barbarii se apărau cu avântul dinaintea morţii. Totul s-a schimbat când noi, atenienii, după ce am izbutit să ne descotorosim de tebani, ne-am alăturat lacedemonienilor. Am dat foc turnurilor, am prins cârlige de întărituri, am lovit porţile zidurilor cu berbeci de luptă şi am izbutit în cele din urmă să pătrundem în redută, în frunte cu tegeii dezlănţuiţi ca o furtună. Niciun barbar nu a scăpat viu. Din nemăsurata armată persană, abia dacă au reuşit patruzeci de mii de bărbaţi să se pună la adăpost de mânia noastră. Iar dacă aceasta s-a întâmplat a fost numai din pricină că generalul Artabazos, conducătorul lor, neajungând la o înţelegere cu Mardoniu, nu a participat la luptă. Când a văzut întorsătura nefastă pe care au luat-o lucrurile, a hotărât să-i ducă pe ai săi spre miazănoapte, pe drumul Helespontului. Aveam să aflăm, la câteva săptămâni după aceea, că Alexandru macedoneanul i-a răpus pe mulţi dintre aceştia când au trecut prin ţinuturile lui.

Ziua era pe sfârşite. Vederea a tot ce se petrecuse acolo era sortită să-mi rămână în minte pe vecie. Am rătăcit pe câmp, ca atâţia alţii, căutându-mi prietenii printre cadavre, aşteptându-mă la ce era mai rău. Agrades şi Erginos m-au văzut pe când zăceam, cu răsuflarea tăiată şi sleit de puteri, rezemat de pântecele unui cal mort. Amândoi erau cu hainele îmbibate de sânge, fără cuirasă. Erginos, după ce mi-a bolborosit numele, s-a prăbuşit la pământ. Agrades, însetat, a căutat prin jur până a dat de un burduf. După ce a băut, s-a prăbuşit la rându-i.

Nu am reuşit să-i găsim pe Tisias şi pe Brison. Întunericul acoperise totul. Ne-am resemnat la gândul pierderii lor încă dinainte de a ne încredinţa

dacă era adevărat sau nu. În tabăra barbară era acum mare sărbătoare, la care grecii luau parte din plin. Vinul curgea din belşug. Tegeii, plateii, atenienii şi spartanii îşi disputau faima de viteji. Aristodemos, ultimul dintre Cei Trei Sute, era întâmpinat cu urale oriunde se ducea şi toată lumea îi slăvea avântul. Pe când rătăceam încoace şi încolo, l-am întâlnit pe Aristide. Cu mintea înfierbântată de cele întâmplate, ne-a îndemnat să-l urmăm, spunându-ne că Pausanias luase în stăpânire cortul lui Mardoniu şi că ceruse să se adune acolo toţi strategii şi arhonţii armatei aliate.

Când am intrat în pavilionul acela măreţ şi fastuos, ochii lui Erginos şi ai lui Agrades s-au umplut de uimire dinaintea podoabelor strânse în interior. Am surâs. Nu era nici măcar jumătate din câte îmi fusese dat să văd în cortul lui Xerxes.

Pausanias a dat poruncă alor săi să pregătească fiertura neagră a spartanilor. A mai cerut servitorilor lui Mardoniu, a căror viaţă o cruţase, să servească ceea ce găteau de obicei pentru căpeteniile ahemenide. Ceva mai târziu, după ce începuse banchetul, ne-a îndemnat să mâncăm din ce bucate pofteam. Pe când îmi îndestulam pântecele, am văzut cum generalul spartan râdea privind desfătarea generală. Nimeni nu a gustat din respingătoarea fiertură lacedemoniană. După ce ne-am săturat, Pausanias a ridicat vocea şi ne-a pus o întrebare, o întrebare la care nimeni n-a ştiut să răspundă:

— Deschideţi ochii şi priviţi cu luare-aminte la toate acestea, grecilor, a spus el arătând împrejurul lui. Uitaţi-vă câtă risipă de bogăţie, câte divane scumpe, câte podoabe, cât aur şi argint, câtă mătase şi cât abanos se află aici! Şi cât de simple sunt mâncărurile noastre pe lângă ale lor! Priviţi cu luare-aminte şi spuneţi-mi! Ce căutau aici oamenii aceştia? Puteţi să pricepeţi de ce un popor care se desfată într-un asemenea huzur a venit să cucerească unul aşa de sărac precum al nostru?

La mijitul zorilor, pe când ospăţul încă nu se încheiase, noi, maratonienii, am străbătut câmpul de luptă la lumina torţelor, fără să fi găsit încă trupurile prietenilor noştri.

I-am aflat în ziua următoare, după o movilă acoperită de iarbă înaltă, uniţi de lanţul prin care hotărâseră să-şi lege destinele, în viaţă sau în moarte. Brison avea pieptul străpuns de o săgeată, iar Tisias fusese răpus pe la spate, poate în clipa în care încercase să-l ocrotească pe prietenul său nedespărţit. Ne-a fost cu neputinţă să ne amintim când anume în timpul cumplitei lupte i-am văzut pentru ultima oară. În starea de nebunie care m-a chinuit vreme de mai multe zile nu am putut nici să plâng, nici să urlu de durere.

Ziua aceea am petrecut-o adunându-ne morţii. Fiecare cetate a construit un tumul. Cadavrul lui Mardoniu a dispărut. Pausanias respinsese propunerea de a-l ciopârţi şi de a-l crucifica, în acelaşi chip în care Xerxes pedepsise trupul neînsufleţit al lui Leonidas. Spartanul nu a vrut să se facă vinovat de o asemenea josnicie.

Cineva, la ceas de noapte, a săpat o groapă pentru rămăşiţele generalului persan.

I-am îngropat pe Tisias şi pe Brison, dioscurii, lângă toţi cei răpuşi în luptă. Majoritatea războinicilor nu ne împărtăşeau durerea. Pretutindeni domnea euforia: pierderile grecilor fuseseră puţine, în timp ce prada de război era nemăsurată, iar gloria vitejilor avea să dăinuiască în veac.

Însă Plateea, pentru noi, dincolo de faptul că ne-a trezit dreapta mânie, a însemnat o înfrângere.

CARTEA A III-A
URME PE NISIP

Memoriile lui Eschil despre Războaiele Medice

37
REÎNTÂLNIRI

Războiul împotriva perşilor nu s-a terminat după această bătălie. De fapt, a continuat de-a lungul anilor într-o măsură mai mică sau mai mare; chiar şi acum când îmi aştern memoriile pe hârtie, conflictul nu s-a stins. Victoriile zdrobitoare ale lui Temistocle şi ale lui Pausanias, făuritorii triumfului elen, au izbutit să alunge oştirile lui Xerxes de pe pământurile noastre. La câteva săptămâni de la cele istorisite până acum, nu mai rămăsese în Grecia picior de barbar. Însă Imperiul Ahemenid nu are hotar, iar bogăţiile lui sunt nesfârşite. Ostilităţile nu au încetat niciodată, chiar dacă, slăvit fie Zeus! ciocnirile au avut loc departe de patria elenă, iar multe dintre acestea s-au încheiat în favoarea noastră.

Am părăsit Plateea şi ne-am îndreptat spre Teba. Erginos, Agrades şi cu mine nu ne puteam stăpâni să nu întoarcem necontenit privirea spre câmpie. La fel cum se întâmplase la Maraton şi la Salamina, acolo rămăsese o bună parte din vieţile noastre. În mod straniu, zile întregi ne-am purtat de parcă Tisias şi Brison ar fi păşit alături de noi. Când se ivea vreun prilej de glumă sau când chicoteam din vreo pricină, de îndată unul dintre noi dădea glas celor care nu mai erau, întorcându-i astfel la viaţă măcar pentru câteva clipe. În rândurile noastre domnea bucuria. Cu toţii, fără deosebire, voiam să ne întoarcem la casele noastre, dar mai mult decât întâlnirile îndelung visate cântărea dorinţa de răzbunare. Alevazii – prinţii tebani –, şi mulţi nobili ai acestei cetăţi se purtaseră ca nişte trădători, sprijinindu-i fără rezerve pe duşmanii noştri. Venise vremea să pornim în căutarea lor şi să le plătim pentru cele făcute.

Am asediat polisul. Timp de douăzeci şi una de zile le-am luat zidurile cu asalt, pedepsindu-i fără cruţare pe locuitorii cetăţii. Pausanias, care voia să evite o baie de sânge, a hotărât să le ofere tebanilor un târg: dacă i-ar fi predat în mâinile noastre pe aristocraţii credincioşi perşilor, atunci restul populaţiei avea să fie iertată, iar asediul ar fi fost ridicat. Renegaţii, al căror nume le era tuturor cunoscut, au fost alungaţi din cetate. În fruntea uneltitorilor se aflau Timegenidas şi Ataginos. Cel de-al doilea a izbutit să scape, însă primul şi alţii din aceeaşi tagmă au fost duşi la Corint şi executaţi.

Pausanias a îngăduit atunci armatei să se împrăştie, aşa că noi, atenienii, ne-am întors în Atica. Îmi amintesc că oamenii ne ieşeau în întâmpinare pe drumuri şi prin cătune, aruncând la picioarele noastre ramuri de laur, binecuvântându-i pe zei, îmbrăţişându-ne de parcă am fi fost copiii lor şi împărţind cu noi din puţinul lor avut. Ne sileau să ne oprim, să intrăm în casele lor şi să le povestim cum i-am înfrânt pe perşi.

Însă, când am ajuns în Atena, însufleţirea noastră a primit o grea lovitură. Realitatea era cu totul alta. Cetatea era un adevărat coşmar. Oriunde ne-am fi îndreptat ochii nu vedeam decât cenuşă, bârne arse, pereţi dărâmaţi şi piedestale sfărâmate. În mijlocul acestei pustiiri, cei întorşi din exod semănau cu nişte năluci, plutind parcă printre ruine în căutarea rădăcinilor.

Urmele lăsate de război nu aveau să dispară timp de mulţi ani. Nu mai rămăsese nimic. Însă, dacă există vreo virtute care nu lipseşte cu niciun chip caracterului atenian, aceasta e tenacitatea, capacitatea noastră de a ne lupta cu soarta potrivnică oricât de aspră ar fi. Nu ne pierdem vremea jeluindu-ne. Toţi ştiam că puteam să fi pierdut mai mult decât ceea ce înseamnă o cetate. Pietrele sunt pietre; libertatea este bunul cel mai de preţ al unui popor. După ce s-au adus onorurile

cuvenite morţilor, am început să punem cu toţii piatră pe piatră. Casa noastră, scăpată ca prin minune în timpul primei ocupaţii persane, era acum dărâmată. Doar cele două încăperi din spate rămăseseră în picioare. Săptămâni de-a rândul am cărat pietre, am curăţat locul şi mi-am ajutat vecinii, aşa cum şi ei m-au ajutat pe mine. Atmosfera aceasta de dăruire şi de mărinimie a schimbat cu totul felul meu de a înţelege lumea.

Poate că o mică întâmplare ar zugrăvi cel mai bine nădejdea şi avântul care ne-au însufleţit în acele zile.

Într-o dimineaţă, un sacerdot de la Acropole, în timp ce muncea la reconstruirea templelor, a observat un lăstar mijind în măslinul sfânt al lui Palas Atena, ars de barbari. Îmi amintesc că, atunci când vestea s-a răspândit prin cetate, ne-am lăsat cu toţii treburile şi am urcat colina ca să vedem minunea. O mlădiţă creştea din trunchiul negru şi răsucit al copacului.

Acest măslin era Atena.

La mijlocul toamnei, o triremă s-a apropiat de porturi vestind sosirea neîntârziată a flotei noastre şi victoria zdrobitoare repurtată la Micala. Am ieşit în întâmpinarea corăbierilor noştri în porturile din Zea, Phaleron şi Munichia. Erginos, Agrades şi cu mine ne-am îmbrăţişat atunci când am văzut în zare velele ateniene şi am izbucnit în strigăte de bucurie când am izbutit să deslușim flamurile *Egidei din Triteea* şi ale *Tridentului lui Poseidon* unduind în vârful catargelor. Strategi, hopliţi şi corăbieri au fost primiţi în urale de mulţime. Zile întregi au fost date uitării suferinţele şi necazurile îndurate.

Mi-e cu neputinţă să zugrăvesc întocmai emoţia ce m-a cuprins atunci când i-am văzut pe Temistocle şi pe fratele meu. Chiar dacă despărţirea nu a fost lungă, mi se păruse cu neputinţă de îndurat. Nu am spus până acum – şi ar trebui s-o fac – că de la Bătălia de la Plateea nu am

mai putut să dorm. Gândul că aş fi putut visa mă îngrozea. Teama că *Omphalosul* avea să-mi apară din nou în viziunile mele profeţind noi pierderi mă făcea să-mi petrec nopţile în stare de veghe, neclintit, aţipind pentru scurtă vreme pentru ca apoi să tresar îngrijorat.

— Victorie, Eschil, victorie! Am izbândit, prieteni! a exclamat cu glas triumfător Aminias strângându-mă euforic în braţe. Persia a pierdut toată flota! Nu a scăpat nicio corabie!

— Hai, povesteşte! îl zorea Agrades, răvăşindu-i părul şi scuturându-l de umeri.

— Ascultaţi! Aşa de frică le este barbarilor de noi după înfrângerea de la Salamina, încât nu s-au încumetat să ne înfruntăm în luptă în largul mării. Numărul triremelor acestora era de trei ori mai mare, dar tot dădeau înapoi ca racul! În cele din urmă, au hotărât să acosteze la Micala, dinaintea insulei Samos, unde au construit o întăritură în spatele căreia să se adăpostească. Se gândeau că aşa aveau să scape teferi, dar noi am debarcat şi le-am distrus tabăra. Niciodată nu am mai văzut una ca asta! O sută de corăbii arzând pe uscat! Toate Cicladele au fost eliberate! Xerxes n-o să mai îndrăznească multă vreme să-şi vâre nasul în treburile altora!

Un râs gros a izbucnit din gâtlejurile noastre. Atunci ni s-a alăturat şi Temistocle. Avea capul acoperit de un petas cu boruri largi. Zilele nesfârşite petrecute în largul mării îi întunecaseră într-atât pielea, încât părea o sculptură de abanos acoperită de sare.

Arhontele a observat de la început absenţa lui Tisias şi a lui Brison. Istorisirea victoriei de la Micala a fost amânată. După bucurie, a urmat tăcerea. Ne-am întors în cetate, fără grabă, cu capul plecat, în mijlocul haosului din jur. Corăbieri, femei şi copii ne-o luaseră cu mult înainte.

— Cred că lui Tisias şi lui Brison nu le-ar plăcea să ne vadă posomorâţi, a spus Temistocle de parcă ar fi gândit cu glas tare, fără să ne privească. Cei doi dintotdeauna s-au însoţit cu gluma. Mereu râdeau. Prin tristeţea noastră nu îi cinstim cum se cuvine.

— E-adevărat, a adăugat Erginos privind spre cer. Dacă acum s-ar fi aflat aici, până să ajungem în cetate ne-ar fi cărăbănit la toţi numai picioare-n fund!

Un hohot spontan de râs a rupt vraja cea rea care ne strânsese pe toţi ca într-un cleşte.

— O să am eu grijă atunci să vă dau picioare în spinare! a spus vesel arhontele. Mai sunt multe lucruri de făcut!

— Eu n-am de gând să fac nimic, Temistocle! s-a răzvrătit glumeţ fratele meu. Tu n-ai decât să faci ce pofteşti. Eu însă mă gândesc să-mi petrec următoarele săptămâni bând şi dormind. Şi să deschid din nou *dicteria* din Atena, de nimănui nu i-a trecut prin minte pân-acum s-o facă, dat fiind că-i un loc atât de trebuincios!

— Aşa-i, niciun lupanar nu şi-a deschis porţile! Tisias şi Brison şi-ar fi rupt veşmintele! Ce viaţă-i asta fără hetaire? a exclamat Agrades. Zeus, Apollo şi Atena pot să mai aştepte, e timp destul să le zidim noi temple şi altare!

— Ba nici lupanare şi nici temple, maratonieni! a răspuns magistratul. Ci ziduri! Asta aşteaptă acum de la noi Atena! Iar noi i le vom construi!

Nu mi-am putut stăpâni râsul privind la chipurile pline de uimire ale prietenilor mei. Îl cunoşteam pe arhonte mai bine decât oricine. Dacă acesta spunea că Atena trebuie să fie înconjurată de ziduri puternice, aşa era, şi nimic n-ar fi putut să-l facă să renunţe la planul său.

Cum era de aşteptat, Temistocle a apucat din nou frâiele puterii. Popularitatea câştigată rostind discursuri înflăcărate în faţa celor mai puţin dăruiţi de soartă – în număr tot mai mare din pricina

apariţiei unei noi clase de corăbieri şi vâslaşi – era de netăgăduit. Dacă se afla un erou în Atena, acela era el. De niciun folos nu le era vrăjmaşilor să vâre zâzanie şi să-l ponegrească. Nu trecuseră nici două săptămâni de când se întorsese, că propunerile i-au şi fost acceptate de Consiliul celor Cinci Sute, ba însuşi Aristide l-a sprijinit fără rezerve. Era limpede că totul s-ar fi petrecut cu totul altfel dacă Atena ar fi avut ziduri înalte, metereze şi turnuri de apărare. Un nou edict public obliga populaţia să ia parte la construirea cât mai rapidă a fortificaţiilor şi a unor ziduri mai mândre şi mai mari care să unească porturile de cetate printr-un coridor mai sigur în anii următori. Tot la cererea arhontelui, *Bule* a ordonat să se înceapă fără întârziere exploatarea argintului de la Laurion. În timpul războiului munca în mină fusese oprită, iar acum era de mare trebuinţă preţiosul metal. Câmpurile fuseseră lăsate în paragină, trebuia să cumpărăm grâu şi tot felul de provizii ca să trecem peste iarnă.

Părinţii noştri şi slujitorii s-au întors de la Egina. Aminias şi cu mine i-am întâmpinat în port. Plătisem doi căruţaşi care să-i ducă în Eleusis. Mama n-a vrut să intre în Atena când a aflat că locuinţa noastră, pe care o construise împreună cu tata, fusese distrusă, dar a reuşit să-şi stăpânească lacrimile. Întotdeauna a fost o femeie puternică, neclintită în hotărârile ei, în pofida firii ei retrase. În ceea ce-l priveşte pe Euforion, acesta părea să nu-şi mai dea seama de nimic. Trebuia să-l sprijinim atunci când păşea şi să-i spunem câte un lucru de mai multe ori. Când l-am primit cu vorbele cuvenite unui tată, m-a apucat de umăr şi, încleştându-şi degetele osoase, mi-a spus cu un glas stins:

— Sunt mândru de tine, Cinegiros, fiule! Spune-mi câţi perşi ai ucis.

— Mulţi, tată, mulţi, l-am încredinţat fără să îndrăznesc să-l contrazic.

— E bine atunci! Iar fratele tău Eschil? El ce mai face? Tot mai scrie?

Când i-am văzut cum pleacă, dând ocol cetăţii ca să o apuce pe Calea Sacră, nu mi-am putut stăpâni plânsul, cuprins de o adâncă deznădejde.

— Hai, nu te mai necăji! a încercat să mă încurajeze Aminias. Sărmanul nostru tată de-acum nu ne mai recunoaşte. Nu mai are mult de trăit!

— Nu crezi că totul în viaţa asta este lipsit de înţeles? am îngăimat buimăcit. Bieţi muritori născuţi spre a muri!

Dar viaţa, pe care moartea ne-o îngăduie zi cu zi, îşi cerea drepturile. Odată cu primele lumini ale dimineţii, Aminias şi cu mine am pornit-o spre agora. Femei de toate condiţiile, tineri şi copii, chiar şi bătrâni se alăturau bărbaţilor în truda lor zilnică. Eram împărţiţi în grupuri şi mergeam spre locul unde eram trimişi. Şirul de ziduri al lui Temistocle era un plan ambiţios, cu un perimetru mai mare decât vechea întăritură construită în vremea tiranului Pisistrate. Înconjura colina Pnyx pe partea unde se aflau porturile, cuprindea cursul râului Eridanos pe teritoriul capitalei şi muta mai departe toate porţile – îndeosebi cea a Căii Sacre şi cea care deschide drumul spre Teba – de la locul lor iniţial. Noi, maratonienii, am fost trimişi la turnurile de la Poarta Dipilonului. Am ridicat zidurile palmă cu palmă până am ajuns la metereze. Pietrele treceau din mână în mână fără încetare. Le ridicam cu ajutorul scripeţilor şi le aşezam acolo unde ne arătau meşterii zidari. Întrucât dimensiunile construcţiei erau mari, granitul era pe sfârşite. Temistocle a dat poruncă atunci să ne slujim de orice material ce ne-ar fi putut fi de folos: vechi edicte dăltuite din vremea lui Solon, pietre de mormânt smulse din cimitire, trepte, bucăţi din altare şi piedestale din temple.

Munceam fără preget, iar această strădanie de a înconjura cetatea cu ziduri după o izbândă atât de

răsunătoare nu era prea lesne de înţeles de cei care trudeau zi de zi la ridicarea lor.

— Pe zei! Nu le văd rostul! bombănea câte unul. Oare mai crede cineva că se vor întoarce perşii la primăvară?

Asemenea nemulţumiri auzeam zilnic. Adevărul e însă că le dădeam dreptate, ba chiar le împărtăşeam într-o oarecare măsură. Niciun duşman nu pândea la hotare, iar noi ne purtam de parcă Xerxes s-ar fi aflat la numai două zile depărtare.

Încă o dată, Temistocle prevăzuse cele ce aveau să se întâmple cu o uluitoare limpezime.

Pe înserate, frânţi de oboseală, ne întorceam acasă, unde continuam cu reparaţiile. După multă muncă, eu şi fratele meu am desăvârşit pereţii de chirpici şi încăperile de la catul de jos, după care am început să lucrăm la atriul central.

— Îmi dai odată ţiglele alea? îmi amintesc că i-am strigat cocoţat pe o aripă a acoperişului. Ţine-mi bine scara, dacă nu vrei să-mi sparg căpăţâna!

Aminias nu mi-a răspuns. L-am căutat cu coada ochiului fără să-l găsesc. Lumina era slabă. În cele din urmă, am coborât mormăind. Mi-am scuturat praful de pe chiton fără să mă opresc din bombănit:

— M-am săturat, e destul pentru azi! Mâine e rândul tău.

O voce suavă şi melodioasă, întru totul diferită de a lui Aminias, mi-a răspuns:

— Nu ştiu să pun ţigla pe casă, Eschil, dar aş putea să-ţi gătesc.

Un tremur nervos mi-a înfiorat coşul pieptului.

Arcuită ca o cariatidă în penumbra amurgului, Eris mă privea surâzătoare.

38
O NOUĂ VICLENIE

— Eris? Pe toţi zeii! Nu e cu putinţă!

— Ce nu e cu putinţă?

— Eşti aici, eşti aici în sfârşit!

— Ţi-am spus că ne vom vedea din nou, dragostea mea.

Îmi amintesc că mi-am întins mâinile gata să-i ating cu vârful degetelor chipu-i desăvârşit, dar m-am oprit. Erau aspre şi pline de praf.

Ea mi-a înţeles gestul. Şi-a întrepătruns degetele cu ale mele şi, apropiindu-şi buzele, mi-a dat un sărut scurt. După aceea m-a privit curioasă din cap până-n picioare.

— Ai slăbit mult, Eschil.

Am surâs. Era adevărat. Nu arătam ca un eupatrid. De câteva zile nu-mi schimbasem hainele, umblam neîngrijit, fără ca măcar să mă spăl. M-am ruşinat de înfăţişarea mea. Ea, în schimb, era frumoasă ca o zeiţă. Purta un peplu de culoarea şofranului prins pe umeri cu două fibule lungi de bronz.

— Şi ţi-a crescut şi barba, a observat ea zâmbind.

— Nu o îngrijesc. Atunci când mă stânjeneşte, o retez. Nu-i vreme de găteală, am spus pipăindu-mi faţa. Spune-mi: cum de ai venit? Unde ai fost? Şi unde-i Eunice? Ajunsesem să cred că vi s-a întâmplat ceva rău.

— Eunice e afară, îşi adună lucrurile din căruţă şi vorbeşte cu fratele tău. Nimic rău nu ni s-a întâmplat. Am umblat împreună în lung şi-n lat, asta am făcut.

— De ce nu mi-ai trimis nicio veste despre locul unde te aflai? Te-am căutat săptămâni de-a rândul!

— Am încercat. Ba chiar ţi-am trimis un răvaş prin căpitanul unui galion, în Epidaur.

— Nu am primit nicio scrisoare. În Epidaur? Aţi fost în Epidaur?

— Da, în Epidaur şi în Hidra. Primele săptămâni le-am petrecut în Egina, ca atâţia alţii, şi-a continuat ea povestirea. Dar curând ne-am dat seama că exilul avea să fie lung. Multe nopţi am dormit în corturi înţesate de oameni şi în tabere sărăcăcioase. O cunoşti pe Eunice, nu e obişnuită cu lipsurile. Părinţii ei locuiesc în Epidaur, unde am izbutit să ajungem după victoria de la Salamina. Eunice a aflat că îi arsese casa şi mi-a zis că ar fi bine să petrecem iarna acolo. Mie nu-mi rămânea decât s-o urmez. Sora tatălui meu locuieşte în Naxos, dar, precum ştii, ţinutul acela nu este sigur.

— Înţeleg.

— A fost o iarnă lungă. M-am gândit la tine de multe ori.

— Dar nu atât de des pe cât m-am gândit eu la tine. Hai, povesteşte mai departe.

— Când a venit primăvara, Eunice s-a împrietenit cu un neguţător din Hidra, un bărbat pe nume Antipatros, văduv şi înstărit, dornic de petrecere şi neîntrecut la băutură. Ne-a poftit să stăm în casa lui.

Auzind acestea, nu mi-am putut stăpâni râsul. Îmi puteam închipui de ce şiretlicuri şi linguşiri se folosise Eunice pentru a se apropia de un astfel de om. Dintre prietenii ei niciodată nu lipsise câte un neguţător văduv şi bogat.

Eris a râs şi ea. Ochii ei de culoarea măslinelor scânteiau. Simţeam că nu mă puteam feri de vraja lor.

— Ar trebui să mai ştii că bărbatul acela are trei fii, a mai spus ea. Toţi trei sunt bine alcătuiţi şi ne-au făcut curte încă de la bun început.

Cred că auzind acestea mi s-a şters de pe chip şi cea din urmă umbră de ironie. Ea a ghicit de îndată ce-mi trecea prin cap şi, văzându-mi înfăţişarea aprigă, a râs cu şi mai multă poftă.

— În toată această vreme, Eunice şi cu mine ne-am legat ca două surori. Suntem prietene nedespărţite. M-a învăţat multe lucruri, printre care şi cum să iau minţile unui bărbat.

— Tu nu ai nevoie de prea multă iscusinţă ca să-i faci pe bărbaţi să-şi piardă capul de dragul tău, am spus eu, încercând să-mi ascund tulburarea.

— Hai, iubitul meu, de ce te-ai încruntat aşa? Ţi-e teamă că m-am prefăcut în vreo hetairă?

— Nu are importanţă ce ai fost, ce eşti sau ce ai putea fi. Ştii doar că te iubesc… am şoptit eu. Spune-mi însă ce au făcut fiii neguţătorului despre care mi-ai vorbit.

Eris a izbucnit din nou în râs. S-a aruncat în braţele mele, mi-a muşcat uşor faţa şi a murmurat cu glas şăgalnic:

— Nimic. Absolut nimic. Doi dintre ei sunt nişte fătălăi, iar celui de-al treilea abia dacă-i mijesc tuleii, mi-a mărturisit ea ca să mă liniştească. Te-ai mai domolit acum?

— Nu prea mult, însă te cred.

— Pe tine te iubesc, Eschil, fiul lui Euforion. Eunice are dreptate atunci când spune că eşti un prost. Un prost fără pereche.

Atunci a răsunat o voce dinspre intrarea în atriu. Am recunoscut de îndată inflexiunea ironică a celei mai frumoase hetaire din Atena.

— În afară de faptul că-i prost, ţi-am mai spus, Eris, că nu ai ce să scoţi de la unul ca el! a exclamat ea. Prevăd că vei avea un trai cum nu se poate mai plictisitor: vei sta să ţeşi cu sclavele în gineceu, în timp ce el şi prietenii lui vor bea în neştire în vreun lupanar. Iar atunci când se pune pe băutură, nu mai e în stare de nimic, ba mai şi sforăie.

Am rămas mut de uimire dinaintea frumuseţii răpitoare a lui Eunice, care venise lângă noi ţinându-l de braţ pe Aminias. A schiţat un surâs încântător, pe când ochii îi scânteiau vicleni şi aţâţători, în stare să ia minţile oricărui bărbat.

— Eu… euni… ce! am bolborosit eu.

— De-acum să nu mă mai priveşti astfel, Eschil. Alegerea a fost făcută şi cred că ai ales bine. Printre toate favorurile cu care îmi eşti dator, mai ai de adăugat acum şi faptul că am avut grijă de logodnica ta în toată vremea aceasta, a rostit ea şăgalnic. Am învăţat-o îndeajuns de multe lucruri încât să n-ai nimic de cârtit împotriva ei pentru tot restul vieţii tale.

Am strâns-o pe hetairă cu putere la pieptul meu. Nu aveam să uit niciodată fericirea de atunci. Nicicând n-am fost prea priceput în a ţine minte datele, dar pe aceasta mi-o amintesc perfect: Eris şi Eunice au apărut iarăşi în viaţa mea în seara celei de-a cincisprezecea zile a lunii Gamelion în anul în care i-am învins pe perşi.

— Cred, dragă Eunice, că te afli doar în trecere prin Atena. Văduvul din Hidra pare să fie o partidă bună, am rostit eu cu un uşor sarcasm. Trebuie să te aştepte cu mare nerăbdare.

— Toţi văduvii înstăriţi îmi sunt pe plac. Însă acesta nu îndeplineşte cea mai de seamă dintre condiţii.

— Care?

— Văduvul fără cusur, Eschil, e-acela plin de beteşugurile bătrâneţii şi care nu mai are de trăit mai mult de două sau trei ierni, ne-a lămurit Eunice. Din nefericire, însă, Antipatros are mai multă viaţă în el decât un măslin!

— Asta înseamnă că vei rămâne în cetate?

— Da. Vreau să-mi reclădesc casa. Aici va fi o mare capitală. Toţi spun asta. Banii vor curge râu şi niciodată nu vor lipsi văduvii bogaţi!

De puţine ori mi-a fost dat să râd atât cât am făcut-o în noaptea aceea. După ce am descărcat căruţa care le adusese din port şi am orânduit încăperile, am rămas până târziu în jurul focului. Nu aveam prea multă mâncare, însă aveam îndeajuns vin ca să nu ducem dorul după nimic. La lumina flăcărilor, le observam pe amândouă cum

unelteau din priviri. Am înţeles că, alături de o femeie ca Eunice, Eris îşi pierduse acea înfăţişare neajutorată care mă îndemnase la început să o ocrotesc. În schimb, părea că se întorsese dintr-o călătorie iniţiatică în urma căreia, drept răsplată, devenise mai senină şi mai puternică.

O împrejurare neaşteptată, cu neputinţă să o dau uitării, s-a petrecut între mine şi fratele meu în ziua următoare. Lăsasem casa în pace şi bună rânduială şi ne îndreptam spre zidurile cetăţii, după ce ne-am încredinţat că Eris şi Eunice dormeau liniştite. Nu am schimbat niciun cuvânt o bună bucată de drum.

— Sunt foarte fericit pentru tine, Eschil, mi-a spus Aminias dintr-odată.

— Vorbeşti despre Eris?

— Bineînţeles. Este o femeie foarte frumoasă. Te şi iubeşte. Vă potriviţi unul cu altul. O să-ţi dăruiască fii puternici.

— Crezi?

— Sunt încredinţat.

Am zâmbit şi mi-am petrecut cu drag mâna pe spatele lui.

— Cred că a venit vremea să-ţi căutăm şi ţie o logodnică, am spus în glumă. De-acum nu mai eşti aşa de tânăr, au început să-ţi apară peri albi.

— Tocmai despre asta voiam să vorbim, mi-a spus el şovăielnic. Să vezi… eu…

— Zi-mi…

— Eu mă întrebam dacă… dacă…

— Pe mlădiţele din cununa lui Dionisos, grăieşte odată!

— Ei bine, nu ştiu cum să-ţi spun. Nădăjduiesc să nu te supăr, m-a prevenit. Adevărul e că întotdeauna am fost îndrăgostit de Eunice.

— Ce?

M-am oprit dintr-odată şi l-am silit să mă privească drept în ochi. Nu-mi venea să-mi cred urechilor.

— Ştiam că ai să te înfurii… îmi pare nespus de rău.

— Ai înnebunit? Cum poţi să spui aşa ceva? Nu sunt furios, sunt uluit. Nu-mi vine să cred. O iubeşti pe Eunice?

— Dacă e să-ţi spun adevărul, o iubesc de tot atâţia ani de când te urăsc pe tine.

— N-aveam de unde să ştiu că…

— N-are importanţă… uită de asta, Eschil.

— Pe Zeus, ce zi mare!

— Noaptea aceasta am adormit gândindu-mă la cum o să-ţi dau de ştire. Ba eram chiar gata să te lovesc dacă aveai să te mânii.

— Să mă mânii? De ce, doar mi se pare de-a dreptul minunat!

— Mă bucur mult să aud asta! Chiar dacă nu va fi uşor. Pe Eunice o curtează mulţi şi nu are nevoie de banii noştri, are mai mult decât şi-ar putea dori.

— Iar culmea culmilor e că tu nu prea ai beteşuguri! am rostit eu nu fără ironie.

— Ba n-am niciunul! a izbucnit Aminias în râs.

— Nu-ţi face griji. O să găsim noi ceva. Vino, frate, să te îmbrăţişez! i-am spus eu cuprins de înflăcărare. Cum de nu mi-am dat seama că eşti îndrăgostit de Eunice?

Chiar în acea zi, când aproape că terminaserăm de zidit meterezele unui turn şi ne pregăteam să ne întoarcem acasă, Temistocle s-a apropiat de Poarta Dipilonului. Voia să se încredinţeze de bunul mers al lucrărilor. L-am văzut stând de vorbă cu zidari şi cioplitori.

— Te văd bine îmbrăcat şi îngrijit, l-am dojenit eu. Câte pietre ai cărat tu pe ziua de azi?

M-a privit cu un surâs uşor. Părea că ceva îl frământă.

— Lucrul înaintează greu…

— Greu spui? Dar de ce atâta grabă? Pe zei, zidurile astea or să ne vlăguiască de tot!

— Au venit soli din Sparta, prietene, mi-a mărturisit după ce s-a încredinţat că eram singuri. Se află în Tolos, mănâncă şi se odihnesc ca să prindă putere.

— Ce vânt îi aduce pe aici?

— Mi-ai adus veşti din partea Gerusiei. Spartanii nu sunt de acord ca Atena să fie o cetate fortificată, a murmurat el tainic. O să plec în Sparta, prietene. Erginos şi Agrades or să mă însoţească. Am dat poruncă să continue zidirea şi în timpul nopţii, la lumina făcliilor.

— Se tem să nu devenim mai puternici!

— Da. Spun că, dacă barbarii vor cuceri Atena în viitor, cetatea le poate servi drept punct de plecare în incursiunile lor, m-a lămurit el, pe când un zâmbet uşor i se zugrăvea pe chip. O scuză mai nimerită nici că puteau să găsească. A venit vremea să le plătim şi noi cu aceeaşi monedă.

Am înţeles că temerile pe care mi le dezvăluise Temistocle cu ceva vreme în urmă începuseră să se materializeze. Într-un fel sau altul, arhontele intuise că relaţiile noastre cu Sparta aveau să se înrăutăţească după război. Şi nu se înşelase: eforii lacedemonieni nu se încredeau în puterea noastră. Izolaţi într-un stat militar ale cărui interese nu au mers niciodată mai departe de hotarele naturale ale Peloponezului, puterea şi raţiunea lor de a fi se întemeiau pe un sistem rigid de legi şi caste. Întotdeauna au considerat principiile democratice şi libertăţile noastre o slăbiciune, un semn al decăderii. O Atenă hegemonică, apărată de un zid puternic şi stăpânitoarea celei mai mari flote din toată Elada nu făcea decât să le spulbere visul.

Temistocle a dat încă o dată dovadă de o proverbială isteţime. A plecat în Sparta însoţit de Agrades, Erginos şi de câţiva secretari. În lipsa lui l-a însărcinat pe Aristide cel Drept să se îngrijească de bunul mers al lucrărilor. În chip voit, a întârziat pe drum, făcând în două sau chiar mai multe zile ceea ce ar fi putut străbate într-una singură. Odată ajuns în Lacedemonia, s-a ferit să ceară audienţă dinaintea Gerusiei, sfatul format din cei douăzeci şi opt de bătrâni şi doi monarhi. Văzând că trecea timpul şi că nicio discuţie oficială nu începuse,

spartanii au întrebat din ce pricină întârziaseră. Temistocle a răspuns că aştepta un membru al *Bule* care trebuia să-i fie alături în timpul negocierilor.

În vremea aceasta, în Atena, zidurile de apărare se înălţau semeţe în jurul cetăţii.

Bănuitori din pricina încercării făţişe a lui Temistocle de a amâna întâlnirea, eforii spartani şi-au pierdut în cele din urmă răbdarea:

— Te afli aici de zece zile, magistrate, l-au dojenit aceştia cu asprime, iar trimisul despre care spui că-l aştepţi nu a apărut. Ce ai de gând?

— Zece zile? Da! Îmi amintesc că tot zece zile m-aţi lăsat să aştept un răspuns din partea voastră, a rostit arhontele. Zece zile nesfârşite… în timp ce barbarii jefuiau Atica, iar soldaţii voştri ridicau meterezele zidului din Corint. Nu vă înfierbântaţi, rogu-vă. Vă propun să trimiteţi vreo câteva iscoade la Atena. Acestea or să vă încredinţeze că lucrul la ridicarea zidurilor cetăţii a încetat.

Scrâşnind din dinţi, spartanii au primit să-i facă pe voie lui Temistocle şi au trimis mai multe iscoade să vadă dacă ceea ce le spusese arhontele era adevărat. Aristide cel Drept, urmând planul urzit dinainte, i-a reţinut în capitală; la câteva zile după aceea, când de-acum zidurile atinseseră înălţimea potrivită pe toată lungimea lor, i-a dat de ştire lui Temistocle printr-un răvaş.

Abia atunci atenianul şi-a dezvăluit şiretlicul. S-a înfăţişat oficial dinaintea Gerusiei şi i-a înştiinţat de faptul că Atena era înconjurată de ziduri puternice:

— Când ne-am aflat în primejdie şi totul ne era potrivnic, nu v-am cerut încuviinţarea şi nici părerea ca să ne lăsăm cetatea în voia perşilor şi ca să ne urcăm pe corăbiile noastre, le-a amintit el. Aşa că nici acum n-avem nevoie de încuviinţarea voastră ca să ridicăm aceste ziduri.

După cele spuse de Erginos, supărarea celor din efor a fost nemăsurată, dar înaintea unor fapte gata săvârşite nu le-a rămas decât să-şi ascundă

uimirea. L-au încredinţat că s-au purtat cu inima deschisă, urmărind doar binele comun, şi şi-au luat rămas-bun de la Temistocle ca de la un aliat de nădejde.

În Sparta, ura faţă de arhonte avea să ardă mocnit: întotdeauna răzbunarea găseşte căile potrivite.

39
ŞOARECI ŞI ŞOBOLANI

În timpul lunilor de iarnă, viaţa din Atena s-a întors încetul cu încetul la forfota-i obişnuită. Casele fuseseră reconstruite cu repeziciune, astfel încât capitala avea acum o înfăţişare nouă şi familiară deopotrivă. Străzile clocoteau de lume de dimineaţă până seara, molipsindu-i pe toţi cu chef de muncă; stând pe capră, căruţaşii strigau în gura mare că vând chirpici, lespezi, ţigle şi grinzi; se auzeau ciocanele bătând necontenit pe nicovale prin fierării şi tâmplării, şi mulţi ţesători au deschis iar porţile atelierelor lor, îndestulaţi cu lână, în şi vopsele purpurii, aduse tocmai de pe coastele ionice; băile publice şi lupanarele au înflorit iarăşi şi guvernul s-a îngrijit să legiuiască, orânduind astfel din nou traiul de zi cu zi.

Inima cetăţii bătea cu putere. În fiecare dimineaţă, agora era plină de mărfuri aduse din portul comercial Phaleron de cu noapte. Oricine ar fi văzut forfota necontenită a oamenilor printre corturi s-ar fi îndoit de faptul că numai cu câteva luni în urmă trecuserăm prin cel mai crunt război.

În dimineaţa aceea, umblam cu un coş plin cu faguri de miere, cârnaţi, brânză şi fructe. Eris, lângă mine, se uita încoace şi încolo cercetând mărfurile, întrebând de preţul cerceilor, brăţărilor şi al boiurilor, fără să reziste ispitei de a-şi picura pe încheietura mâinii câţiva stropi de parfum dintr-o minunată *lecită* de onix.

— Trei oboluri? a întrebat astupând gâtul sticlei cu repeziciune. E foarte scump!

Vânzătorul de parfumuri a ridicat din umeri.

— E esenţă de mirt şi răşină de mir, adusă chiar din Halicarnas.

— Nu, nu, mulţumesc.

Când Eris s-a îndepărtat, atrasă de strigătele vânzătorilor de pânzeturi, fără să mă tocmesc am

cumpărat parfumul pe care îl încercase. Apoi, am căutat-o cu gând să i-l dau, dar mi-a fost cu neputinţă să-i desluşesc delicata-i siluetă prin mulţime. Am stat o vreme la tocmeală cu pescarii, de la care n-am putut să nu iau calmari din belşug, una dintre marile mele slăbiciuni.

După ce am dat câteva ocoluri, am găsit-o în cele din urmă pe Eris, care, după înfăţişare, părea că mă căutase şi ea. A alergat spre mine şi m-a strâns cu putere în braţe. Părea că ceva o tulburase. Am pus bagajele jos şi am liniştit-o.

— Ce s-a întâmplat, dragostea mea?

— L-am văzut, Eschil!

— Despre cine vorbeşti?

— Despre Licaon. M-am întâlnit cu el, m-a lămurit cu sufletul la gură. Am încercat să mă feresc din calea lui, dar drumul era înţesat de oameni. Am rămas prinşi în forfota mulţimii. M-a privit într-un chip ciudat şi mi-a vorbit…

— Ce ţi-a spus ticălosul ăla?

— Mi-a spus că ar fi păcat ca unei femei aşa de frumoase să i se întâmple ceva rău pentru că nu ştie să-şi ţină gura… a grăit pe nerăsuflate. Apoi a rânjit şi şi-a dus degetul arătător la buze, sfătuindu-mă astfel să păstrez tăcerea.

— Ce? Nenorocitul! Ajunge cu ameninţările! O să-l ucid! O să-l ucid cu mâna mea! Unde e? Spune-mi unde l-ai văzut!

— Te rog, lasă-l, hai să mergem, m-a implorat ea. Du-mă acasă.

Chiar în seara aceea l-am vizitat pe Temistocle. Întâmplarea aceea neplăcută mă tulburase peste poate. Eram furios. Nu eram dispus să mai amân nici cu o zi socoteala pe care o lăsasem de atât timp neîncheiată cu Licaon. Arhontele era şi el de aceeaşi părere. Trebuia să-l încolţim, însă, în ceea ce-l privea pe Temistocle, acesta nu-mi împărtăşea intenţia de a-l înfrunta în luptă.

— A venit vremea să-l aducem pe Licaon în faţa tribunalului, mi-a spus el.

— La *Heliaia?* Vrei să-l duci pe diavolul ăla în faţa Tribunalului Popular?

— Da.

— N-o să meargă, Temistocle! Ştii doar prea bine că un *heliast* e tras la sorţi, iar Licaon are destui bani ca să-i cumpere, dacă e nevoie, pe cei şase mii de cetăţeni aleşi în fiecare an ca juraţi la procese.

— Linişteşte-te. Sunt multe dovezi împotriva lui. Apoi, în Eris avem un martor preţios. O să-l facem să stea ca pe ghimpi. Însă trebuie să recunoaştem că în favoarea lui stă faptul că nu ştim unde ţine ascunse odoarele furate, la fel ca şi tăcerea lui Aceratos. Dacă am izbuti să-l facem pe marele preot să dea în vileag toată urzeala, atunci o să-l silim pe ticălos să-şi primească pedeapsa.

— Şi cum ai să-l faci pe blestematul de hierofant să depună mărturie împotriva lui?

— Nu ştiu. Poate făgăduindu-i… imunitate? S-a întrebat Temistocle, ocolindu-mi privirea şi jucându-se cu cârlionţii bărbii.

— Imunitate? Doar nu vorbeşti serios, Aceratos e la fel de vinovat ca şi Licaon!

— Nu încape nicio îndoială. Însă priveşte asta şi dintr-un alt unghi, a spus el cu ironie. Dacă vrei să găseşti ascunzătoarea unui şobolan mare şi viclean, oare nu e firesc să-i cruţi viaţa şoarecelui care-ţi arată drumul?

— Eu nu văd la fel de limpede. Mi-e mai lesne să ascut cuţitul şi să nu-mi pierd vremea cu mărunţişuri.

— Crezi că vei putea să te ascunzi împreună cu Eris tot restul vieţii tale pentru că n-ai reuşit să te stăpâneşti acum? Hai, linişteşte-te! mi-a spus el poruncitor. Săptămâna viitoare am să plec la Delfi cu treburi oficiale.

O să am vreme să-l prind pe Aceratos la cotitură, să n-ai nicio îndoială.

— Bine atunci, ai câştigat, vom juca fără ascunzişuri, am încuviinţat eu, dorind să trec peste

acea cumpănă. Să zicem că vei izbuti să-l înspăimânţi pe sacerdot. Dar ce vei face apoi?

— Atunci, Eris va trebui să-l acuze pe Licaon în faţa membrilor din Heliaia. Înainte însă trebuie să depună mărturie în faţa unui judecător de instrucţie, explicându-i toate cele întâmplate. La aceasta o vei ajuta tu, m-a lămurit el. Ar fi bine să însemnăm pe un papirus toate câte ştim, toate cele ce s-au petrecut: asasinarea arhontelui, a tatălui lui Eris, furtul documentelor din arhivele cetăţii, amestecul tău în acest caz, cercetarea Tezaurului din Atena – prin care s-a descoperit dispariţia ofrandelor aduse pentru cetăţenii morţi ameninţările… totul, fără să uităm să pomenim nimic, pricepi?

— Cum nu se poate mai limpede.

— Acum păstrează-ţi cumpătul: să nu cazi în ispita ca în această dare de seamă să-l descrii pe bărbatul mascat din cortul lui Xerxes. Nu putem să dovedim faptul că acel trădător era Licaon. Apoi, dacă vom aduce vorba despre respectiva întâmplare, ne vom vedea siliţi să spunem ce căutam acolo şi să dăm multe lămuriri. Şi nu trebuie să facem asta.

— Voi face precum spui.

— Un ultim amănunt, Eschil, m-a prevenit el cu gravitate. Poţi să mă pomeneşti printre martori, dar nu face să-mi apară numele de partea acuzării. Dacă

Temistocle caută să-l prindă pe Licaon, procesul o să fie privit ca o dispută politică. Nu uita că acesta este membru în *Bule* şi este reprezentant al amficţioniei. Judecătorul ar putea să creadă că e vorba despre o disensiune între democraţi şi aristocraţi.

Aşa cum îmi dăduse de ştire, Temistocle a plecat la Delfi peste câteva zile, ca să participe la ceremonia colectivă în cinstea lui Apollo. La sfârşitul războiului, statele greceşti duceau o parte din prada luată de la perşi la sanctuar în semn de

mulţumire faţă de zeu. Din metalul şi armele barbarilor s-a ridicat o columnă maiestuoasă. Trei şerpi încolăciţi urcau până în vârful acesteia. Pe capetele unite ale pitonilor, în înălţime, era aşezat un talger de aur strălucitor, iar pe trupul lor fuseseră dăltuite numele tuturor popoarelor Eladei care luptaseră împotriva duşmanilor.

Pe lângă ofrandele şi îndatoririle oficiale, o misiune specială îl ducea pe arhonte înaintea oracolului. Atunci când se înfăţişase dinaintea Gerusiei din Sparta, făgăduise să cerceteze un fapt neliniştitor pentru lacedemonieni: aceştia voiau ca toate neamurile greceşti care-i dăduseră pământ şi apă lui Xerxes sau îl sprijiniseră, supunându-se poruncilor lui, să fie excluse din amficţionie, federaţia statelor în grija cărora se aflau întreţinerea şi bunul mers al sanctuarului. Temistocle nu credea că o asemenea măsură era indicată, întrucât ar fi însemnat să fie expulzate mai bine de jumătate dintre cetăţile prezente în adunare. E de ajuns să spunem însă că în cele din urmă arhontele a izbutit să le impună şi spartanilor părerea sa.

În timp ce în Delfi se întâmplau toate acestea, eu m-am prezentat în faţa membrilor din Heliaia ca să istorisesc faptele pe care le-am zugrăvit aici în amănunţime. Îmi amintesc cât de neliniştită a fost Eris în acele zile. Amintirea pierderii unor fiinţe dragi a tulburat-o adânc, astfel încât adesea izbucnea în plâns şi se întreba cum avea să se sfârşească acea parte a vieţilor noastre. Aminias, încredinţat de faptul că un proces însemna o îndelungă şi grea pregătire, se îngrijea de toate reparaţiile şi treburile gospodăreşti, hotărând să plătească zece drahme din venitul nostru anual ca să continue construirea încăperilor de la catul al doilea. Aşa că tocmise trei oameni care lucrau pe rând când la casa noastră, când la cea a lui Eunice. În vremea aceasta, hetaira şi fratele meu petreceau cea mai mare parte a zilei împreună.

Când Temistocle s-a întors la Atena, a cerut să mă vadă. Ne-am întâlnit într-un loc retras, în grădinile Academiei, aproape de arenele de luptă, unde mulţi atenieni care nu aveau altceva mai bun de făcut veneau să se antreneze.

— M-am gândit că puţin exerciţiu o să ne facă bine. Vrei să tragem cu arcul? a propus el.

— Sunt cel mai prost arcaş din Atena.

— Atunci să ne întrecem în luptă.

Am început să râd. Nu aveam chef să-mi ung trupul cu ulei.

— Lasă lupta şi povesteşte-mi mai bine ce s-a petrecut în Delfi.

— Aceratos o să mărturisească.

— Cum l-ai convins? l-am întrebat făcând ochii mari.

— Minţind cu neruşinare şi spunându-i că o să iasă cu obrazul curat, spuse Temistocle izbucnind într-un hohot de râs răsunător. Am izbutit să-l fac să creadă că avem martori şi dovezi clare. Am făcut tot ce mi-a stat în puteri, ştii doar cât de convingător pot să fiu dacă e nevoie. La început, părea să aibă îndoieli, s-a arătat bănuitor. Dar l-am încolţit şi mai straşnic şi m-am încumetat să pomenesc de Licaon. Din acel moment, Aceratos a început să cedeze. I-am spus că numele lui nu o să apară la proces, întrucât poate să dea declaraţii doar magistratului de instrucţie.

— A cerut ceva în schimb?

— Nu mă aşteptam să ceară ceva. I-am dat de ales între a fi acuzat şi condamnat sau a ieşi nevinovat şi cu partea lui de pradă neatinsă. Şoarecele şi şobolanul, Eschil! Aminteşte-ţi! Pe care vrei să-l prinzi?

— Pe amândoi, nenorociţii!

— Nu i-am făcut numai concesii, i-am impus şi câteva condiţii, m-a încredinţat magistratul. I-am cerut să pună acuzaţia la dispoziţia amficţioniei de îndată ce se încheie procesul şi să dispară. A

primit. Cred că în felul acesta Licaon o să cadă în mâinile noastre.

Am tras adânc aer în piept. Totul părea să se petreacă după dorinţa noastră, dar mă temeam ca planurile noastre să nu fie zădărnicite de ceva neaşteptat.

Eris a prezentat o plângere judecătorului de instrucţie în dimineaţa următoare. Spre surprinderea mea, acesta a cerut ca deschiderea cazului şi prima înfăţişare să aibă loc după numai o săptămână. Mi-am închipuit că gravitatea acuzaţiilor formulate l-a determinat să nu amâne procesul.

Vestea cum că Licaon fusese citat de către Heliaia ca presupus uneltitor într-o urzeală criminală s-a răspândit ca flăcările într-un desiş. Numele lui era pe toate buzele. Pe la porticuri şi în clădirile administrative, în vreme ce heliaştii care aveau să se ocupe de caz erau aleşi cu grijă, nu se vorbea despre altceva. În timpul acesta, ticălosul se apăra încingând spiritele şi mobilizându-şi partizanii, deloc puţini, astfel încât au avut loc mai multe altercaţii între aristocraţii apărători ai vechilor privilegii şi democraţi, lucru pe care Temistocle voise să-l evite cu orice preţ.

În seara dinaintea judecăţii, arhontele ne-a invitat să luăm cina în casa lui. Eris era cum nu se poate mai tulburată. Abia dacă a gustat din mâncarea pregătită de soaţa şi fiicele lui Temistocle. Niciodată nu mai trecuse prin aşa ceva. Eu în schimb eram gata de încăierare, fiind năvalnic şi impulsiv din fire. Niciodată lupta nu mă înspăimântase.

— Linişteşte-te, Eris, totul o să fie bine, îi spunea Temistocle cu blândeţe. Mâine, Aceratos va veni în Atena. I-am trimis pe câţiva judecători oficiali să-l caute. Va rămâne în clădirile Tolosului până când va fi chemat să dea declaraţie. Totul se va desfăşura repede.

Cu toate acestea, o răsturnare de situaţie avea să ne zădărnicească planurile.

Ne-am întors acasă noaptea târziu. Am străbătut străzi pustii sub o ploaie mohorâtă şi stăruitoare. Mergeam ţinând-o pe Eris sub mantia mea. Tremura toată.

Un grup de soldaţi care fugeau ne-au dat de înţeles că se întâmplase ceva rău. Când am ajuns pe strada noastră, am văzut mai mulţi vecini adunaţi în faţa casei. Purtau făclii şi păreau foarte tulburaţi.

— Ce se petrece aici? am întrebat neliniştit, încercând să-mi fac loc printre ei.

O presimţire nefastă a pus stăpânire pe pieptul meu, gata să mă înăbuşe.

— Eschil! a exclamat un cunoscut de-al meu. Vai, ce nenorocire s-a abătut asupră-ţi! Fratele tău, Aminias, e pe moarte. L-au ucis, Eschil, l-au ucis!

Îngrozit, i-am dat la o parte pe cei adunaţi acolo, târând-o pe Eris după mine. Când am ajuns în curtea interioară, am văzut mai mulţi ofiţeri judecătoreşti în jurul unui corp inert. Fratele meu Aminias era sprijinit de una dintre coloane cu trupul şiroind de sânge.

Eunice, îngenuncheată lângă el, plângea neconsolată.

40
HELIAIA

— Aminias! am strigat, alergând spre locul unde se afla.

I-am luat faţa în mâini. Abia dacă mai răsufla. Hlamida îi era îmbibată de sânge. În mâini purta o spadă. O femeie îi acoperise cu nişte pânze de în rănile adânci, deschise sub vintre, dar nu era de ajuns.

Am auzit vocea unui ofiţer în spatele meu.

— Am trimis pe unul dintre ai noştri să caute un medic. Nu o să întârzie mult.

— Pe Zeus, Aminias, deschide ochii! i-am poruncit eu deznădăjduit.

Cred că m-a auzit. Pleoapele i s-au dezlipit încet. Mi-a rostit numele uşor, apoi a căzut din nou în prăpastia neagră a inconştienţei.

— Anunţaţi-l pe Temistocle! am strigat printre hohote de plâns. Doctorul lui e cel mai bun din Atena. Cred că numele lui e Teocrit. Ajutaţi-mă să-l aşez pe un divan!

L-am dus pe Aminias până în androceu, i-am pregătit un culcuş. Nu-mi venea să-mi desprind mâna din a lui. Simţeam cum căldura şi viaţa din vene i se scurgeau prin piele. Eunice s-a aşezat lângă mine. Abia dacă mai putea să meargă, genunchii i se îndoiau de parcă o crâncenă lovitură de cuţit o străpunsese drept în inimă. Eris era lângă ea, fără a înceta nicio clipă să o susţină.

— Cum s-au petrecut toate astea, Eunice? Lămureşte-mă!

— Nu ştiu, a bolborosit ea. Totul s-a întâmplat foarte repede. Stăteam de vorbă lângă foc. Era deacum târziu şi ne gândeam să mergem la culcare, când un zgomot neobişnuit de la intrarea casei, o lovitură seacă şi puternică, ne-a făcut să ne dăm seama că se petrecea ceva rău.

Hetaira a izbucnit într-un vaiet lung şi dureros, încât a trebuit să aşteptăm să se liniştească pentru a putea afla ce întâmplase.

— Fratele tău nu a şovăit nicio clipă, a explicat ea cu greutate. A ieşit în fugă să-şi caute sabia. Doi bărbaţi au pătruns în atriu. Erau înfăşuraţi în mantii negre.

— Ai putut să le vezi chipul?

— Nu, şi-l ascundeau sub obrăzare.

— Ce s-a petrecut atunci?

— S-au năpustit asupra mea cu cuţitul în mână, suspină Eunice. Aminias s-a pus în calea lor în ultima clipă, strigându-mi să fug după ajutor. Am alergat până în stradă îngrozită, ei veneau după mine. Unul dintre ei s-a împiedicat de prag şi a căzut, dar celălalt era pe urmele mele. Peste puţin timp s-a deschis o uşă şi un bărbat a ieşit şi mi-a venit în ajutor. Nu-mi amintesc mai mult, Eschil!

Eunice s-a prăbuşit. Nu mai era în stare să retrăiască acele momente cumplite. Părea că şi Eris se cufundase în aceeaşi stare de neputinţă, îmbrăţişând-o, amuţită şi palidă.

— Eu am fost cel care a sărit să o apere, a grăit un vecin. Mi s-a părut că cineva striga după ajutor şi am deschis uşa înarmat cu bâta asta. La puţină vreme, treziţi de zgomot, au apărut şi alţi vecini; iar cei doi, cum ne-au văzut, au rupt-o la fugă. I-am urmărit o bună bucată de drum, dar alergau de parcă ar fi avut aripi la picioare.

Simţeam cum lumea întreagă se năruia. Am hotărât că, dacă fratele meu murea, nici eu nu voiam să mai trăiesc. Nici măcar pentru Eris.

Am simţit cum o mână caldă s-a aşezat pe umărul meu. O voce blândă de femeie mi-a şoptit nişte cuvinte liniştitoare:

— Dă-mi voie să mă îngrijesc eu de toate astea, mi-a spus ea cuviincioasă. Am vindecat destule răni cu ierburile mele. Trebuie să oprim scurgerea sângelui. Numele meu este Elena. Mă ştii fără îndoială, locuiesc puţin mai jos de aici.

Am ridicat privirea şi am recunoscut faţa rotundă a unei vecine pe care o văzusem de multe ori, dar cu care nu schimbasem niciodată vreo vorbă. Mi-a zâmbit şi mi-a făcut semn să mă dau la o parte.

— Nu te teme. Asta o să-l ajute, o să-i închidă rănile, mi-a spus arătându-mi o cataplasmă de ierburi. Când va ajunge, medicul va hotărî dacă îi este altceva de folos, dar acum trebuie să ne grăbim. Poţi să aduci pânză curată pentru bandaje?

— Da, da… bineînţeles, am bolborosit buimac.

M-am ridicat în picioare şi am fugit să caut ceea ce-mi ceruse. Casa era plină de oameni. Tot mai mulţi curioşi se strecurau în curtea interioară. Puţin după aceea, mă întorceam cu o bucată de pânză de în. Femeia m-a rugat să o tai în fâşii lungi. A trebuit să fiu ajutat ca să duc la bun sfârşit ceva atât de simplu, căci mâinile nu mă mai ascultau.

Elena a spălat rănile şi a întins cataplasmele pe tăieturi, apoi a cerut celor aflaţi în apropiere să o ajute să-l bandajeze pe Aminias, strângându-i pântecele cu putere.

— Cred că-i gata… Asta-i tot ce pot să fac! a rostit privindu-mă cu nespusă milă. Acum nu ne rămâne decât să ne rugăm zeilor…

Am încuviinţat. Luasem parte la aceste îngrijiri sprijinit de un perete, urmărit de privirile întrebătoare ale celor adunaţi acolo. Nici măcar ura care îmi ardea în coşul pieptului nu-mi dădea destulă putere ca să înfrunt cele întâmplate. Asasinii voiseră să o ucidă pe Eris şi poate şi pe mine. Soarta sau poate zeii făcuseră astfel încât să nu fim acasă în noaptea aceea. Eu trebuia să fiu lovit, şi nu Aminias. L-am blestemat întruna pe Licaon pentru cele petrecute.

Temistocle şi medicul lui au întârziat mult. Aproape se mijise de ziuă când au ajuns. Teocrit l-a cercetat cu atenţie pe fratele meu şi a vorbit cu Elena, vecina noastră. Femeia rămăsese tăcută în tot acest timp, aşezată într-un colţ al încăperii. A

întrebat-o ce ierburi folosise ca să închidă rănile; trebuie să i se fi părut un leac bun, căci nu a schimbat feşele puse de ea.

— Să sperăm că n-o să facă febră sau alte complicaţii, mi-a spus când s-a apropiat de mine. Are nevoie de odihnă şi de linişte. Dacă totul va merge bine, va trăi. O să vin să-l văd în fiecare zi. Trebuie să vă previn totuşi că se va vindeca greu, iar cineva va trebui să-i stea alături zi şi noapte.

— Eu voi sta lângă el, a rostit Eunice cu o voce firavă. Eu o să-l îngrijesc. Mi-a salvat viaţa. Fac orice pentru el.

— Prea bine. Să nu-l lăsaţi să bea. Doar înghiţituri mici de apă sau lapte de capră în prima zi. Mâncare să nu-i daţi deloc. Dacă are convulsii, să-i puneţi comprese reci pe frunte şi pe umeri.

— Aşa vom face, am încuviinţat suspinând.

Medicul a plecat. Temistocle s-a îngrijit el însuşi să-i trimită pe vecini la casele lor – mulţumindu-le pentru ajutorul oferit –, apoi le-a dat poruncă soldaţilor să cerceteze împrejurimile. După ce a făcut toate acestea, s-a apropiat de noi abătut.

— Toate acestea s-au petrecut din vina mea, a spus el. Trebuia să mă fi gândit dinainte la siguranţa voastră. Nu mi-am putut închipui însă că Licaon va încerca să facă un asemenea lucru.

— De ce mai ai nevoie ca să porunceşti arestarea lui? am întrebat posomorât.

— De dovezi.

— Blestemat să fii, tu şi cu dovezile tale!

— Să nu ne pierdem cu firea, Eschil. Avem nevoie cu toţii de odihnă. Aproape că s-a luminat de ziuă. Tu şi Eris trebuie să încercaţi să dormiţi puţin. Eunice şi cu mine îl vom veghea pe fratele tău.

Mi se părea cu neputinţă să dorm într-o asemenea împrejurare. Întins pe divan, îmi aminteam că în noaptea dinainte, învins de o dulce toropeală după ce o iubisem pe Eris, mă lăsasem să lunec fără grijă în braţele lui Orfeu. În vis nu-mi

apăruse piatra sacră a lui Zeus. După cumplitele pierderi de la Salamina şi Plateea, înţelesesem că *Omphalosul* întruchipa heraldul morţii. Apollo mă pedepsea, aşa cum profeţise Aristonice, îngăduindu-mi să desluşesc în fugă suferinţele viitoare.

Trecută prima jumătate a dimineţii, am însoţit-o pe Eris cu o escortă impresionantă până la Tribunalul din Delfi. Temistocle a poruncit să fie îndepărtaţi toţi curioşii din faţa porţilor, căci împiedicau trecerea heliaştilor care veneau să judece cazul. Întrucât Licaon era un membru al *Bule*, judecătorul de instrucţie îi convocase pe o sută dintre aceştia prin tragere la sorţi. În urma unei selecţii, numărul se redusese la cincizeci. Când şi-au ocupat locurile în gradene, un ofiţer le-a înmânat plata bine ştiută de trei oboluri pentru timpul petrecut acolo şi cele două tăbliţe ce urmau să decidă inocenţa sau vinovăţia împricinatului.

Când totul fusese îndeplinit după buna rânduială, judecătorul i-a cerut aristocratului să facă act de prezenţă. Licaon aştepta într-o încăpere învecinată. M-am străduit să-mi stăpânesc furia în clipa când i-am desluşit strălucirea trufaşă din ochi. A luat loc şi a ascultat fără să clintească acuzaţiile şi rezumatul dării de seamă scrise de mine.

— Toate aceste acuzaţii sunt foarte grave. Trei asasinate, jefuirea Trezoreriei din Delfi, ameninţări, agresiuni! a conchis judecătorul după ce a terminat de citit. Eşti încredinţat de faptul că, dacă dovezile aduse de acuzare sunt considerate concludente, vei primi pedeapsa cu moartea?

— Nu mă fac vinovat de faptele de care sunt acuzat, a spus el liniştit.

— Vă încredinţaţi apărarea unui sinegor expert?

— Mă văd în stare să mă apăr singur.

Eris a fost chemată să depună mărturie. Mi-a strâns mâna cu putere atunci când s-a văzut silită să se ridice în picioare, după care s-a îndreptat spre

mijlocul încăperii. Judecătorul i-a cerut să-şi spună numele şi să purceadă la istorisirea faptelor. A început prin a zugrăvi meşteşugul giuvaiergiului Onesilos şi călătoria lui la Delfi, noaptea în care unchiul ei Harpocrate – arhontele din Atena –, a venit în casa lor; călătoria acestuia la sanctuar la puţină vreme după fratele său şi felul în care, la întoarcere, şi-a găsit moartea.

Am observat că tonul vocii ei cobora pe măsură ce înainta în povestire. Puterea de convingere slăbea pe măsură ce încrederea ei îşi pierdea din avânt. Când a trebuit să dea explicaţii amănunţite despre felul în care îi fusese ucis tatăl, bolboroselile ei s-au prefăcut în hohote de plâns. Şi-a acoperit faţa. Nu era în stare să-şi retrăiască tragedia.

— Am să continui eu să prezint faptele, am rostit ridicându-mă.

— Ce legătură aveţi cu această femeie?

— Sunt logodnicul ei. Şi m-am aflat, în împrejurări pe care am să le lămuresc acum, în casa lui Eris în noaptea în care i-a fost asasinat tatăl.

Am început să povestesc cum am ajuns să fiu implicat în cele întâmplate. De altfel, mărturia mea se potrivea cu realitatea temporală. Am vorbit şi despre greşeala în urma căreia am ajuns pe căi nebănuite în închisoarea Tribunalului de delicte; am dezvăluit confidenţele făcute de un ucigaş pe nume Agapias, care m-a încredinţat de faptul că lucra pentru Licaon şi amănunte despre jaful de la arhivele cetăţii, când un slujbaş şi-a pierdut viaţa.

În acel moment, judecătorul i-a cerut lui Agapias să depună mărturie. Cum era de aşteptat, acesta a tăgăduit orice amestec în faptele săvârşite şi a afirmat că nu a primit niciodată bani de la Licaon. Cu toate că-mi dădeam seama de faptul că treceam prea repede peste cronologia evenimentelor, am spus că l-am văzut în Delfi în

timp ce jefuia Trezoreria Tebei şi pe cea a Corintului.

— E cu neputinţă, a mugit el. Atunci mă aflam în insula Tera, am martori care pot să întărească cele spuse de mine.

M-am întors indignat spre Temistocle, cerându-i ajutorul. Aveam nevoie ca arhontele să-mi susţină declaraţia. Însă nu a putut s-o facă. Înfăţişarea acestui pungaş nu-i rămăsese întipărită în minte. I se părea familiară, dar nimic mai mult.

— În temniţă spuneai că aştepţi ca Licaon să-ţi plătească el însuşi chezăşia ca să ieşi din închisoare! am strigat înspre Agapias. Va fi lesne de dovedit cine a dat banii.

— Nu trebuie să fie dovedit nimic, s-a răstit el. Cel care a plătit-o a fost Alfeu din Afidna. Avea nevoie de oameni pe o corabie încărcată cu lână, ca s-ajungă până-n Tera.

— Alfeu? Acesta este fratele lui Timodemos din Afidna, complicele şi apărătorul lui Licaon! am izbucnit eu.

Judecătorul m-a mustrat pentru felul în care legam faptele între ele. Mi-a spus că aşa era uşor să demonstrez orice, oricând, oricât de imposibil ar fi putut să pară. Licaon nu a şovăit să profite de această împrejurare prielnică, aprinzând şi mai mult spiritele.

— Nu este decât o uneltire menită să mânjească buna reputaţie a aristocraţilor. Nimeni nu se întreabă ce rol are de jucat în asta Temistocle? De ce se află arhontele aici?

Temistocle s-a văzut obligat să intervină. A mărturisit că a descoperit în chip cu totul întâmplător furtul documentului în care erau consemnate ofrandele aduse de cetăţenii Atenei lui Apollo, punând astfel cap la cap afirmaţiile mele.

— Şi din aceste pricini un arhonte din cetatea Atenei călătoreşte la Delfi în zilele dinaintea invaziei persane? Îmi cer iertare, dar credeam că datoria lui în asemenea momente este să

pregătească defensiva. Nu? a întrebat zeflemitor Licaon arătând spre Temistocle. Oricine s-ar face vinovat de jefuirea Tezaurului din sanctuar, dacă acest fapt este dovedit, trebuie să fie pedepsit, dar nu văd prea limpede cum de te-ai amestecat, arhonte, într-o asemenea farsă. Eu sunt reprezentantul amficţioniei din Delfi! Eu! De ce nu m-ai înştiinţat de cele descoperite? Eram condamnat dinainte? Văd prea bine că la mijloc e multă duşmănie!

Cuvintele viclene ale lui Licaon mi-au trezit neliniştea în suflet. Îi fusese de ajuns o clipă ca să rostească un şuvoi de întrebări la care arhontele cu greu ar fi putut răspunde fără să dezvăluie adevăratele motive ce îl purtaseră spre Delfi după expediţia la trecătoarea Tempe din Tesalia. Nu putea să facă asta fără ca profeţia mincinoasă ticluită de noi – un adevărat sacrilegiu în ochii unui grec – să fie descoperită şi pedepsită fără milă.

— De ce nu l-aţi făcut părtaş şi pe Licaon la cercetările voastre? l-a întrebat judecătorul pe Temistocle.

— Când am ajuns în Delfi, nu aveam nicio certitudine că indiciile adunate ar fi putut să dovedească ceva… a răspuns arhontele. Bănuielile mele se îndreptau spre Licaon. Mi s-a părut o nesăbuinţă să-l înștiințez fără să mă fi încredinţat mai întâi eu însumi pe deplin.

— Acesta a fost singurul motiv care v-a făcut să vă duceţi până la sanctuar în plină iarnă? a întrebat cu duşmănie Licaon. Sau poate erai în căutarea vreunui augur prielnic propriilor interese!

Aşteptasem un asemenea atac făţiş cu un nod strâns în gât. Era limpede că aristocratul aflase de la Aceratos despre profeţia mincinoasă, despre zidul de lemn.

Atunci, Temistocle a răspuns cu convingere:

— Voiam să înţeleg de ce toate prevestirile Pitiei erau potrivnice intereselor Greciei şi

favorabile lui Xerxes şi tuturor trădătorilor care l-au sprijinit, a spus arhontele urmărindu-şi ţinta. Eu însumi n-am cerut niciun oracol. A fost o misiune încredinţată de Consiliul celor Cinci Sute lui Androdamos, fiul lui Latragoras, sfătuitorul oficial din acea vreme. Lui ar trebui să-i puneţi asemenea întrebări.

Am scrutat privirile celor cincizeci de *heliaşti* care ascultau în linişte toate câte se rosteau acolo. Am înţeles, după sobrietatea chipurilor lor, că nu izbutiseră să desluşească nimic din disputa în care se transformase procesul.

M-am apropiat discret de Temistocle şi i-am şoptit la ureche:

— Pe zei, nu-i bine ce se întâmplă. Unde este ticălosul de Aceratos? Ce mai aşteptăm? Trebuie să depună mărturie!

— Nu ştiu, Eschil! Ar fi trebuit să fie aici! Am întrebat de el când am intrat în tribunal, dar se pare că încă e pe drum. Răbdare, nu va întârzia să apară!

În ciuda faptului că am încercat să câştigăm timp prin orice mijloace, dimineaţa s-a scurs fără ca ofiţerii care trebuiau să-l aducă pe hierofant înaintea Heliaiei să-şi facă apariţia. Judecătorul s-a sfătuit cu membrii tribunalului şi a hotărât să ne mai îngăduie o vreme: cât timp avea să se scurgă nisipul din zece clepsidre. Dacă Aceratos nu avea să depună mărturie în tot acest răstimp, atunci hotărârea avea să se ia prin vot.

— Îmi pare rău, arhonte, a spus magistratul. Ştii mai bine decât oricine că prezenţa la tribunal costă mulţi bani din vistieria cetăţii. Dacă nu apare martorul vostru, voi cere să se voteze după cele ce s-au spus aici, iar verdictul nu mai poate fi apelat, cum ai aflat deja.

Judecătorul a poruncit să se păstreze o linişte netulburată. Niciodată liniştea nu mi-a apăsat aşa de mult sufletul. Nici măcar înainte de a ne fi năpustit asupra duşmanilor pe câmpul de luptă.

Clepsidrele s-au scurs una câte una. Mai rămăseseră trei când s-au întors bărbaţii trimişi de Temistocle la Delfi. Arhontele a ieşit din sală, ca să se întoarcă nu peste mult timp cu nedumerirea întipărită pe chip.

— Acum ce se mai întâmplă? am întrebat posomorât.

— Aceratos a murit!

— A murit? Nu se poate! L-au ucis! Ticălosul ăsta l-a ucis!

— Nu încape nicio îndoială. Oricum, toate aparenţele indică faptul că nu s-ar fi comis nicio crimă. Au făcut-o cu pricepere. Se pare că Aceratos s-a culcat în noaptea dinaintea plecării din sanctuar şi nu s-a mai trezit a doua zi. Trimişii nu au reuşit să găsească niciun semn de violenţă pe cadavru.

Temistocle a cerut să vorbească între patru ochi cu judecătorul de instrucţie. Amândoi s-au retras în încăperea învecinată. Aşteptarea a fost grea. Nicicând nu a trebuit să lupt atât împotriva pornirilor mele aşa cum am fost nevoit s-o fac atunci. Licaon mă privea dispreţuitor. Dacă acest lucru nu ar fi însemnat pedepsirea mea, l-aş fi ucis pe loc.

La întoarcere, magistratul s-a adresat *heliaştilor*:

— Nu vor mai fi alte intervenţii, aşa că vom vota slujindu-ne de ceea ce ştim. Însă, oricare ar fi verdictul, mă văd obligat a cere o cercetare amănunţită pentru a lămuri cele petrecute în sanctuarul din Delfi, a rostit ţintindu-l pe Licaon. Tribunalul va da de ştire tuturor statelor-membre ale amficţioniei de cele întâmplate. Vor trebui să ţină sfat cât mai curând şi să înceapă fiecare să cerceteze în amănunţime tezaurele lor. Chiar dacă Licaon va fi absolvit de acuzaţiile aduse de această femeie, va trebui să rămână în Atena la dispoziţia tribunalului. Dacă noi dovezi vor fi găsite, atunci chiar Heliaia va depune acuzaţie.

Licaon s-a ridicat în picioare.

— Sunt nevinovat! Sunt victima unei uneltiri ticluite de omul acesta!, a spus el arătând spre arhonte. Drept dovadă a bunăvoinţei mele, primesc, dacă o cere tribunalul, să-mi fie înregistrate toate proprietăţile, iar bunurile şi avuţia mea să fie controlate de o comisie.

Temistocle a zâmbit auzind spusele consilierului.

— Nu voi fi eu cel care îi va face pe *heliaşti* să-şi piardă vremea cu o asemenea cerere.

Un ofiţer a trecut printre rânduri ca să adune voturile celor cincizeci de judecători. Licaon a fost absolvit cu o majoritate de treizeci şi şase de tăbliţe.

Totul se sfârşise, fuseserăm învinşi.

Am ieşit din Heliaia cu capetele plecate, doborâţi. Erginos şi Agrades ne aşteptau afară. Şi-au dat seama de îndată ce se petrecea în sufletele noastre. Nu au întrebat nimic. M-au îmbrăţişat ca să-mi arate că îmi erau alături. Atunci când eu şi Eris ne pregăteam să plecăm acasă, Temistocle m-a chemat lângă el şi mi-a spus în şoaptă:

— Mă simt vinovat, Eschil.

— De ce?

— Simt că am dat greş aici, că v-am înşelat aşteptările, ţie şi lui Eris…

— Tu nu ai nicio vină.

— Ba da. Întotdeauna socotesc totul cu amănuntul, dar de data aceasta nu am izbutit s-o fac. Îmi pare rău cu adevărat. Oricum, ascultă: nu ştiu ce ai de gând să faci, dar orice ar fi, ia-ţi răgazul de care ai nevoie ca să te gândeşti în tihnă, iar atunci când ai luat o hotărâre, să mi-o dezvălui. Am să te ajut. Poate că ai dreptate, iar faptele lui Licaon trebuie răsplătite altfel.

L-am privit în ochi obosit şi neîncrezător. Ne-am apropiat feţele ca semn al prieteniei ce ne lega.

— În afara tribunalului? i-am şoptit la ureche.

— Da. De data aceasta, în afara tribunalului, a murmurat el.

41
MĂRTURISIRE

Când am început, cu opt luni în urmă, în paşnicul sălaş din Gela, istorisirea acestor memorii, am spus că urmăream să lămuresc anumite întâmplări. Ceea ce am făcut eu şi Temistocle în timpul războiului a fost zugrăvit în mare măsură. Mai rămâne însă de explicat chipul neînduplecat în care l-a ajuns profeţia lui Apollo. Voi limpezi şi acest lucru de îndată ce voi lăsa însemnat cum m-am răzbunat pe Licaon. Trebuie să spun că următoarele rânduri sunt o adevărată mărturisire. Moartea îmi este aproape şi este drept ca în Atena să fi cunoscut tot adevărul. N-aş vrea ca în viitor să plătească cineva pentru fapte de care numai eu sunt răspunzător.

Fratelui meu i s-au vindecat cu greu rănile. Timp de câteva luni, ne-am văzut siliţi să-i dăm toată atenţia cuvenită, astfel încât totul se rotea de-acum în jurul lui. Eunice îi rămăsese alături de dimineaţa până seara, fără să-şi mai dea osteneala pentru nicio altă pricină. A încetat în a se mai îndeletnici cu reparaţiile pentru propria ei casă şi s-a dedicat în întregime îngrijirii lui. Îi pregătea mâncarea, îl însufleţea şi îl primenea. Ceea ce eu nu ştiam la început şi am aflat apoi de la Eris e că Aminias îi mărturisise ceea ce simţea pentru ea. Dacă până atunci hetaira ocupase un loc important în sufletul meu, văzându-i dăruirea de sine am ajuns să o consider una dintre făpturile cele mai iubite şi mai apropiate inimii mele.

În zilele acelea, am vorbit cu Eris despre nunta noastră. Eris voia să uite toate cele întâmplate. Evita orice aluzie la familia ei, la procesul care avusese loc sau la Licaon. Am înţeles că voia să înceapă o viaţă nouă. Să uite. Eu însă nu eram dispus să iert. De aceea am pus la cale un plan secret. Niciodată nu a ştiut prea bine ce am făcut

eu, Erginos şi Agrades. Nu am vrut să-l implic direct nici pe Temistocle. M-am mărginit să-i cer numai câteva favoruri. Mi-a dat două căruţe mari, două perechi de catâri şi un cal, despre care i-am spus că aveam nevoie ca să-mi mut bunurile din Eleusis la Atena.

Adevărul este că la două luni după ce pierdusem procesul în Heliaia, am pus totul la cale. Erginos şi-a îndeplinit sarcina cu sârguinţă. L-a urmărit neîncetat pe Licaon, aflându-se mereu îndeajuns de departe în spatele lui ca să nu fie văzut, ţinând seamă de toate mişcările aristocratului. Aşa am aflat că înnopta într-o vilă fastuoasă din afara cetăţii. În chip straniu, aceasta nu fusese distrusă de perşi. Ticălosul spunea că proprietatea sa nu fusese atinsă de flăcări pentru că se afla într-o vâlcea înconjurată de măslini. Agrades s-a îngrijit să construiască un cufăr mare de lemn şi să găsească un loc adăpostit. Eu am pregătit arme şi funii.

Când totul a fost gata, m-am dus cu Eris la Eleusis să le împărtăşim părinţilor mei intenţia noastră de a ne căsători. Motivând că pricini grabnice mă chemau în Atena, m-am întors în curând în cetate.

În noaptea celei de-a doua zile a lunii Targelion, m-am întâlnit cu prietenii mei în apropierea palestrei Cinosarges. Am acoperit copitele catârilor cu pânză, ca să nu fim descoperiţi, şi am pornit-o spre casa lui Licaon. Ne-am oprit după o bună bucată de drum, lăsând carele ascunse prin lăstăriş. Ultimele cinci stadii le-am străbătut pe jos, strecurându-ne printre ramuri şi păduri de măslin ca nişte umbre. Încă nu ajunseserăm să desluşim casa sfetnicului, când m-am oprit în loc şi i-am privit drept în faţă pe maratonieni:

— Agrades… Erginos, ascultaţi: încă mai este vreme să plecaţi, am murmurat cuprins de tulburare. Gândiţi-vă dacă vreţi să mergeţi până la capăt. Aceasta este răzbunarea mea şi numai zeii

ştiu cum are să se sfârşească. S-ar putea să nu ne izbutească.

Erginos a surâs. Luna plină ce strălucea în înaltul văzduhului i-a luminat chipul.

— Glumeşti, Eschil? a întrebat el încet. Vrei să pierdem un asemenea prilej de petrecere? Nici să nu te gândeşti!

— Una e să ucizi un duşman în luptă dreaptă, în iureşul bătăliei, şi alta să-ţi închei socotelile după vechiul obicei din Atica, am grăit eu. Apoi, mai există şi riscul ca totul să fie dat în vileag şi să ajungem cu toţii în faţa tribunalului.

— Erginos a spus-o cum nu se poate mai limpede! a şoptit Agrades. Vom fi împreună până în cea din urmă zi. Un maratonian nu-l lasă niciodată la greu pe unul din ai săi. Ai priceput? Lasă-te de prostii, dacă nu vrei să ne apuce dimineaţa!

Ne-am târât ca şerpii când am ajuns în vecinătatea casei lui. Ne-am ascuns în spatele unor desişuri înalte crescute pe o movilă din apropiere. Proprietatea lui Licaon era înconjurată de un zid de chirpici nu prea mare cu o poartă principală ce se deschidea în două părţi, prin care se pătrundea în curtea din faţă, întinsă şi împodobită cu pomi. Casa se înălţa ceva mai în spate, sprijinită de peretele din dos.

— Blestemat să fie! a mormăit Erginos. De obicei sunt doi, iar azi sunt cinci!

— Prea mulţi! am spus eu. Mai bine lăsăm pentru altă dată.

— Ba nu. Să facem aşa cum am hotărât. Fiecare la locul lui, a poruncit Agrades. Când îi vom fi înfrânt pe cei de la poartă, o să ne năpustim asupra celor din curte. Atunci tu, pe acoperiş, va trebui să fii pregătit. Vom porni la semnalul tău. Nu uita, de trei ori!

— Nu va fi nicio greşeală, am spus. Zeii fie cu voi!

Socotiserăm cu precizie timpul de care aveam nevoie ca să ajungem la locurile convenite. Erginos şi Agrades s-au târât de o parte şi de alta a zidului frontal. Ajuns în spatele casei, m-am căţărat pe acoperiş, împlântând un cuţit în peretele de chirpici ca să-mi uşurez urcuşul. Chiar dacă păşeam de fiecare dată cu băgare de seamă, puţin mi-a lipsit să nu cad de două ori. De îndată ce am ajuns sus, m-am deplasat cu sprinteneala unei pisici. Dacă s-ar fi desprins chiar şi o singură ţiglă, eram pierduţi. Am ajuns pe terasa îngustă al celui de-al doilea cat, deasupra uşii principale. Puteam să aud cât se poate de limpede glasurile celor trei paznici. Beau şi râdeau fără să-şi facă niciun fel de griji.

Am rămas nemişcat până când bătăile inimii nu mi-au mai zdruncinat coşul pieptului. Am tras adânc aer în piept. Şi aşa cum am jurat să fac, pe când înnodam laţul la frânghie, am murmurat numele tuturor eroilor greci care au luptat sub zidurile Troiei. Le-am luat de două ori la rând, de teamă ca prietenii mei să nu fi fost nevoiţi să întârzie dintr-o pricină sau alta.

Apoi, fără să mă ridic, am imitat ţipătul cucuvelei. De trei ori.

Am auzit imediat şuieratul inconfundabil al unei săgeţi la dreapta mea. A străpuns aerul, apoi s-a oprit brusc. Căderea unui corp fără viaţă se aseamănă cu prăbuşirea unei poveri. A urmat la scurtă vreme zbârnâitul corzii de la arcul lui Agrades, de data aceasta în partea stângă. Până la mine nu a ajuns răsuflarea grea ca să mă anunţe moartea celor doi paznici de la poartă, dar nu încăpea nicio îndoială de aceasta: Agrades şi Erginos nu-şi greşeau ţinta niciodată.

M-am ridicat în picioare. Am înaintat până la marginea terasei şi mi-am făcut cunoscută prezenţa.

— Hei voi, şleahtă de nemernici!

Namilele dinăuntru au sărit în picioare. Adevărul e că păreau cam ameţiţi după ce îşi dreseseră atâta gâtlejul. Cu greu şi-au dat seama că duşmanul se afla chiar deasupra lor. Când m-au zărit, şi-au dus mâna la săbii. Am aruncat laţul asupra unuia dintre ei, de parcă aş fi vânat o jivină. Fără să preget, m-am îndepărtat în fugă de marginea terasei. Smucitura a fost aşa de cumplită, încât am izbutit să-l ridic pe paznic la câţiva coţi de la pământ. Simţeam cum corpul i se zbătea deznădăjduit în aer, dar ştiam că nu avea să mai reziste mult timp. Se aştepta, de altfel, ca tovarăşii lui să-l elibereze şi apoi să se năpustească asupra mea.

Îmi atinsesem ţinta. Cei trei se aflau cu spatele la poarta dinspre curte. Agrades şi Erginos i-au străpuns cu săgeţile pe nevăzute, fără milă.

Am slăbit strânsoarea funiei. La celălalt capăt al ei se legăna o greutate inertă. I-am dat drumul. Abia atunci am simţit durerea. Palmele îmi erau în întregime jupuite.

— Vrei să rămâi acolo toată noaptea? m-a mustrat Erginos în şoaptă.

Mi-am dat seama atunci că în coborâre mi-aş fi frânt oasele. Apoi în toată curtea nu se vedea nici urmă de scară. Am hotărât să sar pe creanga desfrunzită a unui smochin din apropiere. S-a rupt şi am căzut pe o coastă.

— Eşti bine? m-a întrebat Agrades întinzându-mi o mână.

— Am avut şi zile mai bune!

Mi-am tras sufletul, mi-am scuturat praful de pe hlamidă şi mi-am scos sabia din teacă. Locul rămăsese cufundat într-o linişte ca de mormânt. Nu se auzea nici măcar un fâlfâit de aripi. Nu adia vântul. În chip straniu, niciunul dintre slujitorii lui Licaon nu dăduse alarma.

— Să-l căutăm pe ticălos, am spus eu hotărât.

Când ne-am apropiat de casă, mi s-a părut că unul dintre paznici încă mai trăia. Săgeata îl

atinsese în umăr. I-am smuls-o din rană şi l-am întors cu faţa spre mine. I-am recunoscut trăsăturile. Era Agapias. Sângele îi curgea pe gură, schimonosită în chip înfricoşător. A deschis ochii cu gând să ţipe, dar a amuţit când i-am pus sabia la gât.

— De-acum eşti mort, Agapias, dar dacă ai să taci agonia ta va mai dura îndeajuns cât să te împaci cu zeii, am şoptit eu, în timp ce îi petreceam uşor tăişul armei pe piele.

Uşa de la intrarea în casă era întredeschisă. M-am strecurat înăuntru împreună cu Erginos. Agrades a rămas în curte să scruteze împrejurimile.

Aşa cum mă aşteptam, Licaon vorbea plin de înflăcărare cu Timodemos din Afidna. Am zărit cu coada ochiului cum stăteau tolăniţi pe divanele din androceu, bând fără grijă şi veselindu-se.

Erginos m-a împins uşor, îndemnându-mă să intru în încăpere. Părea nerăbdător. M-am întors spre el, ducându-mi degetul arătător la buze, după care am ascultat cu luare-aminte.

— Nu crezi că a trecut suficient timp? a întrebat Timodemos. Nu mi se pare nimerit să ne întârziem mai mult plecarea.

— Linişteşte-te. Ştii prea bine că nu se poate face recurs împotriva verdictului, i-a răspuns Licaon. În vremea asta încă mai stau să se întrebe ce lipseşte şi ce nu din Tezaurul din Delfi. Nu vreau să călătoresc pe uscat, Timodemos. Am pregătit o corabie încărcată. O să ridicăm ancora la începutul verii, în miezul lunii Hecatombeon. Vom ajunge pe coastele Ioniei, iar de acolo vom porni spre Persepolis.

L-am văzut pe Licaon ridicându-se în picioare ca să mai toarne vin în cratere.

— Cu greu s-ar fi putut potrivi lucrurile mai bine, a spus Timodemos.

— Era cu neputinţă să iasă rău. Ticluisem totul dinainte. Chiar şi moartea lui Aceratos.

— De unde ai scos veninul ăla fără miros, care nici nu umflă vintrele, nici nu învineţeşte pielea?

— Mi l-a dat însăşi Artemis din Halicarnas, amanta lui Xerxes, a exclamat Licaon cu îngâmfare. Mi-a spus că vine tocmai din ţinuturile Indului. Printre virtuţile lui se numără şi aceea că-şi face efectul la ceva vreme după ce e administrat. Agapias l-a dus până la Delfi unde a mituit un sacerdot cu care se înţelege bine. A fost nevoit să-i plătească o mică avere, dar cred că a fost dată cu folos.

Urechile îmi auziseră îndeajuns. I-am făcut semn lui Erginos cu cotul şi am pătruns în androceu.

— E mare păcat, Licaon, că toate crimele şi mârşăviile tale n-o să-ţi fie de niciun folos, am spus cu glas neclintit.

Aristocratul a făcut ochii mari şi a început să strige de îndată după ajutoarele sale.

— Nu-ţi mai osteni gâtlejul. I-am trimis pe râul Stix cu vorbă să vă pregătească amândurora o barcă încăpătoare. Caron o să aibă mult de lucru în noaptea asta!

Timodemos a încercat să-şi scoată sabia de la cingătoare, dar Licaon l-a oprit cu un gest. A zâmbit, schimbându-şi privirea mârşavă în alta asemănătoare cu cea a târâtoarelor.

— Prea bine, Eschil! Să stăm de vorbă! a propus el. Aşază-te şi bea împreună cu noi! Sunt gata să împart cu tine o parte din câştig. E destul pentru toată lumea, mai mult decât poţi cuprinde cu închipuirea.

Am hotărât să-i fac jocul o vreme. Nu voiam numai să mă răzbun. Voiam să aflu şi unde se ascundea rodul atâtor ani de jaf din Tezaurul templului.

— Mă bucur să văd că ai venit la dreapta judecată. Dacă ai fi gândit aşa de la început, cu toţii am fi fost scutiţi de multe necazuri! i-am spus eu.

— N-o să-ţi pară rău! Ţi-o jur! Tu şi cu Eris veţi trăi ca nişte prinţi! Ba chiar pot să-l sfătuiesc pe rege să te primească la Curtea sa ca secretar.

— Spune-mi, Licaon: cum pot să mă încred în tine? Am luat un crater în mână şi l-am îndemnat să mi-l umple. Nu ai şovăit nicio clipă când a trebuit să te descotoroseşti de Aceratos! De unde pot să ştiu că nu vei face şi cu mine aşijderea?

Licaon s-a grăbit să-mi toarne vin în cupă. Mâinile îi tremurau, încât s-a vărsat în bună parte.

— Haide! Ştiu doar să-i recunosc pe aliaţii de nădejde! a exclamat el. Aceratos nu era decât un fricos, un biet slujbaş al templului, în ciuda puterii pe care o avea. Singura lui misiune era să privească în altă parte atunci când noi ne făceam treaba.

— Înţeleg. Iar tu, Timodemos, tu ce rol ai jucat în toată urzeala asta?

Bărbatul a schimbat o privire neîncrezătoare cu Licaon. Îl întreba cât se poate de limpede dacă trebuia să răspundă sau nu.

— Timodemos a fost foarte folositor, a grăit vicleanul *buleutes* scutindu-şi complicele de explicaţii. El primea informaţii de la registrul deceselor din cetate. A fost şi veriga cu un alt membru al amficţioniei, Demetrios din Teba.

Am golit craterul dintr-o sorbitură şi l-am lăsat să cadă pe podea.

— Înţeleg. Prea bine, mi-e de ajuns, nu vreau să ştiu mai multe! l-am întrerupt eu. Am să-ţi propun ceva, Licaon. O să-mi arăţi toată prada. Eu am să mă îngrijesc de ea şi tu vei fi acela care se va încrede în mine.

Chipul asasinului s-a întunecat brusc.

— Niciodată!

— Prea bine atunci! Cum vrei, am spus întorcându-mă spre Erginos. Poate că ai nevoie de ajutor ca să-ţi schimbi părerea.

Erginos a ieşit din casă pentru a se întoarce peste câteva clipe cu Agrades. Amândoi sprijineau

corpul fără vlagă al lui Agapias. L-au ajutat să se aşeze pe un scăunaş roşu. Ucigaşul era palid precum ceara.

— Am să-ţi povestesc ceva, Licaon, l-am prevenit eu. Îmi închipui că tu n-ai luptat nicicând pe un câmp de bătălie, nu-i aşa? Nu, fireşte! Eşti prea bogat ca să faci parte din trupele civile. Nu-i nimic, asta nu are prea mare importanţă! Am să te întreb ceva: crezi că e uşor să ucizi un om şi să te desfeţi făcând asta? Tu ai ucis mulţi – n-am nici cea mai mică îndoială –, dar întotdeauna ai făcut-o prin alţii!

— Nu ştiu ce vrei de la mine. Ai să plăteşti scump…

— Taci şi ascultă! Eu însumi o să-ţi dau răspunsul, i-am spus făcându-l să dea înapoi sub ameninţarea spadei. Nu e nicio plăcere, bucurie sau desfătare să ucizi un duşman. Aş spune chiar că simţi o oarecare milă. Ba chiar accepţi faptul că el ar putea fi cel care să te ucidă. Păstrez în amintire ultima privire a multor oameni, iar atunci când chipurile lor îmi apar în minte, le cer iertare. Ce bine ar fi fost să nu fiu silit să le iau viaţa. Însă nu mă înfioară câtuşi de puţin faptul de a răpune fiinţe josnice ca voi. Şi o să vi-o arăt.

M-am întors cu iuţeala fulgerului şi mi-am înfipt spada în inima lui Agapias. S-a prăbuşit cu tăişul implântat în piept.

Timodemos din Afidna şi-a scos sabia, gata să mă înfrunte. Abia dacă a putut să facă doi paşi, că Agrades şi-a întins arcul şi i-a străpuns braţul cu o săgeată dintr-o singură lovitură.

— În curte, în curte, în faţa casei! a strigat Licaon îngrozit. După statuia Atenei e o lespede! Acolo se află totul, poţi să te îngrijeşti tu de tot avutul!

— Nu vreau să te mint, Licaon! Am de gând să te omor, dar înainte de asta vreau să faci ceva.

Am căutat în pliurile hlamidei şi am scos un papirus. I l-am întins.

— Vreau să copiezi cu mâna ta ce scrie aici.

Licaon a desfăşurat răvaşul şi l-a citit. A înţeles de îndată.

— Nu poţi să mă ucizi. Pe zei, gândeşte-te, gândeşte-te numai! m-a implorat încovoindu-şi spatele. Toţi din Atena ştiu că tu şi soţia ta m-aţi dus în faţa tribunalului. Vor înţelege că nu e decât o răzbunare. Vei fi judecat.

— Ai dreptate. Sunt sigur că toţi se vor gândi la mine. Se vor întreba multă vreme ce s-a întâmplat. Dar nu voi fi judecat. În clipele acestea mă aflu în Eleusis împreună cu Eris şi familia mea. Apoi… ca să fie formulată o acuzaţie de crimă trebuie să existe un cadavru, Licaon, iar al tău nu va fi găsit niciodată. Vei face o călătorie până în Persia, trădător mârşav!

— Nu am de gând să scriu aşa ceva! a jurat furios, aruncând papirusul pe jos. L-am privit cu coada ochiului pe Agrades. Acesta a încuviinţat. A aşezat în coarda arcului o altă săgeată, a întins-o şi i-a străpuns ticălosului piciorul drept. Licaon a căzut în genunchi cu un geamăt cumplit. Prietenii mei l-au ridicat şi, îmbrâncindu-l, l-au dus până la o masă, unde i-au pus dinaintea ochilor papirus, condei şi călimară şi ascuţişul cuţitului la gât. În acest timp, Timodemos se târâse până într-un colţ al încăperii. Tremura tot. Locul răsuna de gemete şi de rugăminţi de iertare.

Am revăzut mulţumit ceea ce scrisese Licaon. Atunci i-a venit rândul lui Timodemos să ducă la îndeplinire partea ce îi revenea. Aristocratului îi era cu neputinţă să ţină în mână tocul. Erginos, grijuliu, l-a ajutat să ţină pumnul strâns.

— Bine. E gata. Acum trebuie să ne iertaţi, am spus îndoind scrisorile. Încă ne mai rămân multe lucruri de făcut. Folosiţi-vă de timpul care v-a mai rămas ca să vă împăcaţi cu zeii şi cu sufletul vostru.

Agrades a plecat să caute funii. I-am legat spate în spate. Apoi am pornit să cercetăm zona unde se

afla statuia Atenei. Nu ne-a fost greu să dăm peste o lespede acoperită de pământ. Era intrarea într-o tainiţă subterană. Slujindu-ne de făclii, am pătruns spre nişte scări abrupte. O comoară nemăsurată era adunată într-o pivniţă lungă de zece coţi şi cam tot atât de lată.

— Nu-mi vine să cred ce-mi văd ochii! a şoptit uimit Erginos.

— Trebuie să fi strâns toate astea în ani de zile! s-a gândit Agrades.

— Să nu pierdem vremea. Avem mult de lucru şi noaptea e scurtă. Mergeţi să căutaţi carul şi căruţa! Repede! i-am zorit eu.

Amândoi au ieşit în fugă. Eu am rămas acolo vrăjit de strălucirea feerică pe care flăcările torţei le răsfrângeau asupra odoarelor meşteşugit şlefuite din aur şi argint. Apoi, ameţit din pricina aerului greu din acel loc, am hotărât să ies. Prietenii mei nu au întârziat să apară. Mânau catârii aşezaţi pe capra carului. Au oprit unul dintre care la intrarea tainiţei, iar pe celălalt în mijlocul curţii. Am mutat leşurile celor cinci ucigaşi de unde se aflau şi le-am pus grămadă. Apoi i-am scos din casă pe Licaon şi pe Timodemos care urlau îngroziţi, astfel încât a trebuit să le punem căluş.

Ne-am îndreptat spre miazănoapte, străbătând vreo douăzeci de stadii în drum spre Teba. Ne-a călăuzit Agrades: el a ales locul, într-o sălbăticie unde se pătrundea cu greu, departe de ogoare şi de aşezările omeneşti.

Am coborât şi ne-am aruncat ochii asupra împrejurimilor. Era o pustietate pe unde nici măcar lupii nu se încumetau să calce.

— Am ajuns, aici e. Cum ţi se pare? m-a întrebat Agrades. Patru zile mi-a luat ca să sap gaura asta.

Am cercetat groapa, era lungă de vreo şase coţi, lată de patru şi îndeajuns de adâncă încât să îi îngăduie unui bărbat voinic să stea în picioare fără

să-i iasă capul din pământ. Un cufăr mare de lemn, în chip de raclă, fusese pregătit în mijloc.

— Cum ai putut să o aduci până aici? am întrebat uimit.

— Am potrivit-o parte cu parte acolo jos. Altfel ar fi fost cu neputinţă, m-a lămurit el.

— Agrades, ai făcut o treabă minunată, de-a dreptul minunată!

Am aruncat trupurile paznicilor în groapă. Apoi, i-am silit pe Licaon şi pe Timodemos să coboare din car.

— După cum vedeţi, drumul a fost cu noroc şi fără peripeţii, am spus eu ironic. V-am pregătit culcuşul. Nu e atât de primitor pe cât ne-am fi dorit, dar aici o să staţi liniştiţi.

Chipurile celor doi ticăloşi s-au schimonosit îngrozitor. Au înţeles de îndată destinul neîndurător care îi aştepta.

— În casă am uitat să vă spun ceva important, ceva ce are de-a face cu onoarea păstrată chiar şi în timpul ororilor războiului, am adăugat eu cu glas domol. Cum vedeţi, este o lege nescrisă cunoscută de toţi cei care luptă. Acest legământ cere să nu îţi laşi duşmanul să sufere. Uneori, agonia poate să dureze mai mult decât îi este unui om cu putinţă să îndure. De aceea trebuie să li se dea cât mai degrabă lovitura finală celor care cad. Dar cu voi lucrurile stau altfel. Voi nu meritaţi să vi se îngăduie o moarte grabnică.

I-am aruncat înlăuntrul mormântului, peste care Erginos şi Agrades au pecetluit capacul de lemn. Tustrei ne-am aşezat deasupra lui şi am început să-l batem în cuie. Greutatea noastră încerca să stăpânească loviturile deznădăjduite ale celor doi întemniţaţi. Cu toate că încă mai erau legaţi unul de celălalt, izbutiseră să se ridice în picioare şi se opinteau cu toată puterea umerilor ca să ridice capacul de lemn. După ce am reuşit să-l înţepenim cum se cuvine, am umplut golurile din jurul raclei

cu pământ şi pietre. La sfârşit, am acoperit şi sicriul.

Ne-am aşezat pe tumul, obosiţi, cu simţurile ascuţite ca să ne dăm seama dacă mai trăiau. În deplină tăcere. Sub trupurile noastre, pământul tremura la fiecare zbatere a celor doi. Am rămas privind la palida frumuseţe a lunii.

— Cât credeţi că vor mai trăi? a întrebat Erginos după o vreme.

— Dacă o ţin în felul ăsta, nu prea mult, şi-a dat cu părerea Agrades. Or să se sufoce repede.

— Ce păcat, a spus celălalt. Ieri, mi-am amintit că un trac cunoscut la Atena acum mult timp mi-a povestit, după o călătorie în Persia, că auzise vorbindu-se despre un supliciu cumplit.

— Care? am întrebat eu curios.

— Vezi, nu-mi amintesc prea bine dacă se obişnuia în rândurile bactrilor, caspilor sau frigienilor, m-a lămurit Erginos tulburat. Îmi pare rău.

— Asta n-are importanţă… care era pedeapsa?

— O, e de o cruzime nemaiîntâlnită! Se pare că prizonierului i se crestează braţele, apoi i se cauterizează rănile. Atunci când se vindecă, este aruncat într-un puţ adânc. Îi dau apă, dar nicio fărâmă de mâncare, îl ţin acolo zile de-a rândul, până când ajunge să urle de foame ca un şacal. Atunci îi smulg braţele putrezite şi…

— Pe Zeus, încetează, e dezgustător! l-am oprit eu.

Am rămas din nou tăcuţi. Loviturile de sub pământ deveneau din ce în ce mai rare.

— Încă mai avem vreme să-i scoatem de acolo, a murmurat Agrades. Ştiu un puţ sleit, în inima munţilor, unde nu ajung nici măcar păstorii.

Erginos şi cu mine l-am privit uluiţi. El a ridicat din umeri.

Am izbucnit toţi trei într-un hohot de râs răsunător.

Când s-a sfârşit totul, ne-am întors la casa cea mare a lui Licaon. Am luat vinul rămas în androceu şi am încărcat amândouă carele cu prada din tainiţă. Când am terminat, eram sleiţi de puteri. Înainte de a pleca, am cercetat dacă mai rămăsese vreo urmă de sânge care să trădeze ce se întâmplase în noaptea aceea. Am încuiat casa, aşezând lucrurile aşa cum ar face-o cineva care se pregăteşte de un drum lung fără să ştie când se întoarce. Am intrat în Atena cu puţin înainte de revărsatul zorilor. Ne-am oprit în agora. Erginos şi Agrades au luat catârii de la căruţă şi au proptit roţile să nu o ia din loc.

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc, le-am şoptit.

— O să găsim noi ceva. Grăbeşte-te, trebuie să ajungi cât mai curând la Eleusis, m-a sfătuit Erginos, întinzându-mi hăţurile calului.

— Mi-ar plăcea să văd feţele oamenilor când or să vadă asta peste câteva ceasuri, am spus eu aruncând o ultimă privire spre care.

— O să-ţi povestim noi. Hai, acum pleacă!

Am luat-o pe Calea Sacră, în timp ce siluetele lor se cufundau în umbrele porticurilor.

Sunt sigur că încă se mai aminteşte în Atena de darul neaşteptat făcut locuitorilor săi de Licaon şi Timodemos din Afidna. Scrisorile care îl însoţeau nu lăsau loc de îndoieli. În acestea se spunea că teama de pedeapsa lui Apollo îi îndemnase pe cei doi să predea tot ceea ce jefuiseră în anii din urmă, iar frica de furia atenienilor să părăsească cetatea pentru totdeauna.

În ziua aceea, agora s-a transformat în loc de sărbătoare. Nicicând nu fuseseră risipite atâtea podoabe ca să ostoiască lipsurile celor mai năpăstuiţi. Se înţelege că nimeni n-a crezut ceea ce stătea scris în cele două răvaşe. Erau încredinţaţi cu toţii că Licaon şi Timodemos erau morţi şi gata îngropaţi. Numai apropiaţii lui au încercat în zadar să cerceteze faptele. Temistocle a avut grijă să le pună beţe în roate. Eris şi cu mine am fost citaţi să

dăm declaraţii, dar totul s-a mărginit la o simplă formalitate.

Am văzut cum se înălţa soarele pe când galopam spre Eleusis. Nu m-am putut opri să nu cânt peanul plin de avânt de la Maraton. În minte mi-a apărut chipul bunicului meu. Am surâs. Mereu spunea că unele socoteli trebuie încheiate după vechiul obicei din Atica.

42
MAMA VITREGĂ

Eris şi cu mine ne-am căsătorit la începutul verii acelui an. A fost ziua cea mai fericită din viaţa mea. Nunta a avut loc în Eleusis. Nu m-am putut stăpâni să nu plâng, de bucurie însă, pentru darul zeilor, acela de a îngădui ca tatăl meu, în ciuda faptului că avea minţile rătăcite, să se afle încă printre noi. E drept că a mai fost de faţă şi la căsătoria dintre Aminias şi Eunice, care a avut loc un an mai târziu. Cred că cele două sărbători, în timpul cărora vinul a curs râuri, s-a mâncat pe săturate şi toată lumea s-a veselit din plin, au fost ultimele prilejuri de întâlnire între protagoniştii istorisirii de faţă. Agrades i-a închinat lui Deinomenos un mişcător elogiu; eu şi Aminias i-am jurat veşnică amintire lui Cinegiros, şi cu toţii, fără deosebire, pradă avântului pe care îl trezeşte vinul, am slăvit curajul lui Coridon, Augias, Tisias şi Brison. Pe Temistocle, fără voia lui, l-am purtat pe sus în jurul templului zeiţei Artemis.

După aceste două nunţi, niciodată nu ne-a mai fost dat să fim împreună.

La câteva zile după căsătoria mea, am stat de vorbă cu Aminias. La cererea mamei, care ridicase problema, i-am propus să se îngrijească el de avuţia familiei, cum Euforion nu mai era în stare să vegheze asupra unor asemenea pricini şi era nevoie de cineva să ţină socoteala banilor şi a celorlalte bunuri. Această sarcină îmi revenea mie, dat fiind că eram fiul cel mare după moartea lui Cinegiros în Bătălia de la Maraton, însă eu voiam, după anii sterpi ai războiului, să mă întorc la scris. Mintea îmi clocotea de idei, iar papirusul şi condeiul mă chemau fără încetare. Am stabilit cu el o creştere a cotei cuvenite mie în fiecare an, care a ajuns să treacă mult peste aşteptările mele. Când Aminias a început să se îngrijească de avuţia

neamului nostru, nu a întârziat să descopere ceea ce eu şi el intuiserăm dintotdeauna: părintele şi, de asemenea, bunicul nostru au fost de o zgârcenie vecină cu nebunia.

Aminias şi Eunice s-au instalat în Atena. Eu şi Eris am preferat să ne aşezăm în Eleusis. Aveam să trăim acolo ani buni până când, datorită succesului de care s-a bucurat tragedia *Perşii,* am primit invitaţia lui Hieron din Siracuza de a-mi reprezenta operele în Sicilia, insulă unde mai fusesem înainte. Eleusis a însemnat întotdeauna pentru mine locul liniştit unde mă retrăgeam să scriu. Acolo am compus multe dintre tragediile mele. Premiera lor s-a desfăşurat în Atena, mereu aveau loc concomitent cu serbările închinate zeiţei, iar numele meu, de fiecare dată, a rămas consemnat în documentul oficial drept câştigător al didascaliei. Orice s-ar spune, nu a fost lucru uşor să duc la capăt scrierea acestora, întrucât casa răsuna de plânsete – la început –, apoi de chiote vesele: Eris a adus pe lume primul nostru copil, un băiat căruia eu, după obicei, i-am pus numele bunicului său, Euforion. Nu peste multă vreme s-a născut şi cel de-al doilea vlăstar al nostru, pe care l-am numit Bion.

Dar toate aceste întâmplări din viaţa mea sunt secundare şi nu au prea multă însemnătate. De cum s-a terminat războiul, am trăit asemenea oricărui grec. Niciun gând de faimă nu m-a îndemnat să-mi scriu memoriile, aşa că n-am să cad pradă unei asemenea năzuinţe tocmai acum.

Trebuie să lămuresc ce s-a întâmplat cu Temistocle, cel mai credincios dintre atenieni, şi despre felul în care Atena i-a răsplătit strădaniile.

Cred că am zugrăvit destul de limpede în aceste papirusuri faptul că arhontele era un om politic din fire, şi nu pentru beneficiile pe care ar fi putut să le obţină, după cum susţineau unii, ci pentru o nevoie aprigă şi făţişă de mărire de sine. Înzestrat din născare cu o inteligenţă ce îi îngăduia să vadă mult

mai departe decât restul oamenilor şi cu o capacitate de convingere fără seamăn, a ocupat o vreme un loc de frunte în conducerea cetăţii. Timostenes i-a luat locul de arhonte, dar, chiar şi fără a mai îndeplini dregătorii de seamă, Temistocle izbutea să-i facă pe ceilalţi să-i urmeze planurile. După ce zidurile au fost înălţate, nu i-a fost prea greu să-i convingă pe consilieri şi pe cetăţeni că venise vremea să fortifice porturile şi să le unească de cetate.

Năzuinţa lui s-a împlinit, dar umbra războiului şi pericolul persan s-au risipit tot mai mult din sufletul oamenilor. Incursiunile împotriva barbarilor tot nu încetaseră, dar se desfăşurau de fiecare dată în locuri tot mai îndepărtate. Pausanias, eroul de la Plateea şi ocrotitorul fiului lui Leonidas, a continuat, de această dată aflat în fruntea flotei aliate, să lupte pe mare împotriva jugului ahemenid. Le-a smuls mare parte din Cipru şi i-a alungat din Bizanţ, la gura Mării Negre.

Atena căuta acum să trăiască în pace şi îndestulare, dar şi în uitare, trecând peste ororile din trecut. Bunul meu prieten Pindar mi-a spus odată că este nevoie de oameni precum Temistocle atunci când primejdia războiului se întrevede la orizont ca un nor negru de furtună. Prin iscusinţă şi îndrăzneală, sunt capabili să scape de la pieire un neam întreg, dar prezenţa lor devine cum nu se poate mai incomodă atunci când duşmanul a fost îndepărtat. Cum nu putea fi altfel, arhontele a ajuns să-i încurce pe toţi. Aristocraţii – duşmanii lui dintotdeauna –, au căutat neîncetat să-l piardă. Credincioşi unor valori neschimbate de veacuri, îndârjiţi în păstrarea neştirbită a privilegiilor, vedeau în strategul de la Salamina un pericol real. Printre aceşti nobili exista şi o puternică facţiune care sprijinea alianţa cu lacedemonienii. Temistocle intuise mai înainte vreme că Sparta avea să fie marele duşman al Atenei, de aceea nu se sfia să-i învrăjbească pe cetăţeni împotriva lor.

Cei din tabăra lui, pe de altă parte, nu ştiau prea bine ce să facă cu el. Fostul arhonte a devenit o povară şi pentru democraţi. Pe vremea aceea, partidul se afla în opoziţie, lipsit de vreo căpetenie şi de bună rânduială. Amestecul continuu al celui care fusese unul dintre cei mai buni arhonţi ai cetăţii îi împiedica pe ceilalţi să-şi dispute locul de frunte şi să vină la putere.

Unii bărbaţi de seamă – şi mă gândesc acum la Solon – ştiu să iasă din amfiteatrul istoriei cu discreţie de îndată ce şi-au primit cununa de lauri. Prietenul meu n-a ştiut sau n-a vrut s-o facă. Aşa i-am spus în multe rânduri. Pe noua scenă politică din Atena de după război evoluau două nume mari, doi politicieni de viţă nobilă. Unul era Aristide cel Drept, vechiul lui rival, iar celălalt Cimon, fiul lui Miltiade, arhontele care cu îndârjirea lui l-a determinat pe Calimac să-i atace pe barbari pe plaja de la Maraton, dar şi un neclintit aliat al Spartei.

Temistocle a tulburat viaţa politică a acelor zile cu uneltirile sale, fapt care a contribuit tot mai mult la răcirea relaţiilor cu Aristide şi Cimon. Chiar şi aşa, l-a ajutat pe primul la organizarea Ligii de la Delos, o confederaţie de state greceşti al cărei ţel era să ferească mările noastre de intruziunea perşilor. În lucrurile cele mai de seamă însă, cum ar fi acela de a rămâne aproape de inima oamenilor, arhontele s-a depărtat tot mai mult de dreapta socoteală: a construit pentru ai săi o casă somptuoasă în Melita, iar în apropierea ei a pus să se zidească un templu închinat zeiţei Artemis; era văzut pe la petreceri şi sărbători şi primea fără să roşească tot felul de laude şi linguşiri, îngâmfarea lui fără margini ajunsese nesuferită în ochii tuturor. Timocreon, un poet din Rodos, îl ponegrea în versurile sale, făcându-l mârşav şi mincinos. Stihurile lui se răspândiseră prin pieţe, iar pe la simpozioane nu se vorbea decât despre acestea.

Temistocle nu era străin de invidia şi hula trezită de purtarea sa, dar, departe de a fi cu băgare de seamă la ce-i ieşea pe gură, se ridica şi mai mult în slăvi pentru isteţimea şi izbânzile sale. La câţiva ani după război, căutând poate să câştige din nou încrederea atenienilor, a finanţat o piesă de-a lui Frinicos numită *Fenicienele*, în care îi erau preamărite virtuţile fără prea multe ascunzişuri. Acesta însă nu a fost un mijloc prea potrivit, căci, după socoteala mea, nu a făcut decât să deştepte şi mai multe suspiciuni în privinţa lui.

Când m-am întors din prima mea călătorie la Siracuza, l-am găsit la ceas de noapte foarte abătut. Dacă ceva îl afecta pe Temistocle era faptul de a se simţi dat la o parte. Atunci eram în căutarea unui nou argument pentru următoarea mea operă. După mai multe întâlniri, în care ne-am amintit primejdiile trăite în timpul luptelor, s-a născut în mine dorinţa de a scrie despre aceste lucruri, însă nu tocmai în felul lui Frinicos. Scrierea lui, cu toate că nu i se putea reproşa nimic textului, mi se părea grosolană, un panegiric prea făţiş.

M-am dăruit în întregime scrierii *Perşilor.* Mă gândeam că tragedia avea să-l ajute pe arhonte să recapete simpatia pierdută faţă de persoana sa. Am avut grijă însă ca priceperea şi vitejia să-i fie zugrăvite printre rânduri, lăsând ca memoria publicului să descopere cine este diavolul care a zădărnicit planurile lui Xerxes. De fapt, în toată piesa nu am pomenit nici măcar o dată numele lui Temistocle. Nu am considerat că era nevoie.

Urmând obiceiurile ce domnesc în lumea teatrului, am plasat *Perşii* în mijlocul unei tragedii fără legătură cu aceasta. A rămas însoţită de două opere inedite scrise de mine cu ceva timp în urmă – *Fineos şi Glaudos din Potnia* –, şi de o dramă satirică la sfârşitul reprezentaţiei. Temistocle s-a oferit să fie el *corega* care avea să sprijine tragedia prin fonduri suficiente pentru realizarea spectacolului. Am respins ideea de a mă plăti

pentru munca mea, văzând eşecul *Fenicienelor* lui Frinicos. Decorul, costumele, corul şi membrii orchestrei au fost plătiţi de Pericle, un tânăr din neamul Alcmeonizilor, fiul lui Xantipos şi viitor legiuitor al Atenei.

Premiera s-a bucurat de un succes total. Prin frământarea şi durerea Atosei, regina-mamă a dinastiei ahemenide, am izbutit să transmit triumful nostru.

Dar Temistocle tot nu şi-a recăpătat popularitatea pierdută. La puţină vreme după reprezentaţie, când de acum se împlineau nouă ani de la Bătălia de la Salamina, a fost condamnat la ostracism. Atenienii au votat în majoritate să fie exilat pentru o perioadă de zece ani. Ca să se ajungă la un asemenea rezultat, aristocraţii au jucat murdar. Cu câteva zile înainte de alegeri, pe străzile Atenei erau împărţite sute de cioburi de ţiglă cu numele lui înscris pe ele. Erau răspândite în dreapta şi în stânga, otrăvind auzul oamenilor simpli şi fără ştiinţă de carte. Indignarea prietenilor şi a partizanilor lui nu a folosit la nimic. Temistocle trebuia să plece, să părăsească Atena şi să iasă pentru totdeauna din viaţa politică.

În ajunul plecării acestuia, Agrades, Erginos şi cu mine am fost să-l vizităm. Se pregătea de călătorie încărcând cufere şi boccele. Intenționa să se stabilească în Argos.

— Haideţi, nu faceţi despărţirea şi mai grea! ne-a dojenit el. Nu vreau să vă văd cu feţele întristate ca de înmormântare. Să bem în amintirea vremurilor bune.

— Se vor întoarce, să n-ai nicio îndoială, l-a încurajat Agrades.

— Ba poate că nu. Poate că o să fie tot mai rău. Asta nu se ştie niciodată, a glumit el cu zâmbetul pe buze.

Adevărul e că părea să-şi poarte pedeapsa cu demnitate.

— Nu spune prostii, arhonte! Nu o să treacă mult timp până când Aristide şi Cimon or să te cheme din nou… eşti un om valoros! a spus Erginos.

— Aristide a făcut cum nu se poate mai bine organizând Liga de la Delos… iar lui Cimon îi umblă vestea prin cetate că-i tot atât de neînfricat ca Miltiade, tatăl său, şi tot atât de iscusit ca Temistocle, şi dăruit cu mult mai multe virtuţi decât aceştia doi la un loc! Nu vă minţiţi, prieteni: Atena nu are nevoie de mine.

Am rămas tăcuţi. Am băut fără să găsim nimic de sărbătorit.

— Ce ai să faci în Argos? l-am întrebat eu întristat.

Temistocle a izbucnit în râs. M-a bătut pe spate şi mi-a spus:

— Am să trăiesc, Eschil, am să trăiesc!

Atunci ne-a cerut o favoare.

— Ascultaţi. Nu ştiu ce mă aşteaptă. Nu am avut timp să-mi închei multe socoteli. Trebuie să-mi vând casa şi câteva proprietăţi şi să-mi mut avuţia în Argos. Vă rog să vă îngrijiţi voi de asta.

Nu a vrut să ne luăm rămas-bun de la el în ziua următoare. Nu am făcut-o. Chiar dacă de multe ori, în anii ce au urmat, am aflat de încercările prin care a trecut din mesaje şi scrisori, nu l-am mai văzut niciodată de atunci.

În noaptea aceea, am plâns nemângâiat, cufundat într-o adâncă mâhnire.

Profeţia lui Apollo începuse să se împlinească…

Trecătoare fi-va mărirea scutului Atenei
Mama cea bună vitregă se va-nturna.

43
CĂDEREA UNUI LACEDEMONIAN ÎŢI VA VESTI PIEIREA

La scurtă vreme, soarta lui Temistocle s-a arătat şi mai potrivnică. Se afla în Argos de mai puţin de un an, când răzbunarea spartanilor l-a atins din plin. O răzbunare ticluită cu grijă, clocită ca oul de şarpe, a făcut ca profeţia Pitiei să ia cumplită înfăţişare. Am să încerc să lămuresc aceasta, chiar dacă nu-mi va fi uşor deloc.

Pentru a fi cât se poate de limpede, o să vorbesc mai întâi despre Pausanias.

După război, generalul spartan se afla la cârma flotei greceşti. Desfăşurase mai multe incursiuni în Marea Egee, eliberând insulele de perşi şi ţinându-i pe duşmani departe. Eroul de la Plateea, dincolo de talentul lui de strateg, era un bărbat cu un caracter aspru, coleric şi autoritar – ca să nu spun despotic – în felul de a se purta cu ceilalţi. Căpeteniile aliate care se aflau sub conducerea lui îl detestau. De altfel, luni de-a rândul, corăbiile din Atena şi Ionia au navigat, de câte ori a fost cu putinţă, departe de triremele Spartei şi ale Peloponezului. Insule precum Chios, Lesbos şi Samos cereau ca Atena să preia conducerea. Din pricina plângerilor de tot felul şi a dărilor de seamă, guvernul nostru a hotărât să formuleze un protest formal şi să-l înlăture pe Pausanias din fruntea flotei. De îndată ce Gerusia spartană a fost înştiinţată de purtarea căpeteniei, a fost chemat la sfat.

Pausanias a pornit spre Lacedemonia. Eforii, în afara faptului că nu erau de acord cu cruzimea purtării sale, nu au putut să-i găsească altă vină. Era acuzat de multe lucruri, dar niciunul dintre acestea nu a putut fi dovedit. Pe de altă parte, era de sânge nobil, aşa că nu putea fi atins. L-au lăsat să plece fără să poată fi învinuit de nimic.

Chiar dacă la conducerea Ligii de la Delos a urmat Atena să vegheze mai departe asupra mărilor, Pausanias s-a întors în ţinuturile cucerite şi a început să-şi împlinească mârşavele ticluiri. Unul dintre primele lucruri pe care le-a făcut a fost să elibereze un număr mare de prizonieri ţinuţi închişi. Printre aceştia se aflau multe rude ale regelui persan. I-a lăsat să plece, trimiţând un mesager în Eritreea, pe nume Gonfila, să-i însoţească şi să-i încredinţeze un răvaş lui Xerxes în care îi dădea de ştire că era gata să-l sprijine în planurile sale de a supune Elada. Ajunsese să se spună chiar că, în schimbul ajutorului său, cerea mâna uneia dintre fiicele barbarului – deşi acesta-i poate doar un zvon, căci niciodată n-am putut să aflu – şi o răsplată pe măsură.

Nu-i greu de închipuit uimirea lui Xerxes la citirea scrisorii: eroul de la Plateea îşi oferea serviciile. Ahemenidului îi încolţise în minte gândul răzbunării. Faptul că Pausanias ar fi trecut de partea lui îi uşura truda. Prin mijlocirea lui Artaban, i-a trimis răspunsul, făgăduindu-i aur, argint, odoare şi toţi oştenii de care ar fi avut nevoie.

Aflând că propunerea sa fusese primită, Pausanias a început să se poarte ca un satrap: se îmbrăca după obiceiul persan şi se înconjura de podoabele cele mai de preţ. Prea puţin rămăsese din bărbatul amintit de mine, din acel războinic aspru care dispreţuia mâncărurile bogate şi mătăsurile. Era însoţit de o gardă personală formată din mezi şi nu-şi ascundea buna înţelegere cu regele regilor. În lunile ce au urmat, a păstrat o neîntreruptă corespondenţă cu Xerxes din reşedinţa sa de la Colonos.

Însă unul dintre mesagerii trimişi de Pausanias să ducă un răvaş în Persepolis, un bărbat pe nume Argilas, a început să se teamă pentru soarta care-l aştepta. În suflet i-au încolţit negre presimţiri când a băgat de seamă un lucru îngrijorător: niciun

trimis nu se mai întorcea. A hotărât să rupă peceţile scrisorii, încredinţându-se astfel că spartanul îl sfătuia pe regele persan să-l ucidă pe herald pentru a nu le fi descoperite uneltirile. Îngrozit, Argilas s-a dus în Sparta. De îndată ce a ajuns acolo, a dat de ştire membrilor Gerusiei. Eforii i-au poruncit lui Pausanias să se întoarcă fără întârziere în Lacedemonia.

Poate pentru că nu se îndoia de ceilalţi sau poate din pricină că avea o încredere nemăsurată în sine însuşi, căpetenia spartană a dat ascultare ordinului şi s-a înfăţişat dinaintea Sfatului. L-au poftit să intre într-o încăpere cu două rânduri de ziduri. Acolo se afla Argilas. Surprins şi neliniştit, l-a întrebat ce căuta acolo. În discuţia dintre cei doi, emisarul a izbutit să-l facă să vorbească mai mult decât trebuia, învinuindu-l că ceruse să fie asasinat; asta era tot ce aşteptau eforii, care ascultau în spatele peretelui fals.

Pausanias a fost acuzat de înaltă trădare, îndepărtat din rangul său şi întemniţat. În vremea aceea, situaţia spartanilor era delicată. Prin întreg ţinutul Peloponezului sufla vântului războiului. Argosul, duşman neîmpăcat al lacedemonienilor, conducea o coaliţie din care făceau parte şi arcadieni, şi tegeaţi. Puterea lor era cam tot la fel de mare ca aceea a Spartei. Mai mult decât atât, hiloţii – sclavii spartanilor –, aţâţau la rându-le revolta. Gerusia a izbutit să dovedească faptul că Pausanias se înţelesese cu ei în taină, îndemnându-i să-şi ridice armele împotriva stăpânilor.

Puşi înaintea unor dovezi aşa de zdrobitoare, eforii l-au condamnat la moarte pe trădător, însă acesta, profitând de un moment prielnic sau poate pentru că primise ajutor din afară, a izbutit să fugă. Disperat, a căutat scăpare în templul Atenei Calciecos, loc sfânt ce nu putea să fie mânjit de sânge. Văzând că nu puteau să-l scoată de acolo, spartanii au hotărât să zidească uşile şi astfel să-l lase să moară de foame. Se zvonea în Atena că

prima care a dus o piatră până în acel loc a fost însăşi mama sa, ruşinată de nemernicia fiului.

Multe zile după aceea, Pausanias a fost scos din templul Atenei, slab şi sleit de puteri. A murit în văzul tuturor, fără ca nimeni să-i sară în ajutor. Acesta a fost tristul sfârşit al unuia dintre cei mai însemnaţi eroi ai Spartei.

Însă, în căderea sa, aşa cum prorocise Aristonice, l-a tras şi pe Temistocle.

Cum am istorisit mai înainte, arhontele se stabilise în Argos. Îmi închipui că dintre toate locurile unde i-ar fi fost cu putinţă să trăiască l-a ales pe acesta din pricina urii care mocneşte aici faţă de Lacedemonia. Oricum, nu cred să se fi amestecat vreodată în nicio uneltire a cetăţii îndreptate împotriva spartanilor. Doar se afla acolo. Din cele spuse într-o scrisoare, îşi cumpărase pământuri, era sănătos şi se simţea în largul său în ţinuturile acelea. Erginos, Agrades şi cu mine ne îngrijiserăm să-i încheiem socotelile în Atena şi să-i trimitem bunurile cu ceva vreme în urmă.

Însă zilele sale de liniştit surghiun erau numărate. Gerusia a văzut în prezenţa sa pe pământul duşmanilor o dovadă clară a vrajbei nutrite faţă de ei. Sosise clipa mult-aşteptată: ziua în care să se răzbune pentru toate ofensele şi umilirile îndurate în trecut din parte-i. L-au acuzat că se înţelesese cu Pausanias, că se vânduse regelui perşilor şi că ticluia cum să piardă întreaga Eladă. Au trimis o solie la Atena pretinzând că existau dovezi neîndoielnice în privinţa trădării lui. Ticăloşii de sicofanţi semănaseră atâta zâzanie, încât au reuşit să-i convingă pe arhonţi şi pe consilieri de faptul că Temistocle era la fel de vinovat ca şi Pausanias.

Când stejarul e doborât la pământ, toţi sar pe el să-l prefacă în aşchii. Numele lui a fost ponegrit, batjocorit, iar noi, cei care îi eram prieteni, am ajuns să fim arătaţi cu degetul astfel încât în cele

din urmă ne-am văzut nevoiţi să ne ascundem. Vâlva stârnită de minciuna aceea a fost uriaşă. Însuşi Temistocle, aflând ceea ce se petrecea, a trimis din Argos scrisori către Consiliul celor Cinci Sute şi tuturor celor cărora le stătea în putere să facă ceva pentru el.

În una dintre ele, scria:

Cum puteţi, atenieni, să mă consideraţi trădător? V-au răpit zeii vederea şi dreapta judecată? Puteţi să mă acuzaţi, dacă aceasta vă e vrerea, de îngâmfare şi slavă deşartă, de a fi tras foloase de pe urma rangului meu sau de a nu mă fi supus la unele dictate. Dar nu de a mă fi predat, pe mine şi astfel Grecia întreagă, duşmanului.

De niciun folos nu i-a fost lui Temistocle să respingă acuzaţiile şi să se declare nevinovat. Momentul îi era potrivnic şi mulţi erau cei care aveau de încheiat socoteli cu el. Atena, urmând exemplul Spartei, a dictat pedeapsa capitală împotriva lui Temistocle. S-a dat poruncă să fie urmărit şi prins, viu sau mort. Chiar şi populaţia civilă a fost îndemnată să colaboreze, fiecare având dreptul să-l ucidă, fără să răspundă în faţa justiţiei, dacă ar fi găsit locul unde stătea ascuns.

Arhontele nu a putut face nimic mai bun decât să fugă ca o jivină din calea hăituitorilor săi.

În retragerea sa, avea să calce pe propriile-i urme aşa cum vestise profeţia, în întâmpinarea neîndurătorului destin final.

Surghiunit şi singur vei rătăci peste mări şi ţări,
defăimat şi hăituit de propriul neam.

44
VEI MÂNCA DIN MÂNA DUŞMANULUI TĂU

Temistocle a fugit din Argos, cu două zile înainte ca doi bărbaţi trimişi de Atena şi Sparta să pornească în căutarea lui. A reuşit să scape lăsând totul în urmă. S-a îndreptat spre Corcira, cetate pe care o oblăduise în timpul mandatului său. Imediat avea să-şi dea seama că nu era un loc sigur pentru el. Stăpânirea de acolo l-a primit cu răceală, dându-i de înţeles că nu puteau să-l adăpostească pentru mult timp. Veştile celor întâmplate călătoreau dintr-o parte în alta cu iuţeala fulgerului. Fără întârziere avea să pornească spre Epir, pe meleagurile Molosiei. Regele acelui neam era Admetos, care, dacă e să spunem adevărul, nu simţea nicio simpatie pentru fugar din pricină că în trecut, într-un litigiu cu guvernul Atenei, Temistocle îl umilise zădărnicindu-i pretenţiile.

Pot să-mi închipui fără greutate deznădejdea arhontelui, singurătatea şi teama care îi strângeau pieptul ca într-un cleşte. Era un bărbat mândru, aşa că faptul de a ajunge să ceară ajutor de la Admetos trebuie să fi însemnat pentru el o crudă umilinţă, prima dintre multele prin care urma să treacă. Într-o scrisoare trimisă din Ionia la câtăva vreme după aceea, mi-a povestit cum şi-a salvat viaţa în ultima clipă.

De îndată ce a ajuns la palatul regelui, i s-a spus că suveranul nu era în capitală. Atunci a cerut să fie primit de regina Ftia, o femeie foarte frumoasă şi, pe deasupra, foarte credincioasă, din câte mi-a fost dat să aud. Adus dinaintea ei, Temistocle nu a şovăit să-şi încredinţeze viaţa în mâinile ei, istorisindu-i în grabă tot ceea ce i se întâmplase. Reginei, după ce l-a auzit înşirându-şi nenorocirile, i s-a făcut milă de el, dar i-a spus că nu ştia cum să se poarte când se va întoarce soţul său. Admetos

era o fire violentă şi nu avea obiceiul să ierte ofensele din trecut, ba de mai multe ori fusese auzit spunând că într-o bună zi avea să-şi încheie socotelile cu arhontele.

Atunci i-a venit în minte un vicleşug.

Ftia i-a spus lui Temistocle că în ţara Molosiei era un obicei care îl înduioşa până şi pe cel mai crud dintre locuitorii ei: acela de a-l lua în braţe pe fiul duşmanului şi a îngenunchea dinaintea lui implorând îndurare.

Întorcându-se acasă, Admetos l-a găsit pe arhonte în braţe cu fiul său lângă focul din vatră. Când şi-a văzut duşmanul îngenuncheat în timp ce-i legăna copilul i s-a înmuiat inima. Temistocle i-a vorbit atunci, printre suspine, cerându-şi iertare pentru jignirile din trecut şi amintindu-i cât de uşor e să dobori o fiinţă slabă căreia îi lipsesc arme să se apere aşa cum se cuvine.

Admetos a refuzat să-l predea pe Temistocle în mâinile urmăritorilor şi i-a dat găzduire pentru o vreme. De acolo, arhontele a trimis o scrisoare unui prieten de-al său din Atena, un oarecare Epicrate, pe care eu îl cunoşteam doar din vedere. În răvaş, îi cerea să îi ajute pe soţia şi pe fiii săi să i se alăture la Curtea regelui. Epicrate i-a îndeplinit cererea, înlesnind familiei sale toate cele trebuitoare pentru călătorie, dar avea să-şi plătească foarte scump credinţa. Când a aflat, Cimon l-a condamnat la moarte – pedeapsa sortită atunci tuturor celor care l-ar fi ajutat pe acel fugar de seamă.

Văzând atâta ticăloşie, noi toţi cei care îi eram prieteni am încleştat fălcile şi am făcut singurul lucru care ne era cu putinţă: să tăcem şi să blestemăm printre dinţi.

În lunile următoare, o cortină de tăcere şi taină a însoţit destinul rătăcitor al fostului nostru tovarăş de arme. Nu am primit nicio veste căreia să-i dăm crezare, despre popasul său neauzind decât zvonuri şi scorneli. S-a vorbit îndelung despre faptul că se

strămutase la Curtea lui Hieron, tiranul din Siracuza al cărui oaspete am fost de multe ori, pentru ca la scurtă vreme să se spună că fusese văzut în Macedonia. Cum era cu neputinţă să se preumble dintr-o parte în alta într-un timp atât de scurt, totul ne părea cât se poate de tulbure.

Mă îndoiesc că Temistocle a călătorit până în Sicilia. Mai degrabă înclin să cred că de la Curtea lui Admetos şi prin mijlocirea acestuia ajunsese până la cetatea macedoneană Pidna. Mă îndeamnă să fac o asemenea afirmaţie o întâlnire întâmplătoare despre care voi istorisi mai departe…

Într-o seară, pe când mă aflam în Atena, am mers cu Erginos să beau într-o tavernă. Locul era plin de oameni. În curând aveam să ne dăm seama că un corăbier vorbea despre Temistocle tuturor celor dornici să-l asculte. Când a rămas singur, l-am chemat şi l-am poftit să se aşeze lângă noi. Pricepând că voiam să aflăm mai multe despre arhonte, s-a arătat neîncrezător:

— Oare nu sunteţi prieteni cu trădătorul ăla? a întrebat el.

— Ba nicidecum. Îl căutăm de ceva vreme. Şi vom plăti cum se cuvine orice veste pe care ai să ne-o dai, l-am încredinţat eu, adoptând un aer complice.

— Cât?

— O drahmă?

— Două…

— Fie, două.

Bărbatul şi-a petrecut suspicios mâna prin barbă şi ne-a privit cu viclenie.

— Orice ar fi, vă spun că n-o să vă fie de prea mult folos. De-acum trebuie să fi ajuns departe… şi zicând acestea a izbucnit în râs. Ticălosul mi-a tras o păcăleală straşnică!

— Unde l-ai văzut?

— În portul din Pidna.

I-am cerut să ne descrie chipul lui şi a făcut-o într-atât de amănunţit, încât nu am mai avut nicio îndoială că era vorba despre el.

— Mi-a cerut să-l duc până pe coastele Ioniei. M-a plătit bine. Mi s-a părut un bărbat de seamă, dar care nu se dădea înapoi de la nimic. Nu s-a împotrivit atunci când i-am spus că trebuie să-şi găsească un loc printre legăturile de mărfuri. Am pornit-o în larg. Totul a mers bine până când s-a pornit o furtună ce ne-a purtat pe valuri după bunu-i plac. Ne-am oprit, cu catargele şi vergele şubrezite, în apropierea Naxosului. În jurul insulei se afla flota ateniană.

— Ce s-a întâmplat?

— A trebuit să aruncăm ancora. Corabia avea multe beteşuguri. O triremă s-a apropiat de noi, cei de pe punte voiau să ştie ce căutam acolo şi au vrut să cerceteze cala. Auzind acestea, Temistocle al vostru s-a tulburat foarte. Mi-a mărturisit cine era şi mi-a cerut să nu-l dau de gol şi să spun, dacă cineva avea să întrebe de el, că era un corăbier oarecare. Eu am tăgăduit… şi atunci…

— Şi atunci, ce?

— Pe toţi zeii, straşnic om! a exclamat căpitanul. M-a luat de gât şi mi-a jurat că, dacă aveam să-l dau de gol, avea să-i convingă pe toţi că eu ştiam cine este şi că-l ajutam să fug pentru bani, dar dacă aveam să-l acopăr avea să mă răsplătească. Am primit. Şi-a schimbat straiele cu nişte zdrenţe şi a început să-şi caute de lucru pe punte, ca orice corăbier. Când a ajuns în Ionia, m-a plătit, întocmai cum mi-a spus. Avea mulţi bani în bagajul lui, o adevărată avere. Asta-i tot…

Erginos şi cu mine am găsit că am dat cu folos cele două drahme. Protagonistul acestei întâmplări nu putea fi altul decât însuşi arhontele. Peripeţia îi purta pecetea neştirbită. Temistocle ajunsese în Ionia.

Un tremur nervos mi-a străbătut tot trupul înţelegând încotro o porniseră capul şi picioarele

prietenului meu.

Temistocle călătorea spre singurul hotar ce-i era îngăduit, singurul loc unde urmăritorii nu puteau să-l ajungă: Persia.

Am primit veşti de la el cinci luni mai târziu. Aminias a venit în Eleusis cu o scrisoare pentru mine. Cu câteva zile în urmă, un bărbat bătuse la uşa casei noastre din Atena. După ce s-a încredinţat că stătea de vorbă cu fratele meu, i-a dat un papirus şi s-a pierdut în forfota străzii. Am început să tremur când am rupt pecetea, iar ochii mi s-au umplut de lacrimi amare pe măsură ce parcurgeam rândurile dese prin care îşi istorisea exilul:

Lui Eschil:

Ocrotitoarea ţinutului Eleusis să te păzească, vechi prieten, şi toate să-ţi fie prielnice atunci când vei primi răvaşul meu! Am dat multe drahme ca această scrisoare să-ţi ajungă în taină fără să se piardă.

Mă cutremur la gândul că vi s-ar putea întâmpla ceva rău din cauza mea. Am aflat de ticăloşia înfăptuită de Cimon. Te rog s-o vizitezi pe văduva lui Epicrate, care mi-a ajutat atât de mult soaţa şi copiii în călătorie şi să-i ceri iertăciune în numele meu. Spune-i că voi găsi mijlocul de a despăgubi o aşa mare pierdere.

Am străbătut cale lungă până am ajuns în Persia. Doi dintre numeroşii mei urmăritori – Ergotele şi Pitodoros nu au slăbit prigoana nicio clipă, hăituindu-mă ca pe o jivină pe drumuri şi prin cetăţi. I-am descoperit în mai bine de zece dăţi şi tot de-atâtea ori mi-au dat ei de urmă. Din Efes am călătorit la Cima, şi de acolo la Egas. În ţinutul acela am fost primit de Nicogene, om înstărit printre eolieni, în bune relaţii cu satrapii şi slujbaşii regelui.

Am petrecut acolo o săptămână în care m-am întrebat dacă să păşesc sau nu pe singurul drum îngăduit de soartă. Ştiu că nu este loc pe pământ unde să mă pot ascunde, căci toate mările cunoscute sunt ale grecilor; tot ale grecilor sunt pământurile înconjurătoare şi tot grec este cuţitul menit să-mi taie firul vieţii dacă depărtarea şi iertarea nu s-or aşeza între tăişul lui şi propria-mi fiinţă.

Un vis m-a făcut să merg înainte. Într-o noapte, aflându-mă în casa lui Nicogene, a apărut în vis un şarpe mare. S-a răsucit în jurul trupului meu şi a tot urcat până mi-a cuprins gâtul. Atunci s-a prefăcut într-o acvilă. Şi-a desfăcut aripile şi m-a ridicat prin văzduh până ce m-a lăsat în vârful unui caduceu. Toiagul, asemănător cu cel al lui Hermes, era din aur curat. Cum ştii, acesta este simbolul ambasadorilor când li se încredinţează să vestească pacea. Şi aşa am interpretat şi eu visul din acea noapte.

În ziua următoare, i-am dat de ştire lui Nicogene că hotărâsem să ajung până la Persepolis şi să cer să fiu primit de rege. El m-a sfătuit, pentru a mă feri de primejdii, să călătoresc într-un car cu coviltir. Acesta este obiceiul nobililor de aici când îşi strămută soţiile şi ţiitoarele, ca să le ferească de priviri străine. Am tocmit două călăuze şi, astfel adăpostit, am pornit-o la drum. După moartea lui Xerxes, survenită acum puţină vreme, în Persia domneşte fiul său, pe nume Artaxerxes. Se spune despre el că, sătul de a-şi mai aştepta rândul la tron, i-a poruncit lui Artaban, omul său de încredere, să-i ucidă tatăl.

Când am ajuns, am fost primit de însuşi Artaban. Este un bărbat cumplit, de care e bine să te fereşti. Aflând că sunt grec, poate ca să-mi fie pe plac, mi-a spus că bune sunt unele obiceiuri de-ale noastre, dar că, întrucât mă aflam acolo, dornic după câte se pare să-l văd pe rege, trebuia să-mi însuşesc obiceiurile şi legile lor. Cea dintâi

dintre acestea era să-l ador pe suveran, ce întruchipa zeul atotfăcător şi ţiitor. I-am spus că ţelul venirii mele era să-i înmulţesc puterea şi gloria. Mulţumit de buna mea voire, m-a întrebat cine sunt, la care i-am răspuns că-mi voi dezvălui numele numai dinaintea lui Artaxerxes.

Străjile m-au purtat printr-o sală impunătoare numită Apadana, al cărei tavan neînchipuit de înalt este sprijinit de o sută de coloane până la tronul regelui regilor. Niciodată nu am mai văzut ceva asemenea, nu exagerez câtuşi de puţin când spun că ar încăpea acolo zece mii de oameni. Eu, care abia dacă m-am plecat vreodată în faţa zeilor, am făcut-o de data aceasta dinaintea lui şi l-am adorat. I-am mărturisit fără ocolişuri că eram acela care atâtea necazuri le prilejuise în trecut…

I-am spus: Ai în faţa ta, o, rege, pe Temistocle atenianul, un exilat vânat de greci şi care, chiar dacă a pricinuit multe neajunsuri perşilor, măcar le-a făcut un bine nepreţuit împiedicând ca tatăl tău să fie urmărit după bătălie. Sunt gata să primesc toate necazurile ce mi le-a hărăzit prezentul, nădăjduind că te vei arăta îngăduitor, privindu-mă cu bunătate, sau să te rog să-ţi stăvileşti furia dacă încă îţi mai ţine supărarea. Vei da dovadă de înţelepciune şi virtuţi alese dacă-ţi vei pleca urechea la mărturiile celor care mă prigonesc. Mânia lor îndreptată împotrivă-mi nu face decât să vorbească de felul în care v-am fost prielnic. Înţelege dar că, dacă îl vei scăpa acum pe cel care-ţi cere îndurare, vei câştiga un prieten care e duşman al grecilor.

Nicicând nu am tremurat, Eschil, o ştii prea bine. Dar, în pofida neclintirii cu care i-am vorbit regelui, eram gătuit de frică. Are ochi şi urechi în toate părţile, ştia prea bine în ce împrejurări mă aflam. Eram la mila lui. S-a despărţit de mine spunându-mi că avea să mă cheme în ziua următoare. Toată noaptea nu am putut să dorm. Cum îşi mai râde destinul de oameni, o dată o

nimereşte şi Aristonice în profeţia ei şi se întâmplă să fie tocmai soarta mea! După ce am străbătut atâta amar de cale, am ajuns să mănânc din mâna duşmanului meu!

Mi-a fost teamă de ce era mai rău. Toţi cei din palat mă priveau cu ură şi scrâşneau blesteme atunci când mă vedeau. Mare mi-a fost uimirea când, înfăţişându-mă din nou dinaintea lui Artaxerxes, regele mi-a spus că avea să-mi dea două sute de talanţi, răsplata ce se pusese pe capul meu pentru oricine ar fi fost în stare să mă prindă. Apoi mi-a zâmbit şi m-a încredinţat că aveam să mă îmbogăţesc şi mai mult dacă-i spuneam tot ce ştiam despre greci. I-am cerut să-mi îngăduie o vreme de gândire, căci graiul e ca un covor ce trebuie pictat cu dăruire de vrei să zugrăveşti viaţa în toată măreţia ei. I-am mai spus că eram dornic să-i învăţ limba, ca astfel să îi pot vorbi fără tălmaci. A primit. Mi-a îngăduit un an, Eschil, un an. Cred că îndrăzneala mea de a ajunge până la tronul său i-a fost pe plac.

Poate că aici îmi va fi cu putinţă ca eu şi ai mei să începem o viaţă nouă, căci în propria mea ţară toţi îmi sunt potrivnici.

Fie ca zeii să-ţi dea îndestulare! Ai să mai afli veşti de la mine.

Temistocle

45
ONOAREA ARHONTELUI

Într-un an, Temistocle a învăţat graiul barbarilor şi toate cele de trebuinţă despre instituţiile şi obiceiurile care domneau în Persia. Fără să mai aibă de-acum nevoie de cineva care să-i tălmăcească cele spuse, el însuşi venea să stea de vorbă cu regele în fiecare zi, iar în urma multelor adunări şi întâlniri la care a fost prezent s-a legat între ei o strânsă prietenie. Ceea ce voi istorisi despre viaţa lui în Persia mi-a fost povestit de fiul său, Diocles, venit în Atena după multă vreme, căci arhontele ajunsese să-mi scrie tot mai rar, uneori chiar după ani de zile.

Artaxerxes îl admira tot mai mult pe Temistocle, căci suveranul şi-a dat seama de îndată că avea lângă el un om de o uimitoare agerime. Nimeni nu ştia să tragă asemeni lui concluzii sau să lămurească lucruri de mare însemnătate după un scurt răgaz de cugetare; era în stare să prevadă care era lucrul cel mai bun şi care cel mai rău ce s-ar fi putut isca în urma unei hotărâri. Găsea calea cea bună chiar în împrejurări potrivnice, astfel încât, după doi ani de când sosise în Persia, devenise omul de încredere şi sfătuitorul regelui. Artaxerxes a încredinţat în mâinile lui multe pricini care îl frământau, iar arhontele le dădea de capăt spre marea mulţumire a suveranului.

Buna înţelegere şi familiaritatea arătate de rege vechiului meu prieten au trezit invidia şi bănuiala oamenilor de seamă de la Curte. Niciun grec nu mai avusese parte de atâta cinste în Persia. Ba i se îngăduise privilegiul de a fi prezentat reginei-mamă şi de a fi iniţiat în misterele şi ritualurile cultului lui Ahura-Mazda. Din pricina acestei purtări regeşti de care se bucura, a avut însă de suferit nu de puţine ori. Înzestrat fiind cu dreaptă judecată, a trebuit să intervină în disputele de la

palat, cum a fost cea dintre Demaratos, monarhul spartan exilat, şi un nepot de-al lui Artaxerxes; a scăpat cu viaţă când un satrap din Frigia Superioară, un oarecare Epixies, a vrut să-l ucidă mişeleşte în împrejurimile cetăţii Leontocefala, şi a câştigat un proces pe care chiar el îl intentase guvernatorului Lidiei referitor la destinaţia unei statui.

Viaţa lui Temistocle nu a fost niciodată uşoară, pot să adeveresc asta. În ciuda tuturor necazurilor, nedreptăţilor şi uneltirilor pe care a fost nevoit să le înfrunte în noua sa patrie, arhontele a izbutit să-şi ducă traiul în tihnă pe pământurile marelui rege. Artaxerxes i-a încredinţat guvernarea şi uzufructul cetăţilor Magnezia de Meandros, dar şi ale aşezărilor Lampsacos, Miunte, Percote şi Palascepsis. Toate aceste ţinuturi îi îndestulau casa cu pâine, vin, vânat, mirodenii, tapiserii şi veşminte, iar el le-a condus cu pricepere şi le-a făcut să înflorească. După cele povestite de Diocles, văzând îmbelşugarea hărăzită de soartă într-un chip atât de neaşteptat, într-o vreme când abia dacă se încredea în viitor, Temistocle obişnuia să spună: „Am fi fost pierduţi, fiii mei, dacă n-am fi fost pierduţi.”

Moartea lui Temistocle a fost la înălţimea vieţii sale. S-au speculat multe în privinţa sfârşitului său. Aproape tot ce am auzit sunt doar minciuni scornite de duşmanii lui. Eu ştiu prea bine cum s-a petrecut totul. Nu l-a doborât vreo boală năprasnică, nici nu a fost victima vreunei uneltiri şi nici vreo împrejurare potrivnică nu i-a pus capăt zilelor.

Am să istorisesc cele întâmplate aşa cum le-am trăit eu. A fost o lovitură cumplită, zdrobitoare.

Acum mai bine de trei ani, Eris şi cu mine ne aflam pentru câteva săptămâni la Atena. Ne întorceam după o lungă şi plăcută şedere în Sicilia, pe care s-a potrivit să o petrecem împreună cu Pindar şi soţia sa. În liniştea din Gela, în partea de

miazăzi a insulei, tocmai terminasem *Orestiada* şi eram nerăbdător să găsesc un *corega* dispus să sprijine cu bani punerea ei în scenă. De asemenea, ştiam într-o oarecare măsură ce actori şi muzicanţi ar fi putut să o interpreteze cu succes, aşa că mă gândeam să vorbesc cu ei şi să aflu dacă puteau să joace în piesă. Eunice şi Aminias au stăruit să stăm în vechile noastre încăperi. Eu le-am spus că voiam să mă întorc în Eleusis cât mai repede, dar cum trecuse multă vreme de când nu ne mai văzuserăm cu toţii şi cum soţia mea nu putea să reziste ispitei de a străbate agora cetăţii împreună cu prietena ei, am primit.

Peste puţină vreme, într-o seară, a apărut la uşa noastră Siciniu, slujitorul lui Temistocle. Nu ne mai văzuserăm de mulţi ani, atât de mulţi, încât aproape că îi uitasem chipul. Era foarte bătrân, părul îi albise. Când mergea, se sprijinea în toiag. Abia sosise în cetate. Mi-a dat un răvaş, nevrând să-mi spună nimic înainte de a-l fi citit. Am căutat liniştea androceului şi am rupt peceţile.

Lui Eschil, iubitului şi vechiului meu prieten:

Am adus jertfe pe altarul zeiţei Dindimene ca acest papirus să te găsească sănătos şi mulţumit de bunul mers al treburilor tale. În ciuda depărtării şi tăcerii care ne despart, nu am încetat niciodată să mi te-aduc în minte, mai ales atunci când am aflat veşti despre tine şi despre succesul operelor tale de la călătorii ajunşi până în acest capăt de lume. Întotdeauna am ştiut că ai să izbândeşti. Nimeni nu scrie aşa ca tine.

Nu-mi amintesc cât timp a trecut de la ultima mea scrisoare. Oricum, ca să mă dezvinovăţesc în faţa ta, am să-ţi spun că nu aş fi avut să-ţi povestesc lucruri noi sau deosebite. De-a lungul anilor din urmă, viaţa mea s-a scurs într-o neclintită tihnă. Să-mi dai crezare dacă-ţi spun că am ajuns să cred, scutit fiind de neajunsuri şi

tulburări, că lumea a uitat de mine. Dar nu a fost aşa.

Acum două luni, a ajuns până în Magnezia un trimis de-al lui Artaxerxes. Solul mi-a dat o scrisoare lungă din partea suveranului, în care îmi reamintea datoria mea faţă de el. Una dintre făgăduinţele făcute atunci când am ajuns aici, ca să-mi salvez viaţa şi să-i câştig bunăvoinţa, a fost să-i conduc oştirile atunci când aveau să se ivească noi conflicte cu Grecia. Regele nu se mai îngrijise de aceasta de multă vreme, cum era prins de numeroasele pricini din interiorul ţării. Persia este un imperiu nemăsurat şi nu trece nicio zi fără ca vreo întâmplare să nu-i tulbure liniştea. Cum prea bine ştii, dat fiind că s-a petrecut cam cu un an în urmă, Egiptul, una dintre marile provincii aflate sub stăpânirea regelui, s-a răzvrătit împotriva sa. În fruntea insurecţiei se află prinţul Inar. Acesta, cu gând să-şi elibereze ţara de jugul ahemenid, a cerut ajutor Atenei. După cât se pare, Pericle, poate văzând într-un asemenea conflict un bun prilej de a slăbi puterea perşilor, a hotărât să le trimită în ajutor oameni şi corăbii.

Aşa că suflă din nou vântul războiului, iar mie îmi revine ingrata şi dureroasa misiune de a lupta împotriva fraţilor mei, atenienii. Am cugetat mult asupra acestei pricini, fără să izbutesc să aflu vreo lumină. Nu este cale să mă scutească de a-mi îndeplini făgăduiala. Şi nici nu mă văd în stare să rătăcesc iar printre străini împreună cu ai mei. Şi apoi, unde aş putea să fug? Nu-i loc pe lume care să nu fie al grecilor sau al perşilor. Şi ştii doar că am venit în Persia tocmai pentru că nu am mai fost dorit în propria mea ţară.

Prin urmare, mă văd silit să iau una dintre cele mai cumplite hotărâri. Mi-am chemat fiii şi toţi prietenii care mi-au rămas credincioşi în timpul lungului exil. Mâine, am să cinez împreună cu aceştia, am să-i îmbrăţişez şi am să-mi iau rămas-bun de la ei.

Apoi am să beau o otravă despre care se zice că e rapidă şi nedureroasă.

Nu vreau să mai trăiesc, dacă asta înseamnă să lupt împotriva neamului meu.

Aşa că îmi iau rămas-bun de la tine, Eschil din Eleusis, la ceas de întristare. Te rog să-i transmiţi soaţei tale adânca-mi preţuire şi toată recunoştinţa mea mândrilor hopliţi de la Maraton.

Să păstraţi cu toţii vechiului vostru prieten amintire şi preţuire.

Temistocle,
fiul lui Neocle din demosul din Frear

Am înfăşurat papirusul abia stăpânindu-mi cumpătul. M-am întors în atriu unde mă aştepta Siciniu şi l-am îmbrăţişat cu putere. Amândoi am izbucnit în lacrimi.

— Când s-a întâmplat? am bâiguit eu.

— Acum aproape trei luni, în a opta zi a lunii Boedromion.

Totul se potrivea. Acum trei luni, chiar dacă n-aş fi putut să spun întocmai ziua, îmi apăruse din nou *Omphalosul* în vis.

— A murit repede?

— Da, repede.

— Ce s-a întâmplat cu familia lui?

— Admiraţia lui Artaxerxes pentru Temistocle acum e încă şi mai mare. În loc să se înfurie, l-a preaslăvit pentru demnitatea de care a dat dovadă. Ai lui se bucură mai departe de privilegiile şi veniturile arhontelui din timpul vieţii. Toţi sunt bine, îndureraţi peste măsură, dar sunt bine.

Am rămas tăcut, cu capul plecat. Profeţia se împlinise întru totul. Nu am putut să nu şoptesc ultimele-i cuvinte:

Până în ziua în care îţi vei arde măruntaiele
şi pe pământ străin ţi se va pierde amintirea.

— În dimineaţa zilei în care şi-a luat viaţa, mi-a dat scrisoarea, a murmurat Siciniu arătând spre papirus. Mi-a mai cerut să îţi mai transmit ceva, nişte cuvinte tulburi, fără prea mult înţeles pentru mine. El însă m-a încredinţat că ai să pricepi.

— Despre ce e vorba?

— Mi-a spus aşa: „Ascultă, Siciniu, trebuie să-i dai de ştire lui Eschil că nu vreau ca rămăşiţele mele să rămână în pământ străin. Să-i mai spui că am împlinit profeţia lui Aristonice prin propria-mi voinţă. Că am păşit pe urmele ce-mi erau hărăzite, dar că nu vreau să fiu acoperit de pulberea uitării pe meleaguri barbare. Spune-i că îl dezleg să rupă jurământul dat şi să dezvăluie taina oracolului. Asta e tot.“ I-ai aflat înţelesul?

— Da, totul mi-e cât se poate de limpede.

— Prea bine. Atunci am să plec. Rămâi cu bine, maestre Eschil, mă bucur că te-am văzut din nou! a mai rostit slujitorul cel credincios al lui Temistocle, îndreptându-se spre uşă.

— Rămâi cu bine, Siciniu. Zeus să te aibă în pază! i-am spus eu îndurerat. Acum unde te vei duce? E vreun lucru pe care l-aş putea face pentru tine? Ai nevoie de găzduire, de bani?

Slujitorul s-a întors spre mine şi a zâmbit liniştit.

— Nu, n-am nevoie de nimic. Arhontele nu m-a dat uitării. Am să petrec cât mai am de trăit în pace.

46
URME PE NISIP

Am recitit textul *Orestiadei* de mai multe ori, aflat când în Atena, când în Eleusis. Dintre toate lucrurile pe care le-am scris, şi au fost multe, de puţine mă simt atât de mândru. Sfârşitul măreţ şi tragic al lui Temistocle mi-a umplut sufletul de neliniştea care îndeamnă la scris. Am refăcut, cuprins de această tulburare, mare parte din piesă. Legătura dintre povestea lui Oreste, înfăţişată şi de poetul Estesicoros, şi cea a arhontelui se întrevede doar într-un singur fapt. În amândouă există o nebunie care dezlănţuie o primă cauză, matcă a tuturor celor viitoare. Hotărârile nestrămutate ale eroilor provoacă focul mistuitor al vieţii. Cu aceeaşi furie cu care Eumenidele l-au urmărit pe Oreste, consecinţele faptelor lui Temistocle l-au urmărit până la sfârşitul zilelor sale.

Opera mea a primit premiul întâi anul acesta, luând-o înaintea lui Sofocle, printre alţii. Când numele meu a rămas înscris în didascalie, mi-am jurat să nu mai scriu niciodată. Voiam să mă întorc în Gela şi să trăiesc în pace, bucurându-mă de viaţa liniştită alături de Eris. Trecutul îmi părea o povară apăsătoare de care voiam să mă descotorosesc. Ne-am luat rămas-bun de la familie şi de la prieteni. Acum ştiu că, după toate întâlnirile acestea adumbrite de aripa morţii, regăseam în ea şi în mine frământarea dureroasă a celui care ştie că pleacă spre ultima destinaţie.

În a treia zi de călătorie pe mare, Eris s-a îmbolnăvit. A fost cuprinsă de friguri. Când am ajuns în Siracuza era atât de slăbită, încât abia se mai putea ţine pe picioare. Poate că ar fi fost mai bine să rămânem în cetate – în casa pe care mi-o dăruise Hieron –, dar ea a stăruit să mergem până în Gela, adevăratul nostru cămin dintotdeauna de pe insulă, spunându-mi că avea să se întremeze în

sudul Siciliei, unde clima e blândă şi caldă. Dar nu a fost aşa.

Se stingea văzând cu ochii, în ciuda tuturor îngrijirilor primite.

A murit acum doi ani, după o căsătorie fericită care a durat mai bine de douăzeci. În ajunul morţii ei, am stat de vorbă. Era nespus de frumoasă, cu toate că boala o mistuia pe dinăuntru de atâta vreme. În ochi încă îi mai strălucea lumina albastră-verzuie a izvoarelor de munte, năvalnice şi limpezi.

— Ascultă, iubitul meu.

— Spune-mi…

— Ce ai să faci acum?

— Am să stau la căpătâiul tău.

— Nu… vreau să spun ce-ai să faci când am să mă duc… mi-a şoptit cu un zâmbet uşor zugrăvit pe faţă. Şi-a ridicat mâna şi şi-a petrecut degetele prin barba mea.

— Am să număr zilele ce-mi mai rămân până am să te întâlnesc din nou.

A încuviinţat mulţumită.

— Ţi-a spus Pitagora că aceia care s-au iubit se vor revedea?

— Da, sunt încredinţat că mi-a spus asta.

— Atunci am să te aştept.

— Nu uita că tu şi cu mine am fost iniţiaţi în misterele din Eleusis. Vom renaşte, dragostea mea. Vom fi din nou împreună.

— Făgăduieşte-mi că ai să mă cauţi în noua viaţă…

Am încuviinţat. Mi-am înghiţit emoţia, îngropând-o în coşul pieptului.

— Vreau să-ţi dau ceva, ceva ce am păstrat timp de douăzeci de ani… i-am şoptit.

— Ai să-mi faci un dar acum?

— Da, acum.

Am căutat prin cufere şi am găsit un săculeţ din piele. L-am desfăcut şi am scos din el o cingătoare din argint, formată din zale sub formă de discuri pe

care erau zugrăvite feţele tuturor femeilor iubite de Apollo. Am luat-o de capete şi am potrivit-o pe mijlocul ei.

Ea a recunoscut-o imediat. A mângâiat chipul Dafnei, al Castaliei şi al Casandrei gravate în argint.

— Este cingătoarea pe care a lucrat-o tatăl meu… a şoptit uluită. Se afla în Tezaurul din Atena în ziua în care tu şi cu mine, împreună cu Temistocle…

— Da, cingătoarea lui Onesilos, tatăl tău.

— Atunci… tu?…

— Da, în noaptea acea, în care te-am lăsat în Eleusis, am îndeplinit faptele pe care ţi le-ai închipuit multă vreme. Am găsit-o printre toate lucrurile furate. Neleos, cel care a adus jertfă zeilor, a murit în timpul războiului cu perşii, iar Licaon nu a şovăit să o fure. Mi s-a părut drept să se întoarcă la tine. Nu ai nicio amintire de la Onesilos…

— De ce nu mi-ai dat-o de atât timp?

— Trebuie să mă ierţi. Ceea ce i-am făcut lui Licaon nu este tocmai un prilej de mândrie. Niciodată nu am reuşit să găsesc momentul potrivit.

— De ce acum, dragostea mea?

— Pentru că, dacă vei pleca, vreau să ştii că nici toate iubitele lui Apollo nu m-ar fi făcut aşa de fericit cum am fost alături de tine.

În acea noapte am rămas lângă ea, ţinând-o de mână. Ştiam că piatra sacră avea să-mi apară în vis dacă închideam ochii şi adormeam chiar şi pentru scurtă vreme. Aşa a fost. Dar de data aceasta nu m-am mai înfiorat. Am simţit cum la ivirea zorilor căldura i se retrăgea din piele, iar răsuflarea i se pierdea în aer.

Eris nu m-a părăsit niciodată. Îmi place să le spun celor care mă vizitează că doarme liniştită într-un colţ al grădinii, la poalele unui măslin frumos, în vecinătatea mării. Mă apropii de

mormântul ei când se luminează de ziuă şi seara, îi vorbesc, iar ea îmi răspunde. Chiar dacă pare ciudat, lipsa ei m-a dăruit o seninătate necunoscută înainte.

Ştiu că despărţirea va fi scurtă. Asta mă întăreşte.

Căpetenia unei corăbii mi-a înmânat acum câteva zile o scrisoare de la Pindar, în care îmi dă de ştire că mă va vizita la sfârşitul verii, în timpul lunii Pianepsion. Atunci mă voi afla în capitală, în Siracuza, pregătind o nouă reprezentare a *Perşilor*.

E straniu. L-am văzut de mai multe ori pe Pindar în visurile mele, îngrijindu-se de îngropăciunea mea. Am luat asta ca pe o prevestire că ziua este aproape.

Am să-i încredinţez lui aceste memorii pe care le-am scris până acum; memorii ce nu sunt ale mele, pentru că aparţin multora. Pe când scriam rând cu rând, mi-au reînviat în minte chipurile şi glasurile prietenilor mei, toate câte s-au întâmplat şi am înfăptuit. Cu toţii se află acolo, mărşăluind pe drumurile şi pustietăţile Aticii în întâmpinarea duşmanului, cu peanul Maratonului pe buze şi mândrie în priviri; sau pe punţile triremelor pe care atât de mult le iubea arhontele, pornind spre larg.

Niciunul dintre ei nu a pierit. Sunt veşnici.

Cred că, într-un chip tainic, îi datoram lui Temistocle această istorisire. Când a murit în Magnezia, la şaizeci şi cinci de ani, se afla de mai bine de doisprezece în exil. Doisprezece ani în pământul străin care acum îl acoperă şi îi şterge amintirea. E o nedreptate, o hulă, o insultă adusă demnităţii noastre. Adunaţi-i rămăşiţele. Nu întârziaţi să le aduceţi în ţară. Ridicaţi-i un tumul simplu în porturi, astfel încât să poată vedea forfota de pe corăbii, plecarea şi sosirea lor.

Aidoma eroilor din operele mele, Temistocle a aprins, în nebunia sa, scânteia primei cauze, care le dezlănţuie pe toate cele viitoare. Cu bune şi cu rele.

Eram foarte deosebiţi unul de altul. De multe ori m-am întrebat ce ne-a făcut pe amândoi să legăm o prietenie atât de strânsă şi de statornică. Poate că aşa stătea scris în papirusul unde zeii însemnează cele trecute şi cele viitoare. Nu ştiu şi nici nu mi se pare de mare însemnătate. Amândoi am vorbit de nenumărate ori despre destinul neîndurător. Niciodată nu am căzut de acord. Arhontele tăgăduia chiar simpla existenţă a acestuia, împotrivindu-se cu furie oricărui dictat care nu izvora din cugetul şi din dorinţa sa. Eu, care întotdeauna am înclinat să dau dreptate celorlalţi, admiteam şi încă mai admit posibilitatea existenţei imprevizibilului. Oricum, recunosc că în cele din urmă am ajuns să-i împărtăşesc în oarecare măsură credinţa. Ceea ce a făcut el a făcut pentru Atena. În ceea ce mă priveşte, ar trebui să fiu sincer şi să recunosc că ceea ce mi-a revenit mie să duc la îndeplinire am înfăptuit pentru el. Pentru nemăsurata preţuire care ne unea.

Dintre numeroasele viitoruri posibile, îl alegem întotdeauna pe acela despre care credem că răspunde în mai mare măsură intereselor şi aşteptărilor noastre, dispreţuindu-le, atunci când le trecem pragul, pe cele prin care nu putem pătrunde. Această alegere pe care o credem liberă, nesupusă niciunei voinţe aflate deasupra tuturor, ne conduce la noi împrejurări şi neajunsuri ce ne silesc să alegem iar şi iar. Astfel cărările se prefac în drumuri bătătorite, lunile în ani, iar himerele se întrupează; fără să fim pe deplin încredinţaţi dacă noi suntem cei care tragem de firul cel firav al vieţii, înaintând în viitor palmă cu palmă, sau sunt zeii cei care ne cheamă de partea cealaltă, înapoindu-ne trecutul.

Mereu e însă o alergare înainte.

Pe mine m-a adus până în Sicilia. Aici am să mor. Pe Temistocle l-a dus până la tronul celui mai aprig duşman al său. Par destine diferite, dar nu sunt.

Pur şi simplu viitorurile se sfârşesc.

În multe seri, când marea mugeşte şi soarele apune, mă plimb pe plajă însoţit de Learcos, ucenicul meu. El îşi vede de treburile lui, în timp ce eu umblu desculţ pe mal cu sandalele atârnând pe spate. De mai multe ori, m-a întrebat de ce merg în felul acesta şi de fiecare dată nu pot să-mi stăpânesc râsul. Adevărul e că nu are prea mult înţeles. După un număr de paşi, mă opresc deodată şi mă întorc pe neaşteptate, apucând-o la dreapta sau la stânga, înainte sau înapoi. Comportamentul meu imprevizibil îl intrigă mereu.

— Tot nu înţeleg de ce mergi în felul acesta, maestre Eschil, îmi spune adeseori ucenicul meu.

— Nu-i căuta înţelesuri, nu are.

— Dar cred că faceţi asta dintr-un motiv!

— E un joc ca oricare. Caut să îi surprind pe zei, băiete! Înţelegi?

— Nu.

— Nu contează. Nu foloseşte la nimic. Niciodată nu am izbutit s-o fac, sunt foarte iuţi… Dar îmi place atât de mult să încerc!

— Nimic nu se petrece fără voia lui Zeus, maestre.

— Aşa se pare, Learcos, aşa se pare. Priveşte! Vezi norii aceştia? Închipuie o ţiteră.

— Aşa-i… Asta înseamnă ceva?

— Poate îţi spun că ai s-ajungi un mare poet. Learcos din Siracuza.

În ceasul amurgului, plaja îşi recapătă iar singurătatea ei neclintită.

Se întoarce din nou la desăvârşire atunci când ne îndepărtăm.

Iar urmele paşilor noştri, plămădite din nisip şi vis, sunt şterse de ape în refluxul lor neostoit.

EPILOG
POETUL ŞI LEGIUITORUL
Atena, 455 î.Hr.

— Pericle vă va primi imediat, maestre Pindar, a anunţat secretarul circumspect. Veniţi cu mine, vă rog.

Poetul din Teba s-a ridicat în picioare cu o expresie de durere. Şi-a îndreptat spinarea atât cât a putut şi l-a urmat pe slujbaş prin sălile goale ale *Buleuterionului* din Atena. Încăperea de lucru a legiuitorului se afla la un capăt al clădirii, despărţită de celelalte dependinţe printr-o poartă mare din lemn şi bronz păzită de doi hopliţi.

De îndată ce i-a trecut pragul, l-a şi desluşit pe Pericle. Părea să răsfoiască câteva din numeroasele documente şi dări de seamă adunate pe o masă întinsă din marmură pentelică. Două vase cu jăratic ridicate pe trepiede încălzeau locul.

Pindar a rămas neclintit, neîndrăznind să-i atragă atenţia legiuitorului.

— Maestre Pindar? i s-a adresat Pericle, dând la o parte papirusurile şi îndreptând spre el o privire pe cât de binevoitoare pe atât de curioasă. E o mare cinste pentru mine să te cunosc. Ia loc, rogute.

Poetul şi-a strâns poalele tunicii şi s-a aşezat pe un scaun.

— Ştii? Tocmai revizuiam o lege ce va fi supusă în curând la vot în Consiliul celor Cinci Sute! a rostit cu un zâmbet larg.

— În numele lui Palas Atena, să fie o lege bună!

— Aşa şi este. Este vorba despre un decret ce le îngăduie atenienilor să asiste la piesele de teatru fără să fie nevoiţi să plătească, i-a răspuns cu mândrie. Cum ţi se pare?

— Cred că cineva trebuie să plătească pentru ei!

Pericle a izbucnit într-un râs gros şi nestăpânit.

— Bineînţeles! Bogaţii trebuie să-şi uşureze pungile, la fel şi vistieria cetăţii, se înţelege!

Au rămas tăcuţi câteva clipe.

— Ştii că eu am fost cel care a furnizat fondurile pentru premiera *Perşilor?*

— Da, ştiam.

— Cred că maestrul Eschil, dacă s-ar afla printre noi, ar fi fericit că s-a dat o asemenea lege. Nu crezi?

— Fără îndoială.

— Spune-mi… a avut o înmormântare cum se cuvine?

— O înmormântare discretă, aşa cum şi-a dorit. Era un bărbat cumpătat.

Pericle a încuviinţat, petrecându-şi degetele prin barbă. Apoi şi-a împins pieptul înainte, căutând astfel să se apropie mai mult de Pindar.

— Am citit memoriile pe care ţi le-a încredinţat, îmi pare rău că nu te-am primit acum o lună, la sosirea ta din Sicilia. Mi-a fost cu neputinţă…

— Nu-i nimic.

— Îmi închipui că n-aţi putut să nu le citiţi. Oare mă înşel?

— Le-am citit.

— Atunci am să vă rog să păstraţi tăcerea în privinţa celor scrise în ele, l-a sfătuit Pericle cu o înfăţişare gravă. Totul s-a petrecut prea de curând. Atena are nevoie de timp, maestre Pindar. Nu este pregătită să afle adevărul despre ce a făcut Temistocle. Nu încă. Apoi, aristocraţii nu au înţeles niciodată cum de Eschil, un eupatrid ca şi ei, l-a sprijinit fără rezerve pe un democrat precum arhontele.

— Eu nu l-am cunoscut niciodată pe arhonte şi nu sunt în măsură să-l judec, dar nu am nici cea mai mică îndoială că, prin iscusinţa sa, a izbăvit mai mult decât cetatea aceasta. I-a salvat de la pieire pe toţi atenienii. Nu merita să fie răsplătit atât de mişeleşte.

Legiuitorul a suspinat adânc. Şi-a îndepărtat privirea şi a rămas cufundat în gânduri pentru câteva clipe.

— Îngăduie-mi să-ţi povestesc ceva, ceva personal, a spus el. Cum ştii prea bine, sunt fiul lui Xantipos. Tatăl meu era un ofiţer care a luptat la Salamina. Datorită purtării sale vitejeşti a fost numit căpetenie a flotei. La puţină vreme după aceea, în Micala, şi-a arătat priceperea şi calităţile de conducător. Aşa că toată încleştarea eu am trăit-o de aproape. Cu toate acestea, eroul meu era Temistocle. Înaintea oricui.

Când el s-a luptat la Maraton, cu Aristide cel Drept şi cu Miltiade, aveam pe vremea aceea vreo cinci sau şase ani şi vreo cincisprezece când l-a înfruntat pe Xerxes pe mare. Îl admiram atât de mult, încât aş putea spune că tatăl meu ajunsese să mă urască. Pentru mine, Temistocle a fost un model. Cum bine spune maestrul Eschil: a fost cel dintâi dintre atenieni.

— Înţeleg.

— Mă voi strădui să îndrept răul făcut. În măsura în care îmi va fi cu putinţă. Dar te avertizez că va trebui să lucrez în taină. Altfel nu va fi înţeles.

— Am să mă îngrijesc de aceasta…

— În ceea ce priveşte documentele originale ale operelor maestrului Eschil, nu pot decât să vă mulţumesc. Sunt o comoară nepreţuită, mândria Atenei. Vor fi păstrate în arhiva cetăţii, l-a încredinţat Pericle. Am să propun crearea unor fonduri îndestulătoare pentru acei actori şi *corega* dornici să-i reprezinte tragediile.

Zicând acestea, legiuitorul a încercat să se ridice. Părea să dea de înţeles că întâlnirea se încheiase.

— Pot să te întreb ceva? a spus deodată Pindar.

— Orice.

— Cum vei fi ştiind, aceste memorii istorisesc ce s-a întâmplat cu Licaon şi Timodemos din

Afidna.

— Da.

— De-a lungul zilelor petrecute cu Eschil, am simţit că sufletu-i era neliniştit. Vorbea adesea despre Erginos, despre Agrades… dar şi despre fratele său Aminias.

Cred că se temea să nu li se întâmple ceva ultimilor maratonieni rămaşi în viaţă.

— Te referi la felul în care şi-au încheiat socotelile?

— Exact.

— Ei bine, nu-i potrivit să spun asemenea lucruri, aşa că am să jur că nu eu le-am rostit, a răspuns apăsat Pericle cu o urmă de maliţiozitate în glas. Dar fie vorba între noi, te încredinţez că şi eu aş fi făcut la fel. Străvechile obiceiuri atice de a-ţi încheia socotelile cu duşmanul în chip atât de crâncen sunt încă cele mai potrivite mijloace în anumite cazuri.

Pindar a surâs. Pericle l-a însoţit până la uşă şi şi-a luat curtenitor rămas-bun. Când a rămas singur, fără să se aşeze încă, l-a chemat pe unul dintre slujbaşi care a venit în fugă.

— Ai nevoie de mine, stăpâne?

— Da, vreau să te îngrijeşti tu însuţi de o treabă delicată. Spune-mi: ştii dacă vreunul dintre fiii lui Temistocle se află în cetate?

— Cred că Diocles, unul dintre fiii cei mari, locuieşte împreună cu bunicul său Lisandros.

— Prea bine. Du-te la el pe ascuns. Spune-i să dea de ştire alor săi că le îngădui să dezgroape rămăşiţele tatălui lor, în mare taină. Oficial, Temistocle rămâne îngropat în Magnezia din Meandros. Când o să vină vremea, o să-i dau o corabie. Cere să se pregătească un tumul. Unul simplu, fără nicio inscripţie. Caută un loc ferit şi liniştit în porturi.

— Aşa am să fac.

— Să fii discret, mai presus de toate.

— Ai încredere în mine, stăpâne.

Spre ceasul amiezii, Pericle a ieşit din *Buleuterion.* A rămas câteva clipe absorbit de forfota neobosită din piaţă. Copiii se întorceau de la şcoală cu tăbliţele de ceară sub braţ, iar vânzătorii îşi lăudau în gura mare pânzeturile şi parfumurile aduse din Corint; un miros îmbietor de pâine de secară abia scoasă din cuptor ieşea din brutăriile învecinate, sclavii purtau coşuri încărcate cu fructe şi legume, în timp ce nobilii şi democraţii discutau cu aprindere în drum spre colina Pnyx.

— Vă suntem îndatoraţi pe vecie, eroi ai Maratonului! a şoptit înălţându-şi privirea în văzduh.

Apoi a pornit-o pe stradă în jos, pierzându-se în clocotul mulţimii.

GLOSAR

Aditon – criptă situată sub templul lui Apollo din Delfi, unde Pitia, suită pe un trepied, răspundea întrebărilor puse de pelerini prin intermediul preoţilor. Aici se afla *Omphalosul,* piatra cea sfântă a lui Zeus, care închipuia centrul lumii.

Agora – piaţă publică, loc de cult şi de manifestări religioase, dar şi centru al vieţii politice din cetăţile greceşti unde se adunau cetăţenii. În jurul acesteia se aflau clădirile guvernului, arhivele, tribunalele etc.

Androceu – acest termen din botanică se folosea, în Grecia Antică, pentru a face referire la încăperile din locuinţe destinate bărbaţilor. A se vedea şi *gineceu.*

Amficţionia – ligă sau confederaţie religioasă a cetăţilor şi/sau statelor grupate în jurul unui sanctuar comun. Amficţionia din Delfi era formată din douăsprezece popoare din Grecia Centrală.

Arhonte – nume generic dat unor magistraţi cu rol de conducători ai cetăţii.

Areopag – primul tribunal al cetăţii Atenei, ale cărui sesiuni se desfăşurau pe colina lui Ares (de aici denumirea de *Areopag).*

Auleta – muzicant care cânta la *aulos.*

Aulos – numit nepotrivit şi flaut dublu, era, în realitate, un oboi cu două tuburi prevăzut cu o limbă sau ancie dublă. Sunetul lui blând era folosit drept acompaniament în recitări sau piese de teatru ori însoţea oştirile pornite la luptă, interpreţii fiind aşezaţi în faţă.

Bule – consiliu politic creat în epoca lui Solon (patru sute de membri) şi reformat de Clistene (cinci sute de membri) responsabil cu proiectele de lege ce urmează a fi supuse la vot în Adunare. Menţinea o comisie permanentă în Pritania, ai cărei membri, pritanii, erau prezidaţi de un epistat în funcţie, numit prin alegeri în fiecare zi.

Buleuterion – clădire aflată în agora cetăţii Atena, în care se reuneau membrii consiliului.

Buleut – membru al consiliului.

Cella – în arhitectura clasică, încăpere dintr-un templu, în general de formă dreptunghiulară, în care se pătrunde prin colonada porticului. Conducea spre *aditon* sau locul de cult rezervat preotului.

Chiton – tunică de in sau de lână.

Cidaris – tiară sau coroană regală a monarhilor perşi lucrată din aur curat.

Cinosarges – Academia, Lyceumul şi Cinosargesul erau trei arene sau palestre în care se antrenau ori se întreceau cetăţenii Atenei.

Corega – susţinător sau mecena care suporta cheltuielile punerii în scenă şi reprezentării unei piese de teatru de la începutul repetiţiilor până la premieră.

Diarhie – sistem monarhic spartan conform căruia doi regi împărţeau tronul.

Dicteria – bordel, lupanar.

Ditiramb – compoziţie muzicală şi poetică din Grecia, destinată să fie interpretată de un cor, cultivată de poeţi precum: Arion, Arhiloh, Pindar şi Bachilide.

Efor – magistrat din vechea Spartă ales de Apella sau Adunarea Poporului. Erau înzestraţi cu o mare putere legislativă, judiciară şi executivă.

Elada – provine din grecescul *Hellas,* ţinutul elenilor, aşa cum era numită Grecia în Antichitate.

Epistat – preşedinte ales pentru o zi al pritanilor, comisiei permanente a *Bule.*

Eupatrid – eupatrizii sau cei de sânge nobil erau o clasă socială foarte influentă în Grecia antică. Deţineau mari întinderi de pământ şi influenţau puternic viaţa politică.

Gerusia – organ de decizie din vechea Spartă creat de Licurg, format din douăzeci şi opt de bărbaţi de peste şaizeci de ani, aleşi pe viaţă, cu care se consultau cei doi monarhi.

Gineceu – încăperi ale unei locuinţe sau parte a unei case rezervată femeilor.

Heliaia – Tribunal Popular din Atena instituit de Solon ale cărui sentinţe erau definitive. Era format din şase mii de cetăţeni de peste treizeci de ani, care luau parte la procese, în schimbul participării primind o sumă de bani. În fiecare an erau aleşi alţi membri.

Heliast – membru al Tribunalului Popular din Atena.

Hetairă – curtezană din Grecia antică. Doar aceste femei erau acceptate la simpozioane sau

banchete, unde recitau poeme şi îi distrau pe comeseni.

Hidrie – vas cu trei toarte în care se păstra sau din care se turna apă.

Hierofant – sacerdot din Eleusis al cărui nume însemna *cel care dezvăluie lucrurile sfinte.*

Himation – mantie dreptunghiulară care se arunca pe umărul stâng şi se prindea în partea opusă lăsând braţul liber. Se punea peste chiton – o tunică fără mâneci lungă până la genunchi şi strânsă la mijloc.

Hoplit – soldat din infanteria grea din vechea Grecie, care alcătuia rândurile unei falange. Numele acestuia provine de la marele scut pe care îl purta – *hoplon.*

Jocurile Pitice – jocuri care aveau loc în sanctuarul din Delfi în cinstea zeului Apollo. Împreună cu Jocurile Olimpice, Istmice şi cele din Nemeea, acestea formau manifestările sportive panelenice.

Kyteon (sau Kykeon) – băutură sau poţiune necunoscută pe care o beau tinerii atunci când erau iniţiaţi în Misterele din Eleusis în templul Demetrei. Se crede că aceasta avea efect halucinogen.

Lecită (gr. *Lekythos)* – vas de ceramică având gâtul strâmt şi alungit, prevăzut cu mici toarte în care se păstrau uleiuri şi parfumuri. Era folosit adesea în ritualuri funerare.

Logograf – maestru de retorică sau scriitor care compunea discursuri menite să fie rostite sau citite

de alţii, şi texte solicitate de cei care intentau procese.

Lutroforos – vas caracteristic ceramicii greceşti, cu gât lung, gura largă şi picior rotund în care se păstra apa.

Metec – străin stabilit în Atena.

Misteriile Demetrei – misteriile Demetrei sau Misterele din Eleusis erau ritualuri de iniţiere anuale consacrate zeităţilor agricole: Demetra şi Persefona.

Omphalos – piatră conică aruncată, după cum spune legenda, de unul dintre vulturii sloboziţi de Zeus atunci când s-au întâlnit în zbor. Indică centrul sau buricul pământului, sanctuarul lui Apollo din Delfi construindu-se pe acest loc.

Ostrakon – ciob de teracotă dintr-o oală sau din alt vas pe care se gravau numele celor care urmau să fie exilaţi (ostracism).

Pean – Cântec de luptă sau imn menit să-i îmbărbăteze pe soldaţi înainte de bătălie.

Pelanos – turtă de cereale şi miere care se aducea ca jertfă la porţile templului lui Apollo din Delfi înainte de a-i cere zeului o profeţie.

Peplu – îmbrăcăminte feminină constând dintr-o pânză de lână de formă dreptunghiulară, fără falduri sau centură, care este prinsă pe umeri cu ajutorul a două agrafe sau fibule, în general din bronz.

Peribol – zona înconjurătoare a unui templu sau a unei fortificaţii, în general mai înaltă, pe care este construit un zid de piatră de înălţime medie.

Petas – pălărie cu boruri mari, asemănătoare celei purtate de nobilii romani pentru a se apăra de soare.

Pitie – preoteasă sau sibilă a oracolului din Delfi. Vorbea cu zeii pentru a da răspunsuri, în general criptice, celor care veneau s-o consulte.

Polemarh – textual, conducător de război. Titlu deţinut de unul dintre arhonţii din Atena căruia îi revenea conducerea militară în timpul conflictelor.

Polis – nume dat unor cetăţi-stat din vechea Grecie.

Pritania – a zecea parte dintr-un an. Comisie permanentă a *Bule.* Pritanii, buleuţii aceluiaşi trib formau această comisie pe o perioadă echivalentă cu a zecea parte dintr-un an. Aveau un preşedinte, epistatul în funcţie, ales în fiecare zi prin tragere la sorţi. Acesta era adevăratul şef al statului, cel care avea în grijă cheile trezoreriei cetăţii şi pecetea oficială.

Promanteia – drept de a consulta înaintea celorlalţi Pitia oracolului din Delfi.

Pronaos – intrare într-un templu.

Sarisă – lance lungă şi rigidă folosită în luptă de hopliţii greci. Avea un vârf şi o contragreutate, în general de bronz, care permitea să fie purtată în teacă sau în poziţie de atac.

Sicofant – calomniator, defăimător care-şi urmăreşte propriile interese acuzând sau ponegrindu-i pe alţii.

Sinegor – retor sau om înzestrat cu talentul oratoriei care vorbea în numele unui împricinat sau neştiutor de carte incapabil să se apere.

Talam – încăpere sau pat conjugal.

Theopropoi – cei care vor să afle auspiciile zeilor. Soli oficiali trimişi să consulte oracolul.

Threnos – cântec funebru din lirica grecească arhaică în care era deplânsă pierderea unei persoane şi se făcea elogiul defunctului.

[1] Traducere de Eusebiu Camilar, Editura Tineretului, Bucureşti, 1968, p. 65 (n. tr.).

[2] Sursa: Francoise Chamoux, **Civilizaţia elenistică**, Ed. Meridiane, 1985.

Table of Contents

NOTĂ EXPLICATIVĂ
PROLOG
1
2
3
CARTEA I
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
CARTEA A II-A
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

33
34
35
36
CARTEA A III-A
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
EPILOG
GLOSAR

Table of Contents

NOTĂ EXPLICATIVĂ
PROLOG
1
2
3
CARTEA I
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
CARTEA A II-A
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

34
35
36
CARTEA A III-A
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
EPILOG
GLOSAR

Table of Contents

NOTĂ EXPLICATIVĂ 3
PROLOG 5
1 9
2 18
3 26
CARTEA I 34
4 35
5 43
6 51
7 59
8 67
9 80
10 93
11 101
12 109
13 119
14 125
15 130
16 140
17 146
18 152
19 160
20 170
21 183
CARTEA A II-A 190
22 191
23 196
24 209
25 217
26 219

27 225
28 239
29 252
30 259
31 268
32 277
33 291
34 300
35 310
36 321
CARTEA A III-A 340
37 341
38 349
39 358
40 366
41 377
42 392
43 399
44 404
45 412
46 418
EPILOG 424
GLOSAR 429